

بازدید شد
۱۳۸۲

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
۹۴۸۷
فهرست شده است

۱۳۸۲
۲۵

نامع الأعم
۲۵
اصح عهد ماوراء النهر
۱۳۸۱
اکمري مدع الكفا

کتابخانه مجلس شورای ملی

کتاب: تصنیف الکفا

مؤلف: ...

موضوع: ...

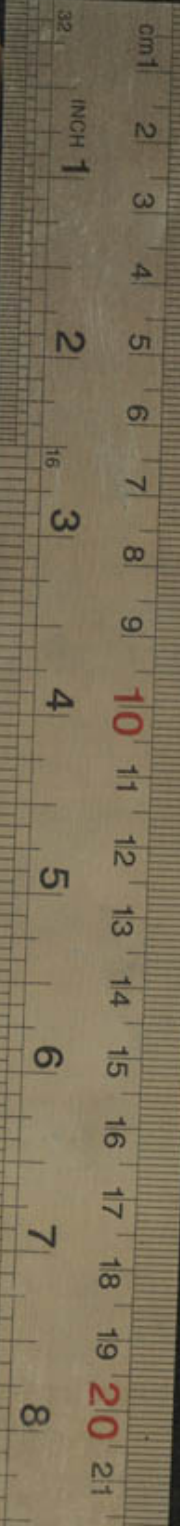
شماره ثبت کتاب: ۵۵۹۱۴

شماره قفسه: ۷۷۸۷

۹۴۸۷

۵۲۸۹

خطی - فهرست شده
۹۴۸۷

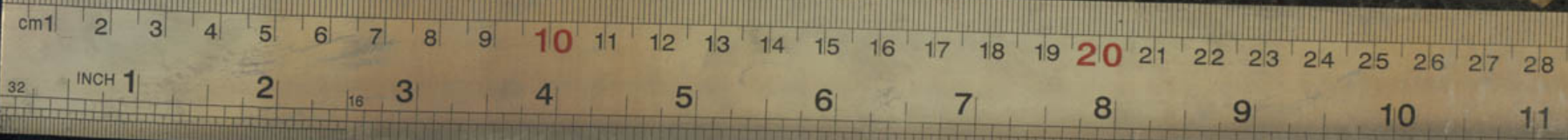

بسم الله الرحمن الرحيم
رب شرح لی صدری

استماع هر سخن بنام نامی سلطان است که شد و چون از در نظر
خایت پی نهایت برسد و نقد کرمای آدم تا به کمال رسید و استماع هر
کلام به شکر ملک الملوک که رواست که لوی رفت سلطانین با کمال زار و در
ورفت و مکانا عقیق برافراشت و قدم فرقدان سی خواقین شست آیین را
بر سر سلطنت و فضلا هم علی کثیر متن حلقه و بقانون عدالت قاعده
جلوس ارزانی داشت و مقتضای حکمت با نفع نظام امور عالم و نظام
بنی آدم را به وجود فایض بود تا بعد از آن با عدل و داد و ترا با داد و
تحمید و کلاه حضرت معبود و درود نامسد و در بر روان پاک و مرقده تا بنا
فهرت او را ق سن رانی بود پایه صحایف نکته دانی را سزود که ساس تاریخ
بنوش از سخاوت کنت قیام و آدم بین آرد و الطین هوید است و نهاد مشور

اولی

رسالتش از فخرای و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین پیدایش بسیار کرد
سیرها بیشتر بر این بزرگ سرعت را تا مقام کتاب تو سبب اولی
راند که روح الامین با آن مرتب و منزلت از طیران باز ماند و در کون
خاص با اختصاص لی مع اسم حلاله بلسان فصیح بیان او او برین داد
که هیچیک از ملائکه مقربین و انبیا مرسلین را مجال دم زدن و یاری نفس
کشیدن در حریم آبرایش نماند بهر تمام نبوت در درج فوت سرد و فرکانه
کائنات و در پایه نشئه کلمات رسول همیشه شرب هم طفیلش
هم حرب هم هم و تحت زاکیات بروی مطلق با فضل او علی مرتضی که در
لیل و نهار و در خطا و جهالت نفس خود را برای خدا و ناز آن وجود مسود و
و آ ماده ساخت و ستر او ملنا در صفت و حضور در ملک ناصر آن وجود
پاک منک است ابرکت پیغمبر پاک رای خداست سو و خداوند پاک
و سلوات بارکات بر او و ایجاد آن حضرت با و که برای بی نفع بشر در بود
شیر و شرم صانع هدایت و نجات عیال سلام هم ما بقت است
عیال سلام تا نافع العجز سبب و عار و دوام بقا و سلطنت ذات
فایض البرکات تا حدی لازم و مستحمت که وجود بهایش مایه
عدل و داد و آرایش عبادت و آرایش جاد و وجوده تاج عالمین
و دره تاج افخم انزاقین محی آثار عدل و انصاف مایه طوار جور

و عتف : **اعمال سلاطین عصر و کل خواقین الدهر سایه خدا آید** ^{سلاطین} **مدی**
سلطان بن سلطان بن سلطان بن سلطان و **نماغان بن نماغان بن نماغان**
ناصرالدین شاه قاجار لازالت اطراف مملکت معموره و اعداد و احوال مشهوره
 چندی بود که **نخاطر قاجار** ظهور میکرد از مواطع **سیمانه** و **نضاج** که **یانه** **اسلاف**
یا دکاری در این روزگار برای **مخالف** گذارد **مبادا** **ان مور** **مهور**
باوقا **تا** **الکون** که **فضل علم و ادب** و **موسم فضل و هنر** در **علم**
و کرم حضرت **شاهنشاه** **زاده** **عظم** **جوان** **بخت** **کفایت** **درج** **فوت**
و سخاوت **حافظ** **تغور** **اسلام** **جابر** **کور** **انام** **و** **لیند** **دولت** **کبری**
و نایب **خلافت** **حظی** **خورشید** **پهلو** **و** **کین** **بازوی** **ظفر** **ظفر** **الدین**
ادام **له** **ظلال** **رافقه** **علی** **رؤس** **کافه** **الانام** **رونق** **و** **شکوه** **تمام** **یا** **قته**
و **من** **توجه** **خاص** **و** **مراقبت** **مخصوص** **وزیری** **نظیر** **باند** **پیر** **و** **امیر** **پاک**
فطرت **و** **یک** **ضمیر** **صاحب** **سین** **و** **عقل** **جناب** **سحاب** **مهر** **افتم** **مهر** **معلم**
نتیجه **الولاء** **اعظام** **حسنه** **خان** **میر** **نظام** **باشام** **پیکار** **ممالک** **فتح** **پاک**
ادراک **ورث** **الامارة** **کابرا** **عن** **کابر** **مناصف** **القدره** **و** **اجلاله**
وزاد **الله** **شوکه** **و** **اقباله** **بما** **انهم** **تراکم** **امور** **و** **تمام** **مهام** **جمهور** **پیوسته**
خاطر **شریفان** **به** **اعتد** **مملکت** **و** **ترتیب** **رعیت** **و** **ترویج** **موم** **ادب**
و **تذیب** **اخلاق** **موکول** **است** **بند** **این** **سبزه** **خاک** **را** **مهر** **مهر** **مهر**
 بی

بند

ایشانی **عقب** **بعین** **و** **قرن** **که** **در** **دیوان** **تقیات** **شاه** **پهلو** **بارگاه** **بعین** **ان** **مستوفی** **مستوفی**
و **سبای** **است** **در** **منبع** **آمد** **که** **این** **فیت** **خیریت** **از** **کمن** **غیب** **مهر** **شود** **و** **نایب** **مهر**
این **نضاج** **از** **اقوال** **ادبا** **و** **مکاه** **جمع** **و** **رتب** **شده** **اورا** **به** **نضاج** **مکاه** **موسوم** **نمود**
و **بنای** **انرا** **بر** **یک** **مقدمه** **و** **هشت** **باب** **و** **یک** **خاتمه** **نهاد** **امید** **که** **ناظران**
بطلب **مغفرت** **یاد** **و** **با** **استدغای** **رحمت** **شاه** **ز** **نمانند** **و** **بعین** **حایت** **از** **سود** **ذلت**
او **افاض** **ز** **نمانند** **مقدمه** **در** **ذکر** **اخیر** **که** **از** **ان** **اخیر** **در** **مخصوص** **تک** **بکل**
قرآن **و** **قرآنت** **آن** **دارد** **کر** **دیده** **از** **ان** **جمله** **صدیقی** **است** **در** **کافی** **و** **تفسیر** **حاشی** **از**
حضرت **صادق** **از** **آبای** **گرام** **خود** **علیه** **السلام** **روایت** **نموده** **حاصل** **مضمونش** **اینست**
که **مغفرت** **خدا** **اصلی** **الله** **علیه** **فرمودند** **اینها** **ان** **مس** **بدر** **بسیکه** **مباشید** **در** **دار** **پهلو** **و** **نما**
بر **سفر** **نیز** **در** **رقن** **شمار** **و** **دست** **دیده** **اید** **شب** **در** **روز** **و** **آفتاب** **و** **ماه** **را** **که** **کنند**
میکنند **هر** **نوبت** **از** **یک** **سیر** **داند** **هر** **دور** **و** **بیا** **ورند** **هر** **موجود** **در** **این** **آماده**
و **بیا** **سازید** **قوسه** **بجهت** **مغفرت** **در** **از** **خود** **بیش** **مقدار** **بر** **خواست** **و** **عرض** **کرد**
یا **رسول** **الله** **چیز** **زیادت** **دار** **پهلو** **فرمود** **و** **ار** **بلاغ** **و** **انقطع** **و** **خانه** **نچایید** **و** **نضاج**
که **باید** **گذشت** **ورفت** **پس** **هر** **گاه** **قنبار** **بر** **شما** **امرا** **شنبه** **کنند** **مانند** **قطعات**
و **پار** **های** **تاریکی** **شهای** **سیار** **تاریکی** **یعنی** **همچنانکه** **در** **عین** **تاریکی** **شب** **سیار** **تاریکی**
نمایند **بر** **این** **بینه** **امر** **حق** **نیز** **جهان** **نور** **بر** **شما** **شنبه** **شود** **و** **حق** **از** **باطل** **ممتاز**
نگردد **پس** **بر** **شما** **باد** **که** **در** **آن** **وقت** **تک** **شود** **بجمل** **قرآن** **بدر** **بسیکه**

در این کتاب
 در این کتاب
 در این کتاب

قرآن شافی است **تشیخ و تعلیق** مصدق که هر گاه کسی او را پیشوی خود
قرار دهد میرساند او را به بهشت و اگر به پشت سر میگذارد و حمل آن نماید میکشد
او را بجهنم و آن راه نای هر چیز است و آن کتاب است که در اوست تفصیل هر محلی
و تحصیل هر غیر محسلی و اوست فاصل و فارق بین حق و الباطل و نازل و نحو
غیب و از برای آن ظاهری و باطنی است ظاهرش حکمت معمول باطنش
علمی است مصدق بظاهرش بسیار خوش آئیده و این بطنش بسیار مشکل و غیب
و از برای آن نهایی است و نهایتش را نیز نهاییت شماره درمی آید حجاب آن
و گفته میشود خواست آن در اوست پراخهای راه هدایت و دلایلی علم و حکمت
و دلیل بر شناخت پروردگار اما از برای کسیکه نتواند شناخت اقباس
از شکوه آن نتواند نمود و تا بسچین حیاتی در تفسیر خود از حارث اخور که
من شرف شدم بخدمت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام و عرض کردم یا امیر
ما و فقیه خدمت شما شرف میبوم از شما بعضی سخنان شنیدیم که درین مابا آنها
حکم میشود و و فقیه بیرون میرویم از مردم حرفهای مخلقه میبوم میبوم
چه میگویند و حقیقت آنها بر ما معلوم نیست حضرت فرمود که شنیدم از پیغمبر
صلی الله علیه و آله که میفرمودند که جبرئیل بر من نازل شد و گفت یا محمد زود
باشد که در امت تو فتنها ببرد گفتم که مخلص از آن چه چیز است گفت کتاب
خدا که در آن اجبار ماقبل و مابعد و احکام حال و مستقبل شما در آنست

و اوست فارق بین حق و الباطل هر جبار ستمکاری که هر که پشت آن نماید خدا پشت
او بکشد و کسیکه راه هدایت از خیر آن طلب نماید خدا پدایش نکند و او را بخود واکندارد
تا گمراه شود اوست جبل الله متین که هر کس مشتک با آن شود گمراه نشود اوست ذکر کرم
که هر کس سزاگر آن شود دیگر خدا را فراموش ننماید و اوست صراط مستقیم هوادوست
در آن راه ندارد و زبانهها ترا مشبه نمینماید و آزار دهنده نمیشود و حجاب آن تمام
نمیشود و علما از آن سیر نمیشوند و ایضا در کافی از سعد خفاف از حضرت امام محمد
روایت نموده که آنحضرت فرمودند ای سعد یاد بگیرید قرآن را بدین سبب که قرآن در روز
قیامت میآید با من صور سبب نگاه میکنند بسوی او خلق محشر و مردم در آن روز صد
پست هزار صفت خواهند بود شما هزار صفت است محمد صلی الله علیه و آله
و جمل هزار صفت از سایر ائمه خواهد بود پس قرآن میآید بر صفت مسلمانان میآید
بصورت مردی سلام میکنند پس نظر میکنند مردم بسوی او و میگویند لا اله الا الله
الحکیم الکرم بدر سبب که این مرد از مسلمانان است می شناسیم او را بنعت و صفتش
خیر اینکه او از ما جدا و جدا شد در قرآن پست بوده پس از آنچه است که بها و جمل
دو نیکه با و عطا شده باشد پس قرآن از ایشان میگردد تا میآید نصف شهیدان
پس شهدا بسوی او نظر نمایند و میگویند لا اله الا الله الرؤف الرحیم بدر سبب که این
مرد از شهداست می شناسیم او را خیر اینکه او از شهداء بجز است پس از آنجست
عطا شده با و بهائیکه نمانده از آنها میگردد و میآید نصف شهداء بجز بصورت

شنیدی پس نظر میکنند بسوی او شهناج و بحر من بسیار میشود تعجب ایشان و میکنند
 که این مرد از شهناج و بحر است چنانست می شناسیم او را بعلامت و معنی غیر اینکه جزیره که
 این عرق در آن سفته عظم هولابوده از جزیره که ما عرق شده ایم پس از آن جهت
 جمال و بهار و نوریکه با داده شده بمانداده اند پس قرآن از ایشان میگذرد تا میاید
 بصفت پیغمبران مرسل و غیر مرسل بصورت پیغمبر مرسل پس نظر میکنند پیغمبران بسوی او
 شنیدی پس شنیدی میشود تعجب ایشان و میکنند لاله الا الله بحکم الکریم ای که این
 شخص هر آینه پیغمبر مرسل است چنانست می شناسیم او را بصفت و علاقتش غیر اینکه با عطا
 کرده شده است فضیلت بزرگی پس پیغمبران جمع میشوند و میانند و حضرت پیغمبر
 صلی الله علیه و آله سؤال میکنند از آن حضرت و میکنند یا محمد کیت این شخص پیغمبر
 صلی الله علیه و آله میفرماید که ای منی شناسید اینرا پس میکنند منی شناسیم او را
 این شخص از کسانیت که خدا بر آن غضب نکرده پس پیغمبر صلی الله علیه و آله میگوید
 که این حجت خداست بر خلق پس قرآن سلام میکند و میگذرد تا میاید بصفت
 ملائکه در صورت ملک مقرب پس نظر میکنند بسوی او ملائکه پس شنیدی میشود تعجب
 ایشان و بزرگ میشود و ایشان از آنچه چند از فضیلت قرآن و میکنند تعالی ربنا و الله
 ای که این سده از ملائکه است چنانست می شناسیم او را بعلامت و معنی غیر اینکه مقرب ترین
 ملائکه است بسوی خدا از حیث مقام پس از آنچه پوشیده شده است از لباسها
 نور و جمال آنچه را که ما نبینیم پس میگذرد تا اینکه منتهی میشود در جنت خدا
 بنار

تبارک و تعالی پس قرآن بجهه می افتد در نزد جلال الهی جناب قدس الهی
 میوزد او را که ای محبت من در زمین و کلام صادق من سرست را از زمین برد
 و سؤال کن که عطا خواهی شد هر چه را که سؤال کنی و شفاعت کن که قبول است
 شفاعت تو در باره هر که شفاعت کنی پس قرآن سر میاید و جناب قدس الهی
 با خطاب غیر ملایکه چگونه دیدی بندگان مرا قرآن میگوید ای پروردگار من بعضی از ایشان
 کتبت که محافظت کردند و که داشت حق مرا ضایع نکرد از من چیزی را و بر من چیزی است
 که ضایع کرد مرا و استخفاف نمود بحق من و کذب نمود مرا و من حجت توام بر جنت
 خلق تو پس جناب قدس الهی میفرماید که قسم لعنت و جلال و ارتفاع رتبه خودم که هر آینه
 ثواب دهم مردم را با حسن ثواب و عقاب کنم بجهت تو مردم را بقضای در ذلک حجت
 امام محمد باقر فرمودند که میگردد قرآن بصورت دیگر سوای آن صورت راوی میگوید
 عرض کردم که یا ابا جعفر چه صورتی بر میگردد حضرت فرمودند بصورت مردی لا فخر
 و متعمری پسند او را اهل محشر پس میاید بر پیش کی از شیعیان که حق او را می شناسند
 و محادله نموده بسبب و با اهل خلاف پس می ایستد در برابر آن شخص و میگوید بر سرش
 آغز نگاه میکنند بسوی قرآن و میگوید که منی شناسم ترا ای سده خدا پس قرآن بر
 میگردد بصورت خلقت خودش که صورت خلقت قرآنی باشد پس میگوید مرا
 منی شناسی آمد و میگوید بی منی شناسم پس میگوید قرآن که منم آنکه شما خواب را
 و عیشت را شک کردم و از دنیا بجهت من از مردم کشیدی و حرفهای ناخوش

بخت من شنیدی آگاه باش که امروز هر تاجری در مزدوری مزد او داده شد و من
امروز پشت توام پس میرود آن شخص را بنزد خباب قدس آئی پس میگوید ای برادر
من تو داناتری باحوال بنده خودت به تحقیق که بودی بگو در خصوص من و موافقت
بر من و همیشه مرا ملاوت مینمود و دوستی و دشمنی میکرد و بسبب من پس خباب قدس آئی
امیر فرماید که این بنده مرا داخل بهشت کرد ایندی و بپوشاید او را از لعنتهای بهشت و تا
بر سر او گذارید بعد از آنکه این طعنه را با او پوشانید خباب قدس آئی می فرماید
بقران نشان دهید و با بگوئید که آری اراضی شدی با آنچه نسبت بدست تو بعمل آوردی
قرآن میگوید خداوند این را من کم میدانم از برای او چیزی زیاد کن چیزی زیاد
بر این پس خباب قدس آئی میفرماید که قسم بعزت و جلال خودم که هر آنکه زیاد کنم
امروز هیچ چیز باز یادتی از برای او و هر که بمنزله او باشد جوانی بدهم که هرگز پیر
نشوند صحتی بدهم که هرگز بیمار نشوند اخفای بدهم که هرگز فقیر نشوند و خوشحالی بدهم
که هرگز غمگین نشوند و حیاتی بدهم که هرگز نمیرند بعد از آنحضرت این را ملاوت
فرمود لایذوقون فیها الموت الا الموتة الاولى راوی عرض کرد خدای تو شوم
آیا قرآن حرف نمیزند حضرت بجزم فرمود پس فرمودند خدا رحمت کند مضاف
القول از شیعیان ما را بدستیکه ایشان اهل تسبیحند بعد از آن فرمودند بلی
یا سعد نماز هم تکلم میکند و از برای وی غلغلی و صورتیست که امر و نهی می نماید
راوی می گوید رنگ من تغییر شد عرض کردم که این سخنی است که من تاب

فعلی

فعلی کردن او را در میان مردم ندادم حضرت فرمودند مردی خیت الاشعیان ما
یعنی شیعیان ما اینها را می فهمند و کار ندارند پس کسیکه نماز را شناخته به تحقیق که ما
انکار کرده ای سعد بشنوم کلام قرآن را تبوح عرض کرد بلی رحمت خدا بر تو باد حضرت
فرمود ان الصلوة تنفی عن الفحشاء والمنکر و لیکبره الله اکبر یعنی خدا فرمود
که نماز آئی کند مردم را از فحشاء و منکر و ذکر خدا از نماز بزرگتر است و نهی کلام است
که نماز آن تکلم نماید و فحشاء و منکر مردان بدنند و ما ذکر خدا ایم و ما ایم بزرگتر از ذکر اگر چه
این حدیث شریف طولی دارد ولی بایها از علوم ازان مفضوح میشود اما برای عارف
فطن به شخصی ضعیف العقل چنانکه در آخر حدیث حضرت اشاره لطیفی باین معنی فرمود
بدانکه از این حدیث معلوم میشود که قرآن از تحقیقی است قدسی نهاد و روحانی زاده
ممكن التبدل بهر صورتی جائز الطور بر سیرتی افضل از غلب موجودات مادیه
و مجردة مستطوره باطوار رسوم عقلیه و عادیه متخلق باخلاق ملکوتیه و جبروتیه
و ناسوتیه اشرف از همه انبیاء و مرسلین سوای خاتم اعظم رتبه از صمیم انوار
بنی آدم انب خلقا و خلقا بالروح الاحمدیه و انشد اتحاد مع حقیه المحمدیه صلی الله
علیه و آله وسلم و همچنین از این حدیث شریف ظاهر شد تفاوت مراتب شیعیان
در فهم این معانی و اختلاف مقامات ایشان در تحقیق و تحقق باطوار روحانی فهم
امثال ذلك محتاج بدین بعضی مقدمات از تفصیل احوال و مقامات موجودات
مخفی نماید که هر چیز را تحقیقی و روحی و عالمی است و این اقسام در همه موجودات

امکانه جاری و اختلاف مراتب و تفاوت ملاحظات حقیقه ساری و قرآن
 که کلیه جامعه و بروق لامعه الهیه اند و از برای هر یک اطوار مختلفه و مقامات
 مستوده محقق و ثابت و احدی را در این سخن حرفی نه و آیات قرآنیه و شواهد فرقا
 و اخبار نبویه و آثار ولویه با این قاعده مطابق و ادله حقیقه و بر این تعلیه با
 ضابطه موافق تبیین این مقال بوجه اجمال در ضمن مثال و ملاحظه اطلاق است
 احوال و تفاوت مراتب و درجات و اختلاف ثنات قرآن و مقامات انسان
 بوضوح می پیوندد زیرا که آنچه از انسان اولاً بنظر می آید هیکل محسوس و کل محسوس
 اوست و بعد بانکه تا می محقق میشود که او را روحیت بخاری در این هیکل ساری
 و این هیکل نسبت با روحیت پیغمبر و حقیقتی است بی فنز بلکه محرک و محرک
 و معلوم و متعالی و باجمه مطلق حس و حرکت همه ازان روح بخاریت دان
 هیکل پوسیت باطل و باسیت عاقل و آزا باصطلاح حکما روح حیوانی مینامند
 و بعد از تا می اقوی و نظری اعلا مشخص میشود که آن روح را نیز سلطانت
 اقوی و روحیت اجلا و اصفی که تعبیر ازان نفس ناطقه انسانی مینامند
 و نسبت ثانی ثنالت مثل نسبت اول است ثانی و نفس این نیز از چهار مرتبه
 میباشد ماده و لوازمه و علمه و مطمئنه و نیز مرتبه دیگر است که در بیان
 شرح تعبیر کلیه الهیه و بزبان حکما حقیقه عقلانیه میشود و نسبت هر یک
 از مراتب تحت مرتبه فوق مثل نسبت قشر است لب و فوق این مقادیر
 انسانی

نیز مخفی و بکر و تصنیق برتر است اما این مشی الا عندنا خزائنه و آیات قرآنی
 و اخبار و احادیث بر این مطلب زیاده از حد حسابست بلکه از اخبار متواتره
 ظاهر میشود که جناب قدس الهی در آن عوامل چندین تکلیف دیگر سوای تکلیف دنیا
 بر ایشان مبرفت خدا و نبوت حضرت محمد ص و ولایت حضرت امیر المؤمنین
 و اولاد امجاد او فرموده که هر که در آنجا اقرار و تصدیق نموده در و در دنیا
 نیز اقرار کرده و ایمان بخدا و رسول آورده هر که اقرار نکرده در آنجا نیز ایمان
 نیاورده چند حدیث از اصول کافی که در باب طینت در تفسیر و آذ آن
 رکت من نبی آدم من ظهورهم و زخمهم و استمد بهم علی انفسهم است
 بر یکدیگر فالو ابی وارد شده از جمله حدیث که زراره روایت نموده که
 شخصی سوال کرد از حضرت امام محمد باقر از تفسیر آیه مذکوره پس حضرت
 فرمود در حالیکه حضرت امام زین العابدین می شنید که پدرم روایت کرد مرا
 که جناب قدس الهی گرفت قبضه از خاکی که آدم را از آن خلق کرد و پس پاشید
 بر آن خاک آب شیرین خونگوار پس گذاشت او را تا چهل صباح پس ریخت بر آن
 خاک ثور تمخا و او گذاشت آنرا تا چهل صباح دیگر پس چون که آن خاک خیس شده
 گرفت آن خاک خیس شده را و فشار شدیدی بر آن داد پس بیرون آمد مثل مورچه
 از دست راست و چپ و امر فرمود همه ایشان را که داخل شوید در آتش پس
 اصحاب دست راست داخل شدند و آتش بر ایشان برد و سلام شد و ابا

که در خصوص مراد الفاظ چند است که از ذهن قاری بیرون میاید زیرا که قرانت و قرآن
 خواندن مخصوص الفاظ است لا غیر که نسبت اولی این مثل نسبت لفظ است یعنی در
 بعضی و کد فیه میگویند که قرآنی هستند یا عمل میکنند یا انکار و تکذیب فیما بعد حرفی
 در این نیست که در این صورت مراد معانی چند است که در خزانه عقل بوجود میآید و
 موجود و وجود آن با وجود ثانی و ثانی با اولی مختلف و لوازم هر یک با آنکه معانی
 و کد فیه میگویند که همه قرآن اول در بیت المعور نازل شد و بعد بتدریج در هر یک
 در سوره ۲۴ نازل شد چنانکه حدیث سعد دلالت صریح داشت بر وجود اطوار مختلفه
 از برای قرآن تجویز که در هر نشانی از عالم از شیخ اشخاص همان نشاء است آن آنگاه که
 بر آنکه مقرب و انبیا مرسل مشبه میشد که میگفتند این شخص از اوست و حق است
 که حکم ایشان بر سخن است منی بر اشتباه نبوده زیرا که انبیا را امتیاز نیست پس
 آن نقوش منزه که قالب و بدن است و الفاظ حکم نفس و معانی عقیده منزه که
 روح و حقیقت بیت المعوری منزه حقیقت مطلقه و ممکن التبدل بهر صورتی
 و طوریکه میخوانند بجهت بحال بسالت و شدت در وجود و یقین است که آن
 غیر حقیقه عقلانیه کلمه است که ایهام در او مندرج است و بزبان حکما حقیقت ثبوتیه
 میمانند بلکه حق نیست که آن حقیقت روحیه قرآنی باشد که تعبیر از آن بر این
 میکنند و عالم آن اصلی و اصغی از عالم عقلت و لوازم مغایر و مختلف بلکه
 آن با معنی و بالفظ لفظ و با حرف حرف است و با واحد واحد و با کثیر کثیر است

و ان یظن

و ان کلمه الیت واحد و حقیقتی است جامع مندرج در اوج جمع الفاظ و کلمات صحیح
 در اوج معانی و لغات معین خلق محمدیه و ولایت مطلقه و صراط المستقیم علویه
 و کلمه صادقه الهیه و کتاب معین که لایا تمیز الباطل من بین یدینه و لایمن
 قطنیه سزای من حکیم حمید و هر حصه نصیب الی قضا و فهم باره از آنها مخصوص
 طائفه و از انجا است تراخلاف مردم در تکالیف قرآن و تفاوت آنها در مراتب
 و درجات ایمان و باین سبب است حدیث لوعلم ابو ذر ما فی قلب سلمان و ازین
 مقوله است شعر سید الساجدین و ربّ جو هر علم لوی الوجیه و آن لفظ موصوفه
 از برای حقیقه مطلقه استعمال میشود و در هر طایفه در همان معنا بلکه اهل الظایفه
 می فهمند بلکه همچو میداند که این لفظ را معنای دیگر نیست مگر همین آن کسانیکه تقابلا
 توفیق سیر جمع حوالم را نموده و اطلاع بر کیفیت خواص و لوازم هر نشانی از نشانی
 وجود و اطوار غیب و شهود بهم رسانیده اند استعمال آن لفظ در هر یک از معانی
 نسبت بحال هر کلفی میناید و او را از ارباب و کلوا الناس علی قدر عقولهم همان معنی
 تکلیف میکنند لیکن بعد از علم باین اختلاف و تفاوت در مقامات باید حکم کرد
 که مراد از این لفظ همین کیفیت است که من فهمیده ام یا شارع مقدس هم تفسیر فرموده
 شاید که معانی دیگر داشته و تعیین بیکرتبه از بابت مصلحت و مراعات حال تکلف
 بوده و همچنین میشود که شارع از برای هر یک از این مراتب اسم مخصوصی وضع نماید
 مثل لفظ انسان که یک کد فیه موضوع است از برای حقیقه مطلقه ثبوتیه و استعمال

نفسه قرآن اراکه
 و التبادلی الی الفی و اجزم
 و ان الازان من صلب شریفه
 و بر که باید از خارج
 که آیا این لفظ مخصوص
 الفاظ موصوفه از برای
 مطلقه است یا بلکه از
 و ان لفظ طایفه مخصوص است
 اگر چه غلبان الفاظ
 موندند از برای حقان مطلقه
 و تشخیص آن موقوف بر
 الی معنی که در حدیث
 الاین عقلی و تفریق
 و خاندان طایفه و قرآن
 نیز در ظاهر آن نازل کرده
 و اطلاع بر مراتب آن
 ان الالیت از برای
 فی ایت

نصائح و مواعظ حضرت
 محمد صلی الله علیه و آله
 و آله در علم و اخلاق
 و سایر اصحاب علم اسلام
 از غلبه مدار انصاف و عدل
 بهترین مردم کی است که
 با وجود قدرت و ملکات
 غلبه خود را در دین و دنیا
 ضعیف نمایند
 بزرگان است قبل از موت خود
 افضل جهاد آن است که نفس
 در دینش گم کند و دنیا را بگذارد
 هر کس که مردم را اذیت پندارد
 او را باطن جهنم است
 کسی که با دشمن خود با ابروی
 دراز...

باب اول کلمات و نصایح حضرت رسول صلی الله علیه و آله
باب دوم ترجمه نامه مبارک خاتم حضرت امیر المومنین
باب سیم در نصایح جناب لقمان علیه السلام
باب چهارم در نصایح جناب سلیمان نبی علیه السلام
باب پنجم در نصایح سلاطین عجم **باب ششم** در نصایح
 حکماء یونان **باب هفتم** در نصایح معمر بن عبید
باب هشتم در تهذیب اخلاق **باب اول**
 در کلمات و نصایح **بسم الله** حضرت رسول صلی الله علیه و آله
 تعریف رسول خدای صلی الله علیه و آله و سلم و علمت
 اسلام و صفات مسلمانان را

بسم الله الرحمن الرحیم
 علامت اسلام ایمان و علم و عمل است فرمود علامت ایمان چنانچه
 چیز است اقرار بوحدهانیت خدا و ایمان بکتاب خدا و ایمان بپیغمبر
 خدا و ایمان بوضی رسول خدا و علامت علم نیز چهار چیز است علم بخدا
 و علم بعبادت خدا و علم بامانت خدا و حفظ آن تا به تمام ادوی آن
 و عمل نیز چهار است نماز و روزه و زکوة و اخلاص **در باب** علامت
 صادق و علامت مؤمن و علامت صابر و علامت تائب و علامت

نصیحه

شکر و علامت ناشخ و علامت صلیح و علامت ناصح و علامت
 موثق و علامت مخلص و علامت زاہد و علامت یگونی کننده
 و علامت متکلف و علامت عالم و علامت مرانی و علامت
 منافق و علامت حاسد و علامت مسرف و علامت کمان
 و علامت کذاب و علامت فاسق و علامت خائن میفرمایند
 مرصادی را چهار نشان است سخن اصدق کند و احکام حق را دریم
 و امید اصدق داند و بپندد و فاکند و از زیر ناک دور باشد و مؤمن را
 چهار نشان است رفت و رحمت و فهم و حکمت و صیا و صابرا
 چهار نشان است تحمل بر مکروهات و قصد در مبررات و تواضع
 و علم **و تائب** را چهار نشان است خلوص عمل در راه خدا
 و ترک باطل و موافقت در کار حق و حرص بر کار نیک و **شاکر** را
 چهار نشان است شکر در نعمت و صبر بر محنت و بدایچه خدا داد
 قناعت کردن و خاص داشتن خدا بر اهر سپاس گذاشتن
و قانع را چهار نشان است توبه بایزدان در میان و نهان
 و غلبه دادن نفس را بر نیکیها و تفکر از برای روز جزا و مناجات
 در حضرت آله **و صالح** را چهار نشان است قلب را صافی
 کند و عمل را پسندد آرد و کعب را از در حلال جوید و امور حرام را

خاصه نامزدین خود را برای دنیا کیاری
 بپاورد و در سخن عهد و پیمان در درای ضایع
 خدارا نافرمانی نکند **سیر** نیز نکات در بندگی
 سرگشته **برگشتن** از گمراهی از بود و بودی بجای
 این قدر تقصیر را بپذیرد و خود را غرضت بندد با وضع
 من قناعت از اینکم **شراب** را با یاد برای اذیت کند
 ناز برای افاضت شراب **خوردن** را غایت که خدارا نافرمانی است
 همه برای عالم را بگذارد و اولی آن نافرمانی است
با علی تا خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله را
 در خانه او شکر کند **کن** از اینم خاتم مطلب
 به زود و زود که حرف بر نسیب اجازت او در خانه
 از سوت بپوشد و نگاه **با مردم** با حق مجس
 خوشوقت آن کسی است که در زمان غیبت
 و کار بفرمان نماید **سیر** از کلام خدا
 اول آنکه کسی که او را عیب خود را در کمال
 که بگفت پیش از آنکه **سیر** از کلام خدا
 در حق کند حکم کی

اسلح کند **و تاصح** را چهار نشان است حکم برستی کند و نفس را
 برستی کار و از برای مردم آن خواهد که از برای خود خواهد و باج
 کس طریق عداوت نسبد **مؤمن** را شش نشان است یقین
 داند شناس خدای حق است مر خدا را پس یان آرد یقین داند
 مرگ را و چه کند یقین داند میکش از خاک را و از رسوائی در قیامت
 پاک دارد یقین داند بهشت را و در طلب آن بکوشد یقین داند
 دوزخ را و در راهی از آن ساجی کرد و یقین داند روز حساب
 و بحساب خویش خود برسد **و محلس** را چهار نشان است قلب
 صفت سلم و سلامت دهد و جراح را از کار بکوهید باز دارد و نیکو
 یما را بر آورده سازد و از شر دست باز گیرد **و زاهد راه** **نشانی**
 از محرمات سیر میزند و از معاصی نفس را باز دارد و اجبات خدا
 بر پای کند اگر ملکوت بجن طاعت پردازد و اگر مالک است حمار
 ملک آغازد او را احد و احد نباشد نیکو کند بجای بدی و سود بخند
 در ازای زیان از آنکه غم چند معفو دارد و با هر که دیدار کند فروشی
 فرماید **و علامت** **باتر و چیز است** حب او و بغض او و محبت
 او و مفارقت او و غضب او و رضای او و طلب او و فروشی او
 و نیکویی او همه در راه خدا و از بهر خدات **و علامت** **تقی نفس چیز است**

و فرزند

چهاریم را خلیف بر ایندی و در این
 قبل از برای معرفت این نشانی
 دولت را قبل از تقویت کند با قدر
 کسوت را در انظار آید همه چیز را
 بر نهد بر هر وجهی که در حق
 از خورای آید آید خدای
 بگرداننده جان است
 است از حق بر برای بر جانای
 اتفاق نوزاد و حب جن است
 بدان از راه بودک سهرت که برای
 سوال بزرگ در سیرت از کویا
 سخای نفس عداوت کشد از کویا
 علم را یاد کرد کشد بر این
 و اندک علم کرد که با حق علم بود
 کتب علم جهاد است علم آید که علم است
 سازد و در راه با بار نیکو
 یقین را با از یاد

خوف از خدا و حذر کردن از خشم خدا و صبح کند و شام کند بدین
 که کوئی خدای را گران است و دنیا او را به بند در نیارد و طعام و نیوی
 در چشم او بزرگ نماید **و مکلف** **را نشان است** در چیزیکه او را
 سود و خشد مجادلت اندازد و باز بدست خود مبارزعت بر خیزد
 و دست فرار و بدینچه **مکلف** **را نشان است** **و ظالم** **را چهار نشان است**
 باز بدست از در عصیان بیرون شود و زیر دست را با غلبه حقور
 نماید و با کس عداوت آغازد و ظلم را ظاهر سازد **و مرائی** **را**
چهار نشان است در نزد مردم حریص در عبادت باشد و چون
 تنها باشد کار کمالات اندازد و هیچ خواهد که در هر کارش ستایش
 کند که نام و نشان او را بجا من عمل فرماید **و منافق** **را**
 چهار نشان است در و نش دروغ زن و میفرمان است و پیش
 مخالف زبان است و کفارش با کردارش و پنهانش با آشکار
 آشنا باشد پس وای بر منافق **و ماسد** **را سه نشان است**
 چون حاضر نباشی غیبت آغازد و چون در آئی آغاز حضرت
 سازد و هسکام مرصبت شماتت کند **و مسرف** **را دو**
 نشان است ثروت خویش را بکاری که سود و خشد بزد کند
 و فخر داند بهای چیزی که هنوز بدست نکرده بوام گیرد و بخورد

نفس را با مال غنایم و در حق
 حال و آرام علی بگوید تمام نشانی
 و سادات نامه از نشانی
 علم فرزند است که کلید آن رسیدن است
 در علم برای عمل سال دین بود
 عداوت جانان علم غم تو عداوت
 عقل من کار در صبر هر که بود
 با علی بهترین عمل در این
 معنی است که امرای ایشان
 در سوزن آنها صاحب بود
 را در وجود او به شوی بلند
 عدل سلطان بر او عداوت
 رضای غیبت از غفلت
 ای کس که به نجات از غفلت
 لازم است ز یادیم غنی عالم
 سال تمام علم غم از نشانی
 خداست

زود آید و در زمانه در زمانه
 درستی گرفتن به جلد در حق
 مردم بویخت است هر قدر از او
 پادشاه است باقی بهترین مردم
 کسی است که مردم از خوف شتر او
 بودی اگر کند پس مهربانی
 که بگویند لازم است در حق
 در حق است در حق است
 از حق باقی بهترین مردم است
 که چنانچه غایب که در میان است
 نه مندم در زمان خود است
 کند البته هر چه باشد در میان است
 بر آن در امانت مردم خدای است
 خورای باشد در زمانه در زمانه
 سزای نماند تا کسی در میان است
 قدم زد و در ساعتی از او در میان است
 اندازد است در میان است

و قاضی را چهار نشان است کوری در طریق دین و عدم ضنوع
 در سالک یقین و طلب لهو و لعب و سنیان از فرمان یزدان
و کسبان را چهار نشان است در امتثال امر اجمال کند تا مختصر
 شود و در انجام امر افراط کند چندانکه ضایع بگذارد و تضرع امر کند
 چندانکه گناه کار کرد و در سنگام ادوی عبادت شکل شود
و کذآب را چهار نشان است چون سخن کند دروغ زند چون
 سخن از کس بشنود و سخن چین باشد و از بهتان زبان کشیده نماند
و فاسق را چهار نشان است همواره از بی لهو و لعب رود و
 نگویند سفایده را هر کسب شود دست از سخاوت و مهربان
 باز دارد و مردم را بهمت و بهتان بیازارد **و جابر را چهار نشان است**
 در حضرت یزدان طریق سپارد و پناهندگان و همسایگان بیازارد
 و قرآن را نگویند دارد و با طغیان تقرب جوید **در ارضای**
حضرت رسول خدای صلی الله علیه و آله و سلم فرمود
 کسی که خواهد عزیز تر از زمان باشد باید از خدا ایم دارد و کسی که
 خواهد نیر و مند از مردم باشد باید کار خود بجد او کند و کسی که
 خواهد غنی تر از مردم باشد باید بدانچه در راه خدا بگذرد بگوید
 از خود داند از آنچه با خود دارد آنگاه فرمود اگر خواهید شمارا از آرزو

نمل

تا مس آبی دهم فرمود کسی که بیکتانه مانده اند و همانرا دفع دهد و بعد
 از آسایش نهد آنگاه فرمود اگر خواهید بدتر از این کسی را آنگهی
 دهم فرمود آنگس که بر لغزش مردم بخشد و عذر کس نپذیرد پس
 فرمود شمارا بدتر از این آنگهی دهم آنگس که بخیرش امید نتوانست
 و از شرش آیین توان بود دیگر فرمود بدترین کس کسی که دشمن بدارد
 مردم مصلحت از چشم باشد و مردم نیز از او خشکین باشند آنگاه فرمود
 عیبی در میان نبی اسرائیل بر پای شد فرمود ای جماعت با جاهلان
 از در حکمت سخن مکنید و ظلم با حکمت روا ندارید و رموز حکمت را
 از اهل حکمت دریغ مدارید و اهل حکمت را مظلوم نخواهید و ظلم
 مباشید و مهربان با ظالم مکنید که فضیلت شما بر چیزی و فضل شما
 بر وادی نبی اسرائیل امور بر سه گونه است امری که رشد و صلاح
 آن روشن است بپذیرید و پیروی کنید و امری که عیب است
 آن ظاهر است گناه جوئید امری که آلوده شک و ریب است
 آن را با خدای تقویض دارید آنگاه فرمود ای مردمان همانا از بزرگان
 دین و ائمه طاهرين از برای شما علمتها نصب شده پس بدان
 پناهند و شوید همانا مؤمن را از دور و زانند لثبه باید بود و سخت
 روزی که گذشته و نماند خداوند چه بر او نوشته و دیگر روزی

بطبی باشد بی آنکه آنچه از او گذشته و ضایع گذاشته باکی و اندوهی در او
انچه صفت جاهل است که از عقل محروم مانده اند و صایه رسول
صلی الله علیه و آله میفرماید عابدترین مردم آنکس است که در آفتاب
شرعیه را محضی بخورد و سخی ترین مردم کسی است که زکوٰه نهد و نیت
ادا نماید زراهدترین مردم کسی است که از حرمت شرعیه کناره
گیرد و پرهمیز کارترین مردم کسی است که خواه بر سود خود خواه بر زیان
خود سخن بگوید عاقلترین مردم کسی است که رضاد هزار برای او
آنچه را از بهر خود رضاد دهد و مکرده شمارد از برای آنچه را از بهر خود مکرده
شمارد و عاقلترین مردم کسی است که چیزات دنیا پند بخرد و بزرگترین
مردم از روی ملکات و منزلت کسی است که دنیا را ملکات و منزلت
نگذارد و عالمترین مردم کسی است که عالمتر باشد و بی بهانه تر کسی است
که عملش کمتر باشد و بی بهره تر از لذات دنیا کسی است که خود باشد
و بی بهره تر از راحت کسی است که بخین باشد و بخین تر کسی است که در جاهل
خنداند و بخجل کند و اولای بقی در میان مردم کسی است که در آفتاب
بسی باشد و کمتر کسی از در حرمت در میان مردم فاسق است و پویا
از همه مردم سلاطین اندو آرزاک از همه مردم کمتر صدیق باشد
سلطانت و فقیر تر از همه مردم مرد طمع است و خفی تر کسی است که

از کجا شد
انکه سبب کین بدست
انا بتوفیق الاله و رحمة
کلین للتوفیق و حال از ما
و هو الشقی ان اتقى من
د کف است با رجا
تفتیت ان تسی قه ما تانک
و ارجون قون
دین عکله و ارجون قون
اد الا کتاب الاله الاله و ان شقی
مکات کتاب الاله کف کون
کف و سفیر شرا
بانه تقاعده عن مکاتم تانک
کین الشاقر بالعلوم الاله و
کین الاله علیه احاطه
کف تقیع معلوم فی الآخرة

ایر هر صغیر نیست ایمان آنکس استوارتر است که خلقتش نیکوتر است و بزرگوارتر
آنکس است که پرهمیز کارتر است و عالی قدر آنکس است که آنچه در
در دین سود کند ترک گوید و پرهمیز کار آنکس است که اگر چه چیزی باشد
از در بهاج بیرون نشود و آنکس ترین مردم در بر توت آن است که
دروغ زن باشد و شقی ترین مردم سلاطین جو رند و مبعوض ترین
مردم مبلکه راند و میزد و مند تر در اجتهاد دین است که ترک گناه گوید
و عاقلتر کسی است که از جهال بگیرد و سعادت مند کسی است که با بزرگان
دین مخالفت کند و دانا تر کسی است که با مردم در رفیق و مدارا بیشتر
کوشد و سزاوارتر بهمت کسی است که با اهل بهمت مجالست کند و کردارش
تراز مردم کسی است که غیر قاتلش را بکشد یا غیر ضاربش را بزند و
سزاوارتر ببعفو کسی است که بر حقوق قادر تر باشد و سزاوارتر بکفا
دیوانه است که از کتاب بغیبت مردم کند و ذلیل ترین مردم در
معنی کسی است که پیوده مردم را زبان برساند و دور اندیش تر از
مردم کسی است که خشم خویش را در هم شکند و صالح تر کسی است
که صلاح کار مردم کند و بهترین مردم کسی است که مردم از وجود
او منفعت برند کسی که فائده حشرش را بقانون شرع در گذرانند
بدان گناه که از پیش گذشته ماعود مکرود و کسی که فائده کارش را

کف است از شرا
تعب العین ان تقی
خدا العلم و الله المصیب
تکلیف تکلیف حیره کل جهل
و فضل العلم بغيره الاله
سقام الحین کین که در ادا
و ادا ما جهل قل که الطیب
کف است از شرا
آبل ما تین تر کون
و تقی نر علی الدیا و تقی
علم تقی عیم الفی قدرت
لیا علیه ایا فان العالی
ان عا ش حاش صمد الاله
لا یصامر ولا یسعی
و ان یس صا ش حاش
و ان یس صا ش حاش

نیز بصیبت گذارد و گرفتار بند او نهاد کرد و میفرماید شش چیز
 از من بپذیرید تا بپذیرم برای شما بهشت را در دفع کوفتید و جان
 و عده کنید و در امانت خیانت ردا مدارید و چشم از ناشایست
 فرو بندید و از طریق حفاف بیرون مشوید و دست و زبان را
 از زبان مردم باز دارید فرمود کسی که اندویش در کار دنیا فرود
 رنجور گشت و کسی که خلقش زشت شد خویش را در عذاب افکند
 و کسی که مردم را ببد شتردن گرفت و شتم کرد و موت و کرامت از
 برقت فرمود بدترین مردم آنکس است که دشمن دارد مردم را
 و مردم نیز دشمن دارند او را بدترین از این آنکس که از خطای
 مردم درگذرد و حدز کس نپذیرد و کس که معفو ندارد بدترین از
 این آنکس که مردم از شرش ایمن نباشند و بخیرش امیدوار نگردد
 فرمود هفت زینت زمان و فرودشی زینت نژاد و فصاحت زینت
 سخن و عدالت زینت ایمان و طمانینه زینت عبادت و از بدترین
 زینت روایت و ترک جدال زینت علم و حسن ادب زینت عقل
 و روی کشاده زینت علم و اختیار و دیگر کس بر خود زینت زهد
 و بخشش آنچه بدست است و زینت یقین و با مذک معاش کردن
 زینت قناعت و دست بر کس نهاند زینت احسان و خشن شدن

زینت نماز

کلامت کبریا شعرا
 خاتمه علان عالم فاضل
 کاتر موده یمن از تقوی
 نعمت کما کم یکن در تقوی
 کما مرض المانیع و القصبی
 و کلامت کبر
 و در اقلبت العلم فاضل
 چهل گفته آقا حیل تحلی
 و در اقلبت بایه قفاض
 فاضل فوارک بالذی هو افضل
 آری چه است ناری طایفه والدی
 و این کلام من آری الموده و است
 فقه ایبه الزرع و الزرع بود
 و کلامت کبریا و ایچیم تصدی

زینت نماز و ترک امور بی منفعت پر هیز کاری **فبعثی از کلمات**
فصاحه رسول صلی الله علیه و آله سخن تا به چهار مورث و آنست
 کسی که جوئی فرماید در طلب اخذ آن بر آید مکی را ماند که بقی کرده
 خود باز آید مردم دو ملتند که وعده عطارا بما طله اند از نطق
 باشند بهترین و انشها معرفت خداوند است جنایت بر مرد
 نمی بندد و کرد دست او در او هرگز صغای خبر چون مشاهده
 استوار نباشد نیز و منذ آنکس است که بر نفس خویش غلبه جوید
مبارکت است مرا که با مدادان در طلب حجاج بر خیزند
 اگر کوهی بر کوهی بغی و طغیان کند هر آینه با غنی سنگ کرد و با
 مردم ظالم را چه رسد بهترین مال چشمه جاریست از برای صاف
 سبورت سلام نمایش صفای قلب مسلم است مرد با شاق
 برادر و جلب کلوب برادران دینی بزرگ شود و دینی که عطا کند
 بهتر از دینی است که اخذ عطا کند که ام عیب زشت ترا از بکل
 صفت حیا از همه جبهه نیکوتر است **بیتانی** اسبها خیر مبه شده است
 مؤمن چون وعده کند و فای آن جان واجب شود که کوفی تعرض
 گرفته است **عفو** پادشاهان از کس که در کمان سبب تقای پادشاه
 رحم کن بندگان خدا را تا خداوند بر تو رحم کند هر کس بکلیت وضعت

از حضرت امیر المومنین علیه السلام
 دو کمان از آنکس که حاصل با کتبی
 مالکان یعنی در آئینه جابلق
 ایچمه و آنکس و لایک فاضل
 فقهانه القصبی کن حکما

خود از کار کند با کمال از آن نیت کسی که صغیر را راحم نکند و حق کبیر را نماند
کسی را که از او طلب مشورت کند با خیانت نکند روانیت از
برای مؤمن که زیاده از سه روز از برادر خود دوری کند آنکس
که شکر نعمت بندگان خدا را نکند از کفران نعمت خدای کرده باشد
و مردم که راه جز مردم که راه را طلب نکنند حب و حرص تو دور
طلب مقصود ترا کور و کرمی سازد و معایب آنرا از نظر تو بوشاید
میدارد و مردم را ادای شروط و دفاعی عهد واجب است
ظلم تاریک کند روز قیامت را بر ظالم مال کسی از اتفاق صدقه
نقصان بپذیرد و چه خداوند پاداش مال او را فدای دهد کسی
که از گناه توبت و نابت جوید چنان است گناه نگزیده باشد
دست مردم در روز از ان پیش که عرق در بدنش بچکله عطا کند
بیر با سیز از آتش و دوزخ اگر چه نیمه نظر باشد که مجرم تصرف کند
ز نام از جامه بیرون شدن عریان بدارد تا ناچار در پرده
زسیت کند سودی ندهد ترا مصاحبت آنکس که رو نمیدارد
از برای تو آنچه از بهر خود رو امیدارد فقیر نشود تا جبری که در
سج و شری سخن تصدق کند بهترین امور کار باقتضای
و عدل کردن است چون کسی بزیارت شما آید مقدم او را

باز از نماز

بزرگ شمارید و کرم بدارید با مردم طریق شفقت و الفت بسیارید تا
شودید و اجر برید صبر و سکون و بزل وجود استواری ایمان است
مردی که کار مشورت کند بهلاکت نیفتد فقیر نشود مردی که میند
روی معاشش کند با مال قلیل قناعت کردن نیکوتر از کثرت
مالی است که مرد را از خداوند بدان اشتغال افند بهترین زاد
و تهیه برای سفر آنجائی بر همیز گاری است بدترین کسبها
که از ربا حاصل شود بدترین ماکولات خوردن مال یتیم است
سعادتمند کسی است که از کردار ناشایست دیگر کسان بپزیرد
و خود مرتکب نشود اشد ربا با دروغ زدن است مؤمن را
بد شتر و شتم کردن فسق است و با او مقاتله افکندن کفر است
و او را ضیبت کردن معصیت خداست و بر مردمان افسوس
چنانکه خوشتر حرام است کسیکه هنگام غضب عنان نفس را
بکشد خداوند جزای خیر دهد کسیکه در مصیبت صبر کند خداوند
او را عوض دهد هر کس در قبله بزرگ شد از رحمت زود است
شامت سو کند دروغ خالی میکند او دیار را از سکته آن آند
بیان سر بپوشی که در انگیز شود و کینر نبی و طفلان است
سر بپوشی که دستگیر شود و نیکوئی با مردم است صدق کردن

مال و سید سعادت رزق است خدا را بخواهید تا دفع بلا کنید
صحت از اسقام و فراغت از آلام و نعمت است که مردم
ندانند و کفر آن کنند خوف مرد در روز زن هفت و حصص او را
بزیادت کند روانیت معصیت خالق را اقدام کردن برای
طاعت مخلوق دروغ زدن ایما زاید در افکند پچیائی
شبهه از کفر است کسی که منعی را بر سرش نماند گفت لغت او
با دوش کرد لغزشهای مردم بزرگ را معفو دارید نیکوئی
در نزد مردم نیکو خوی و گشاده روی باشد فقر و فاقه استلوا
استحاثی است مردم را اگر صابر نباشد کافر کرد از دنیا بجا
نمانده است الا بلا و فتنه دوستان را همه روز رحمت زینت
مرسان بلکه فضا و دیدار کن تا محبت بزیادت کند غیبت از ما
کسی که با خیانت کند و از مسلمین شمرده نشود کسی که با سلیق
طریق صدق بنویسد در انجام امور خویش کار پنهانی کنید چه
در کشف آن بهم زیان حاسدان باشد و همچنان اسراف حساب
خود را پوشیده از مردم کار کنید مسلم کسی است که مردم
از زیان دست در زبان او آسوده باشند اول چیزیکه
در دین یا اوه گردید امانت است و آخر چیز نماز است نگاه

سبزه و دیدار زمان نیکو رخسار پیش چشم را فرونی دهد
پادشاه در زمین غفلت است از برای حفظ مقامات
و نیوی ارتکاب محرمات نباید کرد چه رسوائی در دنیا سهل ترا
از رسوائی آخرت رغبت دنیا نموده و حزن را فرودان
کند و ارتکاب کارهای پنهانیه قناعت قلب آرد زنا کردن
مورث درویشی شود رعایت رحم عمر را افزون کند مرد
در پناه صدقات خود بزرگ شود چندانکه در میان مردم تنگ
حکومت یابد علمی دین این خداوند چیزیکه مردمان نگاه
دارد و عرض و مکانت خود را ثواب صدقه دارد از برای
هر چیز نگاهبانی است و نگاهبان دین علم با حکام دین است
و ای بر آنکس که مال مردم را بجرام انباشت و از برای وراثت
گذاشت و با حال منکر برای دیگر شرافت طلب کنید
فضل و رحمت از مردم کریم و رحیم امت و در پناه ایشان
زندگانی کنید بپرهیزید از دعای مظلوم بپرهیزید که برابر
سوار است زودا که رحمت پذیرد و با جابت مقرون گردد
و در پاسخ او خداوند بعزت و جلال خود سو کند یا مسفر نماید
که هر آینه حضرت تو خواهم کرد اگر چه پس ازین روز کار باشد

سیر نمیشود هیچ عالم از علم چند آنکه علم او منتی شود با دراک
بهشت یعنی تحصیل علم سبب دخول بهشت شود اسلام
مرد را استوار مدارید چند آنکه هیار عقل او را باز دیند خداوند
دوست میدارد مدارای با خلق را در تمام امور فرمود این
دلها را از تک میگیرد چنانکه آهن را که در عرض گردند با چه جلا
توان داد فرمودند بذر مرکب و قرائت قرآن از باطنیت
کسی که خداوندش وسعت داده و او بر خیال خویش شکفته
خلق تمامت خیال خداوندند هر که خیال خود را انفع باشد نزد
خداوند محبوب تر است جمال و نیکنوی مرد فصاحت زبانی
کسیکه از پیوده گفتن زبان بر بست از بیات نجات یافت
کسیکه در راه خدا فروشی کند خداوندش رفعت دهد زبانی
از پیوده سرفانی بازدار که این صدقه ایت در راه خداوند
که انفاق ہی کند و هیچ بنده ادراک حقیقت ایمان نکند
تا زبان خویش را از یاوه سرودن باز ندارد میفرماید
بزرگترش همراه ایمان دوستی مؤمن است در راه خدا
کسی که حسب او و بغض او و عطای او و اساک او در راه
خدا باشد از اصفیای خداست رسول خدا فرمود که خداوند

میفرماید اشرف دوستان من در نزد من مردیت که با مردم
کرائی نکند و از نماز بهره مند باشد و با حسن عبادت ایمان بغیب
دارد و خود را از مردم پوشیده دارد و گناره جوید و کسی که در حق
خود را با اندازه کفاف بدارد و بر آن صبر کند و چون مرگش رسد
مال فراوان از او نماند و گریه کنندگان فراوان ندارد هرگز
خداوند کسی را بچهل عزیز نکند و از عقل و علم دلیل نقرماید خداوند
دوست میدارد مرد علیم با حفت را که فریفته حفت شد
میفرماید با من ایمان ندارد آنکس که سیر بخوابد و همسایه اش
گر سینه باشد و در هر قریه که گر سینه شب بروز کند و مردم قریه
رعایت او نکنند خداوند در قیامت نظر عنایت از ایشان باز
گیرد از همسایه بد بخداوند پناه منده باید بود چه همواره ترا
نگران است چون ادراک راحتی نمائی او را بد آید و اگر بزحمتی در
افتی خوشنود کرد و هر مرد را که صاحب دار باشد از چهار
سوی تا چهل خانه بشمار همسایه میرود رعایت همسایگان را
شایانند مسافران را با یکدیگر حتی آست که اگر بکین مریض
شود سه روز با او بماند نیکنوی با همسایه سبب آبادی دیار
و طول عمر کرد هر گاه مرد مسلم عطسه زند و از بهر علتی گستا

بماند فریشتگان از قبل او گویند الحمد لله رب العالمین و اگر خود
این کلمه بگوید فریشتگان از بهر او استغفار کنند آنکس که چهل
حدیث از بر کند از آنچه است را در دین بکار آید خداوند
او را در قیامت بکاست و منزلت علما و فقها بر او بگذرد و تلاوت
قرآن و دای در نماست خدا را خواندن عبادت خداست
اندر دهام و زحمت و انوایان دین را زاین کند تدریس
معاش نصف معاش است با مردم مدارا و مودت نبی
از حشمت عقل است غم و اندوه جز از انیم پیریت مست
خویش را با سخن و لغزب آراستن نبی از علم و دانش است
چون توانگری نباشد خیال اندک نیز در شمار توانگری است
سلام کن پس آغاز کلام کن طفل را با شیر دایه طبع دیگرگون
شود و باغوی دایه رود برکت از بزرگان قوم بدست شود
چه بر نیگونی توانا باشند ملازمت نیک و بد با خاست است
زهد و پرهیزکاری دین بدست کند احسان کن را نیکو کردن
شکر احسان اوست روزه داشتن سپهر حوادث است مرد
خیانت کار از سنگبارای جهنم است خواب صحگاه
روزی را با زود دارد بخشش باغوشا و ندم صدقه است دهم

صلوات

صدقه رحم آنکس که صدقه را جای بذل شناسد چنان است
که صدقه را منع کرده باشد بهشت خانه شرم و حیاست
مؤمن با مال اندک فرسند باشد مؤمن و اما و زیرک باشد
و از سبزیانی خداوند خویش را و آید طوس ساهه دل و کریم
الطبع است فاجر لثیم و حلیت کرد فرزند است عبادات مؤمن
کفاره معاصی مسلمانان است هر مردی پاداش نیک و مبارک
خویش و کردار خویش چند از برای هر خادعی و حلیت کری
در قیامت علمی و علمای است با اندازه حلیت و عذر او اول
چیزی که ازین امت بالا میکرد و در حضرت یزدان سبب است
می شود حیاد امانت است هر چه چشم و گوش را میر باید تا سخن حق
نشود و نشود و کار حق دیده نکرد و مواک زدن نصاحت
مرد را افزون کند شفاعت من مثل امت من است انما
که معاصی کپره کرده اند سو کند آن گاه کار کند که سو کند خواهد
خویش را از بهر سو کند صافی دارد علی که کس را سو کند
چون کفینه است که از ان اتفاق نشود زکوة رود و لاج
اسلام را بیل است و بی پل آبراجه و نتوان کرد صفات
نیکی بر و مند کرد و وصف زشت شوم کرد و در شتی آرد

راستی مورث و قارطی غینه است و دروغ زدن موجب
دشمنی و ریبت است آنکس که با قدر خداوند ایمان
دارد از فقر آرزو طول و محزون نشود بر بیزگاری در
دنیا آسایش دل و تن است از برای سائل حق است
که باید او اساحت اگر بر کسی سواره آید بگریستن بر حرام
تیری است زهر آگین از تیرهای شیاطین سو کند دروغ
کالای تجارت را سود کند و کسب رازیان رساند بدلی
و دلاوری شاهنایی است که خداوند در هر قلبی میخواهد
غرس میفرماید از کجهای ستوده پوشیدن مصائب
و شکیب در امراض و هفتن بدل و صدقه است تا اجر
این جمله نابود نشود بازگان انتظار رزق و روزی برو
و آنکس که احکام رعایت و جزآن کند منتظر لعنت باشد
و ای بر آنکس که بکسب مال حرام خیالش را آسوده گذارد
و در آن سرای در حضرت یزدان نماند کرد و خویش کرد
کسی که از زلات مردم در گذرد خداوند او را بیا مرزد و
کسی که گناه مردم را معفو دارد خداوند از گناه او معفو فرماید
آنکس که در مصیبت صابر باشد خداوند از آنچه از وی

رفته خوشی

رفته عوض دهد آنکس که خشم خویش را در خود خداوند نذارد با او شکیب دهد
آنکس که کار معاش با اندازه کند خداوند روزی او را فراخ دارد و آنکس که تیز
مال کند محروم گذارد کسی در حضرت سلطان قربت و منزلت یافت مفتون گشت
کسی که خداوند خیر او خواهد دارد در سائل عینیه عالم و فقیه کند آنکس که از آتش دروغ
تبر سید از شهوت نکند آنکس که بند کار را سبب عزت خویش اند خداوند او را
ذلیل کند کسی که کار بجزم و توانی کرد و طریق صواب است یا نزدیک بصواب شد
و آنکس که عجلت نمود خطا کرد یا نزدیک بخط افتاد کسی که مرضی را حیات کند
همواره جای در جنت کند کسی که برستم کار خویش نغزین کند نصرت
یا بد آنکس که محاسن کردار بکار نیاید شرف لب فایده بی بخند کسی که مقصدی
حکومت و قضاوت شود و حکم حق نتواند بی جرحی آشکار ملاک کرد آنکس که کارهای
خانه را بر دوش خویش حمل دهد از کبر برهد آنکس که شفاعت مراد دروغ و انداز
شفاعت من در قیامت بی بهره ماند کسی که دوست دارد دنیا را زنی خود را
آنزت خویش را بزیان آرد و آنکس که آنزت را دوست دارد دنیا را بزیان رساند
آنکس که سلطنت خدایا انکار کند خداوند او را فرار دارد و آنکس که تکبر کند
خداوندش کرم بدارد کسی که دوست دارد عقل قومی را خواه خیر و خواه شر
مانند عال آن کار است کسی که شمار انبام خدا پنهانده شود او را پناه آید
و کسی که سوال کند عطا کنید و کسی که شمار آبیاری طلبد اجابت نماند

کسی را که خداوند شصت سال عمر عطا کرد در سفر مانی غدیری از بهر او
نکذاشت کسیکه صبح کند و اندیشه استم هیچ آفریده در خاطرش
نباشد گمان او آفریده شود آنکس که جامه شرم را از تن دور
کند غیبت او را روا نباشد کسی را که از وی پرسش علی کنند
و او بداند و پوشیده دارد در آن جهانش از آتش جهنم بجا کنند
کسیکه از بهر او باب خیزی گشوده شود باید غیبت بشمارد و پندد
که آن باب کی بسته میکرد کسیکه یک شتر از جابت مسلمانان و دوی
جوید از مسلمانان دور شده باشد کسیکه بهره او از قضا رفیق و مدد را
افتاد و نیز خیر دنیا و آخرت بهره او گشت کسیکه با خدا و روز جزا
ایمان آورد باید پناهنده خود را بزرگ بدارد کسیکه بیرون اجازت
در مکتوب دیگری نکران شود چنان باشد که در آتش و دوزخ نگرود
آنرا که از کسی نعمتی عاید شود و یادش آنرا قادر نباشد جز آنکه معطرا
شنا گوید او را پاداش کرده باشد کسیکه نعمت معطرا را پوشیده دارد
کفران نعمت کرده باشد کسی که بپند برهنه را و پوشانده چنان است
که زنده کند و ختر را که زنده در قبر کرده باشند و این رسم جاهلیت بود که
بعضی از قبایل دختر خویش را زنده در کور میکرد کسیکه از روی اهل خود را
کوشش زد و مردمان کند خداوند او را با مردمان بشمارد کسیکه خا

کودان

شود بر خوان طعانی که او را بخواند و باشند چون درود داخل میشود و با عا سرود
واجب میکرد و محبت خداوند کسی را که ختم خود و خورد و طریق حکم گیرد خداوند
در میان خود و بندگان مکارم اخلاق را میباید پیوستگی ساخته لاجرم
کافی است هر یک از شما را که متعلق با خلاق الله باشد کافی است این کائنات
در مکافات مرد که برادر دینی خود را غیبت کند کافی است ترا در روز
ایکه آنچه شنیدی شنیده باز کوئی بهترین شاکلی است که بیاری خداوند
بر نفس خویش غلبه جوید و مالک نفس خویش گردد بهترین شاکلی است که
شمارا با حال خیر و حوت کند نیکو تر برادر شاکلی است که عیوب شمارا بر شما
عرض دهد بهترین است من آنرا ندانم که سعادت عیش نیاند که در نعمت
خداوند تلقیان کنند و چندان شک عیشی نه بینند که محتاج سؤال کردند علم
مکتوب دارید تا محفوظ ماند رهنه دین سباهش تا چون آزادگان زمین
کنی از بهر مردم بخواد آنچه را بر خوشترین پسندید و داری تا مؤمن باشی و
با پناهندگان نیکو کار باش تا در شمار مسلمانان روی و با همجاب خود
ستوده خوی باش تا با ایمان باشی و فرائض خدا را فرود گذار تا بحساب
عابدان آئی و بد آنچه خدایت بهره نمانده راضی باش تا زاهد باشی و
خواستار سباهش آنچه را در دست مردم است تا مردست دوست دارند و نیاز
مستطوب خود را تا خدایت محبوب دارد چیزی بخوابید از مردم اگر چه با نیاز خار

مسواک باشد که در میان دندانها بماند غلظت شمارید و عارای کاهی که شمارا
رقت فراز آید چه آن رقت رحمت خداوند است آنکس که احسان
مرد مرا سپاس گذارد خدا را سپاس نگنناشته باشد فزونی نمیدهد عمر را
جز نیکویی با مردم نیست وحدت و غربت موجب تر از خود پسندیدن است
پشتوانی در امور استوار تر از مشورت با عقلانیت آنکس که عهد خویش
و فاکند از دین بی بهره باشد روحانیت دلالت و ضراحت جز در خدمت
چر و ما در پیشوای عادل استوار نشود و قلب با یقین تازان برستی استوار
نگردد بر او دینی جز در اشکات کن زیرا که خداوند جز غم نرساند
و ترا بدین گناه کیفر میکند بد گوئید مردگان را که باز ماندگان او آرزو
کردند خداوند را سب کافیه است که ایشان برای اسعاف حاجات
مردمان خلق کرده بهترین نیکو نهاد است که کس در ستان پدید آید
پیر نیکویی کند همانا طاعت و عبادت اندک از در بصیرت بسیار است
و عبادت بسیار بانادانی اندک است خداوند رفع میکند لصبه قهقهه
مرک بدونا بهنگام را حیا میکند از بنده اینکه نمیکند و ستمهای خود را
سبوی او از بهر دعا و دعا کند دعای او را و دستهای او را حجاب
باز دارد بدترین مردم روز قیامت در نزد خداوند کسی است که مردمان
از کونند زبان و چشم و شناسم او بر آید و شوند بدترین مردم روز قیامت

در آن وقت

در نزد خداوند است که آخرت خود را برای روشن دنیا می دیگری
از دست بگذارد شقی ترین اشقیای کسی است که در دنیا فقیر باشد و از کثرت
حصیان در آخرت معذب باشد نماز گذاران ابواب سلطنت افزور را
قبح میکنند و آنکس که در برابر بگو بدو دست باز ندارد و بعبودیت که
آن در بروی آنکس کشاده کرده و حق ظالم رعایت خویشاوندی نباید
کرد از انانیت آنکس که خویش را با او گیر کند و غوی مخالفان گیرد
آنکس که برای اصلاح میان دو کس سخن بگزد کند او را دروغ زن بخواند
بهترین جوانان شاکس است که وقار و حزم پیران کرده و بدترین پیران
کسی است که بخوی و خصلت جوانان رود و کس است که یکی راحت میرساند
و آن دیگر بر اجات میاند اما آنکس که بر اجات میاند بنده مؤمن است
کاهی که ببرد از دنیا و برای دنیا آسوده میشود و آنکس که راحت میرساند
کافراست کاهی که ببرد بسیار کس از مردمان حتی چهار پیمان دور خنان از
زحمت او بیاساید و کس از شفاعت رسول خدا بهره نبرد یکی ندیم سلطان
ظالم که غوی او را تخمین کند و دیگر آنکس که از دین بیرون شود و غلو کند
حاصلی قلعه را افزون از رزق مقدور رسد پس نشاید کس در اخذ
رهبنیه و بال شود و بهره دوزخ کرد اول چیزی که در قیامت سنجیده میشود
سخا و حسن خلق است و چون خداوند ما را بر این فریاد عرض کرد که الهی مرا

بیزدن او را بچو و حسن خلق نیز داد و چون کفر را بیا فیه عرض کرد
الهی مرایز و بخش او را بچل و سو خلق نیز داد خداوند ابراهیم را
وحی فرستاد ای ابراهیم ترا خلق کردم و با تش مزود مکتب ساختم اگر ترا
بفقر متقی میداشتم و صبر از تو بر میگردم چه میکردی عرض کرد فقر در نزد
سخت تر از ناز و مزود است خداوند فرمود سو کند بعزت و جلالت من
که در آب و خاک چیزی سخت تر از فقر خلق نکرده ام ابراهیم عرض
کرد اگر کس کرسند لیسر کند جزای او چیست خطاب آمد که آمرزش
کنایان اگر چندان باشد که باین آسمان درین را آنگذده دارد پس
فرمود اگر صحت خداوند شامل حال فقرا است من نباشد بعید نیست که گناه
کردند این وقت ابوهریره عرض کرد که یادش نمونی که بر فقر صبر کند
چسیت فرمود در بهشت حزه ایت از یا قوت سرخ که اهل بهشت
آنرا چنان نکرند که مردم زمین ستارگان آسمان را داخل نمیشود در آن
الا پیغمبری فقیر یا فقیری شهید میفرماید محبوبترین شما در قیامت نزد
من آنانند که اخلاق نیکو دارند و خانیع و نرم کردن باشند و با مردم
الفت گیرند و مردم با ایشان الوف باشند و مخلص تر و زبون و دورتر
کس نزدیک من در قیامت آنانند که فراوان بیرون حق سخن کنند و سخن را
بدرار کنند و پیچوده و پیچ زنده عایشه گوید که سفندی کشتیم و گوشتش را

الا کفش را

الا کفش را بصدقه دادیم من عرض کردم یا رسول الله ازین که
باقی نماید الا کفش فرمود آن کو سفند تبارت باقی است الا
کفش کنایت از آنکه آنچه در راه خدا دادی برای تو باقی نماند
کسی که زبان خود را در فرج خود را حفظ کند از سخن ناسزا و آلاش
زنا و داخل بهشت شود هیچ عطائی پیر را با پیر بهتر از ادب نیکو است
منیت هر که مردم دوروی ساق نیکو نشوند طازمت کیند شاد
زیرا که فریفتگی را بمیراند و عزت رازنده کند میفرماید درین دنیا
ستین برفق و مدارا عبادت میکن و نفس را مورد تکالیف شاقه
مساز چه مسافر و حمول قطع مسافت نخواهد کرد و خود را بر حمت
خواهد افکند میفرماید سنگ بر پنت کشیدن حملی نیست حمل
کردن حمل خویش فرو خورد دست بهترین صدقه بخویشا و ندان
که در باطن دشمن باشد و کس از خصمی او چشم پوشد
با خصمای بهشت در حلقه جماعتی است که ذکر خدای کند
در شاه راه جماعت جای کمسید و اگر جای کیند از کترین
حرام چشم پوشید و سلام باز دهید و مکشده راه هدایت
کنسید و صغیف را عانت فرمائید بعضی از ترجمه کلمات

مبارک حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود که مردم را فایده
هو الله تعالی است سجد و منقبتی رساند **العزیز یا علی اورکتی**
ترجمه نامه مبارک جناب یعقوب الدین امام مستشرقین قائم
القرن المجتهدین امیر المؤمنین صلوات الله وسلامه علیه که
از انشاء و خاطر و وار و ضمیر خاتم فصاحت و عالم بلاغت
ملک الانشاء و البیان بدایع الحارمیزرا محمد ابراهیم نواب است
چون در سال چهلیم از هجرت رسول صلوات الله وسلامه علیه عمال
مصر بر محمدانی کریم الله برآشت امیر المؤمنین علی سلام الله علیه و آله
ایالت الکف را مالک بن مکارث النخعی که او را شتر کفندی ارزانی
داشت و او بد آن شتر کفیل گشت برب صدق اراوت و جمال حقیقت او
عقدی بدو نبشت و از هر گونه آداب سیاست و شرایط مکاری بدان
نامه یاد کرد و این عدل و شیوه فضل بدو بیا مروت و هر یک از قبایل غنق
و اصناف احرار منزهتی نهاد و دقایق رعیت پروری داد و کسری در دهم
لنگر کشی و کسور کشانی یگان یگان بر وی بشهره اگر چه آن عهد جاهلون بود
ز سید و شرف سلطنت آن در نیافت و از آن پیش که بد آن کله فرارسد و کله را
فاعد و دنیا دی هند و شهادت یافت و لی آن نامه دستور سلطان بن مکارث
تا در تهنیت و ترقیب امور و شایسته جمهور بدان تقرب حبشه بدایع الحار

نورانی

میرزا محمد ابراهیم نواب طبرانی آن عهد مسیون را ترجمه کرده بنام علی هذا
از جهت تبیین و تبرک ترجمه نامه مبارک خاتمه که معنی داد
سخن داده اند انستلی نمود

بسم الله الرحمن الرحیم

این فرمان بنده خدای امیر المؤمنین علی است بسوی مالک بن مکارث النخعی
در آن عهد که بدو نبشت بدو نگاه که ملک مصر بدو گذاشت تا فرج دیوان فرام
کند و با خصم دین در اندازد و مردم را با هسلج آورد و ملک را با دوار و بفرود
او را بهر چیز از خدای سبحانه و کزیدن طاقت او در آن بدون فرمان او در آنچه
در شیخ رسول نکیر بود و یکسختی با شش سال منوط باشد و بفرود تا خدای سبحانه را
بدست و دل در زبان یاری دهد چه باری عزانصره در نامه خویش بر نصر ناصر خویش
و عزیز داشتن عزیز خواه خویش تهنه فرمود و در آنجا که گفت و این نصران الله
من نصره یاری دهد آن که یار اوست و بفرمود که بوقت آرزو خود را بگویند
و چون بر جهانی فرود می طلبد نفس را با زور و چپ نفس مردم بر شتی فرمان هم
که آنرا که خدای سبحانه بچنانید آن نفس لا آتاره بالسه و آلا مارحم ربی و
ازین پس بدان ای ملک که ترا بکلی گسیل داشته ام که پیش از تو دو لبها بر آن
گذشته است و از دوار و سپید اوستی دید و اندو مردم جهان در تو بسیند که تو
در مردم بگذشته جمیدیدی و همان در تو گویند که تو در ایشان همگفتی و هر سه

نیکوکاران را توان شناخت بد آنچه خدای سبحان بربان بندگان از ایشان یاد
کند پس بهای خویش را بدست خویش دار و آنچه بحقیقت بر تو روا نبود بر خویش
پسند چه زنجیری بجای خویش اضافی بزرگ باشد در آنچه نفس را خویش آید و یا
ناخوش نماید بر حیت بخشای و ایشان را دوستدار و ایشان نیک مهربان
باش در ایشان باری چون سببی ضاری مباش که خورد ایشان را غنیمت ثنائی
زیر که ایشان بر و گویند آن فرقه در دین با تو بر او رند و عطا فیله در هر شت با
تو برابر هر که نه زل از ایشان بدید آید و سایر عمل بر ایشان طاری شود و در عهد و
یا خطا از ایشان دست توان گرفت منج صدق و طریق صواب توان داشت
پس ایشان را از عفو و گذشت با بخشش که تو خود از خدای سبحان امید داری
و بدان چشم همیداری چه ترا بر ایشان همان مزیت که باری حق و عطا است
و باری عفو و گره کفایت امر ایشان از تو خواسته است و ترا بدیشان آرزوی
است سببها از زینهار بر خدا تعالی مستیز و رنج خویش میفرماید زیرا که تحمل آفتاب
او توانی کرد و از عفو و رحمت او بی نیاز نتوانی شد چون بر یکی بخشش پنهان
مشو و چون بدیگری سخت گیری شد مباحش و در آن وقت که حضور را
جمال یابی بخشش مگر ای و اگر چند خدای سبحان ترا امر داد و تو خود را البته
امیر طاع خوان چه در پی هوای نفس شدن دل را مفسدت باشد در
دین سستی و سهولت آورد و روزگار ترا آسان گرداند چون در ملک خویش

بگویی و در وقت حکم و اہت امر خویش حطیم انکاری بشکب فرقیه
مشو و بیک خدای تعالی در کردار توانائی او میدیش که او در حق و جان تو
آن تواند کرد که تو خود با خویش نتوانی و چون چنین کنی هر آینه نظر خود
گیری وحدت شد و بسکی غم تو فرو نشیند و آنچه از او پیش تو برفته باشد
با تو باز آید و بر حذر از آنکه با خدای سبحان در بزرگی و جبروت مسامت
در زنی و تشبه نامی که خدا تعالی جبار را از خود دارد و دیگر از اوست
نماید انصاف خدای سبحان بدو و آنچه در شرح رسول بر تو فرض افتاده
بر پای دارد و همه مردم را از خویش و خویشا و نزد خویش انصاف ده
و حق آسپس یک فرو مکذرا چه اگر ندی ظلم کرده باشی و خدای سبحان
با ظالمان خصمی کند و هر آنکه خدای سبحان خصم او شود او را حجت
نماند و خویشین داری نتواند هیچ چیز تغییر نعمت و تحویل نعمت باری
خدا شناس را سخاوند چنانکه ظلم که باری عزت شد و عفو متظلمان را
همی بشنود و در حال ایشان غیرت آرد و بهو لاطالمین بالمصدا و باید
محبوبترین کار با تر امیانه روی بود در حق و زیاده جوی در عدل
و آنکه رضاه جموم رحمت را حاصل خواهی چه اگر جموم خلق از تو در
سخط شوند با رضای عامه تر از بیانی زسد و خود خواص رحمت را
بر دالی صلی کران بود و فایده فی الذکر از انصاف گراہمت و زرنده
و با محاف مسلت نمایند و شکر حطیت واجب نشناستند در حوائد

روزگار مصیبت نماید و بعزت جاه از تکلیف کرده بجانی درزند
و هر آینه ایشان عاودین باشند و تو ام مسلمین و ذخیره وقت
و دو قایم روزگار پس ترا رضای ایشان حاصل باید کرد و میل
خاص بدیشان باید فرمود هر آنکو حیب خلق بر تو شمارد از خویش
دور دار و دامن از او در کش که تو خود بپوشیدن حیب خلق از
هر کس سزاواری و هر آنچه بر تو پوشیده بود در کشف آن باافت
مجوی چه آن حیب که بر تو روشن بود اصلاح آن بر تو باشد و آنچه
تو پوشیده بماند خدای سبحانه خود بر او حکم کند پس بر آنماید که توانی
حیب مردم بپوشش تا مگر خدای سبحانه آنچه تو از مردم پوشیده
همچو ای بر تو پوشد کینه کس در دل جای دهد و از آنچه بر تو دوست نیاید
در گذر و هر کس بر این نصیحت سعایت کند و حیب مردم بر تو شمارد
پند او سپذیرد و او را آنچه گوید صادق شناسد و چون حق روی
دهد با مردم فرومایه در میان منه که طریق فضل بر تو بندند و از فقر
و شکستگی تبرساند و از جبران رستگاری مطلب که ترا از تعبد بجهایل
امور باز دارد و از کتاب معالی خالی گذارد و از حلی خیر مجوی
که ترا بشره فرمان دهد و ذل طمع و ناست طمع در چشم تو بیارید چه
بخل و جبن و حرص طبع کونانند که از سود مطن با خدای سبحانه

خیزند و مردی که بدین صفات موسوم باشند خدای سبحانه را
چنانچه شایسته است از محال فضل و جلال قدرت و عزت توانی آید
پنجهرند و چون در تدبیر ملک از وزیر کافی بی نیاز توانی بود و کس را
بطمانه خاص و وزیر مشفق شناس که با صحبت اشرا بر نیامده باشد
و در اوزار و آتام ایشان ایشاز نگشته و کس را بظلم و کراهت مدد نداده
چه این عیال و احوان آثم و اخوان غلبه و تبعه ظلم و غلبه جو باشند
و تو خود از ایشان بیکو تر خلف توانی یافت مرد میگرد بر صفت ایشان
بجودت رای و نفاذ حکم موصوف باشند و از آتام و آلام و اوزار
و اعمار مصون و هر آینه این مردم بی سبکبار باشند و بیکو یاری دهند
و جانب تو فرود گذارند و با دیگری الفت گیرند و از این مظلوفه آنرا بر گردانند
که از سخن حق اگر چه ترانما پسند بود و در مذاق نخ نماید روی بر نهادند که
ترا از روی هوا اندیشه حقی افتد از مساعدت تو کن ره جوید و پیوسته
با مردم بیکو بزیر و صدق و زینب در ع آراسته باشد بزی و از صحبت
ایشان فایدهت گیر و چنان باش که تر با باطل کس نتواند ستود و در ستایش
تو اطرا و نتواند کرد که اطرا و کبر آورد و نفس را بفرسید و باید مردم بیکو
کار را پیش تو منزلت زیادت بود چه اگر مردم از بیکو فایدهتی نییند
دیگر باره بیکو نگراید پس هر کس بیکو کار بود بیکو دار و آنرا که از شیعیان

زشت شمار و با هر یک همان کن که او خود با خویش تن کند و چون
خواهی با همه خلق نیکو گمان شوی و از خلق خاطر و سوء خلق در امان
باشی با همه نیکویی کن و مؤنت ایشان سبک گردان و تا تو انی ایشان
بگروه مفرمای و چون چنین کنی همه و لهامزی تو گرداید و خاطر اشفته
تو گردد خدمت ترا بجان پذیرند و طاعت ترا منت دارند و ازین سبب
رنجی بزرگ و جهتی گران از تو بر خیزد و از اول مشغولی پاسانی و هر کومت
تو در حق او نیکوتر بود و نیکو گمانی تو در حق او افزو تر شود و چون یکی
سنتی شریف و آئینی نیکو بنماید باشد که هوای خلق بر آن تعلق یافته
و خاطر پذیرفته و طایفه را بدان الفت و جماعتی دست داده زینما
بر نفس آن رای مزین و هوای خویش مطلب چه اگر سنتی و کفر افکارها
و آئینی جدا گانه نمی مزدا آنرا بود که آئین سخت بنماید و کنه نقض بر تو
مانند با طالبان علم و صاحبان دانش زبی و از مدارت و منقشت
ایشان منت کشید و آنچه سبب صلاح و رفاه عباد تواند شد از ایشان بیاورد
و بد آنکه رعیت بر چند گونه باشند که یک بدان دیگر صلاح گیرد آن را
ازین بی نیازی شود و طایفه لشکری باشند که حصن رعیت اند و
زینت ملک و عزت دین رعیت بدیشان بپاید و ملک از ایشان
بپاساید و خود این طایفه از دیگر اصناف خلق و جمع محترمه و ارباب

فلاح و زراعت ناکزیر باشد تا بدین واسطه مزاج دیوان داران
خاص فراهم آرند و مجاهدت خصم و طاقت دشمن توانند و ساززم
و عطا و جهاد آموخته خواهند و بد آنچه ایشان را بصلاح آرد احتیاط کنند
و سکون دل و طمانینت خاطر فرمائید و این دو طایفه را موافقت
صورت نمیند مگر بر اوقات قاضیان کامل و عالمان عادل و کاتبان
فاضل تا حقوق و معاملات محکم خواهند و مردم را از بطنی و غم باز دارند
و از خواص امور و مهمان جمهور یاد کنند و در روزنامه عدل و دین
اعتساب ضبط نمایند و این هر سه را قوام تواند بود و مگر صاحب
تجارت و اهل کتاب که بازار بر پای دارند و از زمرات بلاد
انواع متاع و طرف اقمه و سایر مجلوبات فراهم آرند و حوالمج و
مطالب خلق کفایت کنند و ازین پس فقرا است و صاحبان
عجز و مسکنت باشند که همه خلق را پاس جانب ایشان واجب بود
نعمت امور ایشان لازم آید و خود هر یک از این طایفه را بر دانی آید
و صاحب حکم حقی باشد بر جهان مقدر که روز کار او بصلاح آید
و از تبه روز کاری در امان باشد و چون یکی را از سپاهی تولیت
همی خواهی داد آنرا اختیار کن که از خدای سبحان بهر هیزد و بر دل
ناصح امین بود و امام وقت را فرما بزر و بادانی پاک و علمی تمام باشد

بگناه خشم سکون کار بند و در وقت خدر ارتیاج جوید با مردم ضعیف
رؤف باشد و بر مردم قوی سخت کبر و شدت عفت و شرافت
خوی او را نیکگیر و فتور زای و صنف دل او را فشانند و از سیلانیه آنرا
برگزین که از خاندان کریم بوده با شرف نسب و جمال اروت آریه
باشد بخواید گرم و لطایف هم موصوف باشد و با فضل شجاعت
و عز جلاوت معروف آنگاه از روزگار او تقصدی کن و در صلاح
اعمال و انجلاح آمال او توفیق واجب شناس و هر آنچه ایشان از بد
مزیت دادی و بر دیگر مردم فضیلت نهادی در نفس خویش عظیم شمای
و آنچه با ایشان زبان داده باشی و حمد نسبت اگر چه اندک بود حقیر بدان
و چون چنین کنی همه لشکر در باره تو نیکو گمان شوند و هر گونه نصیحت
در بیغ ندارند و بر آنچه موجب صلاح ملک در فایده رعیت بود نظار
نمایند و چون در حق ایشان نیکو بهیها عظیم کرده باشی از تقصد ایشان
در کار ای خرد در بیغ مدار و بدان نیکو بهیهای اعتماد کن چه بسا باشد
که از تقصدی اندک بکمال شیفته آیند و آن نیکو بهیهای عظیم بجزئی نتوانند
اگر چند از کرمتهای بزرگ بی نیاز شوند و او را میرشکر و عظیم
سپاه آن باید بود که با همه لشکر و روزات الیه خویش مواسات جوید
و همه حال رعایت ایشان واجب و اندر برون از کفاف عیش

و مؤنت وقت برایشان سپهر کند چنانچه با مزید عطا و قایدت
جو د او خود را بتواند داشت و از جانب کسان و سبکمان خویش
تواند بود آنگاه همت ایشان بر همتشال زمان تو مقصود شود
و دلهای ایشان بهر تو آشفته کرد و سخن ایشان پذیرد و بصیحت
ایشان گوش فراده کرا توفیق که امام وقت و والی امر استبانت
و جانب عز و حرمت جاه او نگاه دارند و روزگار دولت ایشانرا
بر خاطر کران نشانند و مدت ملک ایشانرا زوال نپسندند پس آنرا
ایشانرا از خویشتن محال ده و برایشان شای نیکو متواصل کردن و آنچه
از حسن خدمت و صدق نصیحت فراموشد اند برایشان بر شمار و چون
چنین کنی شجاع را طبع در اهتزاز آید و جبار خیرت افزایش قدر
خدمت هر یک نیکو شناس و خدمت این یک از آن دیگر بدان
و هر یک را بر قدر خدمت اولستای و اگر یکی از اشراف تو مخدمت
حقیر کند عظیم بدان و چون دیگری از فرمایگان خدمتی بزرگ تقدیم
کند حقیر بخوان و چون حاد بزرگ فرآید و امری مهم روی نماید
و تو آسانی مدارک آن توانی کرد و آنرا با خدای و رسول باز گذار
که باری جل ثناؤه میکوید فان تار حتم فی شیئی فردوه الی الله و رسوله
پس چاره آنهم که بجزای کذاری از تنزیل طلب و بخلج آن هر

که از رسول خوابی نسبت جامعه کرامی و از برای حکومت شرع
و قضاوت دین آرا بر کنین که او را بحقیقت بردیکران
مزیت بود و هیچکار بر او نیستند و با خصم علاج نه ایستد و در لغزش
توادی بنجید و از بازگشت بوی حق بازماند و خویشین را بر این طبع
بفکند و بنزدیکتر دینش قلع نشود و فهم مرتبت اقصی بطلد در پشت
و قوف کند و بخت شک جوید و از مراجعت با خصم تبرم نماید
و برابر او حام امور لقبه واجب شناسد و چون حق روشن شود
با مضاء آن محبت کند اطاعت عیج او را عیج نیاورد و عجز باطل
او را از حق مایل نکند و اینکه مردم بی اندک باشند و هر که را حکم
دهی گاه و بگاه از سیره فتوی و قضیت حکم او استطلاع جوی و
لبط خطا و سعت عیش در حق او در بیخ مدار تا که بدین واسطه اختیار
حقوق کند و بجلال از حرام محفوظ ماند و از اخذ رشوت و طمع در کار
رحیت مصون گردد و او را در نزد تو آن منزلت باید بود که دیگر بطن
و خاصان تو بدان طمع نکند و در طلب آن کردن نقرارد و چون
چنین کنی هر آینه از جانب تو این شود و از شر خود بیاماید و دل
بخدمت فرزند و صدق نیت و خلوص ارادت فراماید و در
این معنی مجود خویش بکار برد و نظری بس بیخ فرمای چه این دین

نیز

حنیف و ملت شریف در دست نبات جو روالات شتر است
و هر که را چنی بود اصل همیراند و طلب دنیا ی دنی و متلع خود میکنند
و چون یکی را خواهی بر طرفی عمل های و جمع مال و استیفاء منالی از او
طلبی آرا بر کنین که باری تجرت کرده باشی و صدق سخن و حسن
عمل او دیده مروی که کلیت تجرت و فرط حیا موصوف باشند و طلب
اردمت و قدم خانمان معروف چه ایگو نه باغلی کریم باشند و صدق
مشرح و عرضی مصون در مطالع اشرفی اندک بکار برند و در عواقب
امور نظری طبع معمول آنگاه مرسوم ایشان مفیزای و منوت ایشان
کردان تا خویشین را بصلاح تواند داشت و از برخاست ملک و مقام
دیوان تواند گذشت و هر آینه مراقبت این معنی حجتی قاطع و متمسکی
درست باشد بر ایشان اگر امر بر مخالفت جویند و یا در امانت تو ضایع
ورزند آنگاه پیوسته از آئین عمل و ضابطه او باز پرس و بر شیوه
جماعت تقفدی و حسب شناس و از اهل وفا مردم صدق جا سوسان
امین و کما شکان مجلس بر جل ایشان بر کجا چه منو نیت تو در نهان دغیبه
احتراس ایشان شود تا در امانت خدای سجانه خیانت نوزند و
با خود رحیت مدارا کند و یاران دین و معاشران یقین را پاکس
دارند و اگر کی آهنگ خیانتی کند و یا عملی نه بر آئین عدل را بدختر خبر را

صداق بر صدق خیانت او کوبی عدل باشد به بعد عفت
توانی کرد و آنچه گرفته بود باز توانی ستد و در مقام ذل و محاب
خسار جای توانی داد و سمت عار بر روی روزگار او توانی
گذاشت و عوارض را بر دامن اعتبار او توانی آویخت و خراج
ملک و ارتقاات دیوان چنان طلب که خراج گذاران همه
باصلاح آیند و نیکو بیایند که خود همه خلق را اصلاح و رفاه از
خراج خیزد و باید در آبادانی ملک تراهی وافی بود از ان پیش
که در جمع خراج چه دریافت خراج بیرون از آبادانی ملک صورت
نبرد و هر انکو همت بر جمع خراج مقصود دارد و از آبادانی ملک
فارغ نشیند هر آینه ملک خویش در معرض ضیاع آورده باشد
و همه بلاد خویش خراب کرده و بندگان خدا را عرصه جلا و نزهت
بلا خواسته و خود روزگار او در نیاید و وصمت عار و عوار او بار
بر ناحیت حال و ناصیت آمل او بماند و گاه شود که مونس خراج
کران شود و یا آب چشمها و باران آسمان منقطع گردد و یا زمین را خود
حالتی دیگر کند پدید آید چنانکه در آب فرو شود و یا تشکی بر او اجاف کند
زینهار بر ایشان سخت گیر و بار ایشان سبک گردان و آن سبکیاری
بر خوشتر کران مشاچه فایرت آن سموت باز گردد و ملک تو آباد ماند

و این است

و ولایت تو آراسته شود و در باره ثناء نیکو گویند و ترا ستایش ساز
کنند و تو خود با فاضلت عدل و اشاعت فضل مسرور باشی و با فضل
عدت و کمال قوت ایشان عطا کنی دهان مردم هر زمین چون
شکست شوند آن جایگاه خراب شود چه کس را مجال عمارت و
فراخ آبادی نماند و مردم آنگاه شکست شوند که و ایلیان امر
و عالمان خراج همگی همت بر جمع مال کارند و بر زینت علم و
دوام ملک خویش بکمان شوند و از غیر تمام متع نیابند و از بگذ
شکمان اعتبار نگیرند چون امر لشکری و قصصات و عالمان خراج
و روستایان بادیه و دقایق سواد بفر اتمام خویش استقامی
و اجب شناختی و با هر یک بسزای او عمل رانده کی کتاب حضرت
و متر سلین خدمت خویش بگز و تولیت این مهم و قولین این مثل
مردم نیک و اهل خرد را ارزانی دار که در استطلاع اسرار و نظائر
سکایه از ایشان امین توانی بود و بصلاح خلق و طهارت ذیل بیاید
احتمال توانی کرد مردم میکه بشمول انعام و وفور اکرام کبر نورزند و بکاف
امر و قدر حکم تجری بخونید و رسائل اطراف یکان یکان بر تو عرض
کنند و پاسخ هر یک بواجب بر نگارند و آنچه بتانی و یا بدی ثبت
کنند و چون در استقامت ملک خیالی بندند که فایرت آن ترا باشد

در انجام آن بکشند و آن عزیمت با مضار سازند و اگر در کس
اندیشه کند که ترا از آن زیان خیزد آن اندیشه باطل کند و آن عقده
باز کشاید و چون یکبار اختیار خواهی کرد بر حسن تقریر خویش تنها
مکن و از نیکوگانی خویش ساکن القلب مباش که بسی مردم از روی
تقصیر خود نمایند و حسن خدمت بکار برند و از نصیحت خیر و صدق
امانت سخت برکنار باشند ولی ایشان را بسیار زایمانی بد آنچه از این پیش
با مردم نیکوکار بر آمده باشد و اثر نیکو کرده و حسن نصیحت و وجه
امانت مژده و چون چنین کنی خدای سبحان را ناصحی این باشی
و همه خلق را نگاه داشتن توانی و ترا درین هم بچندان حاجت نهد
چه این هم بپذیری شود و تو بر هر کدام از آن بکار که اگر کار
بزرگ شود سر بنچید و اگر هم بسیار افتد بر او نیا سوزید و چون در او سنجی
پدید آید او را آسان و قوی ده تا پس احتیاط خویش نگاهدار و
چه اگر تقاضای کنی آن حیب بر او بیاید و دیگر عیبها پدید آید و از این
پس اصحاب تجارت و محترف و صاحبان صناعت باشند و در
باره ایشان نیکو کنی کن و دیگر ایمان بار و زحمات حضرت خویش را
هم بنیکویی فراموشی چه آنکه بخانه خویش درند و یا ببال خویش در آمد
پرون شدند و یا بدن خویش رزق جویند و همه وقت خویش

لله

مستغرق کتاب دارند چه اینطایفه بود مرا حق و اسباب مصلح
باشند و پیوسته بگرد و بر کوه و دشت همی سپردند و در اطراف بلاد
وزمعات ممالک همیکردند و بجا بهار و دند و از بادیهها که زمینها سخت
مردم در انصورت نبود و کس بر این اندیشه دلیری نکند و خود اینطایفه
همواره بصیقل باشند و فرما بزنند و از باقیه شتر و غنایه فساد سخت محرز
باشند پس از ایشان بهر کونه تصدی نیکو جوی و حسن ملاطفت و در حق
ملاطمت بکار بر و غالباً از مزید بخل و ذخیره نهادن غلات و کلم
در مباحثات فارغ شوند و بود و ذخیره بنام و بر عامه زمانی
بزرگ بود و بر والی امر ششمنی تمام باشد لاجرم از احکام بازدار
که رسول نبی فرموده و میزان عدل نه و در تسخیر غلات و بهما و هر چیز
چنان کن که فرود شننده را انصاف بود و بر خریدار اجماع نشود و
هر انکویس از نسی احکام کند چیزی ذخیره مند که عام را بد آن حاجت بود
تهدید فرمای ولی سخت گیر و از زیاد روی کناره جوی از خدا سبانی
بهریز در باره فرمایگان و صاحبان فقر و مسکنت و مردم ناتوان
که فقره قناعت کن میند و طایفه مسکنت آغازند خدای سبحان را در
باره ایشان در مبادی نصفت که خدای سبحان ترا پاس داشته از خانه
و لاسلمان بدیشان نصیبی ده و از صوفای اسلام بدیشان بخشی برسان

و آنرا که دواست از آنکه نزدیک است جدائی مگذار و رعایت
حق هر یک واجب شناس زمینهار فطرا بیا، و غرور ملک ترا از ایشان
باز نگردد اند چه اگر هم بسیار کفایت کرده باشی از صنایع انک معدود
توانی بود پس هم خویش را ایشان بر کار و روی بدیشان مبارای و پیکار
با تو دست رس نبود تو خود از او باز پرس اگر چند چیزها او را فریاد
و مردمان خوار شمارند یکی از معتمدان خدمت و ثقات حضرت خویش
که از خدای سبحانه اندیشاک بود و با هر کس فروشی کار بود بر مروت کلام
و مراقبت روز کار ایشان اختیار کن و او را هر گونه ساکن میباش
و مزاج القله بخواه تا کارهای ایشان بر تو حرض کند و از هر گونه در خواست
ایشان بیا کار کند و تو خود چنانچه خدای سبحانه را بوقت ملاقات
عذر توانی خواست با ایشان معمول دار چه این کرده از جمله رعیت
با انصاف تحمل تر باشند و فضل رعایت و مزید الطاف را
سزاوارتر بوند پس در ادوات حق هر یک همکار از بسوی خدای سبحانه
عذر خواه و یتیم از القهده کن و پیران را مراقبت واجب شناس
چه این دو طایفه خود حلیتی نتوانند و خویشین را مملکت نتوانند
در رعایت این دقیقه که بشرح ایراد کرده آمد بر دالی امر می کران بود
و گاه باشد که خدای سبحانه بکند بر آن مردم که عافیت جویند و عافیت

نیکو طلبند و خویشین را بر کرده صبر فرمایند و با حسن و عدد و صدق و نای
خدای سبحانه واقف باشند و صاحبان حاجت و نعمتان وقت را
و قتی معین سازد و بر اسعاف مرضی و انجاح مباحی ایشان خویش را
قانع کن و در مجلسی که همه کس را بار بود بر نشین و بدان مجلس حشمت خدای
را که ترا پافزید سخت فروتن باش و شیران حضرت و معتمدان خدمت
بیارام تا انگو حاجتی آرد در سخن نماند و حاجت خویش تواند گفت چه
من خود از رسول شنیدم که میگفت بچند جای لن تقدس امته لایبخذ
للضعیف حقه من القوی غیر متعین یعنی هرگز پاک نشود آیتی که در آنها حق
ضعیف از قوی گرفته نشود بر آن صفت که ضعیف قوی دل باشد و
در سخن گفتن بر خویشین غرور و ازین بس جمل ایشان تحمل کن و بر جرات
ایشان مسلک و تنگی دل و مبالغه نفس از ایشان دیگر سوزند تا خدای سبحانه در
رحمت خویش باز کشاید و ترا از مطاعت ارزانی و ادا آنچه بدیشان
بردهی که او داده و اگر ندی نیکو عذر خواه و بسا کار افتد که تو خود از برایت
آن ناکر بر باشی چه گاه شود که دیران خدمت پاسخ عمل کد اران افرا
چنانکه شاید نتواند بنشینت یا خلق را حاجتی افتد که جمال بیارن و دیگر
خدمتکد اران از آن شک شود و بواجب قضای نتواند کرد پس کلام بر
بهمان روز با مفسران چه هر روز را خود عملی بود که بدو بار شبیه بود

و چون از محل با رحمت و عفو و در دستان هر کوزه بسیار سودی و قدر
هر یک نیکو شایسته بدان صفت که خدای و رسول را پسند او را نصیبی
یکی بحال خویش بگو و خدای سبحانه را از طاعت خویش وقتی فاصله
و نصیبی تمام کرده اگر چه ترا چون نیت صالح بود و رحمت سالم همه وقت
از تو خدای سبحانه را باشد و با این همه خود ترا وقتی خاص اختیار
باید کرد که از جهت اقامت فریضت خدای سبحانه دین خویش را خالص
توانی کرد پس خدای سبحانه را از تن و جان خویش عطیاتی واجب شمس
و آنچه بدو با خدای سبحانه تقرب خواهی و ترا همه استظهار بدو تمام شد
و دانی چهار خواه و وسیع خویش در آن بکار و چون نماز ایستی چندین
اطاعت مده و مردم را نفور سپند و خود نماز را ضایع گذار چه در مرد
بسی شود که کسی بود که او را حاجتی بود و باید و عطیاتی باشد که بدو آنچه
که تو خود نماز گذاری او نتواند گذاشت و خود بد آن زمان که رسول را
جانب مین فرمود بدو کفتم ای رسول خدای مرا در ایشان بر صفت
باید نماز کرد فرمود وصل بهم کصلوة اصغفم و کن بالکونین حیما نخی
بد الضفت که ضعیف ترین ایشان نماز که ارد در ایشان نماز که ارد و
بمردم کونین نیک مهربان باش و چون این دقیقه در حال خویش رومی
داشتی و وظیفه خویش بدانی هم بدان که دالی امر را هر آینه خاصصان

و بطالع

و بطالعین خواهد بود و غالباً در ایشان خود پسندی و تقاول پیدا
آید و در معاملات و معاشرت خلق قلت انصاف بکار برند و جانب
گیرند و با جفاف عمل را نند پس از ذات الیه و خالصه خویش مؤت اینها
کفایت کن و وجه کفاف ایشان همین خواهد بود از آنکه صفت خویشین باز آن
و از تو تقاول و امن فراهم میکنند و هیچیک از حاشی و خواصکان خویش
و قطعاً عین مده و ضیاعی که با دیگر دستایان در آنجا رویا می و دیگر است
افند بدیشان مگر آنکه با استظهار تو مؤت آن عمل بر آن دیگر عمل کنند و
خویشین را معاف دارند و سوء عمل ایشان را بگذرانند و در آن جهان
بر تو بماند و چون حقی لازم افند خواه بر بیکانه و خواه بر خویش آن حق را
لازم شمار و بر آنظرفیت صابر باش و جانب خدای سبحانه را اطاع
دار و رعایت اقربا و خویشان بنار و افزو گذار و با تحمل این بارگان
عاقبت نیکو طلب که اینگونه تحمل را عاقبت نیکو بود و اگر سایر رحمت با تو
در حق بود غن برند و بر امن تو خطالی افکنند و جرمی نه بر سر بر تو بندند خد
خویش بر ایشان عرض کن و بدجانی ایشان از خویشین باز در چه بدین حد
خویشین ایشان را بر این حق توانی داشت و درخواست خویش توانی نیت
و چون خصمی از آن تو آشتی طلبند و در آن آشتی خدای سبحانه را خشنودی بود
و هر آینه آن آشتی بپذیر و بدان صلح تن در ده چه صلح لنگر را آسایش بود

و بود و بیاسانی و ملک تو ما من ماند و هر آینه پس از صلح ترا در خصم
سخت بر حذر باید بود چه خصم کسی بود که آشتی طلبد و بصلح که اید تا کوفت صحتی
یا بد و چون چنین بود عاقبت اندیش باش و با حزم اهتمام جوی دور
حواصت امر و عاقبت کار بکن و بکن عین خویش اتها و کن و چون ترا خصم
صلح افتاد و عهدهی بسته شد و عهدهی برنت آن عهد را بوفای پاس دار
و بدان وقت امانت کار بند و بعد آنچه زبان دادی و در عهده کوفتی تن
جان خویش و قایم ساز چه در انشراح هیچیک از فرائض خدای سبحانه محرم
خلق را با همه تفریق اموال و قسوت آراء و جمیع همت و اتفاق کلمت سمرت
بند و چنانکه در حفظ عهد و مجانبت خدرو و فای بر او عید و خود اهل شرک مردم
ست برت چون سود عاقبت و وبال نمانت کرد و خدمت بر بند جان
و فاشند و بالزام هم و و احکام حق و تظاهر نمودند پس چون دتی دادی
خدر کن و چون عهدی تبتی فرود گذار و خصم را مغرب چه خدای سبحانه
عهد و ذمت خویش میان بندگان از در رحمت و فضل خدا ندی حرم
امن و حرز امان ساخته تا بجز آن استظهار جویند و بپذیرفت آن پیشه
گیرند و کس بر خدای سبحانه جری نشود و عهد او شکند مگر آنکه حق او نشناسد
و شوی بخت و نخوت امترا و گرفته باشند آن الذین بیشتر و ن عهد الله
تثنا فیلا اول ملک لا خلاق لهم فی الاحزرة و لا یلیکم الله و لا یظن الهم

بسم الله الرحمن الرحیم

یوم القیمة ولا یزکیهم و لهم عذاب الیم یعنی گرویی که عهد خدای و سو کند
خویش با شمی قلیل و بهائی اندک بغیر و شنند ایشان را بد انجمن حطی و نصیبی
نیست و خدای سبحانه با ایشان سخن گوید و بروز پسین در نظر کند و
و کن و ایشان پاک نکر داند و هر آینه ایشان را عذابی در دناک خواهد بود
و چون عهدی بر خویش قرار دادی و جو و تاویل و سایر علل فرود گذار و عهده
عهد و کث و عذر را مجال مده و از آن پس که عهدی مکرده شد و بیانی
موقت گشت بر لحن قول و سو و تاویل گمب کن و چون عهدی بر تو لازم شد
و نطق و مسع تو از عشاق آن جنگ آید تقصی از آن نه بر طریق حق و عهده
صدق مطلب و بدان شک و فرودماندی پای و کن و آن عهده و خلاص آن
در طه هم از خدای تعالی طلب چه نفس را بر کرد و صبر فرمودن و امید کشیش از
خدای سبحانه داشتن بسی فاضلتر بود از آن خدر که از تنبئه آن هر آسان باشی
و خدای سبحانه ترا بخواهد بپذیری که در انجمن و انجمن او را بداند و می توانی کرد
و بهر هر از ریختن خون نه بر آیین حق که هیچ چیز را عید عذاب حق سبحانه نشود
و گناه بر تو بزرگ کند و زوال لغت بر تو بیند و روز کار بر تو بر چنانکه بخت
خون نبلکان خدای بنا رو او خدای سبحانه بروز باز پس نخستین حکم که میان بندگان
راند و اول سخن که آغاز کند هم از اراقت و ما و ازاحت و ما و بود آن اول
ما تقصی به الله یوم القیمة امر الله ما پس بر امید تو ام ملک خویش بنا رو او خون

کس مرز که همین کنا ملک ترا چنان کند و در اساس حکم تو مستی آرد
که زایل کند و نیست کرد اند چون کسی را بعد کشتی ترا نزد خدای سبحان
و من عذری نماید که در و قصاص تن بود و اگر بخطا کاری رفته و باید
و تا زبان از حد خویش تجاوز شده چه باشد که مستی یا فزونی تر موجب
ستی شود پس ترا نخوت سلطنت و روعت حکم از تادیت ویت
مقول و ترضیت و بی مصرف نباید داشت و حق او باو باید رساند
و چه چیز از آنکه بخوبی شستن شسته شوی و بد آنچه ترا شسته کند و اثن
و اطرا شاه خویش دوست و هم بدین صفات شیطان حیم بر روی
دست یابد و عقل و دین بر باید و اگر از تو توانی رفته باشد پاک بهتر و فرود
آن باطل کند و چه چیز از آنکه چون بر حیت نیکویی کنی منت گذاری و یا
آنچه کرده فزونتر شاری و یا وعدی کنی بخلف انجام دهی چه منت نیکویی یا
باطل کند و فزون شاری رویشانی حق بهتر و خلف و عهد موجب محبت
خدای و خلق شود و خدای سبحان فرماید که مرقا عند الله ان تقولوا اما لا تفعلون
چون امر بر این روز وقت نرسیده در انجام آن عجلت جمعی که نشان طیش
بود و چون فرارسد خود در او میفکن که علامت شره باشد و چون معتذر
روی نماید لجاج مینند و چون روی بکشاید آسان گیر هر امر در موضع او
گذارد و هر عمل در موقع او بران و آنچه همه خلق را در آن حد مساوات

و حق مساوات بر خود ایثار کن و آنچه خود از آن برنج افشاشی نشانی
مورز و بی بر نیاید که جباهای غفلت برداشته شود و پیش چشم تو باز
گشاده آید و او مظلوم از تو بسازد و انصاف خلق از تو بخوانند حیت
خویش را بدست خویش وارد و از سورت حد و سلطوت بد وحدت
زبان خویش بپرهیزد از باوه غضب خویش را اندکی باز دار تا مگر ترا
استن خشم فرو نشیند و با سر دوش خویش آئی و مالک اختیار خویش توان
شد و تو این معنی ندانی و بدین فضیلت است نیانی که آنکه از بارش
ببوی خدای سبحان یاد آوری و اندوه درون تو بسیار شود و هم دم
خودان ترا فرود گیر و در آینه بر تو واجب بود که همواره از سیر مرضی و
آداب نیکویی ملوک بگذشته یاد آوری و آثار محمود که بر زبان رسول جاری
شده و یاد کتاب سبین از آن یاد رفته بخاطر سپاری و بد آنچه در مجاز
امور از کردار و کفار ما مشاهدهت کرده باشی اقتدا واجب شناسی
و در قبول این حدود و امضا این حکم که یگان یگان بر تو بر شوم کس
دلیلی روشن و حجتی قاطع آوردم سعی خویش کار بری و شرط جهاد معنی
داری و اما اسئل الله بعبه رحمة و عظیم قدرته علی خطاه کل رحمة ان
یوفقی و یا یک لما فیہ رضاه من الاقامة علی العذر الواضح الیه و الی خلقه
مع حسن النفا فی العباد و جمیل الاثر فی اهلاد تمام الله و تصیف الکلمات

وان یحتمل لی وکلی بالعادة والشهادة انما الی الله رفیعون

و السلام علی رسول الله صلی الله علیه وآله

باب سیم در فصیح الطاهرین الطاهرین جناب لقمان علیه السلام

لقمان از مردم ارض نوبه بود و کنیت مبارکش ابوالانعم است بعضی
از مورخین در این خبر خواهر یا خاله زاوه ایوب دانند و عمرش را
هزار سال نویسند یا جمله لقمان حکیم در قید رقیقت قین بن خسر که
تی از آل اسرائیل است مربوط بود و او را رعایت اخلاص میفرمود
روزی با وی گفت که کوسفندی فرج کن و هر حضورش که نیکو
دانی کباب ساخته نزد یک من حاضر ساز لقمان برفت و کوفته
از پوست پرون کرده دل در بانس را کباب ساخت و بنزد قین
آورد و این خورش پسند خاطر خواجه افتاد اما دیگر روز با لقمان حکم
داد که هم اکنون کوسفندی را فرج کن تا خوب تر حضوری از آنرا بنزد
من آور لقمان نیز کوسفندی را بگشت و هم دل در بانس را برین
کرده بنزد خواجه گذاشت و عرض کرد که اگر دل باز بان موافق
باشد بهترین اعضاست و اگر با هم مخالف باشد بدترین حصا
خواهد بود ازین سخن حصافه رای و ارزانت عقل لقمان
در نزد قین استوار گشت و از آن پس جنابش را بحکیم هفت

بنا بر

میکوینست تا روزی که قین برای تفریح از بیت المقدس بیرون شده
در کنار رودی فرود شد و بحرینی بهی قمار باخت و مقرر بود که هر که
مغلوب کرد یا تمامت آب رود را بیا شامد یا نیمه از مال خویش را
بامدعی گذارد از قضای قین مقهور گشت و بر خوردن آب یکپاره
مال مجبور بود پس از مدعی کرد و ز همت خواسته با خانه خویش آمده
و از پی چاره با لقمان مشورت کرد و آنحضرت فرمود که نزد ابگاه
می آیم و ترا از شرط خصم نگاه میدارم و با مداد با خواجه خویش کنار
رود شتافت و حرفی را در آنجا یافت با وی گفت ای مرد
خواجه من با تو آن شرط نکرده که هر آب که از سختت رود از چشمه
جوشیده تا آنروز که باز ایستد نوشیده باشد و چون ازین سخن
بگذریم این کار زیاده از سه وجه نتواند داشت یا مقصود آنجی است
که در روز هنگام باختن قمار درین رود جاری بود یا آنجی که هم اکنون
در جوی میرود یا آنجی که پرون ازین موضع است هر که ام بخند
منت معین کن و بر جای بدار که بجز دو دیگر نیامیزد چون چنین کنی
خواجه من پاک نوشند و شرط مقامی بگذارد خصم از شنیدن
سخن در کار فروماند و ناچار دست از ایشان برداشت پس قین بیاد
این حل لقمان را که بسی شگال در حزمیده بود آزاد ساخت و این سخت

حکمتی بود که از آن حضرت کوش زد مردم شدند و سرسفلو و آنچه
لغتن بجگه با دید آمد همچنان روزی هنگام خواب قیلوبه چندین
فرشتهگان بجانه آنحضرت در شده سلام دادند لقمان اگر چه ایشان
نذیر بجواب سلام اقدام فرمود پس فرشتهگان عرض کردند که خداوند
میفرماید اگر خواهی ترا بخت پیغمبری بخشم و خلافت فرایم تا در دنیا
مردم بجعل و نصفت حاکم باشی لقمان گفت اگر این کار بر من
حتم باشد کردن بهم دعا است کنم اما اگر مقرر باشم عاقبت احتیاج
خواهم کرد و نزدیک ابتلا و امتحان نخواهم گذشت پس خدای
حکم از او بگردانید و حکمت بدو افاضه فرمود چنانکه روزی در
انجن صنادید نبی اسرائیل نشسته بود و لب با بلاغ مواظف و نشانی
حکم کشاوه داشت یکی از بزرگان قوم گفت ای لقمان تو آن
سنده سیاهی که شبها بی توین روز میکشد اشتی از کجا بدین مقام
شستافتی و این بزرگواری یافتی لغتن فرمود از سپهر سخن همه
راست گفته و امانت همه بر اوستی گذاشتم و کرد هزل و کار
پهلو به کشتم که مقرر است که هرگز در اقبال دنیا سرور نکردی و
از ادبش بیخ خبردی و از خوف خدای هیچ بکندی و با هیچکس
مزاح نفرمودی و از بهر خود با کسی غضب رواند اشتی و

چنان

چنان مینویست که هرگز کسی او را در حالت بول کردن و بلجای طشت
و غسل گذاشتن نذیر چه همیشه در این احوال خوشتین را پنهان میداد
با سلاطین و قضات گاه گاه معاشر بود و برایشان ترحم میفرمود
که چند با دنیا سطن خاطرند و با کار دنیا ناظر و خدمت داد و علیه
چند آنکه ممکن بود دریافت میفرمود و کسب دانش و حکمت مینمود
روزی از نو فایده سکوت این دقیقه عاید لقمان گشت که دید داود
آهین سرد را حلقه بی کند و با هم پیوندد و اگر چه لقمان ندانست مقصود
آنحضرت ازین کار چیست لکن خاموش بود تا آن مهم انجام
پیوست آنجا که فرمود نیکو در دایت که مردان را در جنگ و مزد
بکار آید پس لقمان بی ذلت سؤال آن معنی را دریافت مقررت
که لقمان را مال فراوان بدست افتاد که بدان مایه تجارت میکرد و با
بی آنکه رخی گیر دیا سودی طمع کند بقرض میداد و آنحضرت را ز فایده
از بی اسرائیل در جاله نکاح بود و از ایشان فرزندان داشت اما
باران بهتر و همتر فرزندان وی بود لقمان او را طلب داشت فرمود
که ای فرزند مرا نقدی در نزد کسی بوجه دین ثابت است که در دنیا
دریای شام ساکن است و اکنون زمان آن است که ادای دین کند
برخیز و بسوی او شده و آن نقد را بگیر و باز آ تا آنجا که بخواهی بماند

سرای
سیران بود پس در هیچ
گفتند که کاتبه بیفوح
رفت لقمان بر او حقا
دید که سیر در آن خلعت
جده با چکری میکند
فایده دلداد میبند
سنت زرد او کم است
و در حب بیاید و در کس از
کاین هم شاید بود با هم
که توبی از حقه خود
باز با حکمت بر آید
سیر تا مقصود در از آید
چون نیز سر را ز کشت شود
سخ به بر جلد آن بود
و بهر سر در جاس خود
مهر از پوست تکر شود
و که لقمان تن زد و هم در آن
شد تمام از صفت داود آن

پس از آنکه از آن حضرت
گفتند که کاتبه بیفوح
رفت لقمان بر او حقا
دید که سیر در آن خلعت
جده با چکری میکند
فایده دلداد میبند
سنت زرد او کم است
و در حب بیاید و در کس از
کاین هم شاید بود با هم
که توبی از حقه خود
باز با حکمت بر آید
سیر تا مقصود در از آید
چون نیز سر را ز کشت شود
سخ به بر جلد آن بود
و بهر سر در جاس خود
مهر از پوست تکر شود
و که لقمان تن زد و هم در آن
شد تمام از صفت داود آن

گویم فراموش کن سخت در طی مراحل بدرختی چشمه آبی خواهی رسید
در سایه آن درخت میاسای و چون از آنجا بگذری بقریه خواهی فرود
شد و رئیس مده دختر خویش را با مال فراوان با تو عرض خواهد کرد از
تزیین آن دختر کناره گیر و چون ببلده شخص مدیون ری ترا بخوان
خویش دعوت خواهد کرد شب در خانه وی محبت لکن اگر مصیبت
راست کیش با تو دوچار شود و بن از تو بهتر باشد همه چه فزان ده
پذیر که عین صواب خواهد بود این چند پایان آورد و پسر را دعا
خیز گفت چون باران از بیت المقدس بیرون شد و اندک مسافت
به پیو دپیری با وی دوچار شد و گفت ای جوان اگر از مصاحبت من
رنج نباشی درین سفر با تو همراهی کنم باران گفت نیگو باشد چه پیدا
پیران مبارک و میمون است پس با هم براه درآمدند و چاشتگاه
به آن درخت و چشمه رسیدند پیر گفت ساقی در سایه این درخت
بیا سائیم و چون حدت و سورت آفتاب شکسته شود دره سپار
شویم باران گفت که از پدر اجازه ندارم که در ظل این درخت فرود
شوم پیر گفت آیا پدر با تو فرمود که سخن بزرگتر از خود را بپذیر
عرض کرد و در سایه آمد درخت در آمده بخت آما پیر بگراست
وی مشغول بود تا گاه ماری از درخت بزیر آمده قصد باران کرد

و آن پیر با عصائی که در دست داشت آن مار را کشته بنیذاخت چون
باران پیدار شد حکمت نبی پدر را از توقف در آنجا بدست و معلوم
کرد که هر کس در ظل آن درخت خستی بزم مار هلاک شدی پس پیر سر آن
مار را از تن جدا کرده و با کرباسی در پیچید و با خود برداشت و از آنجا
روان شده بقریه رسیدند و در خانه رئیس آن آبادانی فرود شدند رئیس
ده دختر صبا جمال داشت او را با مال فراوان بخدمت باران
آورد تا بزنی با و سپارد باران برب فرموده پیر را با نمود و پیر او را
امر کرد که این دختر را تزویج کن پس باران او را بجا آمد نکاح در آورد
و آنگاه پیر سر آن مار را با وی داد و گفت قبل از آنکه با وی هم تشریف
بفرمای سر مار را بر آتش گذارند و دختر دامن خود را بر سر آتش فرایند
تا بخور آن در اسافل اعضای وی صعود نماید چون باران با گفته
پیر عمل کرد و آن بخار مدبرون اعضای دختر در رفت تا گاه فریادی
بر آورد و در هوش گشت و کرمی مرده از قبل او بنیفا و پس از زمان
دختر هوش آمده در کنار باران بیا سو و پیر صبحگاه با وی گفت
هر کس با این دختر هم بتر میشد بسبب این جانور که زخم داشت کارش
بهلاکت منجر میگشت و اکنون آن مانع از پیش برخواست پس روزی
چند در خانه رئیس مبر برده و قصد خانه شخص مدیون کردند و چون

بزودی آمدند ایشانرا بضيافت دعوت کرد و غایت تکرم فرمود و گفت
یک اشب را بپاش و از پنج راه آسوده شو چون فرود آسود نقد در
گرفته مراجعت فرمای باران خواست که مسلت وی را مقرون با حاجت
ندارد پیر امر فرمود که پی هر کس در خانه وی بیاسای با شاق پیر در خانه
شخص مدیون باشد و چون شبانه تمام کار اکل و شرب نهایت شد
و وقت هنوز نرسید تخی برای باران در کنار دریا نهادند و جاب
خواب بران گسترند در جانی که قریب بخواجه پیر شخص مدیون
بود و رسم آن شخص این بود که چون قرض خواه را بضيافت طلب
کردی و رسم همان نوازی بگذاشتی تیشیب بر بالین او شتافته بیما
با سر بر بدریا انداختی علی بجه چون باران بخت و پیر میزبان نیز
بخواب شد پیر پیدار دل بر خواسته بالین باران آمد و او را
از خواب برانگخت و با شاق او سر بر باران بجای تخت پیر
میزبان برد و تخت او را بجای باران آورد بعد از ساجی شخص
مدیون با یکی از مهران خود بالین پیر آمد و باندیشه آنکه وی باران
سری او را بر گرفته بدریا در انداخت صبحگاه باران بر خواسته
بزد مدیون رفت و او را کار خود آگاه شده دنیا در چشمش تیره
گشت تا چار نقد دین را داد نمود و بسو کواری پیر منبش پیش
باران

باران با نقد مدیون و دختر رئیس و اموال فراوان مراجعت کرده
بحضرت پیر آمد و در خدمت او میزیست و قتی برای نصیحت
و موعظت باران را مخاطب ساخت و فرمود یا نبی لا تنکرن
بالله ان الله انزلکم لظلم عظیم ای پسرک من شرک با خدای
منیا و رکه بزرگ ترستی است مرفض خود را و دیگر فرمود یا نبی
انما انکم مشفقان حبه من عز ذل فکنن فی صحرة آو فی ا
سموات او فی الارض آیات بیا الله ای پسرک من کردار
تو اگر همه بجهت ارادند سپندانی باشد در زیر صخره صما یا طبقا
سما مضبوط است و خدای در قیامت آنجا حاضر ساخته از تو حساب
جوید و فرمود یا نبی اقم الصلوة و اتز بالمرءوف و انه عن لکنک
و اضبیر علی ما اصابتک ای پسرک من پبای دار نماز را و امر کن
به نیکی و نهی کن از بدی و صبور باش بدانچه میرسد با تو از جن
و شداید و هم فرمود ای باران لا تصیر حدک للناس و لا
تفس فی الارض مرتعاً روی خود را بر تاب از مردم برای کبر
و عجب و بر زمین گذر کن از روی فرح و خود کامی که خدای
دوست منید او آنرا که از در کبر یا و حیلا بر زمین بگذرو
تصیر فی مشیک و اخصض من صوبک ان اکثر الاقوام

لصوت نغمه بلکه چندان بناب گذرن که سبک و خفیف نغمه
و نه چندان دیرباش که اظهار بجز در کوی فرامی چه رفتار شود
وسط این هر دو خواهد بود و در کفار بانگ خود را پست دار که بد
ترین آواز بانگ خزان است و دیگر فرمود ای باران تو از آن
روز که بدینا در شدی پشت بدینا کردی و رو برای دیگر آوردی
پس آن سرا با تو نزدیک تر باشد که روی بدان داری هم اکنون آنرا
آباد کن ای فرزند چندان از دنیا کناره مباش که خیال دیگران
باشی و القدر کوش که زیاده از کفایت بدست آری چندان
روزه مدار که شهوت بریزاند نه القدر که نیروی نماز گذارستن
ای فرزند دنیا در یای عمیقی است که کشتی آن ایمان است و تو
با دبان و برهیز کاری زاد و تو نشسته آن باشد ای فرزند در خود
ادب کن تا چون سالخورده باشی بهره آن بری با آداب پسندیده
قرین باشی خلف نیکان گذشته خواهی بود ای فرزند اگر در کار دنیا
بر تو نظر جویند اندوه مدار جهد کن که در کار آنجهانی مقهور نباشی ای
فرزند علم خود را پوشیده دار چنانکه زرخود را چنهان داری و
در حضرت خداوند با خوف و رجاسش زیرا که اگر دل مؤمن را
بشکافند و نوزیابند که هیچیک از دیگری فرونی ندارد همانا

و بی

عینی از خوف و بی از جا باشد ای فرزند هیچ آفریده در نزد خدا و آن
از دنیا نباشد آن نه چینی که نغمه از آرزوی طبعان نغمه بوده و بلای از آفت
عاصیان نگردد اینده ای فرزند با دشمن مدارا باش تا آنچه در خاطر دارد
ظاهر کند هزار دوست بگیر و کم است و یک دشمن بگیر که بسیار است
ای فرزند حجت گیر از آنکه با خدای در وصول رزق خاطرش استوار
نباشد و حال آنکه از آنکه که کسوت وجود پوشیده سخت در رحم
ما در روزی یافت و چون متولد شد از پستان مادر روزی گرفت و چون
از شیرش باز کردند مهر پدر و مادر سر مایه روزی او بود که برنج کب
معیشت وی را کرده داشتند و شک نیست که در آن سه حال کس
نیروی طلب و قوت حیل نباشد عجب آنکه در حال چهارم که دانا
و با نیز و باشد کمان کرد که خدای او را فرود گذار و پس هر روز کار
بر خود و حیل شک ترساحت ای فرزند طلب کن امری را که بر تو
پشت کرده و اسباب حصول آنرا آماده نداری و بر متاب از
کاری که با تو روی دارد و ادوات حصولش مهیا بود ای فرزند آنرا
خود را پنهان دار و پنهان خود را نیکو فرمای برنج بسیار را در طلب
آنچه سود بگشاید انگ شمار و زحمت اندک را در حصول آنچه زیان
کند بسیار روان ای فرزند با مصاحبان بخوی ایشان زسیت کن

و کار و شوار مفرمای و اگر نه تنها مانی و چون آنقدر مال نداشته باشی
که با دوستان بذل کنی از خوش رویی و خوش خوئی با ایشان تقصیر کن
که هم بدان صفت ترا دوست خواهند داشت ای فرزند اگر حضرت حماد
قطع طبع کن از آنچه در دست مردم است و بدانچه خدایت داده راضی
باش ای فرزند بر صذر باش از حسد و اجتناب کن از بدی با خلق که
این هر دو صفت زیان بخش تو رسانند چندان احسان کن که خود مشیت
نوائی کرده و نه اساک فرمای بدان اندیشه که اندوخته خواهی آورد ای
فرزند بدترین پریشانی پریشانی عقل است و عظیم ترین مصایب صیبت
دین ای فرزند هرگز نادانی را رسالت مفرمای و اگر نادانی نیابی
خود رسول خویش باش ای فرزند از بدی دوری کن تا از تو دوری
کند و چون سفر کنی با آن جماعت که همراه تو باشند بسیار در کار
خود مشورت کن و با ایشان از آنچه از او در احله داری کریم باش
و ارتکاب کاری کن که خدای برای تو مسکحل آن است و کار بر او
صنایع کن که خدای لعنه تو کند آشته ای فرزند بنده نیکان باش
و فرزند بدان مشو و علم می آموز تا مجادله کنی با شیطان یا بسا بات فرمای
با دانیان ای فرزند اگر در مرک شک داری ترک خواب بکوی غیبت
و اگر در شرک شک داری سپید ار مشو و غیبتی ای فرزند هر که مجادله دوست

دارد و شام نشود و هر که بجهت ناشایسته در شود مستم کرد و هرگز از بان
با اختیار نباشد پیشانی برود و نکس که با بدان نشیند از سلامت دور افتد
ای فرزند تو به را بتا خیر مینداز که مرک بی خبر میرسد و شامت بر مرک
کسی کن که هم عاید تو خواهد شد از مردم پند بگیر پیش از آنکه از تو پند
گیرند ای فرزند با پیران مشورت کن و از مشورت با خود سالان
بیز شرم مدار و تا شیطان در دنیا است از گناه این بسا باش ای فرزند
کزنده بسا بش مردم را که ترا دشمن دارند و ز بونی کن که خارت شمارند
نه چندان شیرین باش که ترا بخورند و نه چندان تلخ که دور افکنند اغیروز
فخر کن در دنیا و چگونه کسی فخر کند کسی که دو کت از مجرای بول بدر شود
باشند در از خود بازن خود مگوی و در خانه خود مغل نشستن قرار مده زن
از استخوان و مغز که خلق شده است چون خوابی از راست بگی شنند
و چون کمال خود که داری که مانند این جماعت را که از خانه بدر شوند
و هر گاه نیکی کنند بپذیر و چون بدی کنند صبر فرمای که جز این چاره
سخن او بود ای فرزند هیچ باری کرانتر از همسایه نباشد و هیچ
تمنی چون احتیاج با خلق منیت مال تو آست که ذخیره آنگهان
شود نه آنکه از تو میراث مانند ای فرزند چون دوستی اختیار کنی در
حال غضب ویرا آنگان کن اگر با الصاف باشد دوستی راست شاید

و اگر نه از وی بر خد را بش ایگزیز از طعام کرسنه و از حکمت سیر بسا
و چون مرومت ستایش کنند بدانچه در ای آن فیتی فرقیه نشود و بایز
دستان منازحت کن و ایشانرا نیز خیر شمار و با سود مطلق مباح که
که با هیچ گت جای صلح نماند ایگزیز از همه کلمات حکمت جبار
سخن اختیار کرده ام و آن این است که دو چیز را پیوسته نباید در
و دو چیز را فراموش فرمائی سخت یزدان پاک را همواره بیاد
باید داشت و از مرگ نیز غافل نبود اما چون احسان با کسی کنی با
نیان محاسنی و چون کسی با تو بد کند آنرا فراموش فرمائی از
جمله کلمات حکمت آیات لقمان این صد پند است
که پسر خود را آن وصیت کرده ای پسر خدای عز و جل ترا
شناس و هر چه از پند و نصیحت کوئی سخت خود بر آن اعتماد کن
سخن با اندازه خویش گو قدر مردم بدان همه کس را شناس را از خود
نگاه دار یار اور وقت غضب بیازمای دوست را بسود و وز یار
استحسان کن از مردم بگذر و نادان بگیرد دست زیرک و داناکرین و کاک
خیزد و چند کن بر زبان اعتماد کن تدبیر مردم مصلح و داناکرین سخن
بجست کوی جوانی را خفیت دان و هنگام جوانی کار هر دو جهان را
کن یاران و دوستان را عزیز دار با دوست و دشمن رو گشاده وار

پند را

پند را در را معزز دار و خدمت ایشانرا منتقم شمار بستاد در ابر
پیران دان صبح با اندازه دخل کن در همه کار ایمان را و با پیش
جو افزوی پیشه کن خدمت بیما را واجب دان در خانه هر که در آن
چشم و زبان نگاهدار جامه و تن را پاک دار فرزند را علم و ادب بیاموز
در پوشیدن کفش ابتدا از پای راست کن در بر آوردن ابتدا از
پای چپ کار هر کس با اندازه او کن به کج زدن و کم خفتن عادت
نمای هر چه بر خونه پسندی بر دیگران میسند کار را به تدبیر دولتش
کن ناموخته استادی کن بلان و کوهک راز کوی بر چیز کسان
دل مننه از بدان صلی چشم و فامداری اندیشه در سخن مشو تا کرده
کرده شمار کارهای امروز بگذر اما میکن از ناکس و بخیل چشم بی دار
با مردم بزرگ سخن در راز کوی حاجتمند را نوسید مگردان از جنگ
گذشته یاد کن بر کار رفته افسوس مخور با مردم نادان بهستان
مشو مردم را به بدی یاد کن در کار ماضی غمناک کن خود را بر ای
دنیا در رخ مینداز وقت بر آمدن آفتاب جای نشستن خود را
شناس به حرف بزرگان گوشش دار از پیران و بزرگان
پیشتر راه مرد سر بز انوی مردم مننه در مجلس بزرگان چپ
در است منکر مهرانرا کار مفرمای از بهر سود و وز زبان آبروی خود

سبزی ادب و متکبر باش از فتنه و جنگ بیهیز چون راه
 میروی بخود فرو منکر در پیش بزرگ و کوچک خلق بهزل میسازد
 و به تعظیم پادشاه و وزیر عزه مشو حرمت همه را نگاه دار تا
 ترا حرمت دارند در رعایت و لها گوش و دین بدینا سفرش
 و طاعت حق خفیت دان در استی را پیش کن عیب پوشی
 شعار خود لباز در کرد آوردن مال هر یس مباح در وقت
 حاجت بدعا و او را دعوت نمای هر چه خواهی از حق تعالی
 جوی فقیر را مهران باش در تالیف و لها گوش در کار بزرگ
 جزا است منای خناراشنو در بازار پی درم و دینار مر و در خفا
 بکار مباح سائل را خشنود کن در وقت جنگی و سختی خدای تعالی
 یاد کن که اوست فریادرس چارگان در مانده و اوست سرکار
 دهنده و نجات بخشنده هر سبزه **باب چهارم در کلمات**
جناب سلیمان بنی علیہ السلام حکمت سلیمان علیه السلام
 از آن پیشتر است که بعرض تحریر آید مقرر است که ذکر بعضی از
 مرغان را بر پیشان تعیین داد و فرمود که کبوتر کاکی میگوید بر آید
 برای مردن و بنا کنید برای خراب شدن و خطای میگوید که
 یکی از پیش فرستید تا برای شما در نزد خدا از خیره باشد و خطای

گوید هر که خاموشی اختیار کند بهلاست ماند بیل گوید چون بنم خراجوز
 از دنیا پروانم و فاخته گوید کاش این خلائق خلق نشده بودند
 طاووس گوید هر چه کنی من برای آن منجا و هر گوید کی که رحم کند مردم
 نشود و صرذ گوید استغفار کنید ای گنه کاران و طوطی گوید هر زنده
 بیره و هر نوی گننده شود و سبزه با گوید وای بر کسی که بهمت او حرف
 دنیا باشد و کبوتر صحرائی گوید سبحان ربی الی اعلی عالم سماء وارضه
 و باز گوید سبحان ربی العظیم و بجه و قمری گوید سبحان ربی الی اعلی
 و دروغ گوید سبحان ربی القدوس و هزار داستان گوید سبحان
 الخالق الدائم سار میگوید خدایا قوت از تو روز بروز بخواهم و
 کلاغ بر چشاران نفرین کند هر دس گوید از کرو یا غافلون و
 در آیه گوید الرحمن علی العرش استوی و کور کوره گوید کل شیء بالک
 الا وجه و چلا و ک گوید لعنت خدای بر دشمنان محمد مال او
باب پنجم در فضیلت سلیمان عجم اردشیر پشاد و هشت سال
 داشت و مدت پادشاهی او بیست و پنج سال بود او مردی
 با حصافت و کیاست بود و او را کتب نونقات فراوان بود
 از آنچه کتاب کار نامه باشد و آن مثل است بر ذکر سفرای او
 و آداب ملوک و دیگر کتاب آداب العیش است و آن مثل است

ارشد جهان پر کباب است
 از نرسیدن تا به جانان
 یوسف در استخوان گوید که بار او
 و نترس بک بود با یک بر سران با آن
 با عیسی بن ماری است که نرسد تا آن
 صحت را که از زبان بگذرد
 به طاعت از شر با کمال شکر است
 دیگران بنبرست ز در از او از گریسته
 گویند چه را که احوال بود که در کبر و
 که پیوسته است شیده کباب با
 پیرت که بود و طاعت است
 و منجاست بر تعاقب او در همه احوال
 و از شر حضرت او خیال بخت از شر
 امر او را از احوال طاعت است
 قاص تمام خوشی است که در او است
 نیز مرغانی اتفاق که بود و سبزه کباب
 در او بود و سبزه آینه آواز او را
 و اطراف را فرکت که اطراف طاعت
 و بقا کردند چنانکه از شر است
 سفر او را طاعت بود که آواز او را
 چنانکه طاعت خسته بود بر او است
 که است و با پیشتر که از او است
 و از درک و در او است
 و در او است

آدمی بر دیگر حیوانات بعقلیت نه بهمال و شرف عقل یک حکمت
نه بکده جاه و شرف حکمت بمعرفت خدای است نه بجدل و
مناقشه و شرف معرفت بتقدیم رضا و عبادتت نه بکلمات
مخوف و گفت ای فرزند هر که خود را از چهار چیز نگاه دارد
هرگز ظالم بدو رسد اول تعجیل دوم سستی سیم عجب چهارم
بجاج و گفت اگر فضلا خود بینی کنند و کبر فروشند مذموم مردم
شوند و اگر جز فضلا این کار کنند سخره جهان خواهند شد
و گفت چهار چیز است که موجب هلاکت روح است اول
حرص دوم ترس سیم عار چهارم قرض و گفت ای پسر
چند صفت از چند کس نهایت زشت است پیر جمعی از بزرگان
و حرص از علما و بخل از توانگران و کالی از جوانان و رعنائی
از پیران و پیشتری از زنان و گفت ای فرزند وزیری کزیده
کن که ترا بکارهای نیک بدارد و دوستی اختیار کن که رضای
ترا بر رضای خویش تقضیل گذارد و گفت نیکوترین همه پسران
تحمل است و کار را بوقت خود گذاشتن و گفت شکر گفت
نعنت زیاده کند و کفران نعمت نقصان و لغت آورد
و گفت ای پسر چون من بعد از مدامت کردم پسرانرا

از پسران

از پسران گذشته افزون یافتم و آنروز که پادشاه شدم دانستم که ما
و لشکریان کارکنان اهل زراعت و حرث باشند و اهل نزع
و حرث کارکنان ایشان همانا قیام شکر بیان از محصول ایشان
و استقامت ایشان از قوت لشکریان پس از اهل زراعت
چندان مال گرفتم که حاجت لشکریان بگذارد و چندان بدیشان
باز گذاشتم که از نفقه خود چیزی افزون آرند و بکار حرث برند
پس یافتیم این دو کرده را مانند دوست خویش که اگر کی از این
رسد الم آن بان دیگر نیز سرایت کند این سخنها گفت و ولایت
محمد همرز را در کاغذی نوشته خاتم بر نهاد و بدست مؤید نمود بان
سپرد و از آن پس یکسال دیگر بزیست و رحمت از جهان بدر برد
و مدت زندگانی او هفتاد و چهار سال بود و از جمله چهل و هشت سال
پادشاهی روزگار گذاشت روزی در آنجن نوشته در آن
سخن از اصلاح ملک و ملت میرفت چون نوبت بابوز صهر
رسید بدو از ده کایه اختصار فرمود و گفت اوکل پرهیز است از
شهرت و غضب دوم صدقت در گفتار و کردار سیم استقامت
در اقدام امور باو انایان چهارم تعظیم علما و امر است بحکم
هر یک بیخیم پادشاه و کیفر احتمال محسن و مویی است با مداره

منوده با بکله کینام هوشنگ ایرانت و اورا پیری
فارس نام بوده که زبان فارسی منوب باوست
و آنگاه که هوشنگ بخت ملک برآمد و کار پادشاهی
بر وی مقرر شد چندان در انبساط عدل و داد مراقب
بود که پیشداد لقب کشتی او بخت پادشاهی است
که آهن از سنگ بر آورده در کوره بکداحت و از آن
سلاح جنگ بساخت و از پوست ثور و روباه پوستین
دوخت و مکان تازی را صید کردن آموخت و کلاب را
برای حفظ رسته معین نمود و خدم را در زود خود بقیام امر
فرمود و زو سیم از معادن بر آورد و جواهر شاداب
استخراج کرد قطع شجره و پرداختن شخته و در نیز از خمر قات
خاطر اوست چون خواست که از اریکه دولت بز او به
عزالت شود و لوای پادشاهی را بر ضای الهی فرود گذارد
فرزند خود جمهورش را طلب داشته فرمود ای فرزند اکنون
که ز نام امور جمهور را بکف کفایت تو گذارم باید سخنان مرا
آویزه گوش و پیرایه هوش سازی که در کتابینا و عقی در آن

خود بود تختین بدان که فرمان سلطان چون قضای
آسمانی است که رد و منع آن آسان نباشد پس باید
پادشاه پی حجتی بن حکمی با مضار سازد و دیگر آنکه اصحاب
غرض و نفاق را از خود دور دارد که بسا باشد خست
ا بر ا چون ستیانت اشترار باز نمایند و دیگر آنکه هیچ خاندان
صفت را بکستارخی زبان آلوده بتمت نماند و هرگز نفس
همدرو ندارد و بعضی مکانی که او را افند کس را حقوبت فرماید
دیگر آنکه در افضل مال طریق اعتدال سپرد و مجاسن جمال مردم
فریفته نشود بلکه حسن اخلاق و احوال ایشانرا کرد و در یکجس
بچشم خنارت نظاره نکند و همواره عدل و صفت شاعر
سازد و همفوات لسان و زلات قدم اصحاب را معفو
دارد و همت خویش را در امور بلند فرماید مع القصه چون
هوشنگ از اندرز فرزند پیرداحت ز نام سلطنت بست
او کذاشته خود بز او به حمل قناعت ساخت و بعبادت
حضرت همچون پرداخت چند تن از دیوان مردود نمایم
او را در سجود یافتند سنگی بر سرش کوفتند که دیگر روی قیام
و قعود ندید شهر سوسن و کوفه از بناهای اوست مت حیات

پانصد سال بود و چهل سال حکمرانی فرمود گویند از حین
وفات کیومرث تا هنگام رحلت هوشنگ دویست و
پست و سه سال بود کتاب جاودان خرد که در حکمت
عملی است از مصنفات اوست که تخت کبیر بن سفندریا
که یکی از وزرای سلاطین حجج است از فارسی قدیم بزبان
مداول ترجمه نموده و حسن بن سهل برادر داور الراسین
که وزارت مامون عباسی داشت بزبان عرب نقل نمود
و استاد ابوعلی سکویه بالحاق حکمتهای فرس دهند در دم
و عرب آنرا انجام داد بجله هوشنگ آن کتاب را برای
پند و اندرز فرزند خود و دیگر ملوک که از پنی او سلطنت کنند
نکاشت و بعضی از آن کلمات این است که فرماید از خدا
آغاز و بدو انجام و بدوست توفیق و اوست ستوده کسی که شاکر
آغاز را شاکر گشت و کسیکه شناخت انجام را مخلص شد و کسیکه
فضل و کرم او را دانست موافقت و انقیاد همیشه کرد و در راه خدایت
برکنار آمد و گویند بهترین چیز آنکه خدای باینده عطا کرده
در دنیا حکمت است و در آخرت آمرزش و بهترین مراد
که بنده از حق بخواد سلامت است و بزرگترین کلمات گویند

گویند کلمه توحید است و گویند اصل یقین شناخت خداست
و اصل علم عمل است و اصل عمل روش انبیا و گویند دین
با حکام خود همچو قلعه ایست بارکان خود و گویند اعمال نیک
مبنی بر چهار رکن است علم و عمل و صفای نیت و زهد
و گویند بنده کار خدا را چهار صفت پسندیده است علم
و حلم و همت و عدالت پس علم بخیر برای کسب خیر است
و علم بشر بریدن از شر است و حلم در دین برای صلاح است
و در دنیا برای بخشایش و همت در شهوت برای حفظ
قوت است و در حاجت برای نکهد است عزت و عدالت
در رضا و غضب برای اندازه است و گویند علم عمل
با یکدیگر همراهند مانند روح و بدن که نفع نمیکند یکی
بدون دیگری و گویند چهار چیز است که با آن عامل
در عمل قوت یابد اول صحت است دوم غنا
سیم عزم چهارم توفیق و گویند طریق نجات سه است
یکی راه راست دوم پرهیزکاری سیم رزق حلال
و گویند غنا در قناعت و سلامت در گوشه نشینی
و آزادی در ترک شهوت و محبت در ترک طمع

و رغبت و کویدهای عظیم در سه چیز حاصل تواند
شد اول نفس که یاری کند ترا در دین دوم تن
صابر که مدد کند ترا در طاعت سیم قناعت
با آنچه خدای داده است و ناسیدی از آنچه نزد
مردم است و کویده قانع غنی است اگر چه کرسنه
باشد و برهنه و عریص فقیر است اگر چه مالک دنیا
باشد و کویده سخا جو انزوی نفس است در آنچه
قابل بذل باشد در محل بذل و حلم ترک انتقام است
با امکان قدرت و حزم در یافت فرصت است
و کویده دنیا سرای علم است و آخرت سرای
ثواب و کویده مدار عافیت در دست بلاست
و سر سلامت زیر بازوی ناسلامتی پس در هیچ
حالی از ضد آن غافل نتوان بود و کویده چون
خوشدل باشی از عافیت اندو کین شو از بلا زیرا
که بازگشت عافیت بسوی بلاست و کویده جبل
در جنبک بهتر است از عقل چه عاقبت اندیشی در
حرکتگاه مایه جنح و فرح است و کویده چهار چیز

اولین

شیرین است اول بنا دوم ناسیم
طلا چهارم غنا و چهار چیز است که تبلیغ است
اول پیری با تنهایی دوم بیماری در غربت سیم
بسیاری قرض باناداری چهارم دوری راه بیاید
و کویده مد کامل نیت کسیکه غذا کند و بر زن غلب
نسیاید و بنیاد دهند و با تمام نرساند و زرع
کند و مد رود و کویده پادشاه نباشد تا بر بخورد
از نشانه خود و بنوشد از پرداخته خود و نکلی کند
از شهرهای خود و سوار نشود بر آرزوهای خود
و حصول این امور به تدبیر است و تدبیر مشورت
و مشورت بوزیر ناصح حق شناس و کویده
پیش آیی با کسیکه فرو تراست از تو و آنکه بزرگتر است
از تو بادب و با همسران خود باضاف و کویده
هر که تغنیر نکند در غنا و مضطرب نشود در فاقه و
متغیرت ز داورا میبدهت و ترسد از کردارش
ایام و فراموش نکند آخر کار را او کامل است
و کویده دین را عوضی نیست چرا که دین یکی است

و ایام را بدلی نه چرا که آنچه از عمر گذشت
 بدل نمیدهند و نفس را خلفی نیست چرا
 که از نفس نفس دیگر نیز آید و گوید هر که گرب
 او روز و شبست همیشه در سفر است اگر چه سفر
 نمیکند چرا که هر لحظه منزلی بسوی آخرت میرود
 و گوید چهار چیز است که اندک آن بسیار است
 اول درد دوم فقر سیم عار چهارم عداوت
 و گوید کسیکه متواضع نباشد قدر او بلند نشود
 نزد خیر او و گوید هیچ چیز در بردن نعمت
 و آوردن هلاکت چون ظلم نیست و گوید
 نزد رسیدن بلا ظاهر میشود و نیکی مرد و نزد
 تخریب ظاهر میشود عقل مردم و بفر ظاهر میشود
 اخلاق

اخلاق مردم و در نیکی نعمت ظاهر میشود سخاوت مردم و در غضب شناخته
 میشود و حقیقت مردم و گوید بلاقات مردم زیاد میشود دوستی و گوید هر که
 صحبت را دوست دارد باید از شهوت دور باشد و هر که از آخر کار برسد باید
 از بدویا بیبریزد و گوید حاسد دشمن خداوند است زیرا که میگوید هر انعمی که
 بغیر من دادی من ندادی سبحانه و تعالی **فصل ساج الملوک**
 پادشاهان که سایه خدا باشند و سایه بانوارشان باید در کتب صفات جمالی و طایفه
 بیشتر گویند و دیده از غیر اخلاق حمیده در پوشند تا فرج با اصل مطابق باشد
 و نسبت ظل الهی بر ایشان بالمطابقه صادق **اول** ملوک را بجا کردن است
 لطفات و تقضات بشرط خدمت و تحقق ملازمت است نه باستصواب
 و استعجاب **دوم** قدمت خدمت را رعایت لازم است تا قدیم از
 خدمت نادم نباشد و جدید خدمت تا قدم آید **سیم** خداوند کار را از
 مخصوص اللغات عام ضرورت تا عموم خدمت را طالب آید و ضامن
 جوی ولی نعمت را جالب **چهارم** اثبات و حموی خداوندی را قهر و لطف
 با جهتها و لازمت نه تقلید زیرا که احتمال شبهه و خطا مسدود نیست
پنجم بدان و نیکنانزادی و نیکی از رفتار و کردار باید مشخص نمود
 نه از قبول و دوستان و زود دشمنان زیرا که دوست همه نیکی پند و دشمن
 همه بدی **ششم** ملوک را کاری که بی سبب فوراً شاید رحمت است و اوری

که با سبب بی تامل نیاید سیاست تا دوستان امیدوار آید و دشمنان
خدمت گذار **هفتم** چاکران آستان بعد از تقدیم از درجه قربت انما
باعث تعطیل امورات و موجب یاس نزدیک و دور چرا که قصد از خدمت
تحصیل قربت است و حصول رتبت چون قربت را نیاید خدمت را نیاید
هشتم عموم خدمت را بقدر حال تفقدی لازمست تا از ملازمت آستان
مفقود نباشند **نهم** مقربان آستان را چندان مبسوط الید نباید
که عموم مردم را مشتاقیم و امید آید و مصدر و عدو عید تانق و صزر
منوط بقهر و لطف پادشاه باشد و سود و زیان سببه لطافت و حصین
ش پناه **دهم** کار که از ان دولت در انجام بهام و نظام مرام نبرد
نباید باشد تا حیاتی را مرکب نتوانند آمد **یازدهم** ارادت و صداقت
ز و یگان حضرت خلافت را از دور کردن بساط حضور تحقیقی باید
تا حقیقت کار محقق آید از آنرو که نزد یگان بد هم کمتر گویند و صلح
کار نقص یکدیگر زیاده از قدر صحت بخونید و اگر احیاناً با هم نفاق پیدا
صدیقی بخلاف هم در میان آرند سخن را ناتمام گذارند و بپرده از روی کار
برندارند تا باز هم بر سر وفاق آرند **دوازدهم** تقدیم بچردان بر بگردان
خلاف عدالتت و منافعی مروت ملوک را از کتاب بکاری که میان این
دو باشد نشاید **سیزدهم** تعین را فطانت ندانند و سعایت را کفایت
کامند

نخواهند هر که آن دور را عالمیت از دور برانند نو انکو این رار صفت نب
نخواهند **چهاردهم** آستان ملوک در معنی چون کلتا عنیت خرم
و بوستانی محضارت قوام انواع کلها در آن باید و فنون ریاضین
در وی شاید از همه کلها بکلی قناعت کردن آب و رنگ کلتان
کاستن و هنگام حاجت تا سف برخواستن است **پانزدهم** خدمت کار
تقدیم خدمت بدون واسطه امر نماید چه شاید که واسطه را انجام آن
خدمت صلح نباشد یا او را با امور مفیدتی در نظر باشد لا جرم در تبلیغ
او امر اندیشه نماید تا خدمت مقرر در جمله تقویان مده و عقده تعطیل
شانزدهم مناصب معینه بشرکت بین الاقنین موجب خدمت است
و خلاف مصلحت زیرا که شراکت در منصب ایه منایرتت و معاشرت
مقدّمه مخالفت و مخالفت سبب تعطیل بهام است و موجب افتخارش
نظام **هفدهم** تصدق حکام و عمال را در آبادی بلاد و رفاه جباد
معتبر ندانند زیرا که ایشان خود و محربانند و برقع منفذت از خویش
در تصدق آبادی کاذب **هجدهم** طبقه خدمت را با تقدیم خدمت
نیکو بدارند و با بلور حیات زنده نگذارند و با حصول نفرت از دور
بر آند که سختن شرط عدالت است و در بین لازم سیاست و بین
موافق مصلحت و عدول از هر سه مورت منفذت **وزدهم**

انتظام مقام محکم را از روی بصیرت جاسوسان هوشیار راست گشتا
 مقرر در کار است که استحضار و اطلاع از اوضاع دوست و دشمن نبوی که
 شاید حاصل آید تا قرار صلح و جنگ و جنای آنک و درنگ جنی بر نیائی
 و بصیرت باشد نه از روی غفلت و ضرورت **پنجم** روایات و حکایات
 متردین را احتمالاً بشاید زیر آگاهی ایشان بکوش است نه بهوش و نیز
 باشد که بجهت قصدی از خود دروغی بفرغ راستی آرایند و حکایاتی مجبول
 مصلحت خویش سرانید **ششم** ابراز و اظهار حوادث محکم بعضی احوال ضروری
 و لازم است تا رفع تشکیک موافقت نماید و موجب شبهه مخالفین آید
 چرا که اظهار حوادث علامت ثبات نقش و اطمینان قلب است و کتمان اخبار
 آیت خوف دل و اضطراب خاطر در آن سرور دوستان است و از این
 اندوه دشمنان آری کتمان اخبار وقتی جایز است که سمت انتشار پذیرفته
 باشد نه زمانی که همه کس شگفته یا گفته باشد **هفتم** **دویم** ملوک را
 بر سر ارضیه و اندیشه های خاطر احدی محرم و این بنود مکرمانی که مصلحت
 دولت متفقین اظهار باشد **نهم** در زمره خدم و حشم هر کار علانی
 گشت **دهم** اخلاص پیش است و آنرا که علایق پیش است در نظر مصلحت خویش
 کسی ارادت اندیش است که نه در قید کم و بیش است **یازدهم** انبای
 ملوک را ندیمان عاقل و ادبمان کامل که از اخبار و امارت و شیوه سخن
 لازم اند

و بزم آرائی ما هر و غیر باشند لازم و ضرورت تا از رسوم و آیین
 ملوک علف غافل و ذایل ننماید **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم**
 مدافع با اندازه مخرج باید برقرار آید تا خیانت را بناچار مکتب بناید
 و خدمت را بدیانت و امانت موطلب آید **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم**
 ملوک انکو دولتی زیاد از اندازه خود اند و تنه است لا محاله دیده از
 راه ارادت و صداقت برود و حقه و کالای دیانت دشمن محدود خیانت
 فروخته **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم**
 با نظره از جمله اشراست با مال بدخواه خداوند کار است و انکو بدخواه
 خداوند کار است او را به انجام خدمت چه کار است **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم**
 آستان را جوهر کار کداری و پایه ارادت شغری در رجوع خدمت
 مشخص آید نه تصدیق دیگران **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم** **یازدهم**
 چون جمعی از ارباب کمال خدمت را آماده باشند و جمله در مقام مصلحت
 ستاده هر یک را علی قدره مواد غنایت ساختن بهتر از آن است
 که بعضی را فرق اعتبار سپرد و در افراشتن و برخی را کان لم یکن انگاشتن
سی ام مصلحت چنان حضرت سلطنت را صورت حال از چهار گونه پذیرد
 خنیت زیرا که آنچه کونید یا صلاح دولت است پی مصلحت خود یا صلاح
 دولت است یا مصلحت خود یا صلاح خود است مصلحت دولت یا نه

صلاح دولت است و نه مصلحت خود. اول دلیل ارادت شعاریت
دوم علامت و بنیاداری سوم آرزویات است. چهارم ثمر جهالت
در صورت اول بجهت موصول دارند. در دوم بقدر مصلحت محل گذارند
در سوم مدارش برآیند. در چهارم از در برآیند. **سی و نهم** مشورت
در تمام مملکت و نظام دولت را پاک نهادن تجربه آموز دانش
اندوزنه نهی و زغرض باید تا رفع معذرت قرن مصلحت آید. **سی و دهم**
سفران و رسولان اطراف را توود و تقصد آینهش و ریزش لازم است
تا چون بار گردند نیکبهارا در گوش دارند و بدبهارا فراموش آید
همه جانم کور سازند و این را از همس متور آرند. **سی و یازدهم**
فرستاده را شش حضرت لازم است. دانش و ریزش صداقت
و خلافت. جلالت و جلالت تا سخن بنجیده و پسندیده. رزق
و یکم و کارت گوید. و راه طبع نه پوید. **سی و چهارم** پادشاهان
صدیق مظم دل انسان است. و قید محکم کند احسان. حصار استوار
پناه خرم است. و لشکر جز آسپاه خرم بقای دولت مربوط اجابت است
و نظام مملکت بمنوط سیاست. فکر جمیل سببه بجا است. و کرات حلیل
پیوسته بجا و **سی و پنجم** سلطان هم از اینکه در کتب منهای باشد
یا نباشد باز داشتن عموم خلق را از منهای بروی واجب است

نابیندگان

نابیندگان و شوقان بگویند و بگویند آن سس علی دین مگویم **سی و ششم** ما شایسته
باشات باید ظل الهی و دعوی اسلام پناهی کلمه دین و اجرای احکام شرع سید المرسلین
لازم و واجبیت تا مخالفین را راه شبهه و انکار مسدود آید. **سی و هفتم** ارادت
عامه مردم سلطان سببه بر ارادت خاصه و سبب تعبای زمان چرا که عموم مردم
سبب ایشان دارند و ریشه اطاعت از کف گذارند چون سلطان را بنده مایل نمیندند
جز حدیث اطاعت او بر زبان نرانند. لاجرم عموم مردم ارادت شعار آید و قاطعیت
طاعت گذاری **سی و هشتم** در حضرت ملوک و وجود جمعی که پایه شفاعت دانسته باشند
لازم است تا چون نایره خشم جهانوز خسروی زبان کشد بزلال شرافت و شفاعت
توانند منفعی سافت و گردن نه با باشد که اجرای سیاست بروفق مصلحت
نباشد و موجب معذرت کردوسی و **نهم** جان سپاری سپاه یا باقتضای ارادت
یا از بیم سیاست یا با امید حمایت در صورت ارادت مریدان بجان برکشند
باندیشه سیاست بزرگان دیده از جنگ و بزبوشند با حصول فثایت کوچگان
در میدان نیک بجز و نشند با تحقق هر سه جمله خون دشمن چون شیر مادر نموشند.
چهارم دشمن اگر ضعیفات در مدافعت سارعت نمایند تا وقتی قوی نگردد
و هرگاه قویت عاجلا از درستی در آیند تا اجلا از عهده دشمنی برآیند. **چین و دهم**
چاکران آستان خلافترا وظیفه آنکه سر او جبراً سکر نمیرموا طلب آید غیاب و حضوراً
تقدیم خدمت را مراقب در رفت سجدت کوشند و در لغت بصارت زبان بشکوه

نکشاید تا در ای سبته کشاده آید طریق کفران نبویند تا در ای کشاده سبته نیاید اگر طلب
فرزند بعضی ای نیت گوشه شمر گاه باب منصفه تقدیم خدمت در عزت خور و خوار شوند
و در خواری خویش از عزت شانه خندان در غیبت و حضور یکسان باشند و ارادشان در
عزت و ذلت از نقصان همه راستی جویند و جمله درستی دیده از خفاف در پرستند و چون
مخالف نبویند گوش بر خطاب بنهاده باشند و دیده بطریق صواب کشاده و نیت
زیاد و نیت خدمت زیاد در کم طالب خدمت باشند نیت جویای عزت باشند نیت
خدمت خود نمانند نیت خویش در سازند پیشی بر کسی جویند که در خدمت پیشی
سخن آهند آلا در صداقت سخن آهند تا نخواهند نیک نمانند نیکویند تا پسر سرزند نیکویند
تا بگویند ارادت انورش باشند در قدیم و پیش صداقت کش آید در بند مصلحت خویش
همان کنند که خواهند آن کنند که خواهند افتاد کار از اوست که نمانند تا چون از پاره آید
کیر نمانند نمانند نمانند تا از کسان باری چند آند و در دلا نمانند نمانند تا از آند کسان
مخساری آید بر زخم نام هم باشند تا از خوردن زخمها در هم باشند با هم طریق دفاع
یا با قضای نفاق خدمات دیوایز امهل گذارند بصلاح یکدیگر که کار دولت را گذارند با نفا
یکدیگر راه سعایت بسیارند تجرک حد نقص هم جویند و باغزای نفس یکدیگر نگویند
که جمله در نظر خداوند کار آید و همه در پیش گاه پادشاه بچند در راه دولت آنچه را
مالکند تا ارادت نمانند و به بقای عزت رزوم خود را خوار اند و خسته شان ذکر
جمیل پادشاه باشد و ذخیره شان تحصیل دعای پادشاه تا مگر عزت کرده باشند و شرط

ادوات بجای آورده تا بوسین دولت را بوعده مرحمت امیدوار سازند و مخالفین حضرت را
بمید غایت خدمتگذاران کسی نگویند که باورش بر با قنوط الحقات نیت با صدی نمانند که
شاهنشاه را در باره تواند نیت اجناس نمانند که این نیت کفر نیت و علامت عیبان تا تواند نمانند
هر یکی کشاید تا می شود ز کس اندوه زداید از عرض مطالب فقر اغافل نباشند از اجابت
جانب رعایا ذاهل نمانند دیده بر مال مردم نمانند و زنده بجزول عرض آتش پیدا و نمانند
بدی دیگران با نیت یکی خود با و نمانند عرض بداران لغز نمانند که دارند بیاد و دولت که کار
شمعین باشند و در مال و رفعت همچون در مال خود این بصلح خود در نظم مملکت باشد
به نفع خویش در حضرت خلافت لغز مردم زبان کشاید با نمانند نمانند نمانند که با نمانند
دولت خوابت با نیت اقتدار نمانند که اگر ما بکنیم همه کارها خلاف جماعت خور را
پیوسته زنده بدولت حضرت سلطنت دادند و پیوسته نمانند از شمول نیت شهادت کوه
باشند در روز شاهان پادشاه نیت شهادت نمانند نمانند نمانند نمانند نمانند
بکلام خدای نیت بر نمانند و خداوند نمانند نمانند نمانند نمانند نمانند
یونان و مصر قتل غورس از مشاهیر حکماست و سقط کرد
وی بده صورت و آن شهری است که در ساحل دریای شام بود
و از سخنان او است که بالای طبیعت عالم نورانی است که عقل از
ادراک حن و بهاد آن قاصر است و نفوس ذکیه از او نمانند
این منشأ دنیه متناق آن عالم میباشند و گوید هر طبقه از عالم
جهانی نسبت با فوق خود در زندان خدایان است و هر که نفس
خود را با خلاق حمیده محلی گرداند و در مشبهات خمیه جهانی

بر کران واردش ایته عالم علوی کرد و بر حقایق علوم مجردات
و دقایق حکم الهیه واقف شود و هر کس که ادراک این درجه کرد و بر
جادوانی و عزت حقانی و اصل کشت و هر نفسی که خود را از خلاق
دیمه بیکو نداشت در عین دناست و دناست گرفتار خواهد بود
بخلاف نفوس زکیه که آسمان بمنزله ارض ایشان خواهد بود
و آسمان ایشان آسمان نورانی است که این آسمان در جنب شرف
و لطافت آن حکم کثافت زمین خواهد داشت و آن نفوس
در آن آسمانها پیوسته قرین لذت و بهجت خواهند بود و گوید
چون مبدأ وجود ما از حق است ناچار بازگشت مابد و خواهد بود
و گوید هر که خواهد حق را بشناسد باید همیشه جد خود را صرف
معرفت او نماید گاه باشد بنا بر نفاست وقت باشد که توبه
معرفت حق حاصل کند پس طالب جمیع همت خود را باید صرف
کند تا آنوقت نفس را در یابد و گوید کفار حکیم را نزد خداوند
اعتباری نیست تا که در خود را مطابق کفار نکند و کفار بر خلاف
کردار سبب سخط الهی شود و گوید هر که خدا را دوست دارد بدان
عمل کند که محبوب اوست چه هر کس عملش مرضی خداوند است
مقبول در گاه حضرت اله است و گوید مرد حکیم معروف است در

نزد خالق و هرگز پشیمان نشود که چرا خلقش نشناسد و گوید آدمی
باید وقتی تکلم کند که بسبب هدایت مردم شود و اگر نشنید
باید بود و گوید که مرکب امر قبیح مشو خواه تنها باشی خواه دیگری
نزد تو باشد و باید که توجیبا از خود پشتر کنی تا از خیر خود چه نزد
عقل شرمندگی از خود بدتر است از شرمندگی در نزد خیر خود
زیرا که خیر همواره با تو خواهد بود و خود همیشه با خود است
و گوید چیزی که سزاوار نیست فعل آن از تو صادر شود از
خطور بهال آن نیز حذر کن و گوید مباحش بسیار تلف کننده
و مباحش نخیل بلکه اقتصاد را اختیار کن و از افراط و تفریط
بپرهیز و گوید همیشه بسیار باش در آداب مهمات خود زیرا
که خوابیده رای مشارک موت است و گوید از شیرین طبع نیکی
مدار که عطیه هر کس بمقدار است که ضمیر وی بر آن مقصود است
و چون ضمیر شیرین همیشه مقصود بر اضرائی نفع خود است
طبع نیکی از وی داشتن طبع آب از سر است و گوید محال
کسی که از کسوت معرفت عاری است عیب و عار است چه
جای معایب او و گوید باید احتقاد تو در حق کسی که معاون
نت در تحصیل حکمت آن باشد که برادر نیاید از دست

و گوید عالمی که شیوه عدالت مرعی ندارد سزاوار ادبار دولت است
و گوید مرد حکیم چون کارهای ناشایسته کند فتنای جمیع مشر و ضلالت خرد
بود و گوید کسی را که بجز است لایق دوستی نیافتی لایق عداوت نیز ندان
چرا عدم صلاحیت او در دوستی نابرقت عقل است و چنانکه قیل است
شتر سزاوار دوستی نیست سزاوار عداوت نخواهد بود و گوید آدمی
بگردار امتحان باید کرد نه بگفتار چه اکثر مردم زشت کردار خوب گفتار
و گوید شریف النفس کسی است که از ورود مستلذات و مکروهات
انصراف و انقباض حاصل نکند و گوید صدیق تو کیست که هرگاه
کلمه حق از تو بشنود خشمناک نگردد و گوید کسی که جمع مال از برای غیر
سیکند شقی ترین خلائق است و گوید مطالب دنیوی را مانند مقاصد
افزوی الا فریفته خود طلب نماید چه نسبت دعا طلب مانند
نسبت فکر است به نتایج همچنانکه در عقوبت فکر صواب نتیجه لازم است
در عقوبت دعای مقرون بشرايط استجاب حصول مقصود لازم است
و گوید همه اوقات قولاً و فعلاً شکر بزدان واجب است و بقضاً
ازلی راضی باید بود و هر با بد و شبانگاه محاسبه نفس خود
باید کرد در مقام آن بود که هر روز به از روز مانعی شده و اگر
نه از جمله زیان کاران شوی و گوید شاید را بر خود آسان دار

و مانند زنان براجت بدن جستن عادت کن همانا آسایش مردان
مختصر است و ترک اموری که از کتاب آن مؤدی بر زبان باشد
و گوید در محافظت امور شریعت مبالغه کن تا آن ترا نیز نگاه
دارد و کار امر و زرا بفر دایم کن چه فردا کار خود همسراه
دارد و گوید جنباب از فکری که نفس را با عالم اجسام گشته لازم
دان در است گفتن را بلکه خود ساز تا نفس بد روح آلوده نشود
که خواب و الهام آن احتیاط در نشاید و احترام از ظلم واجب
دان تا خداوند در صدد اهتمام و طبیعت در صدد مکافات
بر نیاید و گوید باید طالب کمال در همه امور جانب حق را
مرعی دارد و با وی چنان معامله کند که هیچ کس را بر آن اطلاع
نفتند و از نفرین ایام و حجابیز پر بهیز دو الا عادل حقیقی
تفانی کند و گوید طالب کمال باید از ارتکاب صفای احترام
واجب دانند تا نفس او را بر ارتکاب کبایر که موجب سقط است
دلیز نگرداند و باید همه شب یکساعت یا بیشتر خود را بجنباب
حق باز دارد که شرف آن خلاصی از تنگنای طبیعت است
هرگز جنبابش از شادی فراوان و اندوه شدید اظهار نقیاض
و انبساط نفرمودی و کس او را که میان و خندان ندیدی و پیوسته

مردم را با کثرت صوم و صلوة و مواظبت در عدل و جهاد ترغیب نمود
و قبی شخصی را که جاههای زرتار و کشارنا بهنجار داشت فرمود که
یا جامه را مضاف سخن کن یا سخن برادر خور جامه بگویی با یکی از مردمان
که طالب علم بود در زمان شیخوخیت از تحصیل حکمت شرم میبرد
فرمود که شرم میداری در پایان عمر داناتر از او باشی گویند
و قتی در یکی از اسفار ضعیف او برنجور گشت و هم در آن ناتوانی
در گذشت شاگردان وی بر غرقت و هلاکت آن زن اظهار
اندوه و حزن کردند فیتنا خورس فرمود مرگ با حاضر و بادی
یکسانست و در غرقت و شهری فرقی نباشد چه طریق آخرت
ببوی هر دو متساویست **جاء** از جمله اجده حکمای جم است
از سخنان اوست که بدترین فضائل کریم ترک کرم است و
نیکوترین کار لایم دانست و خناست و هم او گوید حلیم تر
خنا و عذاب است که گری از لایم حاجت خواهد آورد و اگر
دین از اوست که گوید گناه دردی است که دوی آن توبه
و انابت است **سقراط** از بزرگان حکمای یونان است
و مسقط الراس او شهر آشن باشد لفظ سقراط لغت
یونان یعنی المعصم بالعدل است بهنایت زود جواب

دکتر التوجه

دکتر التوجه بودی و طعام اندک تناول فرمودی و ذکر موت
بسیار کردی و عبادت خدای فراوان فرمودی و جاهها
خشن پوشیدی و سفر کردن کم فرمودی و پیوسته باز به
و تقوی میزسیت و با مردم بلا طفت و مدارا مینمود چنانکه
در شهر آسن شعر او را اینجا میخوانند و در مجالس مذاکره
میگردند روزی شخصی غریب آن بوم وارد آنجمن گشت و
چون اینجا بشیند پرسش نمود که این سخنان از حق که گفته اند سقراط
بی کرده ای گفت این کلمات در حق من است و مرا شاید و هیچ کس
نداشت که مردم او را خوب دانند یا بد خوانند یا شاکر دانش میگرد
که مرد و دهقانم و تعلیم من چون آب باشد و دل سمعین مانند زمین است
و این برقرار است که چون زمین پاک و قابل نباشد از آن چیزی
زودید و از کلمات اوست که میفرماید باری تعالی مویست محفل
و نطق و عقل از دریافت گنه هویست مقدسه و تحقیق صفات
کمال و تعیین اسما و جلال و جمال آن قاصد است زیرا که منبع جمیع
حقایق مدرکه و واصف هر شیئی صفات لایقه و نام گذارنده
هر موجود باسی مناسب و اضافتی مخصوص اوست چون ظهور
جمیع موجودات اوست لاجرم ذات مقدسه او محیط جمیع اشیا

و محاط را احاطه بر محیط خود ممکن نیست پس ناچار از هر یک در آثار
بالغه و افعال کامله راه بشناسائی اسما و صفات تواند بود لکن چون
اسما و صفات تواند بود لکن چون اسما و صفات از قبیل لوازمند
ادراک کننده ذات مقدسه لازم نیاید و از جمله اسما آثار الهیه عادت است
یعنی واضع هر شیئی در موضعی که لایق او است و خالق یعنی مقدر
هر شیئی و عزیز یعنی غالبی که مغلوب بودنش متعین است و حکیم
یعنی ذات مقدسه که از او جمیع افعال بر وفق مصالح و مصلحی که
موجب نظام مسلمه موجودات است جریان یافته و گوید علم
و قدرت و وجود و حکمت او مانند سایر صفات کمال او غیر
مشابهی است در این مقام از وی سؤال کردند فرمود که قول
بعدم تنهایی قدرت و شاهی موجودات بحسب احتمال قوای
نه باعتبار قدرت کامله و حکمت بالغه و عموم وجود و چون ما
احتمال صور خیر مشاهی نیست ناچار به شاهی آن باید قائل شد
لکن نه از جهت بخل در واهب الصوره بلکه از هر یک در تصور را
از این جهت است که حکمت الهی اقتضای آن کرده که موجودات
از جهت ذات و صورت و چیز دیگر امکان مشاهی باشند و چون
بقای اشخاص با حیاها متصور نیست حکمت بالغه اقتضای
آن

آن کرد که استیفای اشخاص در ضمن بقای نوع حاصل شد و بقای
نوع تجدد و اشخاص پس هر آینه قدرت بسر حد نهایت نرسد
و حکمت را غایت و مقها متصور نیست و گوید اخلاص آنچه خدا را
بان توان وصف کرد حتی قیوم است چه اندراج علم و قدرت و وجود
و حکمت در تحت حتی بودن ظاهر است زیرا که حیوة صفتی است
جایز کل صفات و بقا و سرمدت و دوام مندرجند در تحت
قیوم بودن چه قیومیت شامل این صفات نموده است و گوید حیوة
و لفظ او نه از جوهر است زیرا که ناچار حیوة و لفظ با عقل در
عدم و نور است و حیوة و لفظ حق منزه است از عرض زنا
و دثور و هم از کلمات بصیحت آمیز است که فرماید همیشه
بهار است و این کنایت از آنست که همه وقت کسب علم
توان کرد و گوید روح مورچه مباحث یعنی در پیری بحسب
مال کوشش و گوید نفس شریف را بحسب قبول حق و نفس
خفیس را بر حسب میل بسوی باطل توان شناخت و گوید
توقف نفس در آنچه بر او شته شود و قبول آنچه منع کرده نشاند
حصافت و خردمندیت و گوید اگر کسی در آنچه نداند سخن
نراند مباحثه و مناظره از میان برخیزد و گوید اگر کسی کرد

شما اورادشمن وار و بر حذر باشید و گوید مرد تمام هنران است
که دشمنان از وی با امان زینت کنند بلکه دوستان ترسان
و هراسان باشند و گوید دنیا بانش افزوده ماند که چون زیاده
طلب کنی سوخته شوی و چون بقدر حاجت برگیری با فروغ
آن راه از چاه بارشناسی وقتی افلاطون را سفری پیش آمد
و از وی التماس پندی نمود در جواب فرمود هر که را شناسی از
وی بد مکان باشی و آنس را که ندانی از وی حذر کن و شبگاه
پی پا افراز کام مزین و از چشیدن کیا هی که کیفیت آن ندانی
اجتناب جوی و بنزدیکی راهی که مجهول بود فریفته مشو بلکه از
راه دور که مردم بیشتر هجو کنند سفر کن و هم از سخنان او
که فرماید اگر از مصاحبت زنان ناچاری چنان باشی که اهل
عیبه را گویند که در سفری با مرد تو انگری موافقت داشت
ناگاه در دوان بدیشان تا خفته مرد تو انگر گفت ای وای اگر
مرا شناسند و سقراط میگفت ای وای اگر مرا شناسند
و هم او گوید با اشتداد خشم با حلم کرای که چون غضب فرو
نشانی اگر بر کسی ختالی رود از در عدل و لطف بود و گوید
دنیا چون صورتیست که بر صفحه نگاه داشته اند از نشر بعضی علی

برخی لازم افتد و گوید دوستان از پیوسته شناکوی که دوستی از شنا
خیزد چنانکه عداوت از قبح و بجا و از سخنان اوست که
سزاوار رحمت سه کس تواند بود مرد صالحی که خدمت امیر
خاگری کند و عاقلی که مرتبی جاهلی بود و گرمی که محتاج لیسجی کرد
و گوید کار ملک آنگاه محقق ماند که تدبیر آن نزد کسی باشد که سخن
او را نپذیرند و سلاح جنگ را اتان بردارند که بکار نتوانند
بست و مال بدست بخیلی باشد که از بزل آن مصداقت
کند و گوید شکر نعمت خداوند را بکثرت طاعت و اجتناب
از معصیت توان گذاشت وقتی از وی سؤال کردند که ترا
از کسب دانش چه سود بدست آمد گفت چه از این زیاده توان
بود که در ساحل بحر سلامت و معاینه میکنم که جاها ان عرقه میشود
شخصی در حضرت او معروض داشت که روزی نام ترا نزد
فلان ذکر کردم و او ترا شناخت سقراط فرمود زبان
او راست که من نزد او مجهولم وقتی با مردی دو چار شد که از
جنگ فرار جنید فرمود که فرار از جنگ فضیحتی بزرگ باشد
در جواب گفت مرگ از فضیحت بدتر است سقراط گفت
زندگانی را آنگاه بر مرگ فضیلت است که بنام باشد بمانگ

روزی در آنجمنی ناسزائی درآمد و از وی برتر نشست با او
گفتند بر این بیجا خشم گیری گفت لاشک دیوار این کلخ از
حضار برتر بود و کس را با او خشم بخشد منزل من چون بهت
من فوق التریاست و محل او چون دانش او تحت التری
و از سخنان او است که از صفای سخن حق و قبول او شرم مدار
اگر چه قائل آن مردی زبون و بی مکنات بود چه از خواری
مرد و خواص در بهای در زمین قدری بیفتد و گوید چون
ندانی بپرس و چون بد کنی پشیمان باش و چون عطائی
مخفی دار و چون سائل را محروم کنی برفش و مدارا سئل
فرمای و گوید هر که اجتناب با دوستان جوید نفس خود را
بیا زاید چون برخلاف خواهش صبور باشد شاید و اگر نه
طریق فقر و تجرد گیرد و گوید آئین که ترا برای تو دوست
دارد نیکش بنواز و از سخنان او است که مردم ضعیف
با سه حاصلت توان شناخت سخت آنکه با پند و اندرز
الطاعات نکند و دم آنکه با شهوت مخالفت نتواند کرد
سیم آنکه قبول کند آن سخن را که نمیداند و هم او گوید هر که
در خور که ام کار است و از بی آن شود حکمتی بزرگ باشد

در خور

او را گفتند همه زندگانی در تحصیل حکمت کردی و مردم را
بطلب آن دعوت نمودی و اینک همه شب بدرویشی ببردی
پس این حکمت ترا چه بی نیازی بخشید گفت از الم آن
حد که تو بمن داری گویند شخصی با او گفت چیت که ترا بزرگ
اند و چنانکه نه بچشم گفت از آنکه مرا چیزی تا بر فوت آن اندر
برم **ارسیجان حکیم** از جمله حکمای یونان است
و تمیذ سقراط بود وی نیز حکمت الهی از مشکوٰۃ خاطر سقراط
و بعد از وی مشغول افاده کشت مع القصة سقراط را با او کلام
رافت بود و پیوسته جنابش را سبحان پند آینه موعظت میفرمود
و از کلمات او است که گفت ای ارسجان چون حکمت
با مرد روی کند شهوتها بخدمت عقول آیند و چون حکمت
پشت کند عقول خدمت شهوت کنند و گفت ای ارسجان
اقبل العقب بالصوم و ان اجبت ان تكون لکا فلن
حار و حرس و گفت باید یکیات غمناک بود و از حیات
شادمان زیرا که حیات ما برای موت است و موت ما برای
حیات و گفت بیخ در حواس را مسدود کرد و ان و اوقات
ایشان را در امور لایعنی ضایع مکن تا مسکن علت اولی که عبارت

از نفس ناطقه است بنور آبی روشن کرد و گفت پرساز
طرف خود را بخوش بونی کنایت از آنکه خاطر خود را بجواهر
حکمت مشون ساز و گفت تپی کن حوض مثلث خود را
از کوهستان خالی از ثمرات نافه یعنی قلب خود را از آلائش
جمانی و شتیبات نفسانی و وساوس شیطانی پرداخته کن چه
این حواریان آد میرا از وصول بکمال باز میدارد چنانکه مسافرا
و قوف در کوه بی آب و گیاه از وصول مقصود باز دارند
ذمیر طالیس حکیم از اکابر حکمای یونان است گویند
ارسطا طالیس مقالات او را بر کلیت استاد خود افلاطون
فضیلت مینهاد از سخنان او است که فرماید شروع در کسب
علوم باید بعد از تنقیه نفس باشد از اخلاق رویه و تحلیه
بصفات ستیه چه اگر مرد از این معنی غافل باشد هرگز مطلوب
حاصل نکند و گوید مردم را هنگام جلالت و کامکاری آرزوده
دارند وقت ذلت و خواری و گوید عالم همود بهتر است
از جاهل مضف و گوید واجب است که مرد دل خود را از خدایت
و حساست پاک بشوید چنانکه جامه خود را از پلیدی و نجاست و گوید
چنان شیرین مباش که تراغز و برزند و چنان تلخ مشو که از دهن برود

افلاطون

افلاطون و گوید شخصی که علم دارد و بدان عمل نکند پاریت که دارد
دارد و بجای نمی بندد و از سخنان او است که گویند از درکات
حتی اعراض توان نمود اما از درکات عقلی معروض نتوان بود
چنانکه گویند نظاره کن چشم سپوشی و چون گویند مستمع مباش
صلح گوش توانی مسدود ساخت و اگر گویند سخن مگوی لب
توانی بر بست اما چون حکم رود که بر علوم خود عالم مباش و
فهم مقدمات خویش کن قادر نخواهی بود گویند وقتی نقاشی
با دی گفت که کلاغ خود را با یک جنیدای تار آن صورتی که کار
کنم فرمود تو سخت صورت کن که من آنرا با یک اندوکنم **سولان**
حکیم از صناید حکمای یونان است وی جد مادی
افلاطون است چندان طلاق لسان و عذوبت بیان
داشت که مستمعین سخنان او را مضف القلوب خوانند
از سخنان او است که فرماید بهتر چیزی که سلاطین را بدان
دست رس بود تحفیف منال رعایا و کثیر احتمال ارباب
تقدسی است و گوید چون کار بر مرد صعب افتاد بر او باد
که با مردم شکست مشورت زند چه مرد مسکین هرگز
زند از سود دور و باز یان نزدیک باشد و گوید دوام

مدت دینی و سعادت اخروی جز بحسن ادب و تجاوزه
از ذلالت و هفوات دوستان حاصل نتواند شد
از وی سؤال کردند که جواد کجاست و شد تر از شمشیر
برنده چلیب و پدر کشته را با قاتل چه عقوبت رواست
فرمود که مرد بخشنده آنست که مال خود را بذل کند و مال
دیگری طمع در نبرد و شد تر از شمشیر زبان اهل نظم و آرا
که مردم را برشتی نام برند اما کیفر کشنده پدر را نتوانم
اندازه کرد یکی از صاحبان ثروت بکثرت مال بروی
مخاضرت نمود سولون گفت ترا این فخر بر من نرسد
چه مرا آن مال نیست که کس تواند بجگف از من گرفت
و اگر چیزی بدست کنم هم بذل نمایم و ذخیره دیگر سرای نماند
و بدین اندوخته هرگز نقصان راه نکند و مال تو از خرج
نقصان پذیرد و نیز نصیب دیگران گردد چه مثل مال دنیا
خوی مردم است که هر ساعت بسوی رود وقتی او را
گفتند پادشاه ترا دشمن دارد گفت سزاوار است و کلام
پادشاه بود که بزرگوار تر از خود را دوست دارد و تو کل
او چنان بود که اگر از قوت یکروزه چیزی فاضل داشتی

ذخیره کردن آنرا عیبی بزرگ شمردی و با فقر اتفاق کردی
افلاطون حکیم پسر ارطی بن استیلنوس ثانی است و پدر
ما در وی سولون حکیم است و لفظ افلاطون لغت یونان
بمعنی صادق فصیح است وی آخرین حکمای ذوقیه اشراقیه است
و پس از وی چون ریاست حکما با ارسطا طالیس شد رسم سباشته
در مناظره میان آمد و یونانیان در فضل افلاطون زیاده را بالغه
کنند چنانکه هیچ حکیمی را آن مکانت نهند و شیخ شهاب الدین
مستقول در تمویحات گفته که در عالم مراهبه و مکاشفه ارسطورا
دیدم که اسپتاده مدح استاد خود افلاطون میبخت از وی
سؤال کردم که آیا هیچیک از حکما فایض شدند بد آنچه او را بود
فرمود که بجز وی از هزار جزوی دست نیافتند پس نام بعضی
از حکمای اسلامی را بر زبان را ندیم هیچ الثقات نفرمود الگاه
مشایخ صوفیه را ششرون کرشم چون نام با نرید سلطامی و سهل
عبدالله تشری رسیدم فرمود فلاسفه حقیقی ایشانند اما شیخ
رئیس ابوعلی گوید اگر آنها را افلاطون نیست که با رسیده نصیحت
او مزاجات است افلاطون را در بدو حال سیل فراوان بعلم شعر
و ادب بود و در فن سخن کستری چند ان طلیق اللسان فصیح

بود که اگر خواستی سخنی را که بر باطل بودی چنان بگفتی و گشت
و انمودی که مستمعین بر حقیقت آن تصدیق کردند روزی در مجلس
سقراط حاضر گشت و چون او از حصانیت عقل و طلاقت لسان
افلاطون و قوف یافت فرمود ای فرزند در بیخ دارم که تمامت عمر
عزیز را صرف شعر و سخن زنگین کنی و از کتب معارف حقه باز
مانی این سخن در افلاطون مؤثر افتاد و دست بیخ سال ملازم
خدمت سقراط شده تحصیل حکمت الهی فرمود و انگاه که سقراط
بزمه مقبول ساختند باراضی مسررفته در زندنا کردان فیثاغورس
نیز روزگاری با استفاد مشغول بود و چون در فنون حکم الهی
حاصل گردید و بیونان زمین مراجعت فرمود و بنای مدرسه گذاشته
و در آنجا بتعلیم علوم پرداخت از سخنان اوست که میفرماید
مصاحبت اشترا را اختیار کنید چه همین قدر که ترا امانت
نکنند بر تو منت نهادند و گوید اولاد خود را بر آداب خود مقهور
کنند که ایشان برای زمان دیگر خلق شده اند و باشد که مقتضی
آن زمان دیگر باشد و گوید سرحت در حیل طلب کنند بلکه نیکوئی
آنرا بخوابید که بعد از فراغ شش از عمل از نیکوئی آن پرسند
نه از سرحت آن و گوید بیخ کوچک را حقیقت شمارید باشد

له انما

که از شما فرونی داشته باشد و گوید بخشش مرد عالم شبیه است
بواب آبی بسبب آنکه آن بخشش فانی نشود و بجز کردن بلکه کمال
می یابد نزد مفیدش و گوید از فضیلت علم آنست که کس تواند
معین شود و طالب او را در سایر امور اعانت غیر مفید باشد
و کس تواند علم را از تو سلب کند و سایر سرمایه ارا تواند سلب کند
و گوید نیکوئی کردن بازاده مرد تحریک میکند او را بر یادش
عمل و نیکوئی کردن با مردم دنی برمی انگیزد او را بسؤال دیگر و گوید
اشتراک متابعت میکنند مردم بد را و او سبک دارند نیک مرد را
چنانکه کس مواضع فاسد و از بد بزرگ اختیار میکند و مواضع
نیکو را لغت میفکند و گوید و تسلیک مردم بقای رسید که فزون
از خدا است اخلاق اوزشت و خشن میشود مردم را و گوید
سزاوار است برای عاقل که یاد آرد هنگام حلاوت غذا
مرارت دوار تا زیاد بخورد و گوید واجب است که پادشاه
از عاقله در پرده زینت کند چه اگر با ایشان مخلط کردد خارشود
همانا خوی مردم دنی آنست که خار کنند بعضی بعضی را و توفیر
نگذارند یکدیگر را پس هر که با ایشان بود چون یکی از ایشان
و گوید وقتی بر آن تو با کرم در مناظره قائم شود اگر کرام کند ترا

و توقیر فرماید و وقتی که حجت تو بر خین غلبه کند دشمن دارد
ترا و عداوت کند با تو و گوید حرام است بر پادشاه که مستی کند
چه پادشاه حارس مملکت است و قبیح است که محتاج شود عارض
بیک که عمارت او کند و گوید از جمله آزدگان است که صبر این
بر استصلاح کسانی که دون ربه ایشانند زیاده است از صبری
ایشان بر استغنائی از کسانی که بر ترند از ایشان و همچنان چنان
اینجا حجت از کسی که ضعیف تر است افزون است از حجت
از کسی که قوی تر است از ایشان و گوید اسرع شبیه در انکلال
و انکلال نفس چهار چیز است اول فرود آمدن خشم دوم
کوتاه دستی از آنچه عادت شده است سیم روزهی از
جانب مردم نادان چهارم سخره کردن صاحبان بخت
صاحبان عقل را و گوید زیان رساننده تر در معاشرت ترا
سه کس است اول آنکه بطرب باز دارد ترا دوم آنکه بفرید
و مغرور کند ترا سیم آنکه کوتاه تر باشد همت او از همت تو
و گوید واجب نیست مرع و دم از برای کسی که بر خوب
و بد اعتماد ندارد و گوید سزاوار است که حاکم بر مجرم برقی
و مدار احد و دو براند و خشونت نکند چه اگر نبودند مردم مجرم

المرئ

بر مسند حکومت و قضاوت نمی نشست و گوید بپوس
نشود از عامل کردن پیران و مشایخ در امور تا آرموده شوند
بعل و چند آنکه در مقامات سود آری در حاجت بسوی ایشان
برقرار است و گوید رای وزیر و شاد در تو الیق است از رای
تو برای تو چه او خالی است از هوای تو و گوید رقت بر سه کس
واجب است اول عاقلی که بر او حکم جایی روان باشد دوم
مرد قوی که گرفتار ضعیفی گردد سیم کرمی که محتاج بشیمی باشد و گوید
زینت انسان سپین است اول علم دوم محبت سیم آزادی
و گوید ملوک را از صفت بانی کن و قلیح مفرای که امر و نهی سزاوار
ملک است نه سزاوار تو و لکن ذکر کن برای او فضیلتی را که بیرون
کند صفات رزویه را از خاطر او و گوید امن کردن خاطر خائفی را
افضل است از اطمینان جایی و گوید طول میکشد التذاد جسمی
و طبیعی چه لذتی سریع النقل و حرکت است و ثابت میماند لذت
باشیاد عقلیه که محتاج نیست بحراست هیولی و گوید دینی تر است
از لذت آب کسیکه در روغ گوید از برای نفع خیر خود و خیر
از ظالم کسی که ظلم کند برای نفع ناموسای خود و گوید وقتی که طلب
مشورت کند از تو دشمن برهنه کن برای او نصح را بعلت آنکه باستانه

پرون میرود از عداوت تو بموی دوستی تو و گوید سلطان دریای
بزرگت که امتداد مجید از او جوامی کوچک پس اگر شیرین باشد آنچه
نهر شیرین بشوند و اگر شور باشد شور میگردند و گوید امتحان کن مرد را
بفضل او نه بکفتار او و گوید بزرگتر فخر آنست که کس فخر نکند و گوید
فزیدن غلام کثیر الشوه را نیکو بدان چه او را جز تو مولائی باشد و نیز
کثیر الغضب را پسندیده مار که با منظر اب می آید در بندگی تو و بچنان
عبد قوی الای را خواه که بر تو استعمال حیل کند بلکه طلب کن جدی
که حسن الاقباد باشد و مطبوع باشد و قوی البینه باشد و شاد خاطر
و شدید الجفا باشد **اقلیدس حکیم** از حکمای بلده صور است
و آن شهریت در کنار بحر شام اول کس است که فن ریاضی را
در ذیل کتب مندرج فرمود و مدون ساخت و کتابی در علم
هندسه نگاشت و نام خود بر آن گذاشت که هم اکنون در میان
طالبان علم مشهور و مستداول است از سخنان اقلیدس است
که فرماید **خط هندسته روحانیه ظهرت بآلت او سبحانه** و فرمود
هر چه از تو فرست شود یا بر وصول مثل آن است داری یا تحصیل
چونان در قدرت بازوی تو نیست در هر حال در حق خوردن
دانسوس داشتن سود بخشند و گفت بد مردم کسی است

بزرگوار

که بسبب سوء ظن هیچکس را معتمد نداند هیچکس نیز بسبب این
خوی که او دارد بر او اعتماد نکند و گفت میان برادران خصوصت
میکن چیه ایشان باندک مدینه بصلح کرانند و در میان زبان کاف
و شر سارمانی گویند شخصی با او گفت که من چندان بگویم که ترا
از حلیه حیات عاری سازم در جواب فرمود که من چندان
بهد کنم که با آب حفاظت و مهربانی پیش خشم ترا فرو نشانیم
ارسطو طالیس حکیم و لفظ ارسطو لغت یونانی بمعنی کمال قائل
که این نام اوست و مولد او بلده هسلاخیر بود از اراضی یونان
درت پست سال در حضرت افلاطون بکب و قایق کشف
حقایق بود و افلاطون بی حضور او تعلیمی نمیفرمود و اگر کسی زودی
سؤالی میکرد مآدام که ارسطو حاضر نمیشد پاسخ نمیداد وقتی
عمر بن عاص بعد از مراجعت از مصر باستعاد حضور خاتم الانبیا
صلی الله علیه و آله اختصاص یافت از وی سؤال فرمود که چه چیز است
این صر عمر و عاص گفت که بر این ارسطو علیه اللعنه آنحضرت
ویرا از چنین جبارت منع نمود و فرمود **ایم تبحی صیغوه قومه**
و از سخنان ارسطو است که فرماید عالم جاهل را می شناسد چه
روزی خود نیز جاهل بود و جاهل عالم را نتواند شناخت

از این روی که هرگز عالم نبوده و گوید هیچ فخر و انا باشد با چیزی
که بغا نزدیگت و هیچ فنا حاصل نشود از چیزی که بعد م بقی
موصوفت و گوید شامت پیشه کن تا مستغنی شوی و تحقیق
دینا سباش که در آن اندک مانی و گوید بر کاری که نفس را از آنگاه
آن منع توانی و دیگر رعقاب کن و گوید رغبت با صحبت کسی که
از تو اعراض کند موجب ذلت است و احراض از صحبت کسی
که با تو رغبت کند از قصور همت است و گوید امور که ملوک را
از ارتکاب آن چاره نیست چه چیز است اول احیای بن جمیل
دوم فتح بلدان سیم حمارت بقهسای دیران و گوید راحت باس
و لذت ادراک برابرند روزی بر مردی گذر کرد که دست او را
بریده بودند گفت چون چیزی بستد که از آن او نبود از او چیزی
بستند که از آن اوست از او پرسیدند که کدام حیوان بهترین
جانوران است فرمود آدمی چون برزیت ادب آراسته باشد
شخصی با او گفت که مرا غیبت کرده جواب داد که قدر تو آن نیست
که کس از سائل حکمت به بد گفتن تو پروا دارد از وی سؤال کردند
که ذخیره کردن کدام چیز نیکوست گفت آنچه چون گشتی تو خرق
شود با تو در بحر آشنا کند او را گفته نگاه داشتن مال از بسک

پسندیده نیست گفت حکیمان مال را برای آن نگاه دارند که محتاج
نیمان نشوند متعلی را گفت که این معنی را فهم کردی گفت بلنی گفت
اگر چنین است چرا اثر فهم در تو ظاهر نشد که آن سرور و بهتر از است
از او پرسیدند که بلاغت چیست گفت اقلال لفظ بی اخلال معنی
با اسکندر گفت که آنچه مردم را از تو سخت می آید و چه است
یکی تو اضع و دیگر مدارا و مواسا پس چند کن که تعجب مردم و محبت
ایشان را جمع فرمائی و هم اسکندر را گفت که چون خدای آنچه
محبوب میداری از حضرت با تو عنایت کرد تو نیز محبوب او را
که عفو است بکار بر و وقتی نیز با اسکندر نامه نوشت که مردم دو
طبقه اند یکی از ازل و دیگر احرار انقیاد و ارازل بسبب خوف است
و اطاعت احرار بواسطه حیاس پس طبقه اول را بخت و غفلت
مطیع کن و طایفه ثانی را با سخا و محبت و بایه غضب تو از قضا و
دشدرت خالی باشد که آن شیوه سباع است و بجه صنف و فتور
نیز رسد که از خوی کودگان است **دیو جانش حکیم** از کابری
حکمای یونان است او را در فنون حکمت مکانی تمام
حاصل بودی و پیوسته طریق فقر و تجرد پیمودی و چون کرسنه
شدی هر جا هر چه یافتی خوردی و چون شب در آمدی هر جا

بودی خستی و همیشه مهربانی و آمیزش با خویشان و نزدیکیان
خود رو داشتی و از پیکانگان دوری نمودی چون مردم برحق
او و قوف یافتند گفتند این حضرت سکان است که در دیوجان
ظهور یافته و او را دیوجان کلی خوانند و اصحابش بکلیان مشهور
شدند وقتی از وی پرسیدند که ترا کلی چه خوانند در جواب
گفت زیرا که کلمه حق راست گویم و بر جمال بانک زخم و حکم را
چاپلوسی نایم روزی اسکندر اوانی سیم وزر بر ملازمان حضرت
قسمت میکرد بهره از آن به دیوجان رسانید و او قبول نفرمود
اسکندر از نزد وی در خشم شده گفت سگ را باید خوار و ذلیل
داشت تا متابعت نماید دیوجان گفت آری لکن نان را
برسان دیگران بروی عرضه نباید کرد انگاه که اسکندر
تسخیر ارضی یونان میفرمود چون مله دیوجان را فرود
گرفت برای دیدن او لبرای او شد و او را بر جای خود
خفته یافت با سر انگشت پای او را بر انگشت و گفت چه
خفته که شهر تو بدست من مفتوح گشت دیوجان گفت فتح
بلاد کار شهر یاران است و لگد زدن خوی خزان اسکندر
بجشم شده فرمود تو چنان دانی که از من بی نیازی و متوانی

دیوجان

دیوجان گفت در هرگز به بنده بنده خود اعیان نیستید پادشاه پرسید
که بنده بنده توجیه کس باشد گفت تو زیرا که من حرص و شهوت
بنده خود کرده ام و تو بنده حرص و شهوتی روزی اسکندر از وی
پرسید که کتاب تو اب چه توان کرد گفت با فعال خیر و توانی
بر روزی آنچه توانی کرد دیگران بر روز کاری نتوانند روزی دیوجان
در سر ای اسکندر بود شاعری در حضرت او انشاء مدح میکرد حکیم
مان پاره از جامه بدر کرده خوردن گرفت با او گفتند خوردن ناز
بر اصفای مدح سلطان بر کنیدی گفت خوردن نان نافع تر از
سخنان کذب آمیز است روزی او را کذب بر عتاری افتاد از
وی پرسید که چیزی در توبره داری گفت بلی چون نزدیک شد
و فحس کرد و هیچ نیافت گفت آن چیز در کجاست دیوجان سینه
خود را برود نمود و گفت خزانه پر مال من اینست و هیچ درد و عشار
و جبار را بدان دست نیست وقتی او را گفتند که چرا بیشتر خوی را
در دست راست میداری گفت برای آنکه آن مردم را بشناسم
که کار خود را گذاشته دیگران پردازند روزی بر دوس گشت
که گفتند ایشان با هم دوستانه گفت اگر راست گویند چه را یکی
در ویش است و دیگری تو انگر روزی بر با می برآمد و بانگ

بر آورد که ای مردمان خلقی انبوه بسرای او کرده آمده گفت من
مردم را خواستم نه شمارا زیرا که در شایع اثری از مردمی نیست وقتی
با او گفتند که چه بودی که ترا خانه معین بدست شدی گفت همه
آسایش در خانه است و مرا آسایش در آنست که خانه منیت روزی
با او گفتند که چرا جمیع مردم را دشمن داری گفت اشرار را برای
خوی بردن و اهل را برای آنکه چیرامع اشرار را نکینند از وی
پرسیدند که شایسته اکل و شرب کدام زمانست گفت آنان
که دست رس دارند چون گرسنه شوند و آنانرا که نباشد هرگاه
طعام بیابند روزی با پیری صاحب جمال گفت که ای
پیر از فضایل نفس بجان چهره قناعت کمن و از سخنان
او هست که فرماید دوستان یک نفس اند در اجسام متفرقه
و گوید چون سگی را دیدی که صاحب خود را بگذاشت و از پی تو رفت
گشت او را ضرب سنگهای کران باز کردان که نیز روزی ترا
گذاشته از پی دیگری رود از وی پرسیدند که غذای تو چیست
گفت کرده شایع علم و حکمت گفتند کرده تو چیست گفت محمود
و پسندیده شایع اجل و حفظ **جالینوس حکیم از جمله**
حکمای یونان است که در مملکت ماکا دوتیه میبوده در سن

هشتاد سالگی

هشت سالگی یکی از طالبان علم محبوب بود و از علم خود لغت هفتاد
و فصاحت بهره تمام داشت و مدتی در مملکت مصر و اسکندریه
سکون نمود و از خدمت حکما نصیب به کامل اخذ کرد و خاصه در فن طب
چند که او را خاتم الاطباء میگفتند و طبیب ششم دانند بدینگونه که گفتند
طبیب اول اسقلینوس است و دوم فیذاغورس و سیم مینوس
چهارم برمانیدش پنجم افلاطون ششم اسقلینوس ثانی بنام
بقراط هفتم جالینوس اما جالینوس چنان دوست میداشت
که او را یکی از فلاسفه شمرند با اینهمه او را از جمله طبیبان شمرند چنانچه
مؤلفات خود را بنزدیکی از فلاسفه فرستاد تا حقیقه او را در حق
خود باز داند چون آن فیلسوف در آن کتب نظر کرد گفت هذا رجل
طبیب یجب ان یکون قلیوفا گویند او را چهار صد کتاب در فن
طب تألیف شده چون جالینوس را پشتاد و هفت سال از عمر
گذشت در کنار بحر خضر در شهر فرما که نزدیک بفسطاط مصر است
رحمت از این جهان بدر برد با جمله جالینوس بس منع بودی
و با ملوک و بزرگان مصاحبت کردی و جاههای نیکو پوشیدی
و عطریات ہی بکار بردی از سخنان اوست که فرماید عاقلترین
مردم آنس است که تنی را بکار و تا صواب و خطای او را بر او

عرضه دارد و فرماید شرف انسان بدان معلوم شود که از اعمال
زشت عار دارد و بر مدارج کارهای پسندیده ارتقا جوید و کوی
آدمیرا آنقدر دانش کفایت کند که طریق رشد از خواست و سعادت
از شقاوت باز شناسد و گوید بهترین اجل آن است که سائل
پی دولت سؤال مبسوط رسد و گوید که مردم را از خوردن ضرر
منفعت آن مقصود بودی و از استعمال اغانی آسایش قلب در خاطر
آمدی اکنون از خوردن ضرر فخر مکرانی و وسه قبح کند و سماع الحان را
سبب لهو و لعب شمرند و گوید تا کسی نفس خود را نشناسد آزا
بصالح نتواند داشت چه آدمیرا در محبت نفس خود کار بد انجامد
که اگر همه بد دل و جبان باشد خود را از دلاوران نپندارد و اگر همه
بخیل باشد خود را کریم شمارد و گوید آنسان که اندک دانسته چنان
داند که کس در دانش اناز ایشان نیست و گوید موت چهار نوع
باشد اول موت طبیعی که آن پس از پیری باشد دوم موت
عرضی که از آفتی به تن رسد روی نماید ستم موت برضا و آن چنانست
که شخصی خود را بکشد چهارم موتی که ناگاه در رسد و آزا فاجا گویند
و گوید هر که بر طریق صدق و وفارود سزاوار حسن ثنا کرده و گوید
با دشمن ماهنه و مدارکن هر چند قادر و توانا باشی و گوید هر دوتی

که جان

که جانب دوست را از بند و نصیحت فرو گذارد و در خور هم با بر
و گوید آنکس لایق شرح و ثنا باشد که بقوت علم دست خضب را
برتابد و گوید شدت حذر و ترک غرور سبب سلامت باشد
ابلیموس حکیم پیر فلورین است که در مملکت یونان بجهت
رشد و بلوغ رسید در خدمت جالینوس بکب معارف
و کتاب تحقیق پرداخت و چون از فنون حکمت بهره ورگشت
پیشتر معلوم ریاضی مایل مند و از اراضی یونان سفر کرده
بشرا سکنه ریه آمد و در آنجا سکون اختیار نمود و در اسکندریه
چنان رصدی کرد و هر چه در این فن از حکمای ما تقدم پراکنده
بود و وی جمیع ساخت و او اول کس است که اصطیلاب هیات
و تطیح کره و آلات نجوم و مقانیس ارساد پدید آورد مردی
فقیل الاکل و کثیر الصوم بود در عذوبت کفشار و لطافت کردار
شهرت تمام داشت از پس هفتاد و هشت سال زنگلانی و دا
جهان فانی گفت از سخنان اوست که فرماید که نقل عظام
و موت حوام و ظلم ظالم در گذر است و فرماید هر که علی را
احیا کرد نبرد و هر که صاحب فهم گشت اندوه بینوایی نبرد
و هم او گوید که ضرر فلک در شش چیز است اول ظهور قحط

و غلا دوم نابود شدن دفاين پادشاه سيم انقطاع اطاريحا
دوسال از پي ميگير چهارم مداومت پادشاه در شرب
پنجم سوء خلق پادشاه و مبالغه در حقوقت ششم و فو
ظهور خواج و از سخنان اوست که گوید مرد عالم در میان
خویشان خود که بقدر منزلت او جاهل باشد غریب است
پس چگونه خواهد بود در میان جاهلان چنانکه و گوید حکمت
درختی است که در دل روید و ثمر از زبان دهد و گوید هر که
از نکافی دراز و عمر فراوان دوست دارد باید از برای تحمل شداید
و مصایب آماده باشد و گوید هر که بوقایع دیگران نپذیرد
دیگران بواقعه او نپذیرند و گوید چنانکه بدن آدمی را در حالت
مرض از خورد و طعام و شراب سوختد هر دل که بمرض خففت
مبتلا است از شربت پند و موعظت سوختد و گوید حاسدان
زوال نعمت دیگر را بر خویشان نعمتی شمارند و گوید مردم مال را
مقید کنند و مال ایشانرا و گوید اعمال نیکو در دنیا تجارت حقیقی است
و اجل در واره آخرت است و گوید چون علم پادشاه از شناخت
دقایق مملکت قاصر باشد زبانکار تر مردمان وزیریت که کردار
او با کفارش موافق نباشد و گوید مرد عاقل صحبت ملوک اختیار نکند

۱۱۱

و اگر کند باید در افعال و اخلاق او که شایسته چیزی کند که ضرر نفس
در رعیت و اولاد آن باشد به بیان امثال و کنایات که سبزه نشی
لازم نیاید او را از آن افعال باز وارد **بسیار حکیم**
از اکابر حکمای یونان است و او را از فنون فضایل بهره
وافی بوده و در کمال زهد و تقوی میرسیته و از سخنان اوست که فرما
پس آنکه علاج بوزیدن هر با دشتی خویش را زان مرد عاقل باید
که نفس خود را بهر خاطری که ساختن کرد سپارد و گوید همیشه
شناس و افضل از اختیار کن و گوید نفس را در دنیا غریب دان
و غریبتر از گرامی دار و گوید از عرق شدن کشتی از زمان اندیشیدن
که غمش می رود و گوید از حال بزرگان عجب دارم که اگر غلامی
بنوعی از علوم و صناعت ستایش کنند یا اسبی را که بر او داد
نوع خویش فضیلتی دارد بر ایشان عرضه کنند به بهای کران بخزند
و اگر از مردم آزاده که بغنون فضایل آراسته باشد برایشان
بگذرد هیچ التفات نفرمانند و گوید چنانکه امراض بدنی را
طبییب حاذق تواند چاره کرد و عمل نفس را مرشدی که معالجه
نفس بسیار کرده باشد تواند قطع نمود و گوید هر که در حق تو
غن خیر باشد ظن او را بمیقین رسان و هر که ترا بخیر شناخت

اگر وضع است و اگر شریف با او احسان کن و گوید بر جمع بود
حریص مباش و از طعام حرام کناره جوی که روزگار چندانکه
کیه های شمارا از مال پر کند و لهای شمارا از ایمان تهی گرداند
و گوید هیچ حسرتی بر فراق نعمتی بزرگتر از حسرت نعمتی که در حق
خسب هم برودت سبذول افتد نتواند بود **نما و فرستوس**
فرستوس نیز گویند از جمله حکمای بزرگوار است و پسر برادر
ارسطا طالیر است کسب معارف در خدمت عم خود نموده
و مصنفات و مؤلفات او کمال و قوف داشته از سخنان او
که آسمان سخن انجام است و زمین محل تکلم مردم و موافق شماره
هر یک از اختر را بقدری از موالیه نظری است و بقدریکه تواند
صاحب او در عالم عناصر خود را بد درساند و گوید سرود و صحبت
خاص برای نفس که نفس را از مصالح خود شاغل سازد و جسم را
از آن هیچ بهره نیست چنانکه ماکول و مشروب مخصوص جسم است
و نفس را از آن سودی نباشد و گوید بر سلطانی که عدل نکند
و بر صاحب ثروتی که رای صواب ندارد و بر بیغنی که دست
نگوید و بر جوادی که صرف مال در غیر موضع کند و بر فاضلی
که مصیبت نباشد رشک و خبطه مورزید **او میر حسن حکیم**

از جمله متقدمین شعرای یونان است و از فنون حکمت و منطق
صنعت شعرا اختیار فرمود و او در میان شعرای یونان مانند امیر ^{نصرت}
در میان شعرای عرب نخت که کفایت شعر زبان کشور مرثیه
در خرابی شهر المیون گفت و آن شهری از مملکت یونان بود
و بغایت بزرگ و نزه که در زمان یوش علیه السلام خراب
بود و شعر در زمان یونان کلام مجتلی است که القای معنی
نیک و بد کند اما قوافی و او زبان را درین مهم وقتی نتند
و او میر حسن را در شعر کمالی بسزا بود افلاطون پیشتر وقت سخنان
و می استدلال بحجت و ترجمه سخنان او میر حسن است که
فرماید آدمی خوب از هر چه در زمین است اشرف است و آدمی
بد از هر چه زمین است بدتر است و گوید دنیا جای تجارت است
و ای بر آنکه در اینجا خارت حاصل نماید و گوید کوری به از جهل است
زیرا که در آن خوف هلاک حیات و درین خوف هلاک ابد
و گوید عاقل آن است که زبان از مذمت نگاه دارد و گوید کثرت
خاموشی کمراهی آرد بسیار سخن کردن کومینده را زیان رساند
و گوید مشورت راحت است و عقاب قاطع مودت است
و گوید چون کسی در زمان ضرر خوردن جو دو جو اغزدی کند

آن هنر را با خرم نوب دارند نهد و چون از وی قیامت
با دید آن فعل زشت را بوی نسبت دهند به نجر و گوید
کذب جایز نیست مگر وقتی که ضرورت بود چنانکه دوار
بکار نبرد مگر وقتی که مرض حادث شود و هم از سخنان او است
که فرموده نزد رسول خدای است بنزدیک بندگان خاص
خدای پس هر که را با خرد آشنائی نیست خبر دهید او را بفرود
جاوید وقتی با او گفتند که ترا در فلان قصیده دروغ فراوان
یا فیتیم گفت شعر جبارت از سخن مجمل و خوش ادبست و
صدق سخن متعلق با نپاست وقتی پیری خوب روی را دید
که از عقل بهره نداشت گفت خانه نیکو را ماند که خداوند در آن
نیت وقتی با وی گفتند که ام زمان زبان از لوح فلان آید
باز خواهی کشید گفت که زبان از تخمین و دست از احسان
باز کشد وقتی مروی که ابوالماحن نام داشت بنزد او میرس
آمد و عرض کرد که من سزای آن نباشم که تو مرا مدعی گوئی
الکون فتوی کرده مرا همچوی بگوی تا بدان مفاخرت کنم محکم
گفت هرگز اینکار نکنم و بدان با صفات تو آلوده سازم
ابوالماحن گفت اینک بنزد بزرگان یونان زفته باز فیلیم

که اولم

که او میرس نتوانست مرا همچوی گوید او میرس در جواب
گفت مثل تو بدان ماند که سکی ز شیری شده! و در ابقائه
و مقابله خود طلب داشت و چون شیر را از جنگ با سگ غایب
بود قدم پیش گذاشت سگ گفت هم اکنون خبر با سباع
میرم که شیر از جنگ من تبرسید و خود را بر کن کشید شیر
گفت سر زشت سباع بر من کوارا تراست از آنکه با تو نرم
جویم و جنگ و در آن سخن تو آلام ابوالماحن مغل شده
از پی کار خود رفت **بقراط حکیم بن براقلس از فرزندان**
اسقلینوس ثانی است و هم در این سخن وی کب معارف
ممودی جنابش در فن طب پیچیده حکماست و در علم طب پیش
اطباء روز کاری در بلده صور که بر ساحل دریای شام است
سکون داشتی و از آنجا گاه گاه بدشت شدی و از کوهسارها
و پیشهانشین جسته بریاصت نفس شغول گشتی چنانکه در آن
مجال موضعی است که هنوز بصفت بقراط معروف است و بعضی
مرضی را حسب آن فرمودی و برای آنکه پاران از حرکت بگریز
نشوند خود بسوی ایشان آمد و شد نمودی و چون طوک یونان
اورا بعباده طلب میکردند اجابت مینمود لکن زیاده بر زمان

در او در تک میفرمود وقتی بهمن بن اسفند با رسمیت فضل
و دانش او را شنیده با حصار دی حکم داد فرمود یکصد قطار
زرخالص بدان میزان که در بنای مسجد اقصی باز نمودیم بود
و هند تا در ایران سکون کند و بقراط پذیرفت بسبب آن
حضرت در میان ملک ایران و اهل یونان بود و هم این معنی را
جالینوس در رساله اخبار بقراط ذکر فرموده با جمله بقراط در قرن
طلب تجربت را با قیاس و ساز ساخت و کتب اهل قیاس
و تجربه و اصحاب جیل را که هر یک منفرداً قانونی داشتند
هر چه بدست آورد و سبوح و براداحت و از مصنفات او
کتاب عهد بقراط است که شاکردان خویش را بدان وصیت
کرده جالینوس آنرا شرح کرده است و حین از یونانی
بلغت عرب ترجمه نموده و دیگر کتاب فصول که هم حین ترجمه
کرده و دیگر رساله امراض الحار است و آن مشتمل بر پنج مقاله است
و سه مقاله از اعینی بن یحیی بجزئی ترجمه نموده و دیگر کتاب هلاک
که جالینوس تفسیر نموده و حین بلغت عرب مترجم شده و دیگر
کتاب الماء والهواست که حین مترجم شده و جیش بن حسن
شرح بر آن نوشته و دیگر کتاب طبیعه الانسان است که حین

بلغت عرب

بلغت عرب آورده و عینی بن یحیی تفسیر کرده گویند بر بدو حال شاکردان
از تعلیم علم طب مردم بیکانه و خرپ منع میفرمود و میخواست چون
کس تیغ بدست نماند شریک در دست نیات احوال و شریک باشد
اما در نهایت حال هم کرده که با او این علم شریف ضعیف شود
پس بطر بود مردم را چون اهل یابند از تعلیم ایشان منت نکند
و از سخنان او است که فرمود هر که دوست دارد نفس او جاویدمان
ماند باید پیش از مردن آنرا میبازد و گوید هر که خدمت ملوک کند
باید از غلظت و خشونت او رنج نبرد چه خواص را از چنین
آب شور دریاگزیر نباشد و گوید دو عاقل بسبب تشاکل عقل
بر یک چیز اتفاق کنند و هرگز دو جاهل با یک کار سازگار
نشوند و گوید دو دانا با هم تواند یار بود اما دوستی در میان
جمعی هرگز پایدار نماند چه مقتضی عقل همه بر یک نشق زود گوشت
حاصل من از فضل همین بود که بر جهل خود داناشدم و گوید علوم
پاک در دلی قرار گیرد که با داناست و خاست آلوده باشد
و گوید موت را سهل انگارید که مارت آن در خوف است
و گوید آدمی باید در این سراط در چون همانی داند پس اگر قدر
بد و دهند نباشد و اگر از دور گذرانند طلب نکنند و گوید که خوردن

از غذای مضر بهتر است از زیاد خوردن نافع آن گفت
کثرت خواب و زخمی طبیعت دلیل عرطوی است و گوید
سبب چیز است که موجب هزال و لاغری است با شراب و
آب نامرغبتن و در غیر جابه گفتن و کلام کثیر بر فصدت
گفتن و گوید معالجات بدن بر پنج وجب است هر ماده فاسد
که در سر جمع شود بغیر غده دفع باید کرد و از معده باقی و از
بدن با اسهال و از جلد با عرق و از عروق با فصدت توان
مرفوع داشت و گوید چهار چیز است که نور با صره را زیان
کند طعام شور خوردن و آب سوزان بر سر ریختن و در چشمه
آفتاب نگرین و روی دشمن دیدن مع القصه بقرا لدری
خوب صورت و نیکو شمایل بود سری بزرگ داشت
و پیش چشم و حمیده پشت بود سخن کم گفتی و غذا کم خوردی
و بیشتر از ایام روز و داشتی و سخت بطنی و اسهال بودی در آن
چنان بود و پنج سال عمر یافت و در شانزده سالگی عالم
و مدت هفتاد و نه سال تعلیم مشغول بود **امون حکیم**
از جمله حکماست و این لفظ لقب است و اسم وی
نیو خس باشد جانش از شاگردان ادیب است و در حد

طراز

آنحضرت بجل معصنات حکمت پرورانه و کسب نواید علوم فزونی
و ادیس او را بیک ربع زمین حکومت داد و هنگامیکه او را
با مورساخت بدین سخنان وصیت نمود که ترجمه آن این است
فرمود ای آمون اول چیزی که ترا بآن وصیت میکنم تقوی
الهی است و اختیار طاعت او دیگر آنکه هر کس را بگردی در جبهه
گذاری فراموشی بروی واجب گردان دو سه چیز را باید دارد
اول آنکه داند مردی بسیارند که حکم او را گردن نهاده اند
و زمان او را منتقاد گشته اند و دوم آنکه بداند زیر دستان او
آزادانند و بندگان نیستند سیم آنکه بداند که سلطنت او پاینده
نست بلکه در معرض زوال و فناست دیگر فرمود ای آمون
هر قوم که ایمان با خدای نیاورند و شریعت مرا خا رسما
در جهاد ایشان از پای منشین و در رقابت ماطله با آنجا است
جایز مدار بدانکه رحمت می آرد نزد کسی که نیکو کاری پیشه
کند و میرد از کسیکه به بدکاری دست یازد همانا سلطان
با رعیت سلطنت تواند کرد چون رعیت نماند حکم بر که خواهد
رانند ای آمون تو کار آخرت نیکو گردان که خداوند کار
دنیا تو نیکو فرماید را ز خود را پوشید و میدار و در کار

با حصاف پباش و در نفس امور جهد میکن و چون در کاری
عزم کردی از خلاف آن بپرهیز و اهل کیمیای بزرگ را
حفظ فرمای و ایشان زراعت کارانند چه لشکر با ایشان
توان داشت و خزانده ایشان توان اندوخت و اهل علم
گرامی دار و بر هر طایفه مقدم فرمای تا مردم مقام ایشان
بدانند و حق ایشان بگذارند و طالبان علم را تربیت کن
و مشوق باش تا همه روزه بر طلب بیفزایند و هر که
در ملک خلل اندازد تنش را برادر کن تا دیگران از مثل آن
حدزکنند چه هرگاه ملک فاسد شود و رعیت تبه کرد و هر که
دزدی کند دستش را قطع کن و هر که راه زندگانش را
بزن و چون مذکری با مذکری جمع شود او را با تش بسوزان
و هر ماه یکروز کفار زندانیان بر دوازده تا مبادا مظلومی
در محبس ماند و در کار با محققا مشورت کن تا از ضل خود
در امان باشی و در عقوبت کنان اندک شتاب کن و بر
عقوبت و گناه راهی بسوی سعذرت باز گذار و چون
رحمت یافته مدار الملک خویش میشد او را فرمود که
بر سلطنت که نخت بر نفس خود سلطنت کند تا سلطنت

دی بدوران

وی با دیگران راست آید **اسقلینوس حکیم** شاکر و خلیفه
او دین است و کتب معارف در حضرت وی نموده جای
در ذکر اسقلینوس فرموده اند که مبالغه متعده بین یونان
در تعظیم وی بدینجا بود که قسم نام وی یاد میکردند تقریبا
در کتاب عهد و شاکر دوازده مرتبه نامش میگوید قسم است
بر شما ای گروه فرزندان بخالق موت و حیوة و به پدر من
و شما اسقلینوس و هم جالینوس در کتابی که مردم را با علم طب
ترغیب فرموده و مردم داشته که طبیعت کلیه وحی فرستاد
با اسقلینوس که ترا ملک گفتن آسانتر است نزد ما از آنکه
انسان کوئیم و در صحیفه که بسوی افلقون فیلیوف فرستاده
نوشته است که ای کاش بودی تا توانستی بودن مانند
اسقلینوس و در بدو کتاب حلیه البرکة گفته از امور که با نظر
دلالت بر حقیقت علم حکمت میکند پس است مشاهدت و شکل
اسقلینوس و غروب سبب صاحب کتاب قصص گوید که
در مدینه رویه صورتی موضوع بود که با مردم تکلم مینمود
و زعم مجوس رویه آن بود که وضع آن صورت را
اسقلینوس بر روش حرکات نجومیه کرده است چنانکه

روحانیت کوبی از کواکب سبعة با وی تعلق گرفته و دین الهی
رویه قبل از آئین عیسوی حیات نجوم بوده است و روش
صائبین داشته اند و هم بقراط در کتاب جمود گوید که اسقلینوس
مانند ادریس باجمودی از نوز باسان صعود فرمود و گوید عصای
اسقلینوس از چوب درخت خطمی بود بصورتی که ماری بر آن
پچیده باشد و جالینوس فرموده که عصای او از چوب خطمی
بود کنایت از اعتدال است چه خطمی در کمال اعتدال باشد و چون
مار حیوانی در از عمر است دلالت کند که علم صاحب فوراً پخته
زنده دارد و افلاطون در کتاب نوامیس گفته که اسقلینوس
در یکل مشغول تقدیس خدای بود که مردی دست زن خویش را
که حاکم بود گرفته نزد وی رفته و عرض کرد که من ازین صل
خبر ندارم اسقلینوس با زن بدکاره روی آورده فرمود که
شوهرت در یکل نشن ترا سلامت دعا میکند و تو با فلان
پسر زنا میکنی عترت پسر فرزند زنت از تو بوجود خواهد
آمد پس از سه ماه که آن زن بار نهاد فرزندش که دو دست
علاوه از سینه بر آورده بود و هم افلاطون در نوامیس گوید
که شخصی برای امتحان مال خود را پنهان کرده نزد اسقلینوس

آمد

آمد و عرض کرد که مالی کم کرده ام و برای حاجت بدرگام
تو آمده ام اسقلینوس با اتفاق او رفته آن مال را از
جائی که پنهان ساخته بود بر آورد و با او گفت هر که نعمت
خدای استنزا کند از ان نعمت فاقد ماند روزی چند
برنگذشت که چنین شد که وی فرموده بود و یکی نخوی گوید
که از آنچه از کتب قدما و ثقات علماء میشود این است که
اختراع علم طب اسقلینوس کرده و بعد از وی تا جالی
که خاتم الاطباء است هفت طبیب مشهور با دیده آمده
اول غورس دوم منیس سیم برانیدش چهارم
افلاطون طبیب سیم اسقلینوس ششم بقراط هفتم
جالینوس باجمه اسقلینوس مردی پچیده موی بوده
و موی رخ فراوان داشته و پیوسته دامن جامه
برچیده میداشت و نود سال زندگانی یافت چهل
سال معلم و پنجاه سال معلم بود و در شکامیکه ادریس
تصمیم سفر داده بدار الملک فارس در آمد و در آنجمله مال
فرستاد تا مردم را بحق دعوت کند پس اسقلینوس زین
بابل رفته به هدایت اصحاب خویش پروخت و هم در آن

زمین در گذشته از سخنان اوست که عالم بی عمل دعا
بمعرفت به خراسیا ماند که از لقب جز سرگردانی فایده
ببرد و هم او فرماید که حاجت روا نماندن به از عرض
حال بنا اهل کربنت و کفایت عجب دارم از کسیکه که از
غذای بد گواریه همیزد تا از تعرض مرض این باشد و از
ارتقاب سیمات احتراز کند تا بشاید حقوقت انبار
نشود **صواب پیر ادیس است** و گروهی را عقیده
آنت که اول پیغمبران آدم صغی و آخر ایشان صاب
بن ادیس است و این طایفه را منسوب بصاب داشته
صائبین خوانند و معتقدین صاب را پرستش آفتاب
و ستایش کواکب از مفرصناست و محققین ایشان گویند
که ما کواکب را یزدان ندانیم بلکه این صورت را که منظر انوار
کردگار است قبله عبادت شناسیم و ازین طایفه در جهان
سیارند و از ممالک ایران در خطه خوزستان تاکنون
در کمال ذلت و مسکنت سکون دارند اما از سخنان
حکمت ائمه صاب آنت که مردمانم آنکس بود که از تقابل
با خصمی که طاقت مقاتله با آن ندارد احتراز واجب شمارد

و هم او گوید

و هم او گوید علامت کفایت افعال ستوده عنایت
جیم است نه حسن طاب و عظم اجسام **افلاک حکیم**
از خطای فلاسفه یونان است و معنی این اعظم
نفع رساننده داناست و اراکب معارف از خدمت
ارسطا طالیس حاصل شده وقتی پادشاه یونان از وی
سؤال کرد که پادشاهانرا کدام شیوه ستوده و پسندیده
عرض کرد آنکه در شهبانذیشه رحمت باشند و صلح
حال رعایا فکری نیکو اندیشد و چون روز شود آنچه شب
اندیشه کرده اند معمول دارند اسکندر او را تحمین فرستاد
و سخن او را از در صدق و صفا دانست **آنکس اخوس**
از جمله اکابر حکما است و مسقط الراس وی مله کلبه
مردی مرمض و مجاهد بود چنانکه در زمان شیخوخت وادان
کهولت در فصل زمستان عریان شده بر سر برف نشست
چون دوستانش سبب پرسیدند گفت نفس نجایت
سرکش و شریر است بیم دارم که هنگام ضعف تن وستی قوی
بر من استیلا یا بدلاجرم میخواهم او را با حمل شداید رام خود کنم
تا مرا بر ارتقاب فواشش و معاصی دلیر کند و قوی در مله

ملطیه فتنه حادث شد و مردم شهر سخت مضطر و مضطرب
شدند و ادبنایت آسوده و فارغ مال بود شخصی با او گفت
در حادثه که جمیع مردم در بیم و هراسند چگونه است که بدین
آسایش و آرامش روز مبری فرمود که اگر تو این فتنه را
در خواب مشاهده میکردی از پس آنکه پیدار شدی هیچ مضطرب
داشتی در جواب عرض کرد هانا از پس پیداری بیم نبود
انگنا خورس فرمود حوادث اینچنان نزدیک من مانند
صورت خوابت و رای آگاه من جبارت از پیدارت
پس از صورت خوابی چه بیم دارم که نیند روزی کتابی بدست
کرده در کلمات آن مینگریت و زلزلش بادی آغاز خواب
نمود که هیچ در توفیر معاش و رفاه معیشت اندیشه میکنی و
باز پرسی تیغی نامی که این اهل چکنند و از کجا روزی خورد
انگنا خورس هیچ در جواب نیفرمود و همچنان مبالغه کرد
شغول بود ثنائی او بر غضب زن میفرود و آن آب جهان
زده که جامه بدان می شست بر گرفت و بر سر او ریخت حکیم
سربا آورد و گفت که رعد و برق شدی و اینک باران پیاپی
و نیز ساکت گشت که نیند شخصی او را بمباهت نسبت

میکرد

میکرد و دشنام میگفت و انگنا خورس در جواب او
خاموش بود با او گفتند ای حکیم در جواب این مرد هیچ سخن
نمودی که اینهمه در حق تو بد میگویی گفت هرگز امید ندارم
که از زناغ بانگ کبوتر شنوم پس چگونه و اگر کسی او را ستایش
میکرد و بزرگ می شمرد عظیم در دهنش و مضطرب می نماید
باب هفتم در فضایل مسلمین عرب
عمر بن الخطاب یکصد و شصت سال
زندگانی یافت و هشتاد و یک سال فرزندانش خود را
فرزاهم کرده این سخنان را بر ایشان وصیت نهاد
گفت هرگز از در حلیت با کسی در نیامدم و دوستی
مردم فرمایم نخست و با دختر عمم وزن پسر و برادر
از در خیانت نگاه نکردم و هیچ زن بدکاره را
با خود راه ندادم و اسرار خویش را اگر چه با دوستان
بود در میان نهادم و بر دین شعیب بر نیستم بان
ای فرزندان من پند مرا پذیره شوید و بر دین من
باشید و از خدای بر رسید و در عصیان طغیان کنید
و با هم تفاق مورزید و پراکنده نگردید که مورث

ذلت شود و مرک در عزت بهتر از زندگانی در ذلت است
آگاه باشید که در اینجهان هر چه بر تقدیر رفته است
صورت بندد و هر جمعی پریشان گردد و روزگار را
دو کام باشد کامی بروقی و مدارزند و کامی بر سختی
و بلا گذارد و روز نیز برد و کونه است روزی از بهر
رحمت است و روزی از بی رحمت و مردم بر دو
طریق شوند یکی با تو نزد موت باز و آن دیگر خصومت
آغاز و آن ایضاً زندان من قطع رحم و قرابت مکنید
و با مردم احمق موافق شوید و زن جز از مردم بزرگ
و شریف نجانه نیاورید و بداند که چون در قومی اهلان
کله بادید آمد بر آکنده شوند و دشمن بر ایشان نظر جوید
و هرگز از پی کردار بد مباحثید و مردم را از مکانات
خوش فرو مگذارید تا نعمت شما زایل نگردد و حقد و حسد
پیشه مکنید تا جمعیت شما پریشان نشود و در سنیات
قدم زنید تا با بیایات دوچار نگردید و آنجا که سخن را
پذیر قار نباشد لب به نصیحت باز مکنید که سبب
فضیحت شود و بدانید که حقوق والدین محو کند عدد را

و الهی

و مطوس سازد بلدا **و زمین زیدین لیت**
چهار صد و پنجاه سال زندگانی یافت و هنگام
وفات فرزندانش خود را جمع ساخته بدین سخنان
وصیت کرد و گفت ای فرزندان من وصیت میکنم
شمارا که در حق مردم جز بد نیندیشید و رحم بر آب چشم
و استغاثت کس مکنید و غناهای خویش را کوتاه سازید
و نیز ای خود را دراز کنید و از چپ در راست زنید که
کار را به نیز وی بخت داند و جلادت در زید و مرک را
از ذلت بهتر داند و هرگز بر چیزی که از دست شده
در بیغ مخورید اگر چه عزیز باشد و به هیچ رو ندهد نفوس
مدارید اگر چه ایلف بود و طمع کار مباحثید تا خا رو
ذلیل گردید **ز بهیرین جناب** و دویست و بیست
سال زندگانی یافت و آنگاه که روز کار مرگش فرا
رسید فرزندانش را فراهم کرد و گفت روز کار فراوان
یا فتم و تجربت دهر بسیار کردم سزاوار است که هم اکنون
سخن مرا استوار دارید و بدان کردار مکنید شمارا آگاهم
که وقت مصایب زاری و پشتراری مکنید و روزیوا

کار با یکدیگر حالت نفرمائید که زاری و ضراحت خوب
ثبات و شجاعت اعدا کرد و پیر به پیر از حلیت
اعداد از کید ایشان ایمن نشوید و هیچکس را قهر نزنید
که کمبفر گرفتار خواهید شد و بدانید که انسان در دنیا ثبات
سهام دواهی است و روزی این تیر بر نشان خواهد
شد **عبدین شریک جرمی** او سید و پنجاه
سال زندگانی کرد در زمان اسلام را ادراک نمود و اسلام
آورد و تار زمان سلطنت معاویه علیه الله و العذاب
مانند و روزی در انجمن معویه درآمد و بروی سلام کرد
معویه با او گفت بان ای عبید جنرده مرا از آنچه از
روزگار دیده گفت روزگار را همه شب چون شب
دیگر است و همه روز مانند روز دیگر و مردم ناچار روزی
بدنیا آیند و روزی بدار بر بندند و هیچ اهل زمانی را ندیدم
جز اینکه از روزگار خود شکایت داشت **سویان بن**
کاهن سیصد سال زندگانی یافت و چون زمانش
فراسید قوم بر او جمع شدند و گفتند ای سویا قبل از آنکه
ترا مرگ از ما بستاند ما را پندی فرمائی گفت با هم پیوسته

باشید

باشید و یکدیگر را اعانت کنید و قطع رحم روا مدارید و
عهد خویش را بشکنید و مردم حلیم و کریم را بزرگوار دارید
و پیران را حشمت ننهید و بخیل را از بون سازید و در کارها
بهزل و مزاح نباشید و زلال احسان خویش را
بخش و خاشاک منت آلوده سازید و در نزد قدرت
از حقو غایب مشوید و چون دشمن عذر آورد پذیرید
و چون کار صعب شود از بزل مال دریغ مدارید و نصیحت
پیران را خوار شمارید و در عداوت مبالغت نفرمائید
و در نزاد و نسب مردم زبان فضیحت کشائید و دختران
خویش را جز کفو کریم بودیعت مسپارید و اجبت که با فتن
و مدار از زمین کنید و در کار با صبوری پیشه سازید و بدانید
که قناعت بهترین مالهاست و مردم تابع طبع و نهاد
خویشند و انباز حرص و آرز باشند آنگاه گفت این
سخنان سن بر آمده است از زبان **فضیح** اگر باشد کسی
که نگاه دارد و بکار بندد **عوف بن کنانه الجلبی**
و او سیصد سال بزریت فرزندانش را مجتمع داشت
و گفت وصیت مراد خاطر مدارید تا سید قوم شوید

ای فرزندان من از خدای برسد و با هم محاربه نکنید
تا پیکانه بر شما دست نیابد و پهلوی سخن نکنید و گسترده
دارید مهر و خفاوت خود را تا ضمیر مردم با شما صافی شود
و مردم را از منافع خود باز دارید تا از شما شکایت هر با
نیزند و با مردم مجالست فراوان نکنید تا ذلیل و زبون
نشوید و چون سگلی پیش شما آید صبوری اختیار کنید و با آنس
که شما را بزرگوار دارد خاضع باشید و ترک و فاجوید و
کذب پیشه نکنید که آفت مرد در کذب است و دختران
خود را جز با کفایت و امثال سپارید و زنیفته جمال زنان
نشوید چندانکه خود را در مهالک اندازید و مردم متانی
با خود راه دهید و در کارهای صعب اعانت قوم
خود نکنید و روز حرب سخنان خود را متفق دارید
که اختلاف کلمه سبب وحشت و دهرت لشکر گردد و صد
مورزید که مورث هلاکت شود و بنای معالی را برچود
بگذارید و بطل کردن طلب تحیت و ثنا کنید و اهل علم را
عزیز بدارید و از مردم محراب ملکات و مخایل فرمایید
و در عطای اشیاء اندک خود داری کنید که از برای

آن نیز توانی باشد و مردم بچشم خمارت نظاره نکنید و هر گاه
و اهنیر رخ نماید ثابت باشید **صفی بن ریح** دوست
هفتاد سال روز کار برد و این کلمات از اوست که میفرماید
ترا برد و استان صحنی و حکومتی است چند که کار بر مقامه تیغ
باشد و چون مرد سلاح جنگ در بزرگ و هیچکس را با او حکومتی
نیست و گوید آنکس که بسیار عقاب کند از قانون ادب
مهور باشد و فرمود **و آفرع الأرض بالصحنی** و این سخن
در میان عرب مثل گشت و کنایت از آنست که در امور
بینا باشید و سر عصار زمین را آرزوده گردن و گذشتن
عبارت از آنست که در امور سخت باید اندیشه کرد پس
اقدام نمود **اکثم بن صیفی** که یکی از قبایل بنی اسد بن
عمر بن قسیم است او یکصد و نود سال زندگانی یافت
و از جمله حکمای عرب است جمعی از خالوز او کمان او که
در میان قبایل طی و طوایف بنی مره سکون داشتند
بدو نگاه داشتند که ما را بنی ده تا بدان زیستن کنیم و چرا
نوشت که وصیت میکنم شمارا که از خدای پر هیزید و طیب
خدای پیشه نکنید و قطع رحم زوا مدارید و از مردم صحن

زن گیرید و بدانید که هر کس قدر خود را بداند هلاک نیشود
و سکین آنکس باشد که از عقل نبی بهره بود و آفت عقل
عشق باشد و بداند که حد دردی است که دو اندر دهان
هر کس را از دنیا بهره ایست که از ادب باید اگر چه ضعیف باشد
و افزون از بهره خود نیابد اگر چه قوی باشد و بداند که علم
عمود عقلست و حسن عهده سبب مودت و حسن کام مودت
اولاد و اخادش را فراهم کرد و گفت ای فرزندان روزگار
بر من فراوان گذشت اکنون بر آنم که شمارا آزادی بخشم و حق
بر بندم و وصیت میکنم شمارا بقوی و نیکوئی و نبی میکنم
شمارا از مصیبت خدای و قطع رحم نگاه دارید زبان
خود را از هرزه و رانی که مقتل مرده در دمان اوست و پند
خندان مشوید بر چیزی که موجب خنده نباشد و در امور
اهمال روا مدارید که آن کاری که کس بر سر آورید من دوست
دارم که از دنبال باشد و هرگز چیزی را که از شما سؤال
نکرده باشند جواب مگوئید و بدانید که حلیت در کاری
که حلیت پذیر نیست صبر است و گفت و ای بر عالمی که
نامور جالبی باشد **قسن بن ساعده از حکمای**

از کوا

بزرگوار عربت چنانکه هیچکس را قبل از نبوت رسول
صلی الله علیه و آله در میان آن فضل و ادب نبود که با او
پهلوی تواند زد و در طلاق لسان و بلاغت بیان کار بر آنجا
داشت که در میان عرب **البعث من قسن** مثل است
چنانکه اعشى کوید **و البعث من قسن و آخری من الذی**
بذی البعث حقان و اصبح خادراً و او اول کس است
که قبل از نبوت پیغمبر صلی الله علیه و آله به آنحضرت ایمان
آورد و در جاهلین بطور خاتم الانبیاء اعلام سید او چنانکه
وقتی کردی از قبیلہ بکر بن وائل بز دید یک پیغمبر صلی الله
علیه و آله شتافتند و چون از خروج خویش پرده بستند
آنحضرت فرمود که قسن بر چگونه است عرض کردند ازین
جهان رحمت بدر برد فرمود رحمه الله مع القصة قسن
پیشتر زندگانی خود را در اراضی سحران گذاشت و یکصد و
هشتاد سال در پنجهان بزیت و هرگز دین و شریعت
خود را بر کس آشکار ساخت و کلمات خود را بیشتر بریز
ادامی فرمود تا حوام بدان راه کنند و خواص بهره
خود بر گیرند چون همسنگام مرگ او فرارسید فرزندانش را

کرد خود فراهم کرده بدین سخنان پند و اندرز کرد میفرماید
مرد و اناراسیر میکند گیاه اندک و سیراب میکند آب اندک
و گوید کسی که با تو ظلم کند چنان کسی را که با او ظلم کند گوید هر جا
تو عدل کنی آنکس که زیر دست است بر تو رحم کند و گوید
نخست خود را از کار ناشایست بازدار آنگاه مردم را گوید
زیاده از کار معاش مجوی و خیر عمل صالح خویش را
ذخیره کنار و گوید فقر خویش پوشیده دار و صابر باش
و چون غنی یافتی از بزل مال دریغ مدار تا سید و بزرگ
و قوم خویش باشی و گوید شور مکن با کسی که مشغول کاریست
اگر چه عاقل باشد و با کرسنه اگر چه دانا باشد و با مرد ترسیده
اگر چه خیر اندیش باشد و میگوید پیروده کاری بر گردن بگیر
که باز صحت تمام نتوانی از گردن انداختن و گوید در میان
دو کس حکومت کنی عدل کن و چون سخن گوئی بر طریق استقامت
و میان روی باش و گوید ادای کاری که برت است
بدرست دیگری و در بیت مکن تا اگر وفا کند او مدوح
باشد و اگر مسامحت کند تو مذموم باشی **عمر بن الخطاب**
که یکی از قضای سببه معقله عنوب بدوست بعد از

بصورت نگاه

یکصد و پنجاه سال چون مرکش فرارسید فرزندانش را کرد
خود مجتمع ساخته بدین سخنان اندرز کرد و فرمود ای فرزندان
من همانا عمر من بد تجارت رسید که بچیک از پدران مرا نرسید
بود و اینک تا چارم از مرگ و شمارای آکا انجم که من هرگز
با کسی بد نکردم جز آنکه او با من بد کرد و من همیشه در جزای
بد بد کرده ام و در ازای باطل باطل آورده ام و در برابر
سب نموده ام همانا خیر در کسی نیست که در او امید و بیم نباشد
و خیر در کسی نیست که وقت غضب از خرد پیرون شود
و خیر نیست در کسی که چون عتاب کرده شود عتاب نکند
ای فرزند من همسایه خود را بمن نشاناد و بدارید و بیج
غریب را که بر مظلوم شود با باشد غریبی که از هزار
حلف بهتر است و چون حدیثی شنوید بخاطر دارید و
چون حدیثی کنید مختصر گوید زیرا که اکثر موجب
هزیانت و اشجع قوم را آنکس دانید که در حله عطف
باشد و بدانند از هر سوی شدن و آگاه باشید که
بهترین مرگها قتل است **از کلام حکمت انجام**
بزرگان و دانشمندان است آنقدر طعام خور

که سستگینی دهد و آنقدر میاشام که کچی و سرسامی آورد
سخنی که برای خود دیگری سودمند نیست مگو و از گفتار
لغو و یاوه بپرهیز در خانه ات جای هر چیز و وقت هر
کار را معین کن هر کاری را که باید بکنی سخت قرار آزاده
و پس از قرار در اجرای آن تاخیر و تقصیر روا مدار آنچه
داری طوری صرف کن که از آن سودی بحال خودت
یا دیگری غاثر نشود یعنی اسراف مکن وقت خود را غنیمت
دان و با مشغال سودمند مشغول باش و از مشغولیت
بیفانده که موجب تضییع وقت است دوری گزین نه
راستی پیشه کن و از حیل و از کجی بپرهیز و بدانچه از تو
داوری خواستند جرحی و انصاف و عدل سخن مگو
در کارهای که بندگان خدا بتو رجوع کنند زمام حق
کوئی را از دست مده و بضر و خسارت هیچ کس
اقدام مکن از افراط بپرهیز از میان روی دوری
گزین و در انتقام سخت گیر مباش در پاکیزه
لباس و بدن و مکان بقدریکه ممکن است اعتنا و دقت
مکن در مقابل صدمه که ربانی از آن مکن بنظر نمی آید
بنام حق

ثبات قدم در زنده از خلاصی نومید مباش تا توانی
در اصلاح نفس کوش و دامن بلوث معاصی آلوده مکن
بدبخت ترین مردم خوشامد گویند و بدبختتر از آنان
ک آنیکه چالپوسی ایشان در وی گیرد دستایش آنان را
در حق خود بپذیرد آنلکه گزاف از خود تبرساند آنان را
بامید مرک خود نشاند آنکه هزل را پیشه سازد جوش را
نمواند شناخت و همچنین است وفاق و لفاق و سخط
و رضا و آنچه بدانها ماند آنکه خاموش نشیند و سلمات
بیند چون کسی است که گوید و غنیمت جوید آنکه ناسر گوید
البته ناروا شنود آنکه در زندگیش سودی با بنای جنب
نرساند از زمره مردگان بشاید انگاشت و آنکه شتر
رسد از زمره مردگان بشاید پنداشت اگر مجاری ارزاق
بضر بنک و ضرر بودی چارپا و احق زیت نمودی چگونه
از عمری شاد توان بود که مورساعاش از پی نقصان
اوقات است چگونه سرگشته هدایت جوید که رهنموش
خود طریق غفلت جوید عجب از کسیکه بندگان را بهال
خود ضربه ازاد میکرداند چرا ازادگان را با حسان خود

نیخه و تا ایشا ز مادام العمر در قید بندگی خود نشاند عجب
از کسیکه حیوب مردم را سیر کند و حیوب خودشان را
که از همه بیشتر است نمی پند که حذر نمایند بی نیازترین
خلق در عقاب بی نوا ترین ایشان است در دنیا جوهر عتیق
موجود است کرم پوشاننده عیبا و فاعنوان صفات
و محبت دنیا قرین محنت و بلا افضل اعمال مواسات است
و جب جاه مستلزم آفات دوام ریاست بحسن سیاست
و حسن سیاست بقوت فراست حکم تجربه کار از طبیب
محکمه است خوردن برای زیتن است نذرتین برای
خوردن خوش خونی مردمان را مبر تو کشاند و کشاند
روی آتش دشمنی فرو نشاند تندرستی بزرگترین نعمتها
و پی خردی دشوارترین رنجها دانش پی کردار درخت
پی بارات و درخت پی بار در خور احراق بنار زیبائی
صورت آغاز سعادت است و خود پسندی محض
سماقت حسن ادب پوشنده و قبح نسبت و بار
اصح بودن مگر نم ریخ و عقب پیداری چشم با هفت
دل سچا صلاست بخشایش ستایش افزاید و زیورها

جمال حال لایم را نیاراید سر کرم گذشته شدن موجب
توضیح وقت است زن کز آدمی است که نیشش را سهند
نوشش است متکبر را دوست نباشد چنانچه بخیل را جوهر
بر رحبت یاری و نصرت بر دشمن سپاه حصار ریاست
و پیراهن دولت بدکان از همه کس در وحشت است
علم برترین شرف است و عمل کاملترین خلف خردمندیتی
گزیند و بلند گردد و نادان بلندی جوید و پست آید رزق مقوم
و حرمین محروم افشای عزم مبطل حرم است و قف حرم
موجب سستی عزم بخیل کینجور وارث خویش است و از پی
راحت خیر در تشویش تدبیر پیش از کار سدر راه ندامت است
با راحت تن دانش نتوان یافت مغلوب شهوت
از بنده ملوک خوار تر است راستی موجب رسالت
و کجی سلب مذلت و خواری ادب برترین جهاست
و مووت نزدیکیترین نسبتها کنت اندک از اقتصاد
بیفزاید و ثروت بسیار با سرف نباید حرص موجب
حرمان است و لذت و فتنه تاراج حوادث دوران و قمار
نقچه حکمت و تواضع میوه علم خیر تند از آمدن بزرگی

بهر از خوردن بخاری است از پتایی محنت فزاید
و ترک تحمل سحر از مصیبت آید اندوه تیشتر ریشه
هنال جوانی و صحر بوستان زندگانی است رفیق
موافق از جمله نزدیکان نزدیکتر است توفیق عقل
فزاید و خدایان بر جهل بخیل پیوسته دلیل است و حدود
همواره عییل تواضع زودبان شرف است و کبر اس
اساس تلف خردمندانت که از صدقات روزگار
تجربت آموزد و از عادات دهر جرت اندوزد شخص
کریم بانگ شکر گوید و مرد ولیم اگر چه بسیار میند راه کفران
پوید چنانچه دولت رو نماید پشت آرد و چنانکه پیوند
پذیرد شکست گیرد مرد آن است که بفرور آن کی
بخوشد و بیاس این دیگری نخروشند ناکس پیوسته
توسل بعدرت و قتل جوید و آزاد مرد هرگز راه ظلف
و عده پیوید نیکی گوهریت بس کران بهار مینهار
بدست نا اهلانش بسیار حیا را شعار خود گردان تا ناز

کردار زشت باز دارد آنچه گذشت باندوه وزاری
باز سخاوت گذشت از لجاجت آن خیزد که بدان حاجت
منیت مرد باید در هر حال رشته اعتدال را از دست
ندهد توانگر را غیبت وطن است و شکست را وطن
سامان محن پیشدستی در عفو از اخلاق پسندیده
کریمان است و شتاب کردن در انتقام از خوبی
لیمان زبان منافع خورسندی آرد و نهانش
گزند دهد انصاف رفع خلاف نماید و موجب
ایستاد آید حظ آدمی در کوشش از پنی خویش است
و در زبان از برای دیگران حریص فقیر است اگر چه
جمله روزگارش در دیدند پیر است توانگر آنست که
بی نیازی بقناعت جوید و عزیز آنست که از پنی غرت
راه طاعت حق جوید شخص کریم عالی همت
آنگاه که سختی میند خفا نماید و زمانیکه عطف نکرده اوب
الفت کشاید اما ولیم فرومایه بوقتی که کرم یابد بتم فزاید

و هنگامیکه در شتی بیند از پی نومی گراید محبت و صفای
در راه خداست جاوید و بر قرارست و سودت
و ولایتیکه از پی دنیا است ناپایدار بدلیل اینکه از آب
پیوسته و مستدام است و این را علت کسسته و نام
یا موافق جز تو نیست ولی اینقدر هست که بصورت
از تو جداست روز کار دور و زاست روزی برای
سود تو و روزی برای زیان هنگامیکه سود است
پایه خویش را از دست گذارد و در اعانت آنان
که زمان زیان نشان است بکوشد و چون بر ضد
تو کردید راه تحمل سپار و دیده از یاری دیگران پیش
سختدان تیز هوش بواسطه بی چیزی در صفت
فعال ماند مال داری نادان را بر صدر نشاند شرکت
در مال موجب اضطراب است و مشارکت در پیر
و رای سبب نیل صواب در رنگ در همه چیز
شایسته بود که در پی فرض خیر و شتاب در همه
کار ناپسند است که برای دفع شر ناتوانی و ملازم
خیر بودن به از قدرت و بدی جستن است چنانکه
آفتاب و سایه با هم یافت نشود همچنان ولای

خدا و هوای دنیا با هم جفت نکردد مثل دنیا چون ماری است
که بیس نرم است و بکوف اندرش زهر جانوز کرم که نادان
ظواهرش میبوسیل گراید و انا باطنش نکند و حذر نماید چگونه
بدنیاز پدر و زوجه آنکه قدر عقبارانشناسد و لهامی افزوده را
زندگانی بهر تو حکمت ایمان است چنانکه زمین مرده را
سر سبزی بقطره های درشت باران زراعت بر زمین نرم
روید نه بر خار و حکم و حکمت در دل هم شوکت با کرم و نبر کرد
نه در درون صاجان کبر و ستم در زیر سقف فرود است
کردن کش را بر شکست ولی آنکه سر فرود آورد و در سایه
آسایش نشست چنین است خانه پست دنیا که سرکش را
خداوند سر بگوید و خواری دهد و فروتن را سود بخشد
و بلند می دهد دنیا دار را خوش آیندگی دنیا سود بخشد
چنانکه طبیب خطوط و بیاض کفن مردگان را چه آن یک طرف
اندک مدتی زایل کردد و آن دیگری در خاک پیوست پس
خاک آنکس که گوی نیکی بود خانه تاریک را از نور چراغی
که پیام افروزند فروغی نیست چنین است دانشی که مرد زبان
سداید و دل از وی بچیز آید چنانکه رنجور طعام لذیذ نکردد

و از سر علت رغبت کند و اگر بخورد لذت نبرد همچنین است
رنجور محبت دنیا که جهاد و لذت نیابد و لغت را حلاوت
نشاند چرا که رنجور محبت دنیاست چنانکه کدم را باید پاک نمود
و خوب نرم کرد تا مزه اش دریافته شود پس چنانکه ایماز از جنس
خاشاک شبهه و شک و ریا باید خالص داشت و بگرد آید
کامل ساخت تا حلاوت وی بحقیقت معلوم گردد و عاقبت
سود بخشد چون آرد نیز باشد که آرد نیکو را پیرون کند
و سبوس بر جای نهد یعنی کلمات حکمت را از زبان پیرون
آری و صفات ذمیمه و نیات فاسد را بر سینه گذاری درخت
جز بکاشتن و پیراستن اعتدال نگیرد و درین جز ترک محرمات
کمال نپذیرد باران بجز از سیاب نچیزد و آنچه خدا رضایت
جز از دل پاک ستاورد دنیا علی است که از آن باید دلگشت
نه آنکه عمارت نمود و ساکن گشت هر که بجوی اندر شود البته با
وی تر شود هر چند که خود را پاس دارد همچنین هر کس دنیا را
دوست دارد خود را از گناه نگاه ندارد دوست را از خود
چنان آزاده کن که از هواخواهی خود بازش داری مضحکه را
یاد کن اگر چه برسم حکایت شود تا شنونده را خنده انگیزد

و ترا و قار بریزد با فاسقان و بدکاران مصاحبت نماید
که هر که بکار کرد و بی رضا دهد چنان است که در زمره آنان است
هم نشین بچکان باش که از ایشان باشی وین را حسن
دولت ساز و شکر و احسان را عزت که هر دولتی را
دین فرا گیرد مغلوب نشود هر نعمت که شکر و احسان حرام
کند زوال نمود ایماز از شک پاسبان که تباها کند ایمان
شک است چنانکه شه درانگ بیندیش که امین باشی و امین
مباش که بیندیشی بیدار را بداد در مان کن و میوانی را
بگرم از گمان نمانی چه بهیز زیرا که شاه حاکم است از
زمان بد بهیز و از بچکان بر حدز باش با آنکه بدفش
توانی خواست چیره دستی خواه که خطاست بدانچه بجا
نتوان آورد و عده نشاید کرد و بدانچه وعده شد وفا باید
نمود بر گذشته غم مخور که باز نیاید و بآینده نیز شاد
مباش که در گذرد از عطای اندک شرم کن که بخشید
از آن کمتر است طعت بنده سازد با آنکه خدایت
آزاد آفریده تیرگی بازش نتوان آورد میکن و
عصه که بازش نتوان بست گشای بدشمن عاقل غنچه

اعتماد کن تا دوست جاہل لغزش دوست را تحمل
کن تا پیکس و بی غم کار نامی دین را پناه خود گردان
و عدل را شمشیر خود خوان گز هر چه بخت یابی در هر چه
دشمن ظفر جونی بباد ایشان مشورت کن که از زاری ایشان
مقدار عداوت شناخته شود و جا بجا مقام مساوی معین
کرد و دانش را بی تحصیل خیز که کورت توانگری و نواہت ترا
بیاراید و کورت شکستی و امتیاز در نعمت کشاید
خفیت و ان کورت بگاہ توانگری و ام جویند تا باشد
که بروز شکستی ادا نمایند سخن چین را تقرب نده
تا دوستانت دوری بخونید آنکه شکر انعام نیست
از انعام است آنرا که تعدی فزون آید دشمن بفرزاید
سبغوض ترین خلق بنزد خدای کدای متبکر است و عالم بدکار
اگر چه تکبر در هر حال نارواست و تکبر بهر گونه طعن و ^{آتش} _{دشمن}
سزاوار قوی ترین مردم کسی است که هوای خویش را
غالب آید و زبونتر آنکه در مقابل هوای نفس نباید
آنرا که لذتی هست است کرامی قیمت است
چرا که با جهال نشینند پیوسته قیل و قال پند آنکه

در خود را از طیب پنهان دار و با تن خویش نجاست
کسیکه بر خویش تن بخل در زد بد بکیران بخل تراست
هر که بسرعت جواب گوید راه صواب ننویسد آنکه از گفته
حق حیا کند اصمق است کسیکه نیک را از بدت شناسد
در صورت آدمی دو اب است هر که از خلق در
وحشت آید بخدا انش گیرد آنکه ناکرده گناه معذرت
آغاز و خویش را گناه کار سازد آنکس که بر محنت
آموزتن نشکست در ذات جمل ماند هر که مگاید را پیش
از وقوع احتراز نکند چون هجوم آرد تا ساف سودی نبرد
هر کس یاری بکام دل خواهد آن طلبد که هیچ یافت
نشود آنکه مکنت خویش را از خود دریغ دارد از بهر شوی
بخواه خود گذارد هر که خدا را شکر گوید شکر می دهد
باید که ویرا موفق داشته است و این یکی شکر است
مرشکر را آنرا که درخواست غیر از خداست مستحق نکال
و مستوجب حرمان است آنرا که وفار پیش آید بر مرتب
و جاه بفرزاید آنکه با حق سر راستی ندارد و با پیکس پای
درستی بمیان نیارد کسی را که سخاوت و حیانت

مرک بهتر از زندگانیست بهترین احسانها فریادری
در ماندگان است کوارترین عشرتها افکندن کلفت
پاکیزه ترین ثروتها آنکه موجب خریداری آخرت است
دقوی ترین وسائل حسن فضایل سخت ترین
مقاصد خواهش آنست که در دست لیسان است و بهترین
جود بذل موجود بینا ترین مردم آنست که بر عیب خود
نگردد و دل از گناهان بر کند نیکوترین خلق با سودترین
خلق است مخلق را آنکس بزد خدای از همه
پیشتر است که در قید اطاعت بیشتر است احمق ترین
خلق کسیست که خود را عاقلترین آنان داند شقی ترین
مردم آن است که دین خود را بدنیای غیر فروشد
سخنترین گناهان بزد خداوند گناه است که بزد صاحب
خوشیش قدری نیست و داناترین خلق آنکه بپروی
از خداوند فروزون است نیکترین مردم کسیست
که از دادن سلام بخل میورزد بخیر از آن کسیکه
در ادای جواب سلام خود داری نیاماید ناسخترین
مردم بدنیاسخاوت پیشه کاند و بعضی بر زمین کارکنان

سخنتر از مرگ بردن حاجت نزد ناهلان است و
بدترین حسرت در گذشتن فرصت لیم ترین مردم
آن است که مال را از نفس خود دریغ دارد و میراث
خوار بگذارد و احمق ترین خلق آنکه نوازش نکند
تمنای ستایش کند و اندک نیکی را عظیم شمارد
بهترین پند برای دنیا داران نکر بستن کورستان
مردگان است و خوابگاه رفیقان سیات نفس
بهترین سیاستهاست و ریاست علم شریفترین
ریاستها اولای خلق باسان کردن و انعام نمودن
کسی است که نعمت حق بروقی تمام تراست و خطش
در ریزش و بخشش بیشتر خوش بجال کسیکه
متذکر بازگشت آید و بر زاد راه فراید خوش
بجال کسیکه برستی و هلاکت مبارت جوید پیش از آنکه
در رمای عاطفت خداوندی بسته شود و سعادتند
کسیکه بگردار نیک پیشدستی کند از آن پیشتر که رشته
اسباب گسسته گردد خوش بجال کسیکه
از بیم عقاب بنیدشید و از بهر حساب در بی کار گویند

وراه عفاف پدید و قناعت بکفاف جوید و از آنچه خدا
داد خوشنود کرد و عجب از کسیکه در آبادی خانه ناپیدا
کوشیده چشم از تعمیر خانه جاوید می پوشد عجب از کسیکه
نیخورد که اذیت نکند و ترک گناه میکند که در دعوت
بخشد عجب از کسیکه نا امید می نشیند با آنکه نجات با او
که استغفار باشد و عجب از کسیکه از سختی بازخواست
خداوند آگاه است و مصر بر گناه است عجب از کسیکه
کم کرده بر اخلاصت و خود را کم کرده و در فراغت عجب
از کسیکه اختیار مرکب خود را ندارد و با این همه خاطر کج
آرزوهای دور و دراز بخارد عجب از کسیکه آفرینگان
خدا را با نواح اشکال می بیند و با وجود این در قدرت
خداوندی شک میکند عجب از بخیل خاسر که عیش
وی در دنیا مانند بنویان است و حسابش در عقبی
مانند تو انکران چگونه از پی آخرت کوشد آنکه
چشم از روزگار نمی پوشد چگونه توانائی اخلاص دارد
آنکه سه در پای هوا و هوس گذارد اگر خلق زمان
همه خردمند باشد کار جهانیان مهمل ماند اگر بندگان

بوقت جهالت باز ایستند نه کافر شوند و نه کراه مثل
ابنای زمان قبرهای چند است که بزینب است
و بطیب محط در روش استخوانهای پوسیده است
بگناه آلوده و پرورش بتقش و نگار اندوده یا
چراغی است که مجلس افزود و خویشین سوزد از پی
فهم نادان کوشیدن ضیاعین سنکاست در
آب که نرم آید یا طغی برای اهل کورستان بردن
و از ایشان تمنای خوردن خواستن دنیا بی است
که از آن باید گذشت نه آنکه آباد کرد ساکن گشت
آنرا که در بلا جوع بیشتر است محبت دنیا افزونتر است و
زاهد کسبست که در شادای شکیب ورزد آنکه بسیار ستیزد
مروت از وی بگریزد و هر که را خوی ناپسند بود و دم
از خویش در گزند بود و هر که را غم بسیار است بدن
شکسته و پیمار است از آنکس که اگر آب آشامد
و در آن خاشاک می نکرد مراد را کوارانیت و اگر حرام
خورد و باندازه پیلی باشد او را پروانه حکم فرموده اند
عقل مرد را بهشت نیست توان شناخت اول بوفور
رفیق و حلم دوم خویشین شناسی و صیانت ذات سیم

اگر می آید

طاعات پادشاهان عادل و طلب رضای خاطر و تحری فرخ
ایشان چهارم موضع شناختن راز و وقوف بر محبت
دوستان پنجم مبالغت در کتمان راز خویش و از آن دیگران
ششم بر درگاه پادشاه چالوسی و چرب زبانی کردن و
اصحاب را بسنج نیکو بدست آوردن هفتم بر زبان خویش قمار
بودن و سخن بر قدر خویش را ندان هشتم در مخالفت خاموشی را
شمار ساختن و از اعلام چیزی که پسرند و اظهار آنچه نندست
کنند احترام واجب و لازم بشنون و هر که بدین حاصل نتوانی
گشت شاید که بر حاجت خویش پیروز آید و در تمام آنچه بر دست
اقتراح کند ظفر باید و بدان بهتر از نماید فرموده اند بر درگاه
و اجبت که در کسب علم کوشند و فهم در آن معتبر دارند که طلب
علم و ساختن توشه آخرت از نعمات است و زنده را از دنیا
و کردار نیک چاره نیست و نیز نور اوب دل را زنده کند و
داروی تجربت مردم را از هلاک جمل برماند چنانکه جمال خویشند
روی زمین را منور گرداند و آب زندگانی عمر جاوید دهد و علم
بگردار نیک جمال گیرد که میوه درخت دانش نیکوکاری و کم
از آریست و هر که علم بداند و بدان کار نکند بمنزات کسی باشد که
مخافت رهی رای شناسد اما کتاب کند تا قطع و غارت
مبتلا گردد و یا پساری که به حضرت خرد بینا میداند و همچنان بر آن

اقتراح
و نیز بر دست
و نیز بر دست

افلام

اقدام میناید تا معرض تمف افتد و هر آینه آنکس که زشتی کار شناسد
اگر خویشتن در آن افکند نشانه تیر ملامت شود چنانکه دو مرد در چاه
افشیدگی بنایکی ناچنانکه هر چه هلاک میان هر دو مشترکت اما عزز میناید
بزرگیک اهل خرد و بصیر مقبول تر باشد و او را معذور دارند و فایده
در تعلم حرمت ذات و عزت نفس است پس تعلیم دیگران که اگر
با فادت مشغول شود و در نصیب خویش مغفلت ورزد همچون چشمه
باشد که از آب او بکننا زانصفت حاصل می آید و او از آن بچهر
و از دو چیز سخت خود را مستظهر باید کرد ایندیش دیگر از اینها کرد
علم و مال یعنی چون وجوه تجارب معلوم گشت اول در تنه سب
اخلاق خویش باید کوشید آنکه دیگران را بر آن باعث باید بود
و اگر نادانی این است را که باز نموده شده است بر هر حال حکم
مانند کوری بود که احوالی را سرزنش کند و عاقل باید که در غایت
کار ما نهایت اغراض خویش پیش چشم دارد و پیش از آنکه قدم
در راه بند مقصود معین گرداند و الا واسطه آن بحیرت گشت
و خامت بهلاکت و ندامت انجامد و بحال خردمند آن لایقتر
که همیشه طلب آخرت را بر دنیا مقدم دارد چه هر که همت او از
دنیا قاصر باشد حسرت او بوقت مفارقت اندک بود و نیز
آنکه سعی بر آخرت کند مرادهای دنیا به جمعیت بیاید و حیات ابد
او را بدست آید و آنکه سعی برای مصالح دنیا مصروف دارد

ز نماندگانی بروی دبال باشد و از ثواب آخرت بازماند
 و کوشش اهل عالم در ادراک سه مراد ستوده است **تجارت**
 توشه آخرت و تمهید اسباب معیشت و راست داشتن
 میان خود و مردمان کم آزاری و ترک اذیت و پسندیده
 افعال و اخلاق مردمان تقوی است و کس مال از وجه حلال
 هر چند در هیچ حال از رحمت آفرید کار عزه اسمه و مساعدت
 روزگار نومید نشاید بود و نیز بر آن اعتماد کلی کردن و کوشش
 فرد گذاشتن از خرد و رای راست و در افتد که اندوختن
 و اقسام سعادت بدان نزدیکتر که در کار با ثبات قدم باشد
 و در مکاسب جده و جهد لازم شمرد و اگر چنانکه از بازگویی
 روزگار کلامی بدرستی رسد یا غافل رستی یا بد بدان انقضا
 نماید و اقتدا خویش بدو درست نشناسد که نیجنت دولت
 یار آن تواند بود که تعقل و اقتدا بخردمندان و مقبلان ذاب
 میند تا به وقت از مقام توکل دور نماند و از فضیلت مجاهد
 بی بهره گردد و نیکوتر آنکه سیرت های گذشتگان را امام سازد
 و تجارب متقدمان را نمودار عادت خویش کرد و اندک اگر در
 هر باب ممارست خویش معتبر قرار دهد و عمر در محنت گذرد و با
 گویند که در هر زیانی زیرکی است لیکن از وجه قیاس آن
 نیکوتر که زیان دیگر از او دیده باشد و سود تجارت ایشان
 اولی است

برداشته چه اگر از طریق عدول افتد هر روز مکرر می باید
 و چون در تجارب انسانی حاصل آید وقت رحلت باشد
 و هر سیکه در این کار با اجمال نماید از استقامت معیشت
 محروم آید و آن امینت که یاد کرده می آید صنایع گردانیدن
 فرصت و کلامی در موضع حاجت و تصدیق اجباری که
 متصل صدق و کذب باشد و قیاس آن بر سخنان مقبول
 و پذیرفتن آن باستنداد رای و انقضا نمودن چیز کثرت آن
 در بخامیدن اهل مرتبه قبول مضرب ثمان و زود کرد از یک
 بر عاقلان و تصنیف مقتضی از آن جهت و رفتن بر اثر هوا که عاقل
 هیچ ضرر و سهو چون تیغ هوانیت و گردانیدن پای از عرصه
 یقین و فرود نهادن بار اهل در همت شکوک و منزل غنوم پرا
 که آرزویان بیشتر از راه هوا در اوید شوند و درین مقامات
 و مقدمات هر گاه که حوادث بر عاقل محیط شود باید که در
 پناه صواب رود و بر خطا اصرار ننماید و از اثبات عزم
 و حسن عهد نام نکند چه هر که بر عجز در راه مجول رود و از راه
 راست و شارح عام دور افتد هر چند بیشتر رود بگره ای
 نزدیکتر باشد و اگر خار در چشم متهوری مستبد افتد و در بر
 آوردن آن خلقت برزد و از خار وارد چشم بمالد
 پی شهبست کور شود و بر خردمندان واجبست که قضایای

تجارب در وقت ناکه برون
 سعادت نماند

آسمانی رضا و بهبود و بدان ایمان آورد و جانب حرم را ننگد
و در عموم احوال از غفلت و کاهلی تجنب واجب شناسد
و هر کار که مانند آن بر خویش ناپسندد در حق دیگران رواند
که لاشک هر کردار پاداشی است و چون مهلت برسد وقت
فراز آمد هر آینه دیدنی باشد و در آن تقدیم و تاخیر صورت نبرد
فرموده اند یکی از ثمرات نیکی آنست که از حیرت فنا و زوال
دنیا فارغ توان زینت و هر گاه که مستقی در کار این جهان گذری
تاملی کند هر آینه مقاصح از انظار بصیرت بیند و همت بر کمالات
و به پیراستن راه آخرت معصوم شود و از سر شهوت بر خیزد
و بقضا رضا و به تاغم کم خورد و دنیا را اطلاق دهد تا از تحاسن
آن برهد و پاکیزگی ذات حاصل آید و تبرک حسد بکوشد تا در
دلها محبوب گردد و سخاوت را با خود آشنا گرداند تا از حسرت
مفارقت متاع غرور مسلک ماند و کارها بر قصیت عقل پروردگارا
پشیمانی فارغ آید و بایاد آخرت الفت گیرد و تا قانع و متواضع گردد
و حواقب خزیت پیش چشم دارد تا پای در سنگ نیاید و
مردمان از ترسانند تا این زید میفرمایند بد که هر لیم طمق
همیشه کیدل و ناصح باشد تا بنزله ای که امید و ارادت برسد پس
تنهای دیگر سازد کند که شایانی آن ندارد و دست میوزد آرزو
و سر بایه حرم بد کرداری و خیانت را سازد و دنیای خدمت و مناسبت
بیارا

بسیار است

ناپاک دینی اصلی بر قاعده بهم و امید باشد چون این دستغنی گشت
بمیره کردن آب خیر و بالا آوردن آتش شرک را بد میفرمایند پادشاه
باید خدمتکاران را از عاطفت و کرامت خویش چنان محروم نکردند که یکجا
برسند و نومید گردند و بدبختان او میل کنند و چندان نعمت و غنیمت ندهند
که تو اگر شوند و هموس فضولی بخاطر ایشان راه جوید و اقامت آداب
ایزدی کند و نقس تنزیل عزیز را امام سازد و آن من شی الا عندنا
خزائمه و ما ننزله الا بقدر معلوم تا همیشه میان خوف و رجاء روزگار
میگذرانند و دلیری نوسیدی برایشان صحبت کنند و نه طغیان استغنا
بدیشان راه جوید ان الایمان لیطنی ان راه استغنی باید دانست
که از کثر مزاج هرگز راستی نیاید و بدبیرت مذموم طریقت را بتکلیف
و تکلف بر اخلاق مرضی و راه راست نتوان داشت از کوزه همان برون
ترا بد که در اوست و هر که سخن ناصحان اگر چه درشت و بی محابا گویند
استماع نماید حواقب کارهای او از پشیمانی و ندامت خالی نماید چون
پماری که اشارت طبیب را بسک دارد و غذا و شربت بر حسب آرزو
خورد هر لحظه ناتوانی بروی مستولی کرده و علت مزمن تر شود و از حقوق
پادشاهان بر خدمتکاران گذارد حق نعمت است و تقرر بر ابواب مناصحت
و شفق بر دروستان آنست که در رسانیدن نصیحت مبالغت واجب بیند

و بر اقبه جوانب مشغول گردد و بهتر کار با آنست که فاختی مرتضی و عیاشی
 محمود دارد و و لخواه ترشنا با آنست که بر زبان گزیدگان و اشرف رود
 و موافق تر دوستان آنست که از مخالفت بپرهیزد و در همه معانی موافقت
 کند و تو کفر خلاق آنست که در بند شتره و حرص نباشد و کاکتر مردمان آنست
 که بطرف لغت بد و راه نیاید و صفت محنت بروی مستولی نکود که این هر دو
 ضلعت از نتایج زمانست و اشارة حضرت نبوت صلی الله علیه و آله بر معنی
 دارد **و استعدت لکن اوجاعین و قسین و اذ استبشحتن جملین و هر که از آنش**
 بهتر سازد و او را مار بلین کند خواب او **بمنا** نباشد و از آسایش آن لذت نیابد
 و فایده سدا درای و غزارت عقل آنست که چون از دوستان دشمنی پیدا آید
 و از خدمت کاران نخوت مشاهدت کند در حال اطراف کار خود فراهم گیرد
 و دامن از ایشان در پیند و پیش از آنکه فرصت چاشت یابد برای او شامی
 تا کوزان مبارزه چه دشمن مهبت قوت گیرد و بدت عدت یابد مخالفان
 قوم را نبدند مار شدند بر آ و از سر موران مار کشته دماره مد زانسان زین
 بیش در روز کار سهر که اژده ناشود و روز کار یابد باز و عاقبت هر که آنست
 که از عواقب کار نا غافل باشد و قنات ملک را خوار دارد و هر گاه که عادت
 بزرگ افتد و کاری دشوار پیش آید موضع حزم و احتیاط را بگذارد و چون
 فرصت فایست کرد و ضم استیلا یافت نزد یگان خود را متمم گرداند و هر یک

بهر کس
 بفرمان
 و طیان

چهرتی حواله گیرد و از فرایض الحاکم جهان داری آنست که بتلافی غلبه پیش از
 مکن خصم و تغلب دشمن مبادرت نموده شود و تدبیر کار با بر قضیت
 سیاست فرموده آید و مجراع و ففاق دشمن القات نیفتد و غزیت را
 بتقویت رای پیر و نماید بخت جوان با مضار رسانیده آید چه مال بی تمکات
 و علم بی مذاکرت و ملک بی سیاست باید اربناشد **لصالح از شیخ**
بزرگوار خواجه عبدالله انصاری رحمه الله باری مدانه
 اول پذیر با نداشت عز و جل و بازگشت همه چیز با دست چون
 او در هر کسی نتواند که سبب نماند تو او را نگاه دار تا ترا نگاه دارد عمر را
 در پرستش او صرف کن **نمانده** صراط مستقیم حق تعالی را دان **عقل** را
 بنیاد ایمان **شعر** پیغمبر را زنده دان **قرآن** را امان دان **نماز** و روزه
 و زکوة و خزارا بگذارد و فراموش مکن **صبر** باش تا مبرادری **خوی** نیک
 برای مردم اهل دار بر سیکو کار بهانه جوی مباحث **بر پیره** زمان آتما و
 مکن **نمختان** را در خانه خود راه مده **و فایز** مردم اصلی جوی که خطا کند
 دل را و جامه را پاک دار تا مبرادری **با مردم** فرومایه ننشین **خویشان**
 در ویش را دل خوش دار **بدترین** چیزی بسیار گفتن را دان **عمر** در نادانی
با خمر سان **بیا** موز و بیا موزان **علم** اگر چه دور باشد **طلب** **بهاست**
 رسول صلی الله علیه و آله عمل کرده باشی که فرموده اند **طلبوا العلم ولو باین**

کم گوی شود کم خورده و کم خفت در سختیها صبر همیشه گیرد بر گذشته و شکسته
در ریخته افسوس بخورد تمامی زندگانی با عافیت و صحبت شناس زین
تمام عافیت شناسی را نام نه در حمر را خنایت دانند تندرستی را
خفیت شمرند اجل را در هیچ حال فراموش کنند آنگاه ترس که این
باشی از فقر و جفا و فخر کنن پنهان خود را به از آشکارا ندیم
جهان دیده را کزین با سپید سخن گوی از سلطان قاهر و جابر
بر حدز باش و اندک هجو او را بسیار دانند هجو از هیچ سزاوارترین
مدارند با هیچ بدی همدستان مباشند بارالصدق و دفع کنند اگر
مجال بود تدبیر با عاقلان کنن پیران کار دیده را حرمت دارند از
آموزتن علم و پیشه عار مدارند کار از خود چنان نمای که از آن در نمائی
جرم و بهتان بر هیچکس منتهی تا افعال تو باز نکردند تا سیکو غیندیشی
گویی سود هر دو جهان در صحبت و انام شناسند معیوب را شوم
دانند جمع مال را اقبال و فرج ناکردنش را ادا باز و وبال دانند خود را
از همه عالم کمتر دانند سپوده گویی را سر همه فقینا دانند دوستی خود
دوستی نزد دشمن را دوستی بدانند تو اگر می مطلق فرسندی را دانند
رضا دادن بفساد را سر معاصی دانند عالمان را دانا و پناشمرند
نادان را زنده شمرند سنیه را مال بدانند بر آوردن حاجات را

از آن

بزرگ کاری دانند و دیر بی سلاح را نادانی دانند از تقوی زاهدان
ببازند ناماشینده سخن گویند تا پیرسند گوی تن را در دریا با کسی خفته آرزوی
کنند بعم کسان شادی کنند مجال را با هیچ تا اول با هر کس با یکس را
بخصومت و جنگ و عداوتند از فرمان برداری نفس حدز کنند مال را
فدای تن کنند تن را فدای مال کنند دوست را بتواضع بنده کنند از
کنایه لاف مزین عزت را از هیچ سزاواری باز مدارند در سفر خود را از آن
خوشتر دارند که در حضر داشتند اگر صلح بر سر او زد و جنگ را باشن کجای خلق
در حق خود خطا کنند در جایگه باشی کتبخ مباحث که خدا تعالی باست
در مهات ضعیف رای و ست همت مباحث حمد را در حالت غضب و سخط
میگویند و در چیز می گوی که عذر باید خواست چون پیش بزرگی نشینی همه گوش
باشند چون او سخن گوید تو خاموش باش در جایگاه همت مروند
بنده که فرود ختن خواهد در خانه مدارند غم با کسی گوی که از تو کم تواند کرد
سرخو بازن گوی پچار را و نادان را دوست را بنده شغل اگر
چه کم بود بنا آرموده مفرمایند دوستان را از حیب خودشان آگاه
کنند چون بخانه کسان در آبی چشم را صیانت کنند مردم را با معامله بیازا
آنگاه دوستی کنند بهترین زندگانی سکنای را شناسند مردم را از بیخرب
زبانی مفریبند با صاحبان دولت مکاوت کنند بیعیب خود پناش

تا بجائی رسی با دشمن مشورت مکن چون کردی هر چه او گوید مشغول
خود را از معتد ان گردان تا بر تو اتمام کند زیارت مرده و زنده برو
راحت از پنج طلب دوستی می جهان تا کامل نشوی روزی از خدا
دان تا کافر نشوی پی از کلیم خود دراز مکن بظاهر فریفته شو فرمود
در هر کاری یاری طلب کن سرمایه هر توحید را شناسش و تقوی را
بنیاد آن اعتقادیکه را بچیز اول شمر بصبر بندگی جوی طاعت حق را
غنیمت شمار دنیا پرست مباش که خدا تعالی را پرستیده باشی سلاح
از علم ساز از راستی شفیع انگیز نجات نفس در جهات جوی
سخن از جهات کوی همه وقت مرگ زیاده دار گذشتن از خود
رسیدن بحق دان نفس را مرده که بسیار خواهد بزاهد جا بل
اعتقاد مکن خوشی شناسی را سرمایه بزرگ دان بر طاعت
حریص باش تقوی را حصص صین شناس از دشمن دوست نا
حدز کن از نادان مغرور اجتناب نمای نماندیده و نادیده کوی
مردم را با فراط منکوه و مستای آنکه گوش شنیده هوش دار است
کوی و عیب جوی راستی که بدروغ ماند کوی اگر چه زیان رسد
در جواب تعجیل منای قول از راستی باز گیر تا پسر سز مگوی
تا بچیند مرده مغرورش آنچه نخرند در گذار تا در گذارند از خود

لاف مزین بلار آنچه هوا دان آنچه نهاد بر کیم ناکرده کرده شتر
دل را با آنچه دیو ساز هر چه بر خود و اندازی بر دیگران روا مدار بنده
حرص مباش خفته خفت مشو نان همه کس را مخور نان از پنجه کس
در بیغ مدار از درویشی ترس از تو انگری مناز از داده خدای
تعالی خور تا کم نشود سرمایه بارزوی سود بسیار از دست مرده سودی
که در آخرت دارد بگذار امانت که دار تا تو انگری باشی عاقبت بجز آن
نفس از دست مرده از دشمن خاک می پستر ترس از عاجز گو کسیه وام
مخواه با شناسخته هم سفر مباش اندک خود را به از بسیار دیگران دان
تا بتوان نیاز خود را بر خلق عرضه مکن منت مدار منت مرده برد
آزاری بر خود راه مرده خوشی را بنده چیز کسان ساز حاجت را
کار بزرگ شمار قهوت با اندازه گناه کن بهر جای که باشی خدا را حاضر
دان کسلی مرو عورتان را بر مردان استوار مدار از عادت فرد
ما یکان پر هم کن عهد را با وفارسان وقت را خفیت دان دوستی
و نهاد درستی و کم آزار است خود را از حال خود غافل ساز تا از حساب
خود بیروازی رد دیگران شروع مکن گو آنچه توانی شنید مساوت
دنیا و آخرت در صحبت و آشناس تو انگری که ز درویشی امین بود
فناحت است از دوست پیک جفا کرد دوست را در شتم آزای

بد آنکه اخلاق محمود و راسخ عقل و لشکر ملائکه نیز گویند مجازاً و اخلاق
 ذمیه را لشکر جهل و لشکر شیطان نیز خوانند مجازاً و مراد از خلق خوب
 آنست که جمیع اخلاق محموده در وجه شده باشد و خلق کامل تمام کمتر
 بهم رسد ازین جهت است که حضرت باری تعالی عز اسمه حضرت
 رسول صلی الله علیه و آله راستوده باینکه آنک از خلق عظیم
 پس واجبست که کسی سعی نماید در حفظ خلق حسن و بخل و سبب اخلاق
 مثل اینکه سعی صفت خوبی است و تو ملاحظه آن باین نوع کنی که اگر
 بخل بر تو زور آورد تو در بخشش سعی نمائی تا عیادت شود و اگر
 بتذیر زور آورد اساک عادت کنی تا عیادت معتدل تر آید پس
 از آنجا معلوم شد که چنانکه حسن ظاهری کامل بی نقص کمتر بهم رسد
 حسن بطنی بی عیب نیز کمتر بهم رسد بلکه ممکن نباشد الا در معصوم
 بد آنکه بجایزه و ریاضت نفس و احتمال امر الهی از آنکه اخلاق ذمیه
 و تحصیل حمیده توان کرد و تقابل درین مردان نامردست بسیار
 که کوئی ما را کرم الهی کافیت و تکیه بر کرم او کرده ایم و بشنو
 که تو درین قول صادق نیستی اگر صادق باشی باید که در تحصیل
 معاش و جمع کردن دنیا نیز تکیه بر کرم او کنی و مطلق سعی
 نکنی چرا در آنجا امان نداری و در نجا عذر میآری اگر تو درسی
 معاش

گفته است در این کتاب
 خصیصت آیة الکرسی
 و حدیث سنن ابی نعیم
 فتاوی آئین
 پناه آنکه از خلق عظیم

۱۰۱

معاش تکیه بر کرم الهی کنی مکنست که در خواب کنی را بر تو نمایند
 که ترا کافنی باشد در تمام عمر پس چرا در امور دنیا کرم میانی
 و در امور عقبا کنیش خوانی اگر کوئی توبه در نظر است بشنو که عمر کاف
 با نهایت سرحت در گذراست و تحقیقی نیز بشنو و دلیرانه بپلتنه توبه
 مدد که گناه بد و قسم است یکی منوب بر تن مثل خمر خوردن
 و قمار باختن و زنا کردن و غیر اینها و یکی منوب است بجان که آن
 رسوخ اخلاق ذمیه است و چون معنی توبه ترک گناه است و ترک اخلاق
 ذمیه است در نهایت اشکال تا آنکه ترک یکی از آن سبب الهامتوان
 کرد مثلاً بجلی هر گاه که خواهد بخل از خود زایل کند باید که مدتی خود
 به بذل کردن و اداریه بخل را از خود زایل کند پس چون تواند گفت
 که ما هر گاه که خواهیم توبه کرد باین اعتباری هم این کلام فهم کن که
 در کار است اگر کوئی که امر دنیا ما را معلوم است و لذتش ما را
 مشاهد و آخرت معهود است و لذتش ما را مخفی است اینست که
 باعث اختیار دنیا شده است بر آخرت مثلاً قمار باختن خیرست
 لذت بجب دنیا از آنکه صحبت با مطلوب میداریم و صحبت مطلوب
 و سلفیکهای اول لذت است و نتوان گفت که حرکت دست مطلوب
 بصحبت او باعث آتش جهنم میشود که سبب بودن اینها از برای آتش

جنم بر مظاهر نیت **جواب** تریاک چیز نیت در نهایت نرمی و بی آزاری
که ام جز او باعث قتل میشود اگر کوفی که نهایت سردی و خشکی که در تریاک است
باعث قتل میشود **جواب** گوئیم که سردی و خشکی را تریاک و سایر مرکبات از خاک
اخذ کرده اند و از خاک که اصل است و ه متعال توان خورد و تریاک را که فرج است
نیک متعال باعث قتل میشود اگر جواب کوفی که ملکنت که در تریاک و مخصوص
ترکیب آن کیفیت است که ماندیم ما نیز گوئیم که شاید در قمار کیفیت است
که ماندیم و آن کیفیت باعث عذاب جهنم شود اگر کوفی که این جواب
تو قیاس مع الفارق است از برای آنکه تریاک چون کسی را کشت و کشتن را
مشاهده کردیم پس علت طلب کردیم معلول مشاهده را و در قمار معلول عذاب است
و آن موجود است و مشاهده نیت که طلب علت آن کنیم تا ضرر در شود که
گوئیم شاید در قمار کیفیت است که علت و غول آتش شود **جواب** گوئیم که جناب
چندین هزار پیغمبر و اوصیای ایشان و اجماع جمیع اهل مل و ادیان و توأ
ایشان مثل شاهد تو نخواهند شد با آنکه میگوئیم که در آخرت چند قول است
اول آنکه ثواب و عقاب امر حسی است چنانکه جمیع اهل مل بر آنند **دوم** آنکه
خیالی است چنانکه در خواب دیده میشود لکن دیدن خوابی انقطاعی دارد
اما در حقی دیدن دایمی است و انقطاعی ندارد و سیم آنکه حقیقت یعنی ثواب
و عقاب روحانیت و جسم را در ثواب و عقاب روحانی و خلقی نیت

و مانع آن نیستند که ثواب و عذاب علیحده نیز باشد **و چهارم** آنکه ثواب
و عقاب روحانیت و جسمانی نپاشند **و پنجم** جماعت معتدبه که در اصل شایسته
پیچ اعتباری و کتاب مشهوری و مذاهب متعارفی که کسی را حتمی بر آن
باشد نیت که ایشانرا ملحد و کونید میگویند که آخرتی و ثوابی و عقابانی نیت
پس میگوئیم که اگر قول آخر باطل غیر معتدبه واقعی باشد ترا حال چه خواهد شد
ظاهر که اگر عاقبتی اراده خوردن طعامی کند و طفل مجهولی گوید که ازین طعام مخور
که من دیدم که زهر داخل این طعام کرده اند البته آن مرد عاقل بلکه اگر مرد جاهلی
نیز باشد دست از آن طعام خواهد کشید **باین** دلیل که اگر این طفل دروغ
گوید از دست کشیدن بر من ضرر نخواهد رسید **اما** اگر راست باشد حال من
چه خواهد شد پس شنونده کلام انبیاء خصوصاً کلام سرور ایشان محمد بن عبد
صتی الله علیه و آله یقین که نقصان نخواهد کرد و بر و لغفهای غیر مینماهی
خواهد رسید و منکران ایشان بعد از ایام الیم گرفتار خواهند شد **ب**
در باب اخلاق محموده است و آن مشتمل بر **فصل**
فصل اول در توبه است مخفی نماید که تائب را بعد از توبه بفضوح
خدای بختانیده مهربان بر کنایان ظلمانی او چنان پرده نورانی در
پوشاند که اهل آخرت مطلقاً کمان ارتکاب حصیان بر وره اند
و آن نجات زوایه ارتکاب کناه کسانی را ماند که هرگز مرتکب کناه

نشود باشد حتی آنکه حضرت باری تعالی آن مکانی را که او در آن مکان کتب
آن گناه شده باشد امر فرماید که کنایه این بنده من در تو کرده است
فراموش کن و امر فرماید آن دو علی را که کنایه او را می نویسند که فراموش
کنید کرده های بنده مرا تا در روزیکه ملاقات کند خبار حصیان
از جنبه او نمودار نشود و یکی از محبوبان درگاه ماکرود از امام محمد باقر
علیه السلام منقولست که آن حضرت فرمودند که حضرت باری تعالی میفرماید
که هرگاه بنده کنایه هکاری روی بدرگاه ما آورد و توبه کند خدای مهربان
از توبه او چنان شادمان شود که کسی در شب غلغلی در میان زاد و راه
خود را کم کرده باشد و سیرت هلاک رسیده باشد زاد و راه کم خود را
بیاید پس آن شخص چنان شادمان خواهد شد از یافتن زاد و راه کم
باری تعالی همچنان شادمان خواهد شد ازین حدیث چنین معلوم میشود
که چنانکه آن شخص طلب زاد و راه کم خود میکند همچنان حضرت باری تعالی
طلب بنده کم شده خود را در میان صناعات و حصیان میکند و فرمود
این آنکه در خبر واقع شده است که حضرت باری تعالی بطور دوست خود
کرده اند از برای کنایه کار شب تا توبه کند برای روز و از برای کنایه
روز تا توبه کند از برای شب تا آنکه آفتاب از مغرب برآید یعنی
تا روز قیامت شیوه رحمت الهی اینست که کنایه کاران روز را

نکند

میخواهد که تا روز دیگر اسم کنایه هکاری برایشان صادق نیاید بلکه
میخواهد همان شب توبه کند و همچنین کنایه هکاری آن شب را میخواهد
که شب دیگر ایشان را کنایه هکاری گویند بلکه میخواهد که در همان روز توبه کند
تا و شب متوالی و دور و ز متوالی کنایه هکاری نباشند گویا چنانکه مادر
مهربان بصدر زبان فرزند خود را طلبد و مهربانها کند و گوید ای فرزند
مهربان من وای آرام جان من چرا از من کزانی و قدر خدای
که در راه تو کشیدم ندانی پاتما عطا کنم بر تو آنچه شایسته است بر تو
عالم نیز بچندین زبان انسان را بچندین نام طلب میکند و میگوید ای
بنده کنایه کار من چرا قدر خود نمیدانی تو از جمله روحانیانی بر توست
ندارد که کشته بیابان حصیان باشی و سرانجام کار خود ندانی و ندانی
که چندین هزار هزار سال صرف اجزای تخمیر تو شده است و چهل شبانه
روز بدوست خود طینت تو تخمیر کرده ایم چرا از ما کزانی و گاهی در
طلب میگوید یا ایها الناس ما خرک بر بک الکریم اشاره بر آنکه تو
انسانی چرا قدر خود ندانی چه چیز مغرور ساخته است ترا از پروردگار
تو که کریمت بر تو باری از اسم خود شرم دار ما نام تو انسان کردیم
و تو از ما دوری کردی و روی بدرگاه ما کردی باری ما تقصیر تو
کمیریم و کنایه آن تو بریزیم و بر بسیاری کنایه آن خود نگاه مکن چنان

تو تحت توبه بادل گران و سینه بریان و دیده گریان بدرگاه مانی
مار لازم افش که از روی الشات بسوی تو نظر کنیم و نور نظرست
مار که درت گناه در مقابل نماید اگر موازی کوههای عالم باشد بد
قید لفظ کریم در آیه کریمه می تواند که اشاره باشد به طریق تخلص چون
میخواهد که از تقصیر سنده گناهکار درگذرد و بهانه میجوید در وقت آنکه
تندید سید پدر و میگوید که ای انسان چه چیز است که ترا منور گردانیده
از پروردگار تو آنچنان پروردگار که این صفت دارد که گریست تا تو را
خلاص یابی و کوفی که کرم تو را شفته عصیان گردانیده بحال اثر آن کرم
طلب میکنی تا خدا تعالی باین کشته از تقصیر او درگذرد و گواهی طلب
میگوید که یا بنی آدم اشاره بر آنکه فرزند صفتی و قبیلهی جیب نباشد
که از تو ناصافی بظهور آید اگر از انسانیت شرم نداری از اصالت
شرم دار سؤال مخفی غیبت که فرزند آدم را در صحن منع کردن
از گناهان و سبب ساختن که تو فرزند آدمی با آنکه اول کسی گناه کرد
آدم بود مناسب غیبت مکرم و لا تقربا هذه الشجرة فمکو نامن الظالمین
فاز لها الشيطان معنا حاضرها ممالک انما فیه بکوشت سخروده است
جواب علمای امامیه رضوان الله تعالی علیهم در تفسیر این آیه کریمه فرمودند
که مراد ازین نهی که درینجا واقع شده است نهی تنزیهی است نه تخریمی
در الکی

پس اگر کسی آنچه را که منی شده باشد بنی تنزیهی بعضی آورد گناهکار
نخواهد بود پس آدم علیه السلام داخل گناهکاران نباشد بدانکه
فرمودندی که خدا او را رحمت کند نکته چندی در تفسیر این آیه فرمودند
اگر بیان کنیم نامناسب نخواهد بود فرمودند که چون خدا تعالی آدم را
خواست خلق کند در تخمیر او با علوم و صنایع و حجاب و غریب کردن
گردانید که علم آدم الاسما اشاره برین بود و چون تخمیر آدم درشت
دنیاشد لابد بعد از مقارن شد قالب روح را باید که آدم ساکن
در بهشت دنیا باشد و آنچه در مضمهر بود بایست که در دنیا بظهور آید و
پس آن آمدن او موقوف بود بخوردن گندم یعنی حاصل شجره ممنوعه
بواسطه آنکه از خوردن حاصل میگردید در او حالتی که بعد از حصول
آن حالت آدم صلاحیت آن نداشت که در عالم روحانیان باشد
و آدم لذتی که در بهشت داشت چون لذات روحانی بود که خوردن
بخوردن گندم فرود میآورد پس چون از جمله آن چیزها که در آدم
بواسطه مصلحتا و در بیه کذاشته بودند مضمون الانسان حریص
علی مانع بود پس نهی فرمودند آدم را از خوردن گندم و شیطان
چون سینه الوامه بود تو هم کرد که این نهی تخریمی است و از
امراری که در تحت این نهی بود خبر دار نبود و تخریم کرد آدم را

بسیار است که در این آیه کریمه
فرمودند که خدا او را رحمت کند
نکته چندی در تفسیر این آیه
فرمودند که چون خدا تعالی آدم را
خواست خلق کند در تخمیر او با
علوم و صنایع و حجاب و غریب
کردن گردانید که علم آدم
الاسما اشاره برین بود و چون
تخمیر آدم درشت دنیاشد لابد
بعد از مقارن شد قالب روح را
باید که آدم ساکن در بهشت دنیا
باشد و آنچه در مضمهر بود بایست
که در دنیا بظهور آید و پس آن
آمدن او موقوف بود بخوردن
گندم یعنی حاصل شجره ممنوعه
بواسطه آنکه از خوردن حاصل
میگردید در او حالتی که بعد از
حصول آن حالت آدم صلاحیت آن
نداشت که در عالم روحانیان
باشد و آدم لذتی که در بهشت
داشت چون لذات روحانی بود که
خوردن گندم فرود میآورد پس
چون از جمله آن چیزها که در
آدم بواسطه مصلحتا و در بیه
کذاشته بودند مضمون الانسان
حریص علی مانع بود پس نهی
فرمودند آدم را از خوردن گندم
و شیطان چون سینه الوامه بود
تو هم کرد که این نهی تخریمی
است و از امراری که در تحت
این نهی بود خبر دار نبود و
تخریم کرد آدم را

بسیار است که در این آیه کریمه
فرمودند که خدا او را رحمت کند
نکته چندی در تفسیر این آیه
فرمودند که چون خدا تعالی آدم را
خواست خلق کند در تخمیر او با
علوم و صنایع و حجاب و غریب
کردن گردانید که علم آدم
الاسما اشاره برین بود و چون
تخمیر آدم درشت دنیاشد لابد
بعد از مقارن شد قالب روح را
باید که آدم ساکن در بهشت دنیا
باشد و آنچه در مضمهر بود بایست
که در دنیا بظهور آید و پس آن
آمدن او موقوف بود بخوردن
گندم یعنی حاصل شجره ممنوعه
بواسطه آنکه از خوردن حاصل
میگردید در او حالتی که بعد از
حصول آن حالت آدم صلاحیت آن
نداشت که در عالم روحانیان
باشد و آدم لذتی که در بهشت
داشت چون لذات روحانی بود که
خوردن گندم فرود میآورد پس
چون از جمله آن چیزها که در
آدم بواسطه مصلحتا و در بیه
کذاشته بودند مضمون الانسان
حریص علی مانع بود پس نهی
فرمودند آدم را از خوردن گندم
و شیطان چون سینه الوامه بود
تو هم کرد که این نهی تخریمی
است و از امراری که در تحت
این نهی بود خبر دار نبود و
تخریم کرد آدم را

بسیار است که در این آیه کریمه
فرمودند که خدا او را رحمت کند
نکته چندی در تفسیر این آیه
فرمودند که چون خدا تعالی آدم را
خواست خلق کند در تخمیر او با
علوم و صنایع و حجاب و غریب
کردن گردانید که علم آدم
الاسما اشاره برین بود و چون
تخمیر آدم درشت دنیاشد لابد
بعد از مقارن شد قالب روح را
باید که آدم ساکن در بهشت دنیا
باشد و آنچه در مضمهر بود بایست
که در دنیا بظهور آید و پس آن
آمدن او موقوف بود بخوردن
گندم یعنی حاصل شجره ممنوعه
بواسطه آنکه از خوردن حاصل
میگردید در او حالتی که بعد از
حصول آن حالت آدم صلاحیت آن
نداشت که در عالم روحانیان
باشد و آدم لذتی که در بهشت
داشت چون لذات روحانی بود که
خوردن گندم فرود میآورد پس
چون از جمله آن چیزها که در
آدم بواسطه مصلحتا و در بیه
کذاشته بودند مضمون الانسان
حریص علی مانع بود پس نهی
فرمودند آدم را از خوردن گندم
و شیطان چون سینه الوامه بود
تو هم کرد که این نهی تخریمی
است و از امراری که در تحت
این نهی بود خبر دار نبود و
تخریم کرد آدم را

بخوردن کندم. تاب این کندم ندارد هیچ پاک. خیر آدم زانکه او
 نوزارت و خاک. تا ازین کندم بروید کارها. خود از و ظاهر شود هر
 چون آدم کندم خور و خورنده کندم را ممکن نبود در حجت ماندن
 پس بابت که آدم پرون رو از حجت و شیطان بد مکان با عقاد خود
 پنداشت که آدم را خوار کرد در حجت. فاز لهما استیلا همانانی عقاده
 اشاره بر میت و مذامت که خاستان این خاری بر آدم کاستان
 ارم خواهد کردید که چه شد در پای آدم خاریا. لیک هر یک خارشند
 کلارما. خاطر جها تاکا کافیه میس پرون کردند آدم و حوا را از آنچه
 در آن بودند از شیقته شدن در نعیم حجت و غافل شدن از عبادت
 حد او ند علی الاطلاق میس پرونش کردند از حجت در تبا ظلمنا کویا
 شنی گفت آدم که ظلمنا ففنا. او ز فضل حق بند غافل چوما. در گنه
 او از ادب پنهانش کردن. زان گنه بر خود زدن او بر بخورد. بعد تو ب
 گفتن ای آدم نه من آفریدم در تو آن جرم و معنی که تقدیر و قضای
 من بر آن. چون بوقت عذر کردی آن نهمان. گفت ترسیم او
 نگذاشتم. گفت هم من باس آت داشتیم. هر که آرد حرمت او
 حرمت برد. هر که آرد قند لوزینه برد. در دال چایید و سوزید
 تا توانی رفت این ره ای پسر. شیخ محمود شبستری می ای ای
 کندم

که آدم را از ظلمت صد مدد شد. را نور البیس ملعون ابدند. حجاب
 ظلمت بهتر از نوزارت زیرا که آدم را از ظلمت استیلا و طبیعت در
 اکل شجره صد مدد شد. و بسبب عدم آنها از آن منعی بکنه خود مقرر گشته
رتبا ظلمنا فرمود و این معنی موجب اصطفا او گشت. و البیس لعین
 از خور و نور تیره و احتجاب بانانیت ملعون و مطرود ابد گشت میس
 هر آینه سالک راه میباید که با وجود طاعات صوری و معنوی و آقا
 بشر ایط آداب طریقت مغرور نگردد و خود را از همه کس کمتر و عاجز تر
 شناسد که هیچ وسیله بدرگاه بغیر از عجز دینی و سنگت و نیاز مندی
 نیست. زاد راه عشق عجب است و نیاز. کردین ره میروی بگذر
 زانرا. از حیل و زحلم و زهدت سود نیست. خبر سنگت و منتهی بهبود
 نیست. و کاهنی در طلب جبار فرماید که یا ایها الذین آمنوا شما
 بر آنکه عیب نباشد که تو دعوی ایمان کنی و در حصن امان ماکه ترک
 معاصی است در نیائی باری اگر از انسانیت و اصالت خود شرم نداری
 از دعوی ایمان شرم دار و خود را از دروغ گویان مشاخر حین روزی
 قلیل ترک این ناشائیت کن. و از همه جهت روی بمن آرمایی آنچه
 هیچ چشمی ندیده است و بشنوی آنچه هیچ کوشی نشنیده و دریایی آنچه هیچ
 دلی دریافته است. زین شهید یک انگشت کلمات بچشان. از دلالت

این صفت را در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز
در وقت بروز

اگر خودی تف کن **فصل دوم** معنی نماید که توبه واجب بر
مخلقی از افراد انسان در هر آنی از اوان اما آنکه توبه واجب است از
برای آنکه گناه اعم از آنکه تحریمی باشد یا تنزیهی مرض است برج
کرده لیکن تفاوت توفع مرض واجب است اعم از آنکه واجب باشد
بطریق تخم یا بطریق اولیت اما آنکه هر مکلفی را واجب است سبب است
که چون انسان جمع صفات بهیمیت و سعیت و شیطانت و
ربوبیت است تا قادر باشد بهوت و غضب و خداع و استیلا بقدر
احتیاج در وقت احتیاج و چون این چهار صفت نهایت رسوخ
یا فیه بود اکثر افراد انسان مرکب بریادتی از قدر احتیاج شدت
و زیادتی ازین اوصاف از مملکت است و اگر فردی از افراد انسان
مرکب زیادتی شده باشد مرکب خلاف اولی شده خواهد بود
و اگر مرکب خلاف اولی شده باشد البته او را خطی روی داد
خواهد بود و اگر از خطت نیز فارغ باشد با آنکه این مرتبه از افراد
در مقامی خواهد بود که بالاتر از آن مقام ممکن نباشد بواسطه آنکه
مقامات کمالیه غیر منتهای است پس او را ترقی ازین مقام کمالست
و توفیق درین مقام ترک اولی خواهد بود و بازگشت از جمیع اینها لازم است
و بازگشت از اینها توبه است ازین جهت که رسول صلی الله علیه و آله

فرمودند که روزی هفتاد بار توبه میکنم پس هر فردی از افراد انسان از توبه
واجب باشد یعنی اعم اما آنکه در هر آنی از اوان واجب است بواسطه آنکه ظاهر است
که هیچ فردی از افراد انسان نیست که در وقتی از اوقات یا آنی از اوان
فارغ از یکی مذکور است بوده باشد پس در هر وقتی از اوقات و آنی از اوان
توبه واجب باشد و مراد از توبه که اینجا مذکور است اعم است از توبه
بلکه مراد بازگشت مطلق است معنی نماید که توبه عوام اکثر بازگشت از
کبایر است و توبه صالحان رجوع از کبایر و از صرار بر صغایر و شقیان
از صد در صغایر و توبه عارفان از خطت از ذکر باریعالی و توبه معصومین
از وقوف در مقامی است که فوق او مقامی دیگر باشد **فصل سوم** آنکه
اول صفی که در انسان ظاهر میشود صفت بهیمی است لهذا در میان
شهوته و حرص مقدم بر صفات دیگر روی نماید و بعد از آن صفت
سعی ظاهر میشود چنانکه در نوجوانان منازعت و جدال جلوه میکند و بعد
از آن صفت شیطانت سرکشی نماید و لازمه آن کبر و حلیت و فریفت
و بعد از آن صفت ربوبیت طمع میکند و لازمه آن کبر و استیلا و طلب جاه
و رفت و جت و حب است و بعد ازین مراتب نفس مبوی کمال عقل حرکت
سکینه و ابتدای این حرکت غالباً در وقت بلوغ است و کمال عقل در
چهل سالگی روی نماید غالباً و ظهور آن کمال ظاهر میشود و کمال ایمان

پس از آن ترقی نیاید تا آنکه اخلاق ذمیه جمیعاً زایل شود و اخلاق حمیده
حاصل گردد و این مرتبه کسی را کمتر دست دهد پس ظاهر شد که اخلاق مذکور
جمیعاً تابع عقل و شکر شیطانند و اخلاق محموده جمیعاً تابع عقل و خداوند
پس در وقت طلوع عقل این هر دو شکر در مقابل یکدیگر در آیند و در میان
ایشان مقاتله و مجادلت صورت میزند در فضای دل پس خوشحال جوانی
که در سرفرازی لشکر خدا کوشید و از دست سالار لشکر شیطان باده زب
نوشید **اینست** مراد از آن حدیث که هر کس را امر و برش مساوی دیگر رود
باشد مغفوت **فصل چهارم بدانکه هر گاه جمیع شرایط توبه بفع
آمد توبه مقبول در گاه آهست** نهایت بعضی بر آنست که بولی این
توبه از عالم فضیلت و بعضی بر آنست که بر خدای واجبست قبول کردن
به تقدیر قبول لازمت و مطلب حاصل و علامت قبول آنست که دل
خود را فورانی میند و ظلمتی که از کثرت گناهان به سریده بود اثری
از آن در دل نماند و گناهان بیخ بنام نرسد و اگر بخاطر آید طبع آنها
عزیزت کند ازین جهت که گفته اند که توبه صابون گناهانست و در
حدیث وارد شده است که تائب کسی را مانند که هرگز گناه نکرده باشد
**فصل پنجم علاج عدم ارتکاب به توبه مثل عقد و صراحت از
جهت آنکه اصرار عظیم اثبات صراحت در سیاه کردن دل پس از آنست**

واجبست چون ازالت امراض بدن بلکه اوجبت از جهت آنکه این
مرض اعظم از امراض ابدانست از چندین جهت اول آنکه مریض بدنی
خود را مریض داند پس در معالجه کوشد و مریض در گناه گناه هر مرض مذکور
بلکه صحت شمارد پس بکفر معالجه نیفتد و همچنان بماند تا بهلاکت رسد دوم
آنکه امراض ابدان نهایت معلومت که آن موت باشد پس در معالجه
کوشد و امراض ایماز نهایت که شقاوت ابدیت هر کسی را معلوم
منیت پس در تدارک نکوشد **سیم آنکه** امراض ابدان را طیب یافت
شود بلکه معالجه آن کند اما امراض ایماز را طیب بندرت یافت شود
جهت آنکه اطباء این مرض علما اند و علماء اکثر درین زمان مریضند جهت
آنکه مهملترین امراض ایمان است و دنیاست و این شیوه درین زمان
شعار علماست حتی آنکه همصحبی اهل دنیا را بر خود کمال دانند مع ذلک
خود را عالم دانند و خلق را ترغیب بدینا کنند و مرخبات چندی
نقل کنند این طایفه کسی را مانند که مرض مسری داشته باشد خلق را
از خود اجتناب نفرمایند بلکه ایشان را ترغیب مصاحبت کند تا آنکه
آن مرض سرایت کند **فصل ششم در شناخت اسباب صرار
بر عصیان و بیجان کوشیدن در معالجه و دفع آن و این پنج
نوعست** اول آنکه نفس اماره میگوید که جنات النعیم نیستم

و عیش دنیوی نقد است و هیچ عاقل نقد بنسبه نداده است **علاجش آنکه**
فکر کند که هر گاه آئینه موعود امری باشد در نهایت شان و شوکت
و سستی درآمدش نباشد یقین که اختیار کردن نسیم راجح است **نظر بقدری**
که فانی و غیر معتد به باشد و در آمدن موت خود هیچ احدیر اشک میت
و در فانی بودن لذات دنیا نیز هیچ احدیر اشک میت پس عاقل چون
اختیار دنیا کند و آخرت از دست گذارد **دویم آنکه** نفس فریفته شود
و خود را بدست لذات دنیا دهد پس صاحب این نفس را قلع خواش
در نهایت اشکالت **علاجش آنست** که فکر کند که اگر طیب نصرانی در
مرض او گوید که آب منوش که ترا سضر باشد یقین که گوش بگفته آن
نصرانی خواهد کرد و آب که الذاشی است ترک خواهد کرد و شربتی
از آن نخواهد نوشید پس هر گاه **محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله**
گوید که قلبی از لذات فانی را ترک کن که بعوض آن تو لذات
باقی دائمی خواهی داشت **او** چیز دیگری گفته آن حضرت گوش نکند اگر قلبی
از عقل دانسته باشد **سیم آنکه** از اسباب اصرار کبنا **تسویف است**
یعنی نفس را و عده فردا کردن چنانکه شراب خوار گوید که خوب
سملت این بهار را نیز بگذرانیم غنیمت است چند روزی بسر بريم
هنوز خواهیم اول عمر ما است **انشاء الله تعالی** چون تابستان شود توبه

باید

خواهیم کرد **علاجش آنست** که نفس را مخاطب سازد و گوید که ای غافل
توبه دانی که به تابستان مانی عمر او فانیست و ملک الموت کسی را خبر
نمیکند خود را فریب ده و وصیت نامه بر زیر بالین نه مگر آنکه دانی که
فرزاد چه نام داری مرده ات خوانند یا زنده کار امروز بفرزاد ممکن
که تسویف سالک را نشاید **رشم** که خار از یا کتوم محل نمان کشت از
نظر **کلیله** خاف کتوم و صد ساله را هم دور شد **مرد** باید تا محکمست کار توبه
بفرزاد نگیرد و روزی بر احوال خود پردازد **چهارم** افتشای کناه خود
کند و از خلق بپوشاند و از ان افتا کردن مسرور باشد و کمال داند علاج
این شیوه بسیار شکل است **مکوبد** عای و دوستان خدا تعالی این فعل را آگاه
کردند و بدین نگاه خود راه ندیدند **پنجم** آنکه چون از خلق پوشیده است
و افتشای آن نشود مسرور و مصر است و خاطر خود جمع کرده است از اینکه
خلق نمیدانند آنچه آرزو دارد تقصیر نمیکند و این شیوه سبب حرمت کناه
کردن او شده است **علاج** آنکه نفس خود را مخاطب سازد و گوید ای
خافل تو مسروری از اینکه خلق ندانند چرا بپوشی از اینکه علم خدا تعالی
محیط بر جمیع اشیاست و رسوای روز قیامت افصح از خجالت خلق است
و بسا باشد که قهر آتی حرکت کند و ترا در دنیا رسوا کند و در آخرت لعن
ایم مستلک را داند **الطف حق** با تو مدارا نکند چون از حد بگذرد رسوا کند

اگر کسی گوید که آنچه کفشی حق است **آنا** کریمی و مهر بانی و خطا پوشی خدا
بر بندگان کنا هکار بمقدار ظاهر است و عیب جوئی و تاهربانی و بچمانی
خلق المجرمن الشمس است پس از خلق پوشیدن با آنکه خدا تعالی و اندر من
باشد **بگوئی** که اگر تو در قول خود صادق باشی باید که در گناه مصر نباشی
که سب و اهرار باعث فضیلت گردد **حاصل** کلام آنکه ننده باید که همیشه
از کردار بد خود پشیمان و با نفس خود در جدال باشد و اگر در گناه می مصرت
و نتواند که با نفس خود بر آید باید که همیشه متأسف باشد و در خلوتها
دعا کند و از خدا تعالی سبب توفیق طلبد در کردار خود خلق را از غیب بر
فعل بد خود نکند بلکه منع نماید و گوید که من گرفتار نفس شوم شده ام شما
بر من درین افعال بی روی مکنسید تا اگر چه خود ضلالت مضل نیز نکند
و بسبب این شیوه صاحب بدعت نشود **در خبر است** که یکی از علمای
بنی اسرائیل از بدعت که داشت توبه کرد خدا تعالی بر پیغمبر آن زمان
وحی فرستاد که آن ننده کنا هکار ما را بگوئی که هر کس ای که میان ما و
تو بود در گذشته **آنا** که جمعی از بندگان ما را که گمراه کردی و با تشنه جهنم
گرفتار کردی چه خواهی کرد **فصل هفتم** بد آنکه ادای حقوق **عبدال**
توبه از شر ایله توبه عنیت بلکه امر دیگر است که بر تو واجبست که
عبدال از توبه بجای آوردی حاصل آنکه هر گاه ننده کنا هکار باز است

و روی بدر گاه خدا تعالی آورد و توبه کرد اگر آن توبه لازم دیگر ندارد
مثل پوشیدن حریر **عبدال** از توبه چیزی دیگر بر دل لازم نیست و تسکین
خواهد بود و اگر لازم دارد که باید **عبدال** از توبه بجای آورد و برود
که تکامل نکند و **عبدال** از توبه بجای آورد و اینکه گشته شد که **عبدال** از توبه بجای
آورد و مبتلاست یعنی که اگر پیش از توبه بجای آورد بجای آورد و تصویب
ندارد و این چهار قسم است **اول** حق الله خیر مالی مثل آنکه کسی کمال
نماز باشد و اکثر نماز از وفوت شود باید از ترک نماز توبه کند و **عبدال** از توبه
برود واجبست که آنچه از نماز فوت کرده است قضا کند و بر او چیزی دیگر
خیر این نیست **دوم** حق الله مالی مثل کفارات باید که **عبدال** از توبه بفضیل
آید **سیم** حق انسان خیر مالی اگر اضلال باشد باید که ارشاد کند
یعنی برود و واجبست که نزد آن شخص رود و گوید که آنچه ما در فلان باب شما
تعلیم کردیم **بد آنکه** ما خطا کرده ایم بر آن گشته ما **عبدال** ازین عمل مکنسید
و اگر از گشته او ترک جادوقی کرده باشند اعلام کند که تدارک آن مکنسید
که ما خطا کرده بودیم در آن مسئله **و اگر** قصاص باشد باید که **عبدال** از توبه
اعلام کند **مثلا** اگر پدر کسی را بقتل رسانیده باشد بگوید که بد کردم پدر
ترا بقتل رسانیده ام **اختیار** در ادای خواهی قصاص کن و خواهی بخشای
و خواهی دیت بگیر **و اگر** حد باشد مثل آنکه شخصی را گشته باشد که ای

ولد الزمان و آن شخص پاک مولود باشد و او شنیده باشد که او را نسبت بحرام
زادگی داده اند واجبست که آن شخص را تکلیف دهد در اجرای حد و اگر
نشیده باشد در پنجا دو تولد بعضی گفته اند که واجبست که اعلام کند تا
ابرای ذمه او شده باشد و بعضی گفته اند که اعلام لازم نیست از برای
آنکه شاید که اعلام باعث عداوت مجددی شود و ظاهر اینست که هرگاه او
نشیده باشد باید که توبه کند و اعلام نکند مگر آنکه یقین داشته باشد از اعلام
مالی هم نمیرسد یا آنکه بر من بیان کند چنانکه گوید که ترا بر من حقی است
باید که بر من بخشای و از تقصیر من درگذری. چهارم حق الناس
مالی است. پس واجبست که خود را از آن بری الذمه سازد بقدر
امکان و اگر صاحب قوه شده باشد باید که خود آن حق را با اولاد
صاحب حق رساند یا وصیت کند با اولاد خود یا به پیکانه که بعد از
آن حق را با اولاد صاحب حق رسانند و برای ذمه او طلب کنند
فصل نهم در آنکه در توبه بعضی کفایان توبه کردن
مثلا خمر خوردن و از زنا توبه کردن خلافت بعضی گفته اند که آن
توبه درست نیست و بعضی گفته اند که درستست از برای آنکه گرفتار
عقوبت مکاره است و خود را از دست نفس بکلیا رها کند و خلاص گردد
پس باید که خود را آهسته آهسته از دست او خلاص کند پس باز بماند

که از بعضی

که از بعضی توبه کند تا آنکه توفیق رفیق گردد و از جمیع کفایان توبه کند
اگر گویند که خدایتعالی در قرآن مجید فرموده است که من توبه کاران را
دوست میدارم پس اگر کسی از زنا توبه کند و خمر نوشد و او را توبه کار
توان گفت لازم آید که خدایتعالی خاره را دوست دارد. جواب آنکه
دوستی اقسام دارد و ممکنست که خدایتعالی آنکس را دوست دارد از جهت
توبه کرده است. اگر چه توبه دیگر نارضا باشد و دوستی که باعث نجات باشد
تمام دوستی خواهد بود یعنی از دوستی که از هیچ جهت در میان نارضا
نباشد بلکه از جمیع جهات خدایتعالی از و راضی باشد. سوال در حد
وارد شده است که توبه کار مثل کسی است که هرگز گناه نکرده باشد
پس اگر کسی از زنا توبه کند و خمر خورد و او را توبه کار توان گفت لازم
آید که خاره هیچ گناه نداشته باشد. جواب گوئیم که در آن کفایان که
از آن توبه کرده است مثل کسی است که هرگز گناه نکرده باشد. بد آنکه
در توبه موقت نیز علل را خلافت یعنی توبه کردن در وقت خاصی
مثل آنکه گوید که توبه کردم که تا یکسال شراب نخورم بعضی گفته اند
که جایز است و بعضی گفته اند که جایز نیست اما اگر کسی گوید مثلا که
بعد از یکسال توبه کردم که دیگر شراب نخورم گفته اند که گوید یا این مرد
گفته است که در مدت عمر توبه میکنم از برای آنکه او نمیداند که بکلی است

باقیت یا نه بلکه مکنت هاندم درگذرد اما ظاهر است که این توبه
اگر از روی درد باشد این معنی که گوید خداوند از دست نفس شوم
عاجز مانده ام نمیتوانم رهایی یافت انشاء الله تعالی که بعد از فلان وقت
دیگر این کار نخواهم کرد پس بعد از آن وقت توبه خواهم کرد و روی
بدرگاه آورد یقین که بی اجر نخواهد بود و چون بعضی در توبه تفصیل کنایه
شرط کرده اند یعنی گفته اند تا یب باید که در وقت توبه کردن یکی یکی
کنایه را ذکر کند یعنی اگر قمار باز و شراب خور و زنا کار باشد باید
که در وقت توبه کردن بگوید که خداوند بازگشت کردم از قمار و شراب
و زنا و مجمل گوید که توبه کردم و یکی یکی کنایه را بنام طریقی آورد و اگر
چنین کند توبه او نزد ایشان قبول نخواهد بود و بعضی دیگر تجویز کرده اند
اما ظاهر است که در توبه تفصیل لازم نیست اما باید مجموع را مجمل بجا
آورد یعنی قصد کند که هر چه از من سرسبز از ناشایست از جمع در
گذشتم پس اگر چنین توبه کند قبول بود اما اگر مفضل ذکر کند بهتر است
سؤال اگر زنا کار باشد و آلت مردی او را ضایع کند یا آنکه گناه کار
مرضی داشته باشد که در آن مرض اسید نجات نداشته باشد و در وقت
یعنی در خوابی یا در چنین مرضی توبه کند آیا توبه او مقبول است یا نه جواب
آنکه اکثر علماء بر آنند که توبه او مقبول است **بنا** آنکه هر گاه سبزه
کنایه

کنایه توبه کند و باز نفس شوم بر سر کارش آورد و مرکب کنایه
کرداند باید باز توبه کند و از درگاه الهی ناسید نشود و اگر باز کنایه
کند باز توبه کند حدیثی از امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که منقولست
این است که شخصی نزد آنحضرت آمد و گفت یا امیر المؤمنین کنایه کردم
چه باید کرد حضرت فرمودند که توبه کن گفت که توبه کردم و باز کنایه کردم
فرمود که باز توبه کن گفت تا یکی یا امیر المؤمنین فرمودند که تا شیطان را
کور و نفس را مقهور کردانی **بنا** باز آ باز آ هر آنچه هستی باز آ **بنا** صدق
اگر توبه شکستی باز آ **بنا** و باید که سبزه کتیه بر کرم الهی نکند باین معنی که در
در گناه کردن نباشد که غضب الهی نیز عظیم است و ناسید مطلق
نیز نشود که خدا تعالی مهربانست **بنا** امین شو که مرکب مردان مرد را
در سنگ لایح باویه پیا بریده اند **بنا** نوسید هم مباحست که زندان باده
نوش **بنا** ناکه بیک خردش بمنزل رسیده اند **بنا** ناکه سبزه کنایه
باید که چه حقت از ناله و ندامت فارغ نباشد و گوید که چون ماه
رمضان یا شب جمعه شود توبه میکنم یا در فلان مکان که مکان شریف
توبه میکنم که سبزه امرک امان ندیده او در زیر بارگاه باشد که
خدای تعالی در همه جا حاضر است و همیشه در رحمت او گشوده و بند
کنایه کار را میبلند فریب شیطان را مخور و آگاه باش **بنا** سبزی سبخت

در نزد خدا کی خدا آرزوی بر من کشا. عارفی آنها کمر بسته بود
گفت ای غافل کی این درست بود. محقق نماز که یکی از درهای
رحمت الهی دعاست پس بنده کنایه کار باید که هرگاه آگاهی او را
دست دهد مناجات و دعا مشغول شود تا شاید که خدا تعالی لطف
کند و او را نجات دهد و توبه اش مغیب کند از امام محمد باقر علیه السلام
منقولست که فرموده اند که خدا تعالی وحی فرستاد به داود علیه السلام
که یا داود بنزد بنده من دانیال رو و بگو که دانیال کنا کردی من
آمرزیم و باز کنا کردی باز آمرزیم و باز کنا کردی من آمرزیم
بار چهارم کنا کنی ترا نخواهم آمرزید چون داود ۲ پیغام رساند دانیال
گفت یا داود تو آنچه حق پیغام بود بجای آوردی چون سحر شد دانیال
برخواست و لباس بندگی در پوشید و مناجات مشغول شد گفت
خداوند این پیغامی که داده آورد رسید بعزت و جلال تو قسم که اگر
لطف نکنی و ما پچارگان را از کناه نگاه نداری هر آینه کناه خواهیم کرد
و خواهیم کرد از امام بحق مناطق حضرت محمد صادق علیه السلام
منقولست که آنحضرت گفت که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند
کسی که توبه کند پیش از موت بیکسال قبول کند خدا تعالی توبه او را
بعد از آن کفشد که بدستی که سال بسیار است کسیکه توبه کند پیش از

موت بیکاه قبول کند خدا تعالی توبه او را بعد از آن کفشد که بدستی که
یکماه بسیار است کسیکه توبه کند پیش از موت بجمعه قبول کند خدا تعالی
توبه او را بعد از آن کفشد بدستی که جمعه بسیار است کسی توبه کند پیش از
موت بروزی قبول کند خدا تعالی توبه او را بعد از آن کفشد بدستی که
یکروز بسیار است کسیکه توبه کند پیش از آنکه معاینه چند قبول کند خدا تعالی
توبه او را محقق نماز که این حدیث دلالت کند بر نهایت توبه الهی
بر کنا بکاران و بر خواهش بازگشت ایشان که مهلت داده است تا
زمان معاینه که علامات موت را معاینه چند یا آنکه ملک الموت را
معاینه چند یا آنکه امه علیهم السلام را معاینه چند چون در حدیث است
که هر کسی از موافق و مخالف را در وقت نزاع ارواح امه علیهم السلام
مصور و حاضر میشوند بر دوستان بخیر خطاب و بد دشمنان باشند
عقاب از جمله مرتبه های الهی آنکه ملک الموت را فرموده که چون
مذکبان ضعیف ناتوان در مدت عمر گرفتار نفس اماره دلوازمه
بوده اند و بدین سبب از کثرت هوا و هوس توبه نکرده اند برای
در وقت نزاع روح ایشان ابتداء از انگشتان پاکن و آهسته آهسته
به بالای رده که شاید که تا جان طیب رسیدن روی بدرگاه ما کنند
و تخته توبه بدرگاه ما آورند و ما از تقصیرات ایشان درگذریم و کرده

ایشان بروی ایشان نیاوریم و پی پریش داخل بهشت شان کردیم
که ملائکه عذاب حیا میکنند که بندگان مؤمن را بد و نوح برند **فصل مهم**
در خوف و رجاست بدانکه خوف و رجاء دو بالند که خدا جویند
بدان دو بال رحمت ایزد متعال میپزند و بدانکه ستر در آنکه خوف
بدون رجاء و رجاء بدون خوف مذکور گشته است که خوف
بدون رجاء بقنوط میکشد و قنوط از اخلاق ذمیه است و رجاء
خوف بنده را با مباحث میکشد و اباحت از اصول صفات است
و گفته اند که رجاء جلالت است که میکشد بنده را بسوی پروردگار
و خوف تازمانه است که میراند بنده را بسوی او پس خوف و رجاء
با هم معیشت که کیفیت آن بحالت در فضیلت خوف و رجاء
خوف از مقامات عالی است و او را اثره بسیار است و فضیلت پیشتر
و خوف غزه علم است یعنی بی علم ممکن نیست چنانکه در کلام مجید واقع
شده است که ترسندگان از بندگان خدا را علماء اند و در اجبار
آمده است که هر گاه بنده گناه کار یا پروردگار کند و از خوفی در
دل آن بنده بهرسد و سوی بر اندام او لرزد گناهان از او چنان
فرود ریزد که برک از درختان و پهنین وارد شده است که اگر بنده گناه
در دل شب بیدار شود و یاد گناهان کند و از آن خوفی در دل او بهرسد
از آن

و از آن خوف قطره آبی از چشم گناه کار فرود ریزد آن قطره آبی گناهان
او را چنان شوید که سیلاب عظیم جنار را از کوهسار و در حدیث قدسی
آمده است که من که پروردگار عالمیانم و دو خوف بر بنده می پسندم
و دو امن با هم نمیدهم پس اگر بنده در دنیا از من خائف باشد در آخرت
این خواهد بود و اگر در دنیا امن باشد در آخرت عاقبت خواهد بود
اما خائف باید که خالی از رجاء نباشد چنانکه گذشت **در حقیقت خوف**
بدانکه خوف شعله است از اثر آتشی که در دل از اجتماع دو علم حاصل
شده است اول علم بآنکه خالق کون و مکان از جمیع کردار ناقص
ناشایست بندگان خبردار است دوم آنکه با آن عظمت و جبروت
و استغنا و بی نیازی که دارد آخرت تو ضعیف را با او سر و کار است
و بدانکه نقصان و کمال خوف نقصان و کمال این علم است
و علامت کمال خوف آنست که شهوت و لذت دنیا بر تو منقطع گردد
و دل خاضع و تن شکسته و چشم منناک بهرساند و همیشه از خلق غلوست
جوید و کردن در امتثال الهی بند ازین جهت گفته اند که زهد اثر
خوف است **در حقیقت رجاء** بدانکه رجاء چشم داشت نیکی بود اما
معنی این فهم باید کرد که شبهه تمنا و طلب محال نشود اگر صاحب درکی
تمیز این از تمیل محسوس توان کرد مثلاً اگر کسی راز مینی و آبی و تخمی باشد

و در آن زمین مطلق صنعت زارعی بفعول نیارد و امید حاصل داشته
داشته باشد تنها و طلب محالت و امید واری درینوقت مذموم است
اما اگر آنچه لازمه زراعت بفعول آورد و دل بجداسند و امید حاصل
شود این رجاست و مذموم نیست پس اگر تو نیز در ولایت دین داری
تخم ایمان در زمین سینه کاری و باب اطاعتش شاداب کردانی و از
حارثا بپندیده آتش خالی کردانی و چشم بفضول فیاض علی الاطلاق داری
یقین که حاصل آن بر داری و زاد آخرت سازی و در روز احتیاج
سهره و رشوی **فصل یازدهم در زهد** خوشا جو امری که مردانه
برخیزد از خوابگاه دارالغزور و جو امر دانه استا و کی نماید در تدارک
دارالقرار یعنی خود را مرده داند قبل از نزول موت جعفر بن محمد الصادق
علیه السلام میفرماید که کسی که دوری کند از دنیا ثابت میگردد اندر خدا
حکمتی در دل او که یا میگردد اندر زبان او را در حکمت و پنا سیکرد اندر او را
در هیوب دنیا در دای آنرا و دوانای آنرا و بیرون میرود او را از دنیا
سلامت بسوی دارالسلام بدانکه زهد حقیقی و اصلی و کمالی ثمره دارد
اما حقیقت زهد روی کرد اندر نیست از دنیا از روی رنجت نه از روی
کراهیت اما اصل آن نوری است که از علم حقیقی طلوع کرده و بر دل
تافته باشد و از آنجا متفرق شده شرح صدر کرده چنانکه یقین کرده

که در دنیا

که دنیا دار فناست و آخرت دار بقا اما ثمره آن سعادت ابدی و
نجات از شقاوت دائمی است اما کمال آن قناعت است از دنیا بقدر
ضرورت مثل قدر زاد رکب در تدارک و ضروری سالک را درین
راه مطعم و طیب و مسکن و اثاثات اما مطعم بدانکه مختلف میشود ب
زمان و مقدار جنس اما بجز زمان اعلی مرتبه آن دفع جمع است
پس هرگاه چیزی یابد قناعت کند بچاشت و فکر شام نکند در روزی
خود اکتفا بر روزی رسان کند و او وسط آن است که ذخیره کند
از برای قلی ادرمان نهایت آن زیاده از چهل روز متحن نیست و
ادنای آن آنکه ذخیره کند نهایت آن تا یکسال گویا سترامت که در
مستحق عدم ثبوت یکسال شرط کرده اند در اعطای زکوة و اگر زیاده
ازین ذخیره کند زاهد نخواهد بود منقولست که شخصی مالک مپست دینار
شد و نگاه داشت تا پست سال بان قناعت کرد این نیز نوعی از
قناعت است و متحن است اما بجز مقدار اعلای آن است که مقدار
تناول نماید که زیادتی نکند و قوت ادای عبادت واجب و نشی داشته
باشد و او وسط آن تناول مقدار است که احتمال ضرر نداشته باشد و ادنای
آن مقدار است که ظاهر در عدم ضرر باشد و آنچه احتمال ضرر داشته باشد
ظاهر است که داخل زهد نیست و آنچه یقین الضرر باشد حرام است

و اما بجز عن اعلاى آن است که قوت تواند شمر عا ستم آن مان جو
اگر چه خاله جو باشد و اوسط آن مان کدم و مثل آن و ادنای آن از کلا
آنچه خاطرش خواهد بشرط آنکه بادی سخی بهرسد و اوقات عبادت او را
ضلیل نکند و زیاده بر اینها داخل زهر نیت و اما مان خورش اعلاى آن
سرکه و سبزی و نمک و اوسط آن نبات و ادنای آن چیزی که بادی سخی
بهرسد و اما گوشت در هر سه روز یا یک هفته لازم است تا داغ مغل نشود
اما لباس اقل آن چیز نیت که سحر حورت کند و شصت از سرد و گرم بکند
و این مختلف میشود بجز شخص در زمان و مکان از جنسی که در شرح شریف
بس آن جایز باشد و بادی سخی بهرسد و اگر در بادی باشد که احتیاج به بقدر
آن نباشد باید زیاده از یک دست نماند اگر کوفی که بعضی از انبیا و ائمه علیهم
السلام لباس فاخر پوشیده اند و تو پوشیدن آنرا ستم میثاری این نیز از
بدعت چه خواهد بود بشوای آنکه مطلقا جز از تحقیق نداری و بردت نفس
لواحه گرفتاری که زهر متعاقب است عابد را که بسبب آن خواهد ترقی نماید
بقامات عالیه و انبیا و اولیا احتیاجی ترقی ندارند که زهر اخصیا کنند بلکه
ایشان سالار دیار کمالند و عارف حقایق امورند و مصلحت چنان عالم امکان
و البس ملعون نزد ایشان محترم میشود و در خدمت ایشان تضرع نماید و ایشان
کو و تکین و وفارند و نفسهای خود را مصلح و منقاد ساخته اند و تو از مراد

خواهی چون سپید میگزری و منقاد نفس خودی تو کرده ایشان به شناسی
و مصلحت ایشان چه دانی تو کجا ایشان کجا پیشی بگفت اما ممکن بهتر است
که قانع شود بجای حقیری که نفس را حرکت ندهد از حیثیت ترغ و اگر مصلح نباشد
زاویه مسجدی کافی است و اهتمام در بکارى و زحمت و ارتقا عمارت
نکند در چندانى که او را کافی باشد جهت رفع ضرر الشاکه مگر نشیند که رسول
خداى صل الله علیه و آله خشی بر خشی نگذاشت جهت نفس خود و در جبر است
که هر گاه کسی عمارت خود از هفت رزح بلند تر کند از عالم بالا نماند
تا کجا خواهد رفت ای فاسق در جبر است که نوح ۳ حجره بسیار حقیر داشت
گفتند که چه شود اگر بهتر ازین ساخته شود گفت راه که از این نیز بسیار
اما آفات در اثبات تا توانی طریق انبیا کیز و پیرو ایشان باش که اثبات را
شب بسیار است شخص متفرق خاطر سازد منقولست که عیبی ۲ شانه و کوزه
بودند که شخصی ریش خود را بکشت تا شانه کرد شانه خود را بد در انداخت
و دید شخصی را که بدت خود آب خورد کوزه را نیز بگذاشت حاصل آنکه
هر چند تخیف در اثبات دهی بهتر خواهد بود نهایت آنکه قانع شوی بجز
که بادی سخی بهرسد و خاطر تو شوش سازد و بد آنکه همچنانکه در تو نورست
بر عالم روحانی همچنان غلغلی است بر عالم شیطانی و همچنانکه چندین ارکان
مکند که ترا هدایت نمایند بر غیر همچنان چندین از شیاطین در کینه که ترا

گمراه گردانند مخفی نماید که آنچه در باب زهد مذکور شد کسی راست که خواهد زاهد
کامل باشد **فصل دوازدهم در فقر بدانکه فقر را نسبت عظمی است**
باز هم پس اگر معنی و حقیقت فقر را در باب زهد بیان کنیم **عبدی نخواهد**
بود بدانکه فقیر کسی است که اول معیشت او ممکن نباشد مگر بسؤال خواه در
اصل صاحب چیزی نشده باشد یا آنکه صاحب بوده است و بحال از دست او
بی اختیار او بیرون رفته باشد اما اگر با اختیار او از دست بیرون رفته است
باین معنی که صرف مؤمنان کرد است و خود قانع بدادن خدا شده است
او زاهد خواهد بود نه فقیر و بعضی گفته اند که فقیر یعنی محتاج به وجه که محتاج
شده باشد نقا و قی ندارد که در اعطای تصدقات جمع مساوی اند اما
در اعطای مال الله صلاح و تقوی شرط است و بعضی عدالت را شرط کرده اند
و مشکت و بعضی گفته اند که فقیر کسی است که محتاج بر و صادق آید بهر حال
و بهر وجه و بهر چیز که باشد باین معنی جمع عالم از پادشاه و کذا فقیر خواهند
بود بواسطه آنکه اقلاً محتاج وجودند و وجود از بار تعالی و تقدس است
این مطابق آیه کریمه است که **والله الغنی و انتم الفقراء** اگر آگاهی ازین
گفتار یافتی که احتیاج نیست الا بسوی او و سؤال نیست مگر از او پس خیرا
درین کارخانه واسطه دان و هرگاه قضای حاجت تو از خیر رو شود از
خیر مدان چنین نفی که چون فقیر را فقر او با اختیار او نیست پس او را

قدر و سزای نباشد از برای آنکه اکثر ایشان راضی بفقیر خود نیستند پس ایشانرا
در فقر چه فضل باشد بلکه چنین فهم که هر فقیر را نظر با غنیا فضلی و سزای
جبهه آنکه غنی را دل بدینا برنجیر با نسبت است پس در وقت بیرون رفتن
منگوس الراس بیرون میرود پس گویا از جنت خود بیرون میرود و فقیر را علامه
منیت بلکه طلبکار اشخاص است در وقت بیرون رفتن سر در میرود گویا بخت
خود میرود پس فقر سببی است از اسباب سعادت بشرط آنکه کفر یا شرکی یا فتنی
و این کیرا و نثوره منقول است که حضرت **بار تعالی** در روز قیامت از فقرا عذر
خواهی کند و گوید که ای سنده من فقیر ساختم تو از خواری تو نبود و از
سنت من هم نبود بلکه از برای کرامتهای بود که خواستم بر تو عطا کنم و چنان
دیدم که آن کرامتها با غنی ترا ممکن نبود پس فقرت کرد اندم از جمله کرامتها
آنکه اعمال در عرصه عرصات در آید و هر کس که در دنیا دستگیری ترا کرده است
دست بگیرد و با خود در نسبت در آرزین حدیث چنین معلوم شد که هر کس که
فقیر یا دستگیری کند در روز قیامت آن فقیر دستگیری آنس خواهد
شد پس روی بر فقیری که از تو سؤال کند ترش کن و اگر چیزی تو آید
داد بزبان خوش جواب ده و دل ایشانرا امر بخان که آه ایشان
آتش دارد و تو تو نیم سوخته زود درگیری ایشانرا خدا تعالی از برای
خیر تو خلق کرده است تا صفت بخل که از ملکات است از تو زایل شود

و صفت بود که از نجات در تو حاصل کرد و ایشان آینه جو دو نادر و
 آینه خود را بنفش تند تا رنگین چون کد آینه جو است آن دم بود
 بر روی آینه زبان چون زهد و فقر کوشه گیر را لازم دارند پس اگر
 از عزالت چیزی بیان کم دور نخواهد بود بد آنکه عزالت عبارت از کوشه
 گرفتن و از خلق دوری جن است و این شیوه نزد حکما و صوفیه و بعضی
 از علما مستحسن است و در بعضی از علما مستحسن نیست و حق آنست که مختلف
 میشود بجهت اوقات و اشخاص بسا باشد در زمانی نظر بعضی حرام باشد
 و نظر دیگری واجب و عزالت را فواید و آفات است اما فواید هفت است
 اول آسان بودن ذکر پروردگار از جهت جمعیت خاطر دوم آسان
 بودن فکر در وضع ملکوت آسمانها و زمینها و آنچه در آنهاست سیم
 دوری از خلق که اکثر مجالست ایشان ضرر دنیا و دینت چهارم
 دور شدن از معصیت خصوص از غیبت کردن مسلمانان که کمتر
 کسی ازین خلاصی دارد چنانچه اگر غیبت حرام نبودی عادل در عالم
 کمتر یافت شدی پنجم آنکه اگر او را عیبی از بد خلقی و غیر آن بوده
 باشد از خلق پنهان خواهد ماند ششم آنکه عزالت در امت و تیر
 خلق را مشاهده نخواهد کرد و ناسکری خواهد از و سرزود و از خداوند
 نخواهد شد هفتم آنکه از ریاضت نفس باصلاح آید و از کثرت مفاسد
 فرار

فارغ باشد و آفات عزالت آن نیز هفت است اول باز ماندن
 از تعلیم مسلمانان سبب این بسیاری از فوت خواهد شد دوم
 باز ماندن از تقوی و از نیت خیران بسیاری خواهد داشت سیم
 مایل سؤال شدن و دست از کار و بار باز داشتن این نیز حسیست
 چهارم از این که از خلق بد و رسد و صبر کند و ثواب برد باز خواهد
 این نیز امریت حلیم پنجم حصول کبر و غرور و عجب که از مملکت
 از عزالت بهر شد ششم از ثواب بعضی از اعمال مثل تشیع خبزه
 باز ماندن هفتم باز ماندن خلق از بعضی ثوابها مثل سلام دادن
 و باز ماندن تو نیز از جواب سلام اگر کسی خود را ازین آفات نگرند
 و آنچه لازم دین است بفعول آرد ممنوع نخواهد بود **فصل سیزدهم**
در صبر بد آنکه صبر امر عظیمی است و درجات آن بسیار است و در کتاب
 بسیار دخلیت امام خیر صادق علیه السلام فرمود است که صبر
 سرایمانت است الصبر مصباح الفرج و احادیث در باب فضل صبر
 بسیار است حقیقت صبر ثبات باحث دین است در مقابل هوا
 و صبر باین معنی خاصه انسانست چون در ملائکه با همی نمانند و سایر حیوان
 دینی ندارند بجهت ظاهر پس خاصه انسان باشد و چون در محزون
 و طفل بهیبت بیشتر است لهذا مکلف نمیشد پس چون طفل عاقل
 و الا فان

در صبر سبب از دین موی
 در راه الصبر فی القلوب
 تنزه عن حبیب القبر حسن العوایب
 و کن ما نفا عبد الصديق و راجع
 بدين في كتاب احب صديق
 صبر على شدة الالام ان كان
 صبر و آ الله الاخذة و صبر
 شیع آله من قرب باقیة
 فیما ملک رعات و صبر
 فان شئنی کیف انت قاضی
 صبر و عاریت از ان صبر
 حریص علی آن لا یجالی کاتبه
 کعبت از حدیث
 فلا تجزع لیت الکر و صبر
 فان الصبر فی القلوب
 و الا فان

ستی از کسی باورسد و او صبر کند **قسم** چهارم صبر بر کرد و باقیست که بر دپه
اختیار واقع شوند مثل مرگ دوستان یا فوت مالی و صبر در این قسم آخر
از مقامات عالیست **بدانکه** در عداوت صبر در هر شدتی مهم خود را بخدا
واگذاشتن و از دیگران پنهان داشتن مایه سعادت از لیت و موجب
حصول **ال** و حکما گفته اند که جرح در امور موجب نقصان روح طبیعی است
و اعتنائی حرارت **خزنی** و غره وی مرگ نفاجاقت پس هر چند که در
جرح صبر کنی هر آینه سبب بقای حیات خواهد شد پس انخاص را همان به
که در مصایب جرح نمایند از پریشانی دلشک نشوند در شداید و محن
با بخت خود جنگ نمایند و بگم شدن مال شاد باشند در محنت روزگار
و شدت احوال چهره خراشند نه بانکه رنجی از دوستان نماند در
و نه بهل رنجی از یاران زبان بگوه کشاید و کمال مردان را بان توان
توان شناخت که اگر عزیزترین فرزندی طعمه خراب اهل کرد و دجان
کنند که نم اشک از دیده اش ظاهر شود و اگر او را سخنترین بلیه روی دهد
نوعی نماید که خنده از لبش کوته دارد و بساید و است که در حالت شکستگی
دل بر فقر نهادن و با طهارت پیش هر ناکس زبان ناکشادن سبب نجات
و مشاهدات تفضلات حضرت و اسیب العقیات خواهد بود **باب شکر**
بدانکه شکر از مقامات عالیست و برتر از مقامی کمتر است از آنچه

الیا

که شکر کامل وقتی حاصل میشود که شکر منت شکور را شناخته باشند
و این معنی در نهایت اشکال است **امام جعفر صادق** علیه السلام فرمودند
که حضرت باری تعالی وحی فرستاد **بوسی** که ای موسی شکر کن ما را
چنانکه حق شکر است پس **بوسی** گفت خداوند چون شکر کنم ترا چنانکه
حق شکر است و حال آنکه نیت شکر می که ترا بان شکر کنم که تو توانا
کردانی مرا بان شکر حضرت باری تعالی فرمودند که یا موسی الحال شکر ما
بجا آوردی که دانستی که توفیق شکر از ماست **بدانکه** برتر بودن شکر
از صبر و خوف و زهد بلکه از جمیع مقامات مذکوره است که شکر **مقصود**
بالتواتر و آنها هیچکدام مقصود نیستند آنها جمیع منقطع میشوند بوقت
و شکر منقطع نمیشود بلکه اهل جنت شکر کو بان سپیدت میکنند چون
حقیقت و کمال شکر ذاتی فهمیده شد که شکر **الله تعالی** واجب است
پس بدانکه کریم علی الاطلاق منعم حقیقی است در حقیقت هر چه از هر
بپورسد بالاخره از او رسیده است و در ای غلایق خراین اوست
و آسمانها و زمین و ابر و باد و ماه و آفتاب در قبضه قدرت اوست
و چون شکر امت از آنکه یا بجان یا بارکان باشند پس اگر بجمع باشند
اغل خواهد بود **باین** معنی که چشم نغمیت و حق شکر آن است که نوز رحمتی که
در او دیده گذاشته اند صرف مطالعه کلام الهی و علوم دینی کنی و نظر

از سبب این شکر است
این شکر را باید در کل تقیة
تقیة حق انما جبریل التواب
ادانت فی تقیة قاصدا
فان القاصی منزل النعم
و حافظ علیکم بکمال الایة
فان الایة شکر الایة
از محمود قرآن آ
ان الکائن شکر الایة تقیة
تقیة حق فی بیابان حجاب
کفایت حجاب
فان آتای شکر الایة کما جابها
تلاوت شکر است با توجیه شکر

کنی بر آسمانها و ستارگان و حرکات ایشان و در باد و آب و اضطراب آنها
و در زمین و یکین آن و در معادن و اعزاز آن و در نباتات و خواص
آنها و در حیوانات و اختلاف انواع آنها و انسان و مراتب کمال آنها
و بیب نظر کردن در اینها است که هر کدام اینها را می است بدرگاه
الله جل جلاله و از ظلمت جهل و کورت هیولانیت این راه پویا
تاریک شده است پس حضرت باری تعالی فیکلمه نورانی در چراغ انسانی گذاشت
و بر دغنی رحمت بر افروخت تا ظلمت راه را برفق اهل دل بوی مقصد
اصلی نشود پس اگر تو نیز آن نور را صرف رفتن راه کنی شکر نور چشم سبحانی
آورده خواهی بود و الا از جمله ناشکرانی در نعمت چشم و برین قیاس کن
زبان و سایر ارکان را اما شکر دل جمیع خلائق از و پایی در کل اندک
کسایکه مویزند از جانب خداستالی و تقدس **مصل** **پانزدهم در اخلاص**
و لوازم آن چنانکه نیت روح عبادتست صدق روح نیت است
و اخلاص روح صدق است پس عبادت بی نیت و نیت بی صدق صدق
بی اخلاص را مرده دان امام ثامن ثمان ابو محمد علی بن موسی الرضا علیه السلام
فرمودند که امیر المؤمنین علیه السلام گفته خوشا کسی که خالص کرد انداز
برای خدا عبادت و دعا را و مشغول نگردد دل او با آنچه چند چیزهای او
و فراموش کند ذکر خدا را بسبب آنچه بشنود و گوشه های او در غلین نگردد

بگویند او را

میذود او را آنچه داده شود خیر او را بد آنکه حقیقت اخلاص عزیمت بر فضل خیر
خالی از جمیع شویب پس اگر روزی کرد مستقاً قصد او اساک باشد از
جهت صحت بدن یا غلامی از او کند و قصد او غلامی از آن غلام باشد
مخلص نخواهد بود پس ظاهر شد که کمال عبادت اخلاص است اما اگر کسی داند
که در عبادت او شوبی هست نباید که ترک عبادت کند بلکه باید سعی نماید
تا عبادت خود را خالص گرداند و خود را در سلک مخلصان منتظم سازد و
خدا را رحیم داند و تقصیراتی که از او بعمل آمده باشد از رحمت او آساید
نشود مخفی نیت که اخلاص و صدق و نیت از لوازم یکدیگرند بد آنکه
نیت صادق خالص عزیمت بر فعلی که مأمور به باشد با الهی محض مثل
یعنی قصد کند که عبادت میکند او را از برای آنکه او اهلست از برای عبادت
و بس یعنی خیر او کسی دیگر را اهل عبادت نمیدانم این درجه ابرار است
چنانکه امیر المؤمنین علیه السلام فرمود است که نیکم عبادت ترا از جهت
ترس آتش جهنم و نه جهت طمع جنت تو بلکه یا قسم ترا منرا و از عبادت
پس عبادت تو کردم و اگر عبادت جهت ترس آتش خدای تو باشد عبادت
موجب شرح درشت است و این درجه عبید است از جهت آنکه عبید نیت
مولای خود جهت ضرر میکنند و اگر عبادت جهت طمع جنت باشد آن درجه
مصلحت نهم در خصوص آنکه هر حیوانی روی است اما چون روح

یعنی نفس ناطقه زیرا که کمال نفس ناطقه بسیار نفوس بر هر صاحب کمالی
 ظاهر است و نفس ناطقه را دل نیز گویند از جهت آنکه تعلق او بدلیل صغیری
 بیشتر از حیوانی دیگر بود پس روح انسانی را دل گفتند یعنی ام متعلق را
 بر متعلق گذاشته اند پس انسان بسبب این روح از سایر حیوانات ممتاز است
 و نیز بدانکه افعال و اعمال را روحی میباشد که آن نیت است اما افعال
 و اعمال شرعی از سایر افعال و اعمال ممتازند از جهت آنکه روح اعمال
 شرعی نیت صادق خالص است و این نیت در سایر افعال و اعمال شرط
 نیت بلکه عزم فی الجملة کافی است و سرور اینکه نیت روح اعمال است است
 که نیت فعل نفس است پس چنانکه نفس روح انسانیت فعل نفس نیز روح اعمال
 باشد پس از پنج ستره احوال بالنیات ظاهر شد پس چون نیت که فعل
 نفس است روح عبادت و افعال جوارح بمنزله بدن عبادت و روح
 بی بدن از لذت بهره دارد و بدن بدون روح از لذت بهره ندارد
 ممکنست که کسی از نیت بدون فعل جوارح ثوابی تحصیل کند اما از فعل
 بدون نیت ثوابی تحصیل نمیتواند کرد چنانکه امام جعفر صادق علیه السلام
 فرموده اند که بدستی که سنده مؤمن فقیر هر آینه بگوید که باربت روزی
 کن مرا از مال دنیا تا آنکه فلان و فلان کار خیر را بکنم پس هر گاه دادند
 صدای عز و دل که او در قول خود صادق است بمنوبید از برای او از اجز
 کثیر

مقدار آنچه میبوست از برای او در وقتیکه بفعل میآورد متقی نماید که نیت را
 بمنزله روح گرفتن و افعال را بمنزله بدن گرفتن و بعد از آن نیت را
 بدون افعال وجود و صاحب اثر دانستن میتوان که اشاره باشد
 بر باقی بودن نفس بدون بدن و بدانکه نفس در یک بدن میتواند که
 صاحب آثار بسیار شود مثلاً اگر کسی نیت کند در مسجد زمانی میباشم که در مسجد
 نشستن ثوابت میتواند که نیت را نوعی کند که درین عبادت که در مسجد
 نشستن است هفت ثواب برده اول ثواب در مسجد نشستن دوم چشم و گوش
 از ناشیبت نگاه داشتن سیم زبان از گفتنیهای بی فایده فارغ دا
 چهارم خود را از اتغال دنیا نگاه داشتن پنجم مشغول ذکر بودن ششم
 ترک فسوق کردن هفتم آنکه دعا در مسجد مرتبه دیگر دارد بدانکه همچنانکه
 سرانما الاحمال بالنیات از تحقیق سابق شد سر نیت المؤمن خیر من عمله
 و نیت الکافر شر من عمله نیز ظاهر شد جهت آنکه هر گاه نیت فعل نفس
 باشد بدون آلات و فعل جوارح نفس باشد معاوت آلات عبادت
 میباشد که اول اشرف و اقوی است مؤمن را بواسطه آنکه فعل نفس مکمل است
 و شر و انصاف است کافرا آنکه فعل نفس آثار است دیگر آنکه قابل نیت
 و ثوابی را مجرد کرد دانیدن از ریاء و نهایت اشکال است دیگر آنکه نماز
 که عمل جوارح است خدا تعالی وسیله ذکر کرد دانید است و جایگه

فرمود است که اقم الصلوة لذكرى يعنى پاي دار نماز را يا محمد تا مرانجا
آوري ظاهراست که مقصود اشرف از وسيله است **سؤال** نماز خود
نیتی دارد و نیت لازم دارد و اگر پس لازم میاید که شیئی وسیله نفس
خود شده باشد **جواب** این سؤال باین طریق که چه میشود که فردی وسیله
فردی دیگر باشد بی رتبه است بلکه بهتر است که در جواب گوئیم که مراد از
آیه کریمه آنست که ما ترا امر کردیم به نماز مراد از آن جزو اعظم اوست
که نیت باشد **جواب** آنکه تا آخر نماز باید که نماز که از نده در حکم نیت باشد پس
در جزو نماز و خدا تعالی خواهد بود **سؤال** مراد از عملی که در حدیث مذکور
اگر عمل بدون نیت است ظهور اینکه نیت بهتر است از عمل به نیت مرتبه است
که صلاحیت آن ندارد که حضرت افاده فرماید مهذا افعال لازم دارد
خیر بودن عمل رافی جمله و در عمل به نیت هیچ خوب نیت و اگر عمل بانی است
تفضیل شیئی بنفس لازم آید **جواب** از مقارن ساختن حضرت نیت را
بعل ظاهر میشود که مراد از نیت نیتی است که با عمل باشد و مراد از عمل عملی است
که با نیت باشد یعنی مراد حضرت آنست که هرگاه بنده عبادتی کند البته کن
عبادت را ثوابی خواهد بود اکثر آن در مقابل نیت آن عمل خواهد بود
و اقل آن در مقابل عمل و مدام در حکم نیت بودن معین این معنی است
سؤال در احادیث مذکور است که فاضل ترین عملها آنست که در او
بهره

ریاضت بیشتر باشد و ظاهراست که ریاضت عمل پیش از نیت است پس
از چه حیثیت بیشتر از ثواب بجزای نیت باشد **جواب** مراد از اعمالی که در
افضل الاحمال مذکور است افراد اعمال است از هر نوعی شایع یعنی روزه
مشکلا هرگاه که فردی از افراد او ریاضت درو بیشتر باشد افضل است از آن
از آن فردی از روزه که در ریاضت بیشتر باشد یعنی خالص تر و بی ریاضت
باشد افضل از نیتی که در ریاضت کمتر باشد **مخفی** مانند که نیت ریاضت
که هرگاه خواهی که نیت خود را نوعی بجای آوری که مطابق آن حقیقت باشد
یقین که نیت ریاضت بیشتر از اعمال است پس توفیت را محض آنکه
کونی که نماز میگذارم یا روزه میگیرم بدان که این نیت از عالم نیت
که کسی مطلقا لذت حقیقی نیافته باشد و مدام گوید که عاشق میوم
بدانکه حقیقت نیت المؤمن خیر من عمله و نیت الکاfer شر من عمله را
چند معنی دیگر گفته اند اگر بعضی از آنها را ذکر کنیم نامناسب نخواهد بود
اول آنکه گفته اند که چون مؤمن آگاه هرگاه هر چند عبادت خود را بوجه
آن بجای آورد باز نیت او آنست که چنانکه حمایت بجای نیاید و در
عبادت خدای خود مقصری پس همیشه نیت او بر آنست که کماله بجای آید
آوردن بارین نیت او همیشه زیاد و طلبیت پس خیر از عمل باشد دوم آنکه
مراد بنیت مؤمن اعتقاد حق است که جبارت از ایمان او باشد و ظاهراست

لذت و محبت نیز مختلف است و بسبب اختلاف ادراکات آنست که
نفس یا بخودی خود درک اشیا میکند یا بخواس حس و ادراک هر کدام
ازینها نوعیت مغایر نوع دیگر و هر کدام ازینها از تمامی قوت فناء
ادراک ایشان و نامای آن و از وجود مانعی و عدم آن قوت و
ضعف پس باین اختلافات ادراکات مختلف میشوند مبادا که
نفس بتوسط آلات درک نمیکند مگر چیز را که از عالم خلق باشد و بخودی
خود درک میکند آنچه را که از عالم امر بوده باشد و مافوق آنرا پس آنچه
بخودی درک کند الله خواهد بود از آنچه بتوسط آلات درک کند از غیر عالم خلق
الذ آنها معرفت واجب الوجود است پس محبوب حقیقی حضرت واجب الوجود
باشد و معرفت او الذبج معارف باشد اگر کسی که با همی را مشاهده میکند که
سی تمام در تحصیل لذت خلقی میکنند و مطلقا توجه ملذت امری نکنند
پس در زود ایشان درکات خلق الذ باشد از درکات امری بشود که
کفشی نه چنانست مشاهده نکردی که هر گاه کسی مطلوبی داشته باشد که از
محبت او دست از همه باز داشته باشد و با او در خلقی عالی از غیر محبت
داشته باشد بیک بار معنی خوبی بخاطرش رسد با آنکه مستغرق لذت محبت
محبوبت از لذت آن معنی بی تاب میشود و اگر کسی باشد که مطلقا لذت
از معانی نبرد و یقین که نفس او بسبب حرکت کلی که در پیشتر کند

امیر

بهر سید است پس ظاهر شد که محبوب حقیقی باری تعالی است و عارف
کسی است که متفرق این معرفت شده باشد سؤال اگر کسی گوید که محبوب
جز پروردگارند اریم صدق دعوی او از چه شناسیم جواب از صفت
شناس اول عدم کراهت مرگ که بعضی از ذکر مرگ کراهت نکند
مرگ اگر مرد است کوزن من آی تاورا آخوشش بگیرم شک شک
من از دعوی ستانم جاودان او ز من دلقی ستانم رنگ رنگ
و اگر طول عمری طلب کند جهت تشریف بکثرت عبادات و خیرات و
تحقیق معارف مستحسن است دوم آنکه دوستان خود را مقدم بر دوستان
خدا اندازد سیم آنکه از ذکر محبوب حقیقی خود غافل نباشد و شرایط ذکر در
محبت ذکر کند ششم آنکه آسانی عبادت و عدم ثقل ششم آنکه عبادت
بخوئی که محبوب حقیقی است فرموده است بجای آورد یعنی چنانکه رسول خدا صلی
فرموده است بجای آورد و بدت در دین او کند هفتم آنکه رحم و شفقت از هر
خلق الله بقدر وسع نسبت بان شخص کم نکند هشتم آنکه در همه کارهای عظام
و خیر عظام رجوع بخدای خفی کند و عتیغی بغیر او نشود و اگر واسطه باشد او را
واسطه داند نمون باری تعالی شود و واسطه را دعای خیر کند که خدای او را
لائق این کار داشته است نهم آنکه دوستان خدا را دوست دارد و دوست
دشمن داند حضور صادقی رسول خدا و الهه هدی را بر خود واجب سازد

پس هرگاه این نصفت در دهر صدیقین که در دوستی صادق است -
 سؤال ما جمعی را مشاهده میکنیم که میگویند که ما از دوستداران رسول خدا
 و الهه هدایتیم اما مطلقا آنچه فرموده اند بجای نیامد بلکه خلاف گفته
 ایشان میکنند ما در تصدیق ایشان اکتفا بر گفته ایشان کنیم یا نشانی داریم
 جواب - بدانکه دوستی را مراتب بسیار است این جماعت اگر از کردار
 خود نادم و پشیمانند و اکثر اوقات با نفس در مجادله اند و تاسف از آنچه
 از ایشان فوت شده است میخورند مرتبه از دوستی دارند و اگر متأسف
 نیستند و از کردار خود شغوفند و حرام نمیدانند کافر چندی اند در لباس
 مسلمانان **فصل پنجم در بابک رضا بقضا** بدانکه رضا بقضا از ثمره محبت است
 بالاترین مقام است و معنی رضا بقضا آنست که بنده را رضی باشد از
 آنچه رسد با او از پروردگار او اما جاهلان فمیده اند که معنی رضا بقضا
 آنست که بنده مرتبه خود را بجای رساند که اراده هیچ کاری نکند حتی
 دعا از برای او فرغ بمانند و حتی آنکه از مرضیهای چون طاعون و از بلاهای
 دنی چون زلزله که معلوم باشد که بلائیت از غضبهای الهی است
 و این محض غلط است چنانکه عقل حکم است و نقل شده بلکه معنی آنست
 که مذکور شد حاصل معنی آنکه توان آنچه لازم می آید بجای آورد و بعد از
 آنکه تو در سعی خود تقصیر نکرده باشی چنانکه شایع فرموده باشد و امید

در خدا در صلح است
 آیاتی توئی که آیت آیت
 تویم لا قدر آیم تویم قدر
 تویم لا قدر آیم آتش آردی
 و از آید که تویم آید
 که کمان با جلیل الغنی که جبهتی
 بجزم افکار آتیه تعلقی
 کلین من رزق الی حمیم
 ضدان سقره کان آقی تفرقی
 که کانت الازان تجوی علی
 مقدار ما یتبایل القبه
 کان من سجد مستغنی
 باب حسن و بک سغه
 و اقل الله من الاله
 و انقل الله من الاله
 کما یبدا الاله القدر

بوصفا

بر خدا بنده باشی هر چه از خدا برسد رضی باشی و شاکر اگر موافق مدعای
 تو شده باشد و اگر مخالف از امام جعفر صادق علیه السلام منقولست فرمودند
 که خدای تعالی فرموده است که از بندگان مؤمن من بند کاخند که است
 نیاید از برای ایشان کار دین ایشان گرفتنی بودن و دست در احوال
 و صحت بدن پس مبتلا میگردم ایشان را یعنی دوست در احوال و صحت
 در بدن پس شایسته میشود بر آن امر دین ایشان و از بندگان مؤمن من
 بند کاخند که شایسته میشود از برای ایشان امر دین ایشان گرفتار و دست
 و ستم در بدنه های ایشان پس مبتلا میگردم ایشان را بفاخته و دست و ستم
 پس شایسته میشود بر آن امر دین ایشان و من عالم ترم بگیری که شایسته
 میشود بر آن نیز امر دین بندگان من که مؤمن اند و درستی که از بندگان
 مؤمن اند هر آنکه کسی است که جهد میکند در جبادت من پس بر منم و از
 خواب خوش خود و از خوشی خوابگاه خود و نهایت سعی بجای میآورد
 از برای من پس تعب میکند در جبادت من پس میکارم بر دلفاس
 یکشب و دو شب از روی نظری که مرا با او ست و میبازد بر دلفاس
 پس خوابش میبرد تا صبح پس بر منم و تو هیچ کسان نفس خود را در سر
 کسان او را و اگر ما او را میگذرانیم میان او و میان آنچه خود میخواست
 از جبادت هر آنکه داخل میشود در دینی از ان جبادت پس میگرداند

بر خدا بنده باشی هر چه از خدا برسد رضی باشی و شاکر اگر موافق مدعای
 تو شده باشد و اگر مخالف از امام جعفر صادق علیه السلام منقولست فرمودند
 که خدای تعالی فرموده است که از بندگان مؤمن من بند کاخند که است
 نیاید از برای ایشان کار دین ایشان گرفتنی بودن و دست در احوال
 و صحت بدن پس مبتلا میگردم ایشان را یعنی دوست در احوال و صحت
 در بدن پس شایسته میشود بر آن امر دین ایشان و از بندگان مؤمن من
 بند کاخند که شایسته میشود از برای ایشان امر دین ایشان گرفتار و دست
 و ستم در بدنه های ایشان پس مبتلا میگردم ایشان را بفاخته و دست و ستم
 پس شایسته میشود بر آن امر دین ایشان و من عالم ترم بگیری که شایسته
 میشود بر آن نیز امر دین بندگان من که مؤمن اند و درستی که از بندگان
 مؤمن اند هر آنکه کسی است که جهد میکند در جبادت من پس بر منم و از
 خواب خوش خود و از خوشی خوابگاه خود و نهایت سعی بجای میآورد
 از برای من پس تعب میکند در جبادت من پس میکارم بر دلفاس
 یکشب و دو شب از روی نظری که مرا با او ست و میبازد بر دلفاس
 پس خوابش میبرد تا صبح پس بر منم و تو هیچ کسان نفس خود را در سر
 کسان او را و اگر ما او را میگذرانیم میان او و میان آنچه خود میخواست
 از جبادت هر آنکه داخل میشود در دینی از ان جبادت پس میگرداند

بوصفا

از سینه سینه بر سر

آن عجب اور انفقون باعمال خود از روی عجب پس حاصل میشود در چیزی
که در آن هلاک اوست و از برای عجب در اعمال او و از رضای از نفس خود
تا آنکه همان برد که فایق بر جمع عبادت کند کانت پس دور میشود از من
بهر عملهای خود آنچنان عملهای که بجا میآوردند آنها را از برای ثوابی که از آن
در نظر دارند پس بدرسیکه اگر چه ایشان سعی کرده اند و در عقب انداخته
نقشهای خود را در عبادت من اما هستند مقصرین و نیستند رسیده در عبادت
خود کفته عبادت ما را در آنچه میطلبند نزد ما از کرامت ما و نعیم خجابت
ما و طبعی درجات عالی در همسایگی ما اما رحمت ما باید اتمام کنند و
بفضل من باید شادمان شوند و موسوی حسن ظنی که بر من دارند پس هر چند باید
که ملتمس باشند پس بدستی که منم خدای بخشنیده مهربان و این نام برده شده
تا اینجا مصون حدیث بود بلکه هر چند رضا بقضا شفا رومو سالت اما دعا
و قنات قران و مداومت ذکر و تضرع و زاری و ززم کردن دل و اصلاح
صدقات بر تحقیق سپریت از برای دفع بلا یعنی از اینها فارغ نباید بود
و گفته جا بمان را نباید شنود **فصل نوزدهم در ذکر موت** فایده کامل
در ذکر موت موقوفست بچهار معرفت **اول معرفت در تعالی دوم**
معرفت دنیا سیم معرفت آخرت چهارم معرفت نفس بدانکه

تبارک من اجری الامور بحکمت
تخاشاء ان تلقا آراد اول انفسها
فان لاك شیخ غیر ما الله یستطیع
فان شیخ طیب انفسا و ان شیخ
تفر من القضا و کت کبری
ان الة فی قبض القضا
و تبریم فی التملک القضا
و این شخص از ضیقت است

نفس جوهریت مجرد بجز ذات و متعلق بدن بجز تدبیر و تصرف و
بدین تعلق کمال میکند که نثره آن کمال سعادت ابدیت یعنی نجات
روحانی و نجات روحانی تنفیع میشود نجات جسمانی و بواسطه تدبیر او را چند
خادم داده اند که آن قوی و حواس باشد و تعلق بدن نه بنوعیت که
قائم باشد بدن بلکه موجود است عیضه لهذا انفسای بدن فانی میشود چنانکه
بیان خواهد شد بدانکه از اول مخلوقات که او را نور محمدی خوانند و در وقت
بر نفس افتاده است بواسطه راسطه یکی را عقل نظری گویند و دیگر بر اصل
عملی و این دو عقل کار عمل و عمل نظام باشد بدانکه هر ذی شعور را هستی نفسی
مخفی نیست ازین جهت که هر ذی شعوری که من گوید بانگ تا علی میاید که
کوینده من هیچ جزوی از اجزای بدن نیز منیت پس باید که بغیر از بدن
چیزی دیگر باشد که آن لفظ من را بیان کرده باشد چنانکه شاهد میشود
در وقت مرگ که جمیع اجزای بدن بحال خود است و شخص من کوینده در
سیان خنیت پس معلوم شد که من کوینده غیر اجزای بدن بوده است
سوال ما قبول ما ایم که بعد از موت جمیع اجزای شخص باقی ماند زیرا
که شاهد میکنیم که بعد از موت بعضی از اجزا باقی منیت مثل رطوبات
و نجارات جواب مخفی نماید که تمیلات تقریباً شد فهم را بطلب تحقیق
پس بحث بر تمیلی هر دو مندر را طایم خنیت اگر اندک تا علی کنی یا لی که کوینده

من رطوبات و بخارات نیست. بدانکه روح از عالم دیگر است یعنی از
عالم امر است و تن از عالم خلق است و تعلق روح بر تن از جهت کسب
کمال است چون کسب کمال روح موقوف بود بر آنکه روح مشاهده عالم خلق
و مطالعه عالم امر کند در یکچه چندی از تن بر عالم خلق کشد و ندکد که حس بچگانه
ظاهر است در یکچه چندی دیگر از دل به عالم امر کشد و روح را فرمودند
که از روزنهای ظاهری بقدر ما محتاج الیه مشاهده کن و زیاده مشغول آن
سباش که کمال تو از روزنهای باطنی است زیرا که مشاهده ظاهری ترا
از مطلب باز میدارد نمی بینی که هر گاه یک انگشت دستی را حرکت دهی و
مشغول کاری دیگر شوی آن انگشت از حرکت فی الجمله باز میماند پس اگر
تو مشغول عالم ظاهر شوی از عالم باطن غافل خواهی شد بدانکه روح را
بر عالم تن فرستادند و مملکت تن بر او تسلیم کرده اند و او را اعلام کرده اند
که سود و زیان تو نسبت به عالم تن است و چون روح از عالم امر شتابتی
به ملائکه داشت بالذات و مشاهبت آن بود که ملائکه را کمالات باطن
داد و این کمالات ممکن بود اگر چه بافضل نبود و چون در عالم تن متکلم
شد و کسب کمال مادام تن مقرر شد محافظت تن واجب شد و کمال
رسیدن جمیع افراد انسان موقوف بود به بقای نوع پس محافظت
بقای نوع نیز لازم شد و چون بقای نوع با طریق اسهل و اکثری آن

باید

به تولید میشد پس حرص بکلیغ نیز لازم آمد با آنکه این شیوه کمال بهایم است
و محافظت تن موقوف بود بدفع مایض و این بدو نوع است یکی که
از تاثیر افلاک و عناصر بهر شدت سردی و گرمی پس پوشش لازم شد
این نیز صفت بعضی از بهایم است و دیگری آنکه از خیز بهر شدت
ضربی و قلی که از خیز بدور رسد پس غضب لازم شد و این صفت بسیار است
و چون دفع بعضی از ضررها موقوف بود بر کرم و حیل که صفت شیطان است
از آن نیز قلیلی لازم آمد پس در انسان جمع شد صفت ملکیت بالذات
و بهیبت و سببیت و شیطانیت بالعرض یعنی انسان را بنوعی تحمیر طبیعت
او کردند که اینها جمع در ممکن باشد و عرض ازین همه آنست که انسان
آنچه در او از صفات کمال پنهان کرده اند بطور آرد پس باید که ازین
صفات عرضی بغیر ما محتاج مرتکب نشود تا بکمال رسد و سعادت
دازین یابد که اگر در صفات عرضی کوشید نقصان دنیا و آخرت
او خواهد شد مثلاً اگر در جراح کوشد بهیبت را بکمال خواهد رساند اما
آنکه این صفت نقصان دنیا و او خواهد شد اینست که خلل عظمی
در اعضای رئیس او که دل و جگر و دماغ است خواهد رسید و این
سبب اکثر اوقات مریض خواهد بود و عمرش کوتاه خواهد شد
و سبب زیادتی اسباب این فعل از عبادت باز خواهد ماند و این

نقصان آخرت او خواهد شد و اینها از برای کسی است از راه جلال بوده باشد
اگر از راه حرام باشد به تفاوت اخروی نیز گرفتار خواهد شد بلکه بصفت
همان بیمه بعصمت خواهد آمد اگر باین صفت از دنیا برود برین قیاس
کن سایر صفات عرضی را بدانکه علم نفس بر دو قسم است ظاهری و باطنی
و مراد از علم ظاهری علمیت که از راه حواس حاصل شود یا آنکه حواس
در تحصیل او دخلی باشد و مراد از علم باطنی علمیت که از طریق باطن حاصل شود
و حواس را در تحصیل آن دخلی نباشد اول را بدیهیات و کسبیات نامیم
و ثانیا الهیات و بدانکه قانون آنکه خواهد که چیزی اورا معلوم شود
بطریق باطن آنست که جمیع مملکات از خود زایل سازد و جمیع منجیات
بدرست آورد بعد از آن در کوشه نشیند و فکر در مطلب خود کند البته از
سبب فیاض آن مطلب بر و فانی خواهد شد و اگر این شیوه بصیلاح
عالم عارف کامل باشد بهتر خواهد بود این در وقتیت که مطالبی که
خواهد معلوم کند از عقلیات و احکامات باشد اگر از مسایل شرعیه نقلیه
باشد با سطرین معلوم نتوان کرد بلکه باید که از عالم متدین بشنود و بر آن
عمل کند ازین جهت است که گفته اند که بیاید اول جمیع علوم ظاهری
از طریق ظاهر کسب کرد و صاحب شد و عمل بر آن کرد بعد از آن
بجاهد نفس مشغول شد اگر کسی گوید که بعد از جمیع علوم را از طریق

علم

ظاهر کسب کردیم دیگر چه احتیاج بجاهد و طریق که تو از طریق باطنی نام
کرده بگویی که در بنیاد و بنیاده ملاحظه کرده شده است اول آنکه آنچه
از طریق ظاهر معلوم شده است درین طریق مشاهده میشود و شک از
میان برمیخیزد مثلا اگر جمیع کثیری از عدول بحضور تو وصف مکه معنیه
کنند مگر و تو از آن حالی خود ساخته باشی و یقین کرده باشی که ماکه را
آنچنان که هست معلوم کرده ایم اگر شرف شوم زره بر علم ما نخواهد افزود
بعد از آن توفیق رفیق شود و بر آن مکان شریف مشرف شوی یقین
که نسبتی نخواهد داشت دیده تو بشنیده دوم آنکه چون در طریق ظاهری
بجاهد نفس نکرده باشد ممکن است بلکه بیشتر است که آن دانش اوسب
کبر و عجب و حمد و بجل و مراد و حجت جاه کرده یا آنکه بسبب آن دانش
قاضی ظالم یا مدرس ریال کار یا پیش نماز یا کار کرد پس جل از برای
او بهتر ازین علم خواهد بود بدانکه چنانکه اکثر امور آسمانها در زمین و
آنچه در آسمانست در تصرف عالم است که هر گاه باد باید برمی کشند
و ابر باید میآوردند و باران باید می بارانند امور عالم تن که عالم
صغیر است در تصرف روح است و قلبی در تصرف عالم جسم نیز
دارد چنانکه مشاهده میشود در جهت و فلاح و سعادت و برضی
از عالم ارواح نیز وی را حضرت کرده اند چنانکه طلب باران

دفع بلا مثل آن بکنند بدعا و قبح و زاری اگر بخیری گوید که تو امر
عالم کبر و صبر را بلا کند و نفس مرجع سامتی پس باری تعالی و تقدس
خواهد بود بگوی که هرگاه پادشاهی صاحب مملکتی باشد لازم نیست جمیع
امور آن مملکت را بخودی خود مرکب شود اگر گوید که آن پادشاه عاجز است
که جمیع امور را خود مرکب شود اما خدا تعالی بیک کن عالمی را خلق کند
چه احتیاج دارد در امور جزئیة بغیر بگوی که همچنانکه جمیع امور در قبضه قدرت
اوست نظام خیر مصلحتها نیز منتظم بر او است و الا چه احتیاج بود دنیا
بود میتوانست که هر کسی را چنانکه خواهد خلق کند بهشتی یا دوزخی و احتیاج
به تبلیغ نباشد پس ظاهر شد که ترا از دوزخ و تمام کرده اند یکی روح و دیگری
تن و صفات روح مجلی پانصد پس اگر قلبی از صفات تن بیان شود
بعینیت اگر چه عاقل را همین که تن را عالم صغیر گفته اند کافی است
بدانکه همچنانکه در نفس مجایب بسیار و غراب پشمار است تن را نیز مجایب
بسیار و غراب پشمار است چنانکه در هر عضوی از اعضای او با حکمتها
که بر تو ظاهر نیست و با صنعتهاست که همه کس ندانند مثلاً تو از چشم
همین که در نظرت دانی و صنعتها و حکمتها می آید اندانی که او را از صنعت
طبقه و سه رطوبت ترکیب کرده اند و ندانی که نور در او چگونه حیوان آید
احصا این حقارت که تو چشم را در نظر داری اگر شرح صنعتها و حکمتها

که در

که در اوست نویسند در کتابها بخند بلکه شرح شریفه از شیوه غرزه افرا
احدی قدرت و اختیار تحریر و ضبط ندارد بدین قیاس کن سایر اعضا
و اگر آگاهی فکر درین صفت کند و اندک ترا از روح که از عالم است
و قالب که از عالم خلق است چنانکه میاید خلق کرده اند و تو مطلقاً از خود
خافلی ندانی که چه کسی اگر فکر در او صاف قالب کنی سالها شوائبی که در
پس در معرفت نفس در نهایت محض خواهی بود زیرا حضرت امیرالمؤمنین
علیه السلام معرفت نفس را حکیم دانست و فرمود که من عرف نفسه فقد
عرف ربه و بدانکه شرافت تو که انسانی آمنت که اخلاق و میمه از
خود زایل سازی و کسب اخلاق حمیده کنی تا معرفت باری تعالی بد
آوری و جز برضای او کار نکنی و الا از تو خوارتر و عاجزتر و بی طاقتتر
و ناقصتر چه خواهد بود که تو امیر کرسی و نشانی و سیری و پاری و
بی دماغی و اندوه و غم و گرفتار زن و فرزند و خدمت کار و صاحب
دسترخانه و چادر و مالک و طبیب و مکن و سایر لذتها و منظرهاست چنانکه
اگر پادشاه مغرب تا مشرق باشی و در مجلس عالی که در آن مجلس
ترا نهایت تمکین و استقرار لازم باشد و قلبی از باد کزده در شکم
تو بجزکت در آید امر نتوانی کرد که کی ساعت قرار گیرد بلکه لابد از آن
مجلس بدر آئی چون شرف خود دانستی و حقارت خود شناختی پس

در معرفت کوش تا درین پایه نانی و سمن سعادت لباحت اعلا علیین رسان
 بد آنکه در موت امریت عظیم و با بعد او عظم از دست و کزیز از دکلن میت
 پس ناچار باشد از تدارک آن معنی اکثر اوقات در فکر آن بودن و بد ذکر
 آوردن منقولست که روزی رسول الله صلی الله علیه و آله در کوچی میگفت
 از جملی صدای خنده بلند شد فرمودند که مخلوط سازید مجلس خود را بدگر
 شکننده لذتها اصحاب پرسیدند که شکننده لذتها چه چیز است فرمود
 که در موت فرمودند که اگر بهایم بدانند اینچیز را که انسان میدانند از
 احوال موت هر آینه از کوشتهای ایشان فریب نخورند استید خورد بد آنکه
 در در موت منفعتها بسیار است از آنجمله آنکه منقض میزند بر تولد تهای
 دنیا را و حاصل میکند در دل تو بغض دنیا را و بغض دنیا سر جمیع حیات
 همچنانکه حب دنیا سر جمیع خطایاست بد آنکه یکی از اسباب حرص
 بر دنیا هفت از موت است پس عاقل باید که شبانه روزی که
 پست و چهار ساعت است در هر ساعتی غافل از مرگ نباشد که مرگ
 خبر ناگه می آید تا کمان باکی بر آمد خواجیه مرد و اگر در هر ساعتی
 نتوانی که غافل نشوی باری در هر چند ساعت یکبار دست نهی باری است
 از جمله پست و چهار ساعت اندیشه آل کار خود کن در هر کار که باشی هر
 وضعی که باشی که توان دست بکار داشت و دل تیار اما بطریق کامل آنکه

در کوش

در کوشه بنشین مجز و ضعیفی خود در نظر آری و تا نیا نظر کنی بگو تهای عمر
 و به پوفانی دنیا فکر کنی در امثال و اقوان خود که گذشته اند و بخاطر آوری
 ایشان را یکی بعد از دیگری و بخاطر آوری مرص ایشان را در تحصیل جاه و مال و مدبر
 ایشان را در ضبط مال و جاه و در سرافرازی فرزندان و مستعلقان و در سرزودن
 ابدان بر تبه که اگر خبری بدامن ایشان نشینند سخاوتها بگو که دیگر آن لباس با
 پوشند بسبب آنکه خبری در دامن روزی نشسته بود دست و بعد ازین
 بخاطر آوری اضطراب ایشان را در وقت مردن و تحت ایشان را که نظر کرده اند
 در جمع آنچه کس کرده بودند از مال و جاه و در آنچه عمر عزیز خود را در راه
 آنها تلف کرده بودند یعنی زن و فرزندان و سایر یاران و در آنکه حاصل
 خود را صرف آنها کرده بودند مثل خدم و حشم و خویشان و یاران ندیدند
 جز پوفانی و صد از آن بخاطر آورد بد نهی ایشان را که در نهایت لطافت
 پیر و دیدند چون از هم ریخته شد و متعفن گردید و کرم در آنها افتاد چیزی
 از آنها نماند مگر استخوانی و آن استخوان نیز بعد از مدتی پاره خاک شد و
 پاره بیرون آمد بر مزهها افتاد ناصر ضرر و برای سگدشت مست
 لایق نه چون خارگان دید قبرستان و سبز زور و بانک برزد گفت
 ای نظارگان لعنت دنیا و لعنت خواره بین انش لعنت پیش هفت
 خوارگان بد آنکه حقیقت موت را نخواهی شناخت تا نشانی

حقیقت حیات را و حقیقت حیات را بخوابی شناخت تا نفس خود شناخت
بدانکه مراد از نفس در اینجا روح انسانیست که حضرت باری تعالی آنرا بخود
نسبت داد و گفت قل الروح من امر ربي بگو یا محمد که روح از امر
پروردگار من است نه آنکه مراد از روح بخاری باشد که بر خواسته است
از دل و پراکنده شده است از کما جمیع بدن و فانی شده است
از آن بخار نوری بر چشم و نوزی بر گوش و همچنین سایر حواس چنانکه فانی
میشود از چراغ نوری بدیوارهای خانه و نوزی بر آویزهای خانه و درین
رومی بخار است شکر میکند بانسان جمیع حیوانات و این روح بخاری فانی
میشود و بقای بدن زیرا که این روح بهر سید است از اعتدال مزاجی
که بهر سید است از اعتدال اعلاط پس هرگاه این اعتدال مختل شود
بببب عدم بدل یا تحلل یا بیبب امر خارجی آن بخار نیز باطل میگردد
چنانکه نوز چراغ باطل میگردد در وقت خاموش شدن چراغ بببب
انفصال روض یا وزیدن بادی و غیر ذلک پس روح بخاری نیز باطل گردد
در وقت رسیدن غذا یا بببب امر خارجی مثل زیادتی حرارت یا سردی
یا خیر آن و این روح بخاریست که در تعدیل و تقویم آن صاحبش محتاج است
میشود این روح حامل معرفت و امانت نیست پس حامل ثواب و عقاب
نیز نباشد اما روح انسانی که آن نفس است حامل معرفت و

وامانت است و حامل معرفت و امانت فانی نمیشود و بقای بدن پس
مدار ثواب و عقاب با اوست خواهد بخش او باشد خواه آلت او که بدست
بواسطه آنکه کار فرما اوست و ظاهر است که کار بار کار فرما میکند خوب
آنرا و بد آنرا بدانکه این روح که نفس نامیده باشد فانی نمیشود و بقای بدن بلکه
بدن بقای فانی میشود و روح باقیست و نمیرد بلکه حالش متبدل میشود و
نقل میکند از منزلی بمنزلی دیگر و قبر منزلت از منزل و روضه است از
ریاض حبت یا حضرات از حضرتان مثل روح و بدن مثل صیاد است
و شبکه از باطل شدن شبکه لازم نیست باطل شدن صیاد بی در وقت باطل
شدن شبکه اگر صیاد صیدی که احتیاج داشته است بدست آورده است
دیگر غم شبکه نخواهد خورد و حسرت و ندامتی نخواهد داشت بلکه در حجت
خواهد بود از نقل شبکه و هفتت خواهد داشت فرغ شبکه را ازین جهت
حضرت فرموده است که موت تحت مؤمن است و اما اگر شبکه پیش از
گرفتن صید فوت شود یقین درین وقت صیاد را نهایت اندوه و غم و غم
دست خواهد داد بلکه اندوه و ندامت او از جهت خواهد بود یکی از
فوت شبکه که او را با آن شبکه الفت بسیار بود دوم آنکه صیدی که مطلوب
بود بدست نیامده است درین وقت که مقصودان میکوبند که خداوند
ما را بار دیگر بدینا نبرد و ما را صاحب شبکه ساز تا صید فوت شده

بدست آریم و ازین عذاب شدید و آریم که ماقدرش کجاست ندانیم و از
 گرفتن سید تقییر کردیم مشغول بودیم و لب شدیم و کجکه از دست رفت ایضا
 چاره نداریم مگر کرم تو یا کریم **فصل میتم در مناظره و محاسبه نفس** بگوی
 بنف خود ای نفس فرض کن که امروز آن روز است که ترا همت داده ام
 ای نفس خود را فریب مده با سید حق و تفضل که آن کفایت بلکه روی
 نناید پس کار تو چه سان خواهد شد دیگر در آنوقت مذات سود نخواهد داشت
 خیر صادق را یقین الوقوع دان اطاعت آنرا واجب و فرض کن که تو
 مریضی و طبیب نصرانی که تو احتیاجی او را طلبت او آری بتو فرموده است
 که اطعمه و اشربه بوسیله خود را ترک کن و دوائی بکنی داده است که بنوش
 آیا میتوانی که عمل گفته او کنی بلکه لذات خود را ترک میکنی و دوائی تلخ
 او را بنوشی با سید صحت مجازی و گفته رسول خدا را قبول میکنی با سید
 حیات ابدی و بگوی ای نفس اگر زیادتی مال میکنی هیهات بنا بودی
 و نصرانی از مال برتره اند که اگر تو سالها سنی غانی حشری از آن نتوانی
 بدست آورد و اگر طلب جاه میکنی هیهات با احقان که جاه ایشان
 برتره است که اگر تو سالها سنی غانی حشری از حشر آن نتوانی بدست
 آورد ای نفس اگر آگاهی ترا بر است هر روز این مشاطه با نفس
 کن تا مطیع تو گردد و نزاع با دیگری مکن تا دشمن تو در پهلوی تو جا
 آید

که خوب نباشد کسی را مار و عقرب در بغل باشد و او ملس از خود دور
 کند تا توانی سعی نماید که نفس خود را آرام کنی که جاداکبر است **فصل**
پست یکم در شرایط ادب بدانکه مرد باید که در همه حال با بنای جن
 این سلوک و خطه را بر آن بیخ مرعی دارد که کرد ملال بر خاطر احدی
 نقشید مثلا چون مجلس بزرگی رویابد از پر گفتن و هرزه خندیدن و
 حرکات نامالایم نمودن و سخن بکراف گفتن و اظهار احتیاج و تم طرفی
 و خود ستانی و خمازی و غمناهی اجتناب نماید و مجلس ناخوانده نرود
 و نارانده برخیزد تا موجب ملال خاطر نگردد و گاه باشد که بسبب کتاب
 یکی از افعال قبیح دیگر بر آن مجلس راه نیابد و چون باشخصی آغاز صحبت
 کند از صحبت نفاق و استهزاء و کنایه و درشت گفتن و افتای ستروی
 نمودن احتراز واجب داند و رسم حیل در میان نیاید و به سبب
 رشتہ عهد نگلاند آداب اطاعت والدین آنکه احترام ایشانرا
 فرض عین شمرد و برخلاف رضای ایشان عمل نکند هر یک را با هم
 بخواند و بانک برایشان نراند سلام از ایشان باز نگیرد و همیشه بدعا
 خیر ایشانرا یاد کند آداب عقلم و توقیر آنکه علمارا بجان منت دهد
 و در مجلس علم از صحبت شعر و نزل و جنب محترز باشد و در کجبت آواز
 بلند نکند و در مجال را بجدال نکشاید مجلسی از آنچه در همه وقت کلمات
 نماند

اینها را در مجلس بزرگی رویابد از پر گفتن و هرزه خندیدن و حرکات نامالایم نمودن و سخن بکراف گفتن و اظهار احتیاج و تم طرفی و خود ستانی و خمازی و غمناهی اجتناب نماید و مجلس ناخوانده نرود و نارانده برخیزد تا موجب ملال خاطر نگردد و گاه باشد که بسبب کتاب یکی از افعال قبیح دیگر بر آن مجلس راه نیابد و چون باشخصی آغاز صحبت کند از صحبت نفاق و استهزاء و کنایه و درشت گفتن و افتای ستروی نمودن احتراز واجب داند و رسم حیل در میان نیاید و به سبب رشتہ عهد نگلاند آداب اطاعت والدین آنکه احترام ایشانرا فرض عین شمرد و برخلاف رضای ایشان عمل نکند هر یک را با هم بخواند و بانک برایشان نراند سلام از ایشان باز نگیرد و همیشه بدعا خیر ایشانرا یاد کند آداب عقلم و توقیر آنکه علمارا بجان منت دهد و در مجلس علم از صحبت شعر و نزل و جنب محترز باشد و در کجبت آواز بلند نکند و در مجال را بجدال نکشاید مجلسی از آنچه در همه وقت کلمات نماند

اینها را در مجلس بزرگی رویابد از پر گفتن و هرزه خندیدن و حرکات نامالایم نمودن و سخن بکراف گفتن و اظهار احتیاج و تم طرفی و خود ستانی و خمازی و غمناهی اجتناب نماید و مجلس ناخوانده نرود و نارانده برخیزد تا موجب ملال خاطر نگردد و گاه باشد که بسبب کتاب یکی از افعال قبیح دیگر بر آن مجلس راه نیابد و چون باشخصی آغاز صحبت کند از صحبت نفاق و استهزاء و کنایه و درشت گفتن و افتای ستروی نمودن احتراز واجب داند و رسم حیل در میان نیاید و به سبب رشتہ عهد نگلاند آداب اطاعت والدین آنکه احترام ایشانرا فرض عین شمرد و برخلاف رضای ایشان عمل نکند هر یک را با هم بخواند و بانک برایشان نراند سلام از ایشان باز نگیرد و همیشه بدعا خیر ایشانرا یاد کند آداب عقلم و توقیر آنکه علمارا بجان منت دهد و در مجلس علم از صحبت شعر و نزل و جنب محترز باشد و در کجبت آواز بلند نکند و در مجال را بجدال نکشاید مجلسی از آنچه در همه وقت کلمات نماند

متفق علیه حکماست که سکوت سبب معموری نبای عراست و رت روح
 و گفته اند راحته الجسم فی قلة الطعام و راحته الروح فی قلة الكلام و چون
 کثرت کلام موجب خفت و تحیر است هر آینه ضدش که سکوت است مانع
 حشت و توقیر خواهد بود از یکدیگر برسیدند که هر آینه شنیدن تو بیش از گفتن
 فرمود که مراد و کوش داده اند و یک زبان یعنی دو بشنو و یک گوئی افلاطون
 گوید که قلت عقل آدمیرا بکثرت کلامیکه بوی عقل ندارد توان دانست
 مرد خود نمند در آغاز کلام ملاحظه آتش نموده من و قش را بر یک اندیشه
 زند بگم آنکه چگونه بر از تانسف آنکه چرا کفتم هر که بداند تانسف و جرات
 ندانست مبتلا گردد و بافاق جمهور طول کلام مذموم است **فصل پنجم**
در ذل طبع گفته اند دست در دمان مار کردن و در پیش گرفتن طبعه
 ز بودن و با پیک چشم آلود هم گاسه بودن آسان تر است که نزد زبان
 عرض حاجت نمودن و در ذل طبع همین لب است که نزد همچون خودی
 یا کثر بهنگام طلب جز باید نمود و آنچه مرد را در ترک طبع ضرورت است چنانچه
 افلاطون گوید چون با جمعی صحبت دار کلامیکه مثل بر اظهار فاقه باشد
 بر زبان زنند و اکثر اوقات شادمان باشند نه دل شک از عرض حال
 نمودن و اظهار صریح و من طلب و از کثرت ملازمت استراحت کند
 و مرد کامل اگر در حالت مسرت متوسل بدو طبعی سجان کشته از صریح

مناوی
 از زبان تو بر زبان من
 چون تو گوید که گویم ترا
 از زبان تو بر زبان من
 چندان آتش درین خورند
 در زمانه ای از تو افغان
 که هر چه گویش آن سخته
 از زبان تو هر گز در زبان تو
 از زبان تو هر گز در زبان تو
 در صفت و صفت در زبان تو
 در صفت و صفت در زبان تو
 چندان آتش درین خورند
 از تو ز که گویند گناه
 یک سیر آینه در صفت
 در کلام تو که گویند گناه

ماسوی الله قطع تعلق نموده آنچه خواهد از او خواهد و بجز در گاه احدیت
 آشنائی در دیگر کند البته از رنج افتقار نجات یافته بهتر از سایر غنیا
 خواهد شد و صعوبت طبع همین بس که با وجود زردی رخسار آثار نجات
 که در عین عموال بر چهره طالع لامع است چنانچه صاحب مروت را تاب
 مشاهده آنگاه نیست **فصل سی ام در ثراه قوت** و قوت مبنی
 بر مغز است و جو مغز است که نفسی را بر نوع که توانی از خود
 شاد گردانی و توانم بودن که قوت موقوف سخاوت باشد چه سخاوت
 کنایه از بذل مال است مستحق و قوت عبارت از ایثار نفس و مال است
 و همچنین از شجاعت نیز برتر شاید بود چه شجاعت متضمن رفع خفت
 و قوت مستلزم استی با دشمن و گاه باشد که صاحب کمالی در دنیا
 خود را فدای دیگری نماید و بد آنکه قوت حق نمک شناختن است
 و بگروی قیام نمودن و حقوق اخلاق را فراموش نکردن
فصل سی و یکم در حسن تدبیر نفس ناطقه چون در تدبیر بدن از عمر
 کسب معیشت و تدبیر منازل جز بمعاونت فکر و استظهار تدبیر
 عاجز است در حل عقاید هر آینه در امری خوض نمودن از مقوله
 حسن تدبیر است و حسن تدبیر صفتی است بنایت سخن پس اگر مرد
 عاقل در اکثر اوقات این شیوه را مرغی دارد هیچ سنگ عبرت بر زبان

نیاید مثلاً اگر مرد متنف در آغاز کار تعقل مال کند هرگز بدان
افلاس مفتون نشود و اگر مرعی در وقت صحت تصور مرض نماید
برنج خشکی محزون نشود و هم در حالت مریت و مرض اگر این کرده سخن
تدبیر کرانید شاید بیامین من معاش و لطف علاج هر یک از که درت
مدر آید بیس مرد باید که در وقت تسلط بلیه و مصایب شدید و ظهور
طال و غضب سررشته این موم را از دست نداده تا در جمیع امور از شتر
و ضرر زمانه ائمن کشته خبار نداشت و کرد ملالت بردن من خاطرش
نه نشیند و اکثر اوقات شادمان بوده کوشمال از حوادث زمان بخورد
فصل سی و دوم در شامت ظلم گفته اند که حاکم عادل ملبوع
همه طلبای است اگر چه جمعی خود را از رتبه معدلت مستفیض نمایند
و ظالم مردود تمام نظر است اگر چه طایفه از ستمه غلش کلهای داغ
نچینند و شاه است بر صدق مدعا قصه نوشیروان و حجاج که با وجود
رعلت چندین روز کار آن مقبول جمیع مل است و این مظلون کافه
ام و جمعی از مجتهدین را حقیقه آنکه معاونت ظلمه اگر چه تعمیر ساجد باشد
بیزحراست آورده اند که خیاطی از بزرگی پرسید که من کای بی سخته
ظلمه رفت میدوزم آیا از معاوین اینام فرمود که آن شخص که بتو
سوزن میفرود شد معاوت و تو از رتبه کوی و جنالات سگویی ترا

کتاب

مظلومان در زمان بندق اجابت میزند و خانه وجود ظالم را
چون خانه زنبور شک میزند و روزی انوشیروان را پرسیدند
که ترا با وجود چندین ظلم کدام تجربه بگلشن معدلت راه بردی گفت
روزی سگی را خفته در راهی دیدم ناگاه پیاده در رسید پای بر پا
سک نهاد و بگفت چون پیاده چند قدمی برفت خواب او را در گرفت
و بخت در این حال سواری پیدا شده اسب را چنان در تاخت که پای
پیاده را هم بگفت و سواری هنوز غایب شده که دیدم پای اسب او
مبورانی فرورفته اسب و کردن را کب در هم شکست مر از آن روز
یقین حاصل شده که آتش ظلم خانه سوز عمر طالت پس همان تهر که
مرد عاقل در همه امور از ظلم و ستم کاری محترز بوده بناخن میداد
چهره مظلومی را خراشید و تیغ ستم در کین خون بکناهی از نیام تها
نکشد بلکه از حقوق روز جزای او آورد دل ستمیده را شاد کند و الا
هم درین دنیا به بلیه مکافات گرفتار آید و هم در تحقیق سرخ آخرت

فصل سی و سوم در مذمت خدعه در جمیع امور خدعه عار است و
موجب افعال روز شمار و مغرب اثر شامت آن بجانب صواب
خدعه عاید است و گفته اند که در میان مرغان بوم شوم از آنست
که طبعش سجده را نعت و بهمانا که خدعه بجا است شبه است چو خصم

مرک را ترسانم حضرت فرمودند که مال داری عرض کرد درم فرود
 که مال را بیشتر بفرست تا ترست نماز ازین حدیث مفهوم میشود که کسی
 محبت مال نداشته باشد از مرک نخواید رسید پس چون مرض کحل از
 ازامض لغضائی است و علاج ازامض لغضائی بمجون علم و عمل میشود
 پس علاج کحل نیز بعلم و عمل میشود و آنچه علمی آنست که بدانی که کحل از
 جمله چیز نائیت که خدا تعالی وعده آتش جهنم کرده است چون دانی
 که کحل باعث آتش جهنم است باید از خود زایل کنی باعطای مال اگر چه
 به تلف باشد که آخر بجاوت ذاتی تو خواهد شد **فصل سی و هشتم**
در آفت غضب بد آنکه غضب شعله آتشی است که برافروخته شدت
 از آتش خدا پس هر گاه این آتش بر کسی غلبه کند در ورگی از رکهای
 شیطان بهم میرسد چون آن ملعون مخلوق از آتش است و فرو نماندن
 شدت این آتش از مهمات دین است پس باید هر نوع که باشد غضب
 از خود دور کند تا ایمان سلامت بماند ازین جهت که رسول صلی الله
 علیه و آله فرمودند که فاسد میکند غضب ایمان را چنانکه فاسد میکند
 صبر صل را بد آنکه آفت غضب بسیار عظیم است بواسطه آنکه
 سب زدن و دشنام دادن و آزار مردمان یک زبان و غیر این
 میشود در ظاهر و سب و دشنام و غم خوردن و خوشحالی مسلمانان

و غیر اینها میشود بحسب باطن و جمیع اینها و مانند اینها از مملکت است
 و اجبات از آله آن از خود بریامت نفس مکر مقداری از **غضب**
 و اجبات و الاسبب از آنکه تمام غضب اخلاق ذمیه بسیار
 بهم میرسد و غضب نیز باید که تابع شرح و عقل شود و حکم ایشان
 محکوم باشد **فصل سی و نهم در حب جاه** رسول خدای صلی الله
 علیه و آله فرمودند که حب ال دنیا و جاه سیر و یاند در دل نفاق را چنانکه
 سیر و یاند آب سبزی را بد آنکه حقیقت جاه طلب استیلاست و داداشتن
 خلائق را بحسب مراد خود و صاحب شدن دلها و ازین جهت که گفته اند
 حب جاه زیاده و حب مال است که ال با جاه زود دست میدهد اما
 آقا جاه با مال و در دست میدهد و بی دیگر آنکه چون انسان از عالم بالاتر
 و جاه علوی دارد پس انسان بالذات ملایمتر باشد بطلب جاه از طلب
 مال بد آنکه مراد از طلبند که در اینجا مذکور شد طلبی بحسب کمال است نه
 مکان پس معلوم شد که نفس را کمال حقیقی چنانکه سبب سعادت
 ابدیت و کمال و هی نیز چنانکه آن زیادتی بر خلق اله است در دنیا
 و آن سبب شقاوت ابدی میشود **فصل سی و دهم در حب دنیا**
 که حب دنیا سبب جمع کنانست و دنیا همین عبارت از مال و جاه است
 بلکه مال و جاه و دو شعبه اند از دنیا و دنیا را غیر از اینها شعبه بسیار است

محل آنکه دنیا عبارتست از حالت پیش از موت و آخرت عبارت
 از حالت بعد از موت زیرا که هر حالتی که پیش از موت است جزو کسرت
 و دنیا شتق از دو نواست یعنی نزدیک بی مناسب افتاد که حالت پیش
 از موت را دنیا نامند و حالت بعد از موت را آخرت بدانند چون مراد از خلقت
 اشیا ظهور عظمیت و کمال قدرت حضرت باری تعالی بود بقدر امکان
 و این عرض ظهوری پیوست تا انسان مخلوق نمیشد از برای آنکه در آن
 عظمیت و کمال قدرت حضرت باری تعالی بقدر امکان موقوف بود بلکه
 کلیات و جزئیات چنانکه هستند یا شده شوند و این ممکن نبود مگر در مخلوقی که
 جهت روحانی و جهت حیوانی داشته باشد تا در کلیات و جزئیات توابع
 کرد و ترکیب چنین را انسان نام کرده اند پس جزئیات دیگری توانست
 معرفت الهی که در زیر آنکه هیچ موجودی غیر از انسان تحصیل مجهولات نتواند
 کرد زیرا که موجوداتی که غیر انسانند یا کمالات ایشان بافضل است و آنچه
 معلوم ایشان نباشد دیگر از برای ایشان معلوم نخواهد شد بکلی یعنی مقدار
 دانشی که دارند و ایشان مفضلست و در ایشان چیزی محلی پوشیده نیست
 که آهسته آهسته ظهور پیوندد و آنچه بر ایشان پوشیده است بجزوی خود
 درک آن نتواند کرد مگر الهام الهی شود یا بعضی از جزئیات از برای ایشان
 مدرک میشود و راهی بکلیات ندارند و آنها که در ایشان بافضل است مگر با

و الهی

و آنها که بعضی از جزئیات دارند و غیر آن کسب کردن نتوانند حیوانات
 غیر انسانند و حیوانات هیچ ندانند و اما حال انسان چنانست آنچه ممکن بود
 که مخلوق دانند جمیع را در آن جزو انسان که روح و نفس ناطقه و دل و جان
 گویند مجلا درج کرده اند و ازین مرتبه گفته است رسول خدا که گفت فیثا
 و آدم بین الماء و الطین و ازین مرتبه حضرت باری تعالی خبر داده است
 که علم آدم الاسماء کلها و ظاهر از زمان سؤال الت بر کلمه زمان همین
 مرتبه است پس چون آنچه از دانش ممکن بود جمیع را محلی در یک جزئیات
 درج کرد پس هر فردی از افراد اینها را ممکن باشد که آنچه ممکن باشد دانش
 داند و آنچه در وی پنهان گذاشته اند ظهور آورد و آنچه محلی بود معضله
 باعانت جزو دیگر که آراتن خوانند و در تن در پیمای حواس بر حواله
 کشودند و قوای و اعضای چندی که لازمه این کار بود بر و عطا نمودند
 و فرمودند که هر کدام از اینها را در موقع خود صرف نماید مثلاً و اهره را
 در قوتها باطله صرف نکنند که تابع شیطان خواهد بود و بواسطه
 مصلحت چندی که خود میدادند لذت نفسانی چندی نیز در آن ترکیب
 درج کرد که گاهی بقدری که احتیاج باشد لذت برد حاصل آنچه در آن
 بود بطرفی درو نهان کردند اما چون نظام کل را حرکتی لازم بود و
 ارتباب شتر قبلی جهت دفع کثیر تصور نداشت در آن حرکت پاره از اعضا

و قوی و حواس که آلت الکتاب نفس بود نظر با افراد انسان در تمام آن
اختلاف پذیرفتند پس افراد انسان نیز در الکتاب پذیرفتند و مراتب مختلف
شد اما قوی چنانست که بدن مثالی نفس را تمام میکند بهر حال تا روح
این قالب و تن را دارد کس تواند کرد و این مدت را دنیا گویند و
وقتی که تن فشا شد روح را فنا باشد آن زمان را آخرت خوانند آنچه
از معرفت درین نشاء تحصیل کرده است راحت روحانی و الم جانی او
خواهد شد **سؤال** اگر کوئی که از تقریر شما چنین معلوم شد که نفس پیش
از بدن بوده است و شیخ در شفا اقامت بر مان کرده است بدانکه
نفس حادثات سجدت بدن **جواب** بدانکه تحصیل این نوع مطالب
نه بر این حکمی از عالم صید کردن عقاب با دام حکمت یعنی در نزد و در
نیم تحقیق تارهای مقدمات آن بر مان ضعیف است از تار حکمت
پای استدلالیان چون بود پای چوبین سخت بی مکن بود **سؤال**
اگر کوئی که بنا بر آن که شما فرمودید بر مان باطل خواهد هرگاه با اتحاد
به بر مان کنیم پس تحصیل عقلیات بچه نوع میشود پس حکما بلکه عقلا مبیاً
عقل کرده اند با آنکه شاهه میکنیم اکثر مطالب را می بینم که بر بدن حاصل
شده است و این شیوه مرتبه رسیده است که با حکما آن مثل انظار است
بواسطه آنکه بعضی از بر این را شاهه میکنیم که مقدمات آن از آن حکمت

این

پس نشاید گفت که پای استدلالیان چون بود محقق نماید از آنکه
گفتم که پای استدلالیان چون بود یعنی نغمه است و اکثر آن از نمانیت
دورات نه آنکه هیچ تمام میشود حاصل آنکه مطالب خیر معلوم بر دو قسم است
عقلی و عقلی آنچه عقلی است باخبار صادقه دفع جهل آن میشود و آنچه عقلی است
آن نیز بر دو قسم است یک قسم آنست که عقل آنرا استعمال آلات خود استیجاب
بچیزی دیگر ندارد و دیگر قسم آنست که عقل بخودی خود یا باعانت آلت
کسب آن تواند کرد بلکه موقوفت بچیزی دیگر که تأیید آلتی است یعنی بی آن
عقل ترتیب مقدمات و در مطلب از سبب فیاض فایض میشود و در
عقل طوری دارد انسان که بشناسد بد و اسرار پنهان و این نیز بر سه
قسم است اول آنکه در مرتبه خود تمام است آن مرتبه نبوت است که بنی
بنی آنکه ترتیب مقدمات دهد یا آنکه بعضی از ریاضتی دهد و بی آنکه در
خواب دیده باشد آنچه خواهد از سبب فیاض باو میرسانند آنکه گفتم که
خبر رانی ریاضت آنچه خواهد معلوم میکرد این معنی ندارد که انبیا ریاضت
نمی کشند بلکه ریاضت میکنند از جهت آنکه راحت دنیا عدم رحمت
آخرت است نه جهت آنکه کسب مجهول کند و او صیاق قباس از انبیا
کند و بصفت انبیا متصف شوند و قسم دوم آنست که نفس ریاضت فرات
تا آنکه سوانعی که از جهت حرکت نظام کلی واقع شده بود فی الجمله دفع کند

و قابل بر تو نماید کرد و مجبور لیرا که عقل بدون این شیوه نمی توانست کرد
کس کند اگر چه در این راه نیز اغلاط بسیار است و راه زن بی شمار اما با این
طریق مطالب چند می توان کس کرد بر همان کس کردن آن توان
فی الجمله سرسبته بیان شد قلیلی از آن مبین کردیم مخفی نیست که در تو چند
وقت در ریاضات از همه بالاتر عقلت و ظاهرات که آنچه باید بصیر
تواند یافت و آنچه بصیر یا بدسوس نتواند یافت همچنین آنچه که از اینها
آنچه را دیگری باید او نتواند یافت حتی عقل که سلطان همه است هر گاه
خواهد که رنگی را معلوم خود سازد بی آلت بصیر نتواند معلوم ساخت پس
چه امکان نباشد که چیزی باشد که عقل بخودی خود یا باغات آلات
نتواند یافت بلکه موقوف باشد بر ریاضتی تا بر تو تأییدی در واقعه
و آن مجول او را از ان ریاضت معلوم کرد بدون ترتیب مقدمات
سوال از کفنه تا چنین متوهم میشود که کس پیغمبری بر ریاضت توان
کرد **جواب** بدانکه و هم از جمله لشکر شیطانت کوش بکفته او مکن
اگر خانه تاریکی بر تو آفتاب روشن شود آن خانه را آفتاب نتوان گفت
اما روشن آفتاب توان گفت هر گاه کسی بر ریاضت نفس خود در آشنای
انبیاء و اولیا سازد و از بر تو نوز ایشان خود را نورانی کرد اند دعوی
نبوت سخاوته کرد و اگر در هم او را جزو ادعای متکلم اند از همان

دعوی سبب فانی ابدی و شقاوت دایمی او خواهد شد **بیت** چون
تو نشود هر که بشغل تو زند دست زن مرد کرد و بیکو مین دستار
قسم هم آنت که شخصی بد اوت صلح و تقوی و دیانت و امانت
و انقیاد امور دینی او را عاقبتی بهم رسد که اکثر یا قلیلی از مطالب شقاوت
مرتبه او را در خواب ظاهر شود و این را روای صادقه خوانند که بعضی
از نوسان را ظاهر شود و ازین جهت که در اخبار واقع شده است رویها
یکجور از ان مقام جزو نبوت است از آنچه گفته شد از آنچه که ام خلاف دین و شرعی
لازم نیاید اما جمعی هستند که شیفت را دقت طبع و سبحانی نام کرده اند
مطلب ایشان بر بحث و مجادلت نه تحقیق و محقق را از ایشان پاک
نیست و اذرا میتم تعجبک اجامهم وان یقولوا تسبیح لقولهم کانتهم شب
سند و یحبون کل صیحه علیهم هم العبد و فاحذرهم قائمهم الله اتی یوفون
چون معلوم شد که انسان مرکبت از دو چیز یکی نفس و دیگری تن نفس
از عالم ملکوت است که باقی است بعد از فانی بدن و بوده است
پیش از بدن و از بودن نفس پیش از بدن قدم نفس را نفسی که
لازم نیست و جزو دیگر که تن باشد از عالم شهادت و عالم کون فسادا
و فساد بر راه دارد بلکه بزودی فانی خواهد شد بلکه هر آنی در نفس
اما باقی است نفس را در زمان بقای او که جارت از دنیا است

معارفی که باعث سعادت ابدی اوست حاصل میشود باین معنی که نفس
در زمان بقای بدن بآلت بدن کمالات که کسب میکند بعد از مفارقت
بدن که آن حالت را آخرت گویند آن کمالات صورتی است به راحت او
میشود و بسبب آن شناخت قرب الهی بهم میرساند ولذت تقرب را
درمی یابد و اگر در زمان بقای بدن تحصیل معارف نکند و بواسطه آنچه مخلوق
شده بود بجای نیاید در شقاوت ابدی خواهد ماند ازین جهت گفته
شده است که دنیا مزرعه آخرت است پس بنا برین واجبست حفظ کردن
تا بسبب طول بقای او شاید نفس معرفتی که از جهت آن مخلوق شده بود
تحصیل کند و بقای تن را ناچار از سبب مسکن و ماکل و ملبس و تحصیل
این سبب لازم داشت صفت چند را مثل بنائی و جواهری و آهنکاری
و صنایع دیگر که لازم اینهاست و همچنین لازم داشت علوم جدیدی را
مثل طب و غیر آنها بواسطه حفظ نوع احتیاج شد به تنگی و تولید جنین
و ولد پس بسبب این نوع احتیاجها در میان افراد انسان نزاع و جدال
بهم رسید و نزاع و جدال لازم دارد حملات را یعنی چیزهای که باعث
معرفت کردند مثل جبهه جاه و مال و بخل و حسد و کبر و ریاء و غیر آنها
و در زمانیکه تن و نفس گرفتار اینها اند آن زمان دنیا نیست که آنرا
در انزور گویند یعنی جانی و مزرعه که در دنیا مزرعه است و شقاوت

قوی دیگر بهم نرسد پس محتاج شدند سلطان عادل که احتیاج کسب
نداشته باشد بلکه بتایید الهی ملوئیه شده باشد یعنی در حرکت نظام کلی او را
مانعی بهم نرسیده باشد که باعث جهل او شود تا قاعده عادله در میان ایشان
بگذارد تا باین قاعده ازالت مملکت و تحصیل منجیات کند و آن سلطان
عادل بمنبر هر زمانست که بقانون او است آن زمان نجات یابند تا بعد از
مفارقت بدن که زمان آخرت است سعادت یابند پس فی الجمله ترسنا
دنیا و آخرت و تن معلوم شد که همچنانکه دنیا مزرعه سعادت آخرت است
بچنان مزرعه شقاوت آخرت هم خواهد بود ازین جهت در حدیث واقع
شده است که دنیا سرجمع خطایاست پس دنیا را یعنی زمان بقای
تن را در وقت بهم رسید از یکجهت نفس را حکار خواهد بود و از جهت دیگر
زیادکار حاصل آنکه چون خدا متعالی نفس را مقارن بدن کرد پس
و آلات و قوی بر او گراست که درخواست که قدر و منزلت انسانرا
بر کردنیان همین سازد و برایشان خاطر نشان کند که در ترکیب انسان
چنانچه است شیطان را در رک و ریشة انسان جای داد تا مانع
شود انسان را در صرف کردن قوی و آلات را در آن چیزها که از
برای آن خلق شده است و انسان امر کرد که گفته او را گوش کن
و آنچه تو از برای آن مخلوق شده بجای آور تا ترا بجهت این مندی هرگز

هر دو عالم سازم و اگر شیطان تو زور آورد تو از یاد ما و ذکر ما خارج نباش
و تو به را شمار خود ساز تا سرفراز هر دو عالم گردی از این جهت گفته اند
خواص انسان افضلند از خواص ملائکه و حوام ملائکه افضلند از حوام
انسان **سؤال** من حیرانم که اینها چه است که تو درهم بیانی شیطان را بر اهل
میکرد و چرا انسان ضعیف را بدست او میداد **جواب** جان من تو پیش
ازین تاب نداری که ما پیش ازین پرده از روی کار برداریم **تعلیل**
هر گاه خاصیت بسیار و نفع بی نهایت تعلق گرفته باشد تاب کردن شکر
البته هر گاه که شکر را آب کنی صافی و دردی خواهد داشت و از هر کلام
کاری آید دیگر سؤال کن که جواب ندارد بلکه طلال آرد محقق نماید که
تعلق نفس بر هشیما بنا بر مصلحتی است و مطلقا مذموم نیست مثلاً تعلق
نفس بزین از برای مکن و بر سعدان جهت تصنیح آلات و بر نباتات جهت
مدوات و بر حیوان جهت ماکل و مرکب و بر افراد انسان جهت منکح
و مشاورت بقدر احتیاج و زیادتی آنچه دست دهد باید که صرف محتاجان
کند و دل خود را از یاده بقدر احتیاج بر اجزای دنیا نهد و بهیچ چیز
و اهل دنیا را دوست حداند بلکه مالک داند و خود را نتواند سعی
بلین نماید که تصرف در زیادتی نکند بلکه و اگر داشته تا محتاجان صرف
کنند و کسانی که عمر خود را صرف تدبیر دنیا کرده اند و منزل اصلی فراموش

کرده اند کسانیا مانند که در راه حج عمر خود را صرف فریب کردن شتر و فریب
تزیین و ترتیب اثاث سزا دل کند و غافل از کذشتن محل نشینید یکبار
خبردار شوند که محل عمر گرفته است و علاجی بجز هلاک شدن نمند
فقاوت آنکه درین وقت آن شخص در راه حج هلاک شود هلاک بدنی یعنی
نفس قطع تعلق از بدن او خواهد کرد آذر مشغول بودن دنیا هلاک روح
که شقاوت ابدیت خواهد گرفتار شد پس باید که عاقل غافل نشند
و همیشه تمیبه نفس کند تا فریب دنیا نخورد و فریب دنیا بسیار است اول
آمنت که دنیا خوشتن را بتو نماید چنانکه پذیرای خود ساکن است
و با تو قرار گرفته است و او از تو که زبان باشد در نهایت سرعت
و تو ندانی چقدر او را ازین جهت که حکمای فرس دنیا را جهان نام کرده اند
یعنی هنده است و هیچ قرار ندارد و عمر تو هم نمودیت از نقتهای دنیا
و عمارتی از دنیا های بی بنیاد دنیا و هر روز خستی میافشد تا خبر داشته
فای مطلق شده است دوم آنکه گذشتن وی هیچ معلوم نمیشود
چون حرکت فلک در روز که بر تو حرکت آن هیچ ظاهر نیست و هر دی
چندین هزار سنک حرکت میکند سیم آنکه خود را چنان نماید که دوست
ست با تو ساخته است و با تو خواهد بود و بغیر از تو کسی دیگر نمیشود
بند ابزاری خود را میگوید که خانه من و باغ من و زن من آتایم

برهم زوده ترا و دواج کرده بدشمنی که نخواهی نگاه بر آنها کند چیده است
چهارم زن نابکار معنده است مرد از این معنی کسانرا که سالها در ترمیم
زوده اند و گفته اند که ماترک دنیا کرده ایم بفرموده خود کند که
تا خبردار شده عاشق و شیفته او شده باشد بخو که جان خود را
در راه او نثار کرده باشند در اخبار است که عیسی دنیا را بصورت
پیره زنی دید گفت چند شوهر کردی گفت در عدد دنیا دیدم گفت همه را زده
یا طلاق داده گفت همه را کتفم گفت من حجب ازین احقان دارم
که می بیند که تو با دیگران چه میکنی باز تو بر خفت میکنی و عبرت نیکو
و امیر المؤمنین علیه السلام فرموده است که من دنیا را مطلقه ساخته ام
به طلاق یعنی بر خود حرام ساخته ام پنجم آنکه ظاهر خویش را با انواع
بهجت آراسته دارد و باطن خود را که منبع بلا و محنت است پوشیده
تا جاهلان که از باطن او غافل باشند گرفتار دام بلای او شوند
ششم آنکه دنیا اشغال خود را بیکبارگی نمی نماید تا مباد در ذی رو
کردن شوند بلکه در اول سهل و آسان مینماید آهسته آهسته میکشد تا آنکه
عمر تا آنکه عمر بر آید و کار دنیا همچنان تا ساخته بماند بعدا که نا امید
شوی از دنیا چون که دانستی که مذموم و مهلک است که این دنیا را نخری
مهلک بغیر از مزرعه آخرت است مخلوق مستعد است از برای آنکه تو با دنیا

خود را از آن برگیری و زیادتیرا بمسحان و انذاری و بخل که شمار با کثرت
شمار خود نازی و دلایلی که نفس بر تو عرض کند بواسطه ضبط زیادتی جمع
از خود در کثرتی غافل مشو که آنچه ترا بالذات در کار است و از تو جدا نشود و خود
بالذات بکار تو آید علم است و عمل اگر چه عمل خود نماند اما اثر او با تو باقیست
و بعضی از اشیاء خود با تو ماند و نه اثر آن اما معین علم و عملند مثل مسکن
و طبع و مال کل ضروری و غیر اینها جمیعاً همکنند اما اصل که اهل دنیا کسانرا
مانند که در کشتی نشسته باشد و بر روی آب گذران باشند تا مکان مقصود
رسند و در میان دریا خدا تعالی جزیره خلق کرده که خلق از آن جزیره
با احتیاج برگیرند و روان شوند چون کشتی بجزیره رسد طراح آواز بلند سازد
و گوید که از کشتی زمانی بدر آید و زاد خود برگیرید و انکفا با احتیاج کنید و در
برسگفیکهای جزیره منبیدید که سبب هلاک شما میشود پس جمعی تعلیلی
که احتیاج باشد انکفا کنند و زود خود را بکشتی رسانند و جای دست
و مکان خوب از کشتی بدست آورند و بعضی دیگر خود قلیلی که تواند
بردارد و آنچه تواند بیارانی که بدست ایشان چیزی نیفتاده بود
قرص دهند تا در منزل رسانند و بعضی قلیلی توقف کنند و بیشتر برگیرند
و در تر کشتی در آید جای از کشتی بدست آورند و بعضی دیگر حیران
انوان اجمار و انواع اثمار و خوش آید کی نعمات ظهور و تراوت

ریاضین و از بار کردن و کفنه علاج را فراموش کنند و در آن جزیره توقف
کنند در وقتیکه برگردند کشتی نیابند و درها بجا بماند شود اگر کسی گوید که معنی
دنیاداری آن نیست که کسی صاحب مال دنیا باشد بلکه دنیاداری اینست
که محبت آنچه دارد در دل خود جای داده باشد و شیشه آن شده باشد بلکه
این کلام حق است در نفس الامر اما آنکه گویند است آیا صاحب این کلام است
یا نه و التفتن آن مشکل است و طریق شناسان آنست که نظر کنی که گویند این
کلام اگر حال او بنوعیتی که هرگاه از احوال محتاجی خبر در شود کفاف
احتیاج او نکند و منظور نداشته باشد که آشناست یا بیکانه و آنچه احتیاج
اوست کم است یا بسیار قیمتی دارد یا نه اگر چنانکه قدر احتیاج خلق مبرته
رسد که جمیع آنچه دارد کفاف ایشان کند که هیچ از برای خود که بگذارد هیچ
عطا کند و هیچ بجا طرش نرسد که من چه خواهم کرد و ازین شیوه بسیار شادان
و شکر گوینان باشد و صاحب این کلام است و در کفنه خود صادق است
و یقین چنین کسی از اهل دنیانیت است اما اگر دنیاری از اهل ایمان برآورد
و در تحصیل مال نهایت تدبیر بجای آورد و در وقتیکه تکلیف کنی که دنیا
بدرویشی بدل کن صد دلیل از برای حفظ مال و آسمان مژگان آن دنیا
بیان کند و صد دلیل دیگر بعد از استحقاق و فسق آن درویش مذکور
سازد و صاحب آن کلام نیست و اگر دعوی این حال کند کاذب خواهد بود

اللهم

اگر گوید در شرع منع مال داری نکرده اند و جمع کثیری از اصحاب نهایت
اموال داشتند و حضرت رسول صلی الله علیه و آله منع دنیا داری ایشان
نکرد و از ائمه علیهم السلام مرتکب دنیا شدند در جواب بگو آئمه علیهم السلام
که میگوئی مال داشتند نگویم که افترا میگوئی بر ائمه علیهم السلام آیا ممکن بود
که محتاجی برایشان بگذرد که ایشان از دنیوی چیزی داشته باشند و رفع
احتیاج او نکنند یا نه اگر میگوئی که ممکن بود خلاف میگوئی و بهمت
برایشان عظیم السلام میکنی و اگر میگوئی که ممکن نبود خوب استحقاق
این حالت خود سابقا گذشت و اما آنکه گفشی که حضرت صلی الله علیه
و آله منع اصحاب نکرد تو زبان حضرت ندانی و حقیقت و گفت او
شناسی اگر فی الجمله خبر در میبودی میدانستی که در وجوب زکات
و سنت بودن بعضی از آن و تاکید در اعطای صدقات چه معنی
و در منع هذا اگر کسی مصاحبی داشته باشد و شاطری داشته باشد
اگر چه منع شاطر از شاطری نمیکند اما بمنزله مصاحب هم میدانند
اصح ترین کسایکه دعوی دانش کنند و در نفس الامر عالم نباشند گفتند
که دلیل از برای خوبت دنیا گویند نشیدی که رسول صلی الله علیه و آله
گفت مثل اهل دنیا مثل کسی است که در روی دریا رود آیا ممکن است
که کسی که در روی آب رود و پایش تر نشود پسند فرموده اند که میمانند

با آنکه پیغمبر خداست چون چیزی از دنیا با او بود است چهل سال بعد از دنیا
علیه السلام داشت بهشت خواهد شد و امیر المؤمنین علیه السلام نوشت بر سلمان
فارسی مکتوبی که مضمونش این بود که سلمان مثل دنیا مثل مار است پس از آن
گریزان باش هر چه از آن ترا بگفت آورد روی از آن بگردان که بپوست
با تو نخواهد ماند و خم چیزی از چیزی ای دنیا بر خود راه مده که چیزی با کسی نماند
عاقل خم آن نخورد و هر چیزی که از دنیا با تو هر بان تر باشد تو از آن
گریزان تر باش بدینیکه صاحب دنیا هر چند از چیزی مطمئن باشد زود
از او گریزد و هر چه در رسید عیسی علیه السلام گفت مثل اهل دنیا مثل نوشته
آب در ریاست که هر چند بیشتر خورد بیشتر تشنه شود تا آنکه لعلش شود و گفته اند
که مثل دنیا مثل خانه است که صاحب آن خانه از اجابت مسافران آماده کرده
هر کس وارد آن خانه شود باید حظ خود بگیرد و از آن منتفع شود و اگذازد
برای کسیکه بعد از او می آید و دل بر آن خندد هر کس از سر دین که این
قانون زاد است و او آن خانه شد و حظ خود گرفت و راه خود رفت مخلوط
شد و بختی از آن خانه بیرون رفت و بخیر خوبی منزل رسید و هر کس که مانده
آن خانه نماند و دل بر باب آن خانه بست و در و در آن خراب نشد و خود را
صاحب آن خانه دانست یقین که صاحب آن خانه او را بخاری خوار از آن خانه
بیرون خواهد کرد و او بخت و خاری تمام منزل خواهد رسید کیسکه نفس خود
لن

شناخت و خدای خود را شناخت و حقیقت دنیا و حقیقت آخرت دانست
یقین خواهد کرد که جمع میان محبت دنیا و آخرت ممکن نیست را جبار و احادیث
بسیاری درین باب مذکور است بلکه میتوان گفت که قریب نیکت قرآن در باب
مذمت دنیا و اهل دنیا است لهذا بعضی از جهاد که این چهار معرفت حاصل
کرده اند قطع علائق از دنیا کرده اند مطلقا دنیا و آنچه در اوست بر نظر ایشان نیاید
اما این جماعت از کبریت احقر کمتر است آید و بعضی دیگر مقابل این جماعت اند
بعضی تمام عمر در تحصیل دنیا اند و کار آخرت از دست داده اند و همیشه اوقات
خود صرف قانون دنیا کنند و ضبط قانون دنیا را از تنی و نیک و نام شانند
و گویند کسی باید که از تنی خود بیرون زود و غافلند که ز تنی ز تنی آخرت
در تنی دنیا ز تنی فراغت است و این طایفه از کثرت شغل دنیا مطلقا آخرت
و اهل آخرت و مجالست و آنست ایشان را فراموش کرده اند بلکه در مجلس
که از فقر در آنجا باشند بغیر این از آن گریزانند و علی الدوام در سازگاری
زنی مانده اند مثل ایشان مثل و شش است که تا ممکن باشد در جلا صفای
پوست خود سعی تمام نماید تا آنکه پوست از سرش بکنند پس همان صفای پوست
بلا می جان او شود این طایفه بجای رسانند که بغیر از اقرار بزبان همه دیگر
از ایمان نداشته باشند بلکه این طایفه اگر همین قرار از دنیا بروند بد حال
ایشان جمعی دیگر جماعتی اند که صورت صلاحی دارند فی الجمله مالی بدست آورده

و میزاهند که از اهل آخرت باشند این جماعت دو طایفه اند طایفه اول
آنکه آمانند که مالی بدست آورده اند و میدانند که مال دنیا و فانی ندارد
اما از دست نفس خود عاجز مانده اند و از عمده او بیرون نمی آیند و میگویند
که ما عاجز نفییم و اکثر اوقات از حضرت باری تعالی نجات ازین ورطه طلب
میکنند این گروه آخر توبه خواهند کرد و آتش نجات چرک آلوده کی را
از لوج دل ایشان خواهد زایل کرد و اگر توبه نیز نکند ممکن است که همان نفس
و تحریر دایمی باعث نجات ایشان شود و طایفه دوم آمانند که در ظاهر لباس
لباس صلیبا پوشیده اند و کار اهل آخرت میکنند اما در باطن مطلب اصلی
ایشان کسب مال و جاهت و اینکه در لباس اهل آخرت درآمده اند
بیب آنت که این شیوه دام راه کسب دنیا کنند چون حوام را نظر در ظاهر
و از بی حقیقت یکی از ایشان نیز و ند چون ظاهر او را بپندارند اعتقاد کنند که این
مرد از اهل آخرت است گرفتار و شقیقت او کردند و دل زد دست بدهند
و آنچه ممکن است باشد از مال دنیا تشار او کنند و باین سبب او صاحب
مال جاه گردد پس درین هنگام بعضی از حوام را بجا طر سید که این
اگر از اهل آخرت باشد چه این قدر در کسب مال و جاه سعی مینماید
برای دفع این توهم اکثر اوقات دلیل چندی بر پستان دنیا بیان نماید
و اگر یکی از ائمه علیهم السلام در چیزی از زمان خود بسبب مصلحتی که خود میداند

مرکتب یکی از فروع دنیا شده باشد چنانکه لباسی از لباس اهل دنیا
پوشیده باشد یا کلامی از و سر زده باشد که فی الجمله از آن استخوان دنیا
توان نمیدان شیوه با آن کلام را نقل نمائیم خود ساخته اکثر هجت
حوام نقل کنند تا حوام گویند که اگر کتاب شیخ بدین سبب خسارت شیخ
فیت و اعتقاد از و زایل نکند بلکه بی روی او کرده در کسب دنیا نماند
سعی نمایند این شیخ با آنکه ضلالت بود مصلحت نیز میشود خدا تعالی نکند
ضعفای حوام را از دام این شیخان عکسوت طبیعت اگر پرسی که ما
حواسیم و حوام را لازم است که علما و مشایخ را مسز در آورند و آنچه
از دست ایشان برآید در باب علما و مشایخ تقصیر نکنند و شما مارا دل
سرد گردید از محبت ایشان و مادر جادت اقتدا با ایشان کرده ایم پس
کرده مای ما جمیعاً باطل است جواب بشنو که ترا لازم است که سعی کنی
در تحقیق احوال کسی که میخواهی در جادت پیروی کنی چنانکه گفته اند
ای بسا ابلیس آدم شکل هست پس بهر دستی نشاید داد دست بعد از آنکه
تو بجنب مقدور سعی در شناخت او کردی و اقتدا نمودی اگر بعد از مدتی
خلاف آن ظاهر شود تو خواستی بلکه تو ثواب سپری اگر او یهودی باشد
و تو مسلمان و در حال احوال او نیافته باشی که او یهودیت چنانکه در احادیث
مذکور است و اگر قاعده خواهی که اهل آخرت ایشان را بشناسی بدانکه مردی

که در طلب دنیا سعی ننماید یعنی آنچه بدست آید با آنکه هیچ اعتیاجی نیست اورا
بدان مال از برای صرف یومیه یعنی صاحب مؤنت سال است و آن مال را
صرف فقرا میکنند بر تعلق میافزاید و سبب تجمرات دنیا میازد و ذخیره
میکند این چنین مردی بیشتر آنست که اهل دنیا است و اجتناب از او است
و اگر نه چنین باشد بلکه آنچه بدست آید مؤنت سال خود را نگهدارد
و تتمه را صرف فقرا کند او یقین که صاحب دانش خود است
فصل سی و نهم در مذمت ریاست و در حدیث نبوی صلی الله علیه
منقولست که ملائکه عمل سنده ریاکار را با لابرند در نهایت شکفتند آید از خدا
عزوجل که بگردانید آنرا در جبین که او عمل از برای من نکرده است ازین حدیث
معلوم میشود که اعمال در آن نشاء مجتم میشوند و مهتاس میگردند تا صاحب خود را
ملاقات کنند و فرمودند که ریاست شرک اصغر است بدانکه حقیقت ریاست طلب
منزلیت در درلهای خلایق از راه جادوت و اعمال خیر و از استحقاق است
اول ریاست از جانب بدن و تغییر در هیئت آن یعنی جمیع بدن ریاستی
از بدن را بنوعی نمودن که بسبب آن در دل مردمان جای کند مثل
بدن را ضعیف و نمودن تادلات بر کثرت عبادتی کند مثل اجای
شب یا روزه گرفتن بسیار و باین سبب خواهد که در دل خلایق جای
کند و اظهار حزن در وقتی که قلیلی از خلاف دین واقع شود تادلات

کند از بدن

کند که نهایت اهتمام در امر دین دارد و در مجالس سحر محیب لکتر فروردین
تا داند که هیچوقت فارغ از فکر نیست و لها حکمانیدن تادلات بر کثرت
روزه کند و آواز باریک بر آوردن تادلات بکثرت مجاهده کند
و چشم بر هم گذاشتن تادلات بر غور فکر کند و بناتی راه رفتن و در مجالس
بنوعی نشستن که دلالت بفضول و محال کند و پیشانی بر خاک مالیدن تادلات
بر کثرت سجود کند و غیر اینها **دوم ریاست** در لباس مثل سفید پوشیدن
و حاتم شوش پیچیدن و پی سخی و جراب پوشیدن و در هر زمان
هر لباسی که اقیانوسند مداومت کردن و در نماز روبرگفت انداختن
و اترام تحت انگشتر کردن و نماز و غیر اینها **سیم ریاست** در قول مثل اقوال
و احضان و در رسان که در کشف با بیان استادان و شیخانی که دیده اند
و بنوعی کلام بیان کردن که دلالت کند بر آنکه یا بچاکس این تحقیق نکرده است
و آواز باریک کردن تادلات بر حزن کند و کشف کوی بسیار در باب امر
مصرف و دینی منکر کردن تادلات کند بر آنکه اهتمام تمام در امر دین
دارد **چهارم ریاست** در عمل مثل تطویل در رکوع و سجود و سعی در تحمیل قرائت
و سجد در دست کرد اندین و لها جنبانیدن بادل فارغ بودن
از ذکر بلکه در تدارک دنیا بودن بلکه در فکر اندی خلق الله بودن
و آب چشم روان ساختن و دل را از غم خلاص قشک کرد اندین

و تصدقات در نزد خلائق دادن و در خیه شکایت از حصار کردن که بار
نیکه از نذ که چیزی در کینه داشته باشیم و هرگاه تکلیف نمایند که با ایشان
اکل نماید اظهار کند که صایم است و غیر اینها **بخم ریا که نظر بغیر ظاهر**
شود مثل بسیار کردن شاکردان یا سعی کردن در آن که خلائق بسیار
بشندن موعظه آیند و سعی نمودن بر آنکه خلق بسیار بدرگاه وی متوجه
نمایند خصوصاً از جاهاتی که مشهور باشند و مصاحبت با علما و صلحا و مشایخ
کردن و بیدین کسی رفق و نوعی اظهار کردن که خانه ترا مشرف ساخته ام
اگر در آن روز صاحب خانه را خوشحالی واقع شود اظهار نماید که از قدم
ما بود و اگر کسی اعتباری داشته باشد بیدنش آید اظهار خواهد کند
که برو اثر بامید که مترتبت شود و بیان صدق مشورتهای که در خدمت
ایشان واقع شده است کردن و بیان آثار باطن خود کردن بدانکه
آنچه بیان شد از شقوق ریا جمیعاً وقتی ریا است و حرام است که فرض
رضای خدا نباشد اما اگر عرض رضای خدا باشد ریا نخواهد بود
بلکه ثواب بسیاری در تحت هر کدام مندرجت بدانکه چون حقیقت
ریا طلب منزلت در دلهای مردم از راه وسیع و تر بود و عبادت
پس اگر کسی خود را جای در دلها آمانه بسبب مذکور آن ریا نباشد
و حرام نباشد مثل آنکه احوال خود پاکیزه دارد و ملازمان پاکیزه نگه دارد

در ریا

و جاهه پاکیزه در پر شد و در حضور خلق و در خلوت ادنی ازان در پر شد
و تکلف در ضیافتها کند و در غیر ضیافت قناعت کند و در حضور
مردم بخشندگی کند و این جمیع را از جهت آن کند که در دل مردم جای
کند که او را سخنی و خوش صحبت و پاکیزه و اندیشه وسیع و متقی و همچنان علم
بخوم و طب و حساب و هر علمی که دخلی بدین نداشته باشد تعلم آن بقصد
آن کند که در دلها جای کند ریا نباشد و بدانکه ریا گاهی در اصل ایمان
میشود مثل آنکه کسی خود را مؤمن و انامید بواسطه آنکه در دلها جای کند آمانه
ایمان بهره نداشته باشد یعنی داخل در مذهب مخالفین باشد پس آن داخل
در ریاست و حرام است و جزای آن خواهد کشید و ریا در اصل اسلام نیز
میشود چنانکه خود را مسلمان نماید تا در دل مسلمانان جای کند و در واقع عیناً
با اسلام نداشته باشد این کس قطع نظر از عذاب ریا کرده کافر است اما
احکام کفار در و جاری نتوان ساخت تا آنکه رکن او ظاهر نشود و بعض
توهم عمل نتوان کرد و بدانکه گاهی ریا عارضی میباشد مثل آنکه عبادتی را
تمام و کامل بجای آورد غالباً لوجه الله تعالی اما هرگاه که کسی ازان محبت
جنور شود او را نشاطی بهم رسد ظاهر آنست که این ریا نخواهد بود بواسطه
آنکه ریا قصد کردن منزلت در دلهاست بسبب عبادت و او در حین عبادت
قصدی نداشت و نشاط بعد از عبادت بهم رسید و اگر در عبادت قصدی

داشته باشد غیر وجه آن خود را خواهد بود و بدانکه خلاصی از یاد در
نهایت اشکالات خصوص از غمی آن و درین باب کار با خداست
بدانکه در علاج ریاضت که بخاطر آورد عذاب را که از برای ریاضت
و عده شده است پس از آن سعی نماید که عبادت خود را از قصد های کفر
وجه است پاک گرداند و نوعی نماید که اکثر عبادت را معنی بجای آورد تا عادت
چنان شود که لذت عبادت و مناجات در یاد و ظاهر و مخفی در نزد او یکسان
شود یعنی که عبادت او بر یک تیره شود یعنی اگر کسی حاضر باشد یا نباشد
در عبادت او اختلاف بهم نرسد اما اگر کسی گاهی طول در عبادت دهد
و گاهی بی دماغ یا دل شک باشد مختصر سازد و غرض حضور مردم عبادت
حضور ایشان نباشد بلکه سبب اختلاف شک دلی و پیدا مانی باشد یا
سخن اهد بود بسیار باشد درین شقوق قصیر از عبادت اکثر ثوابا باشد از
طویل آن **فصل چهارم در مذمت کبر و عجب** کبر عبارتست از عافی
که آدمی خود را بالاتر از دیگری به بیند و اتفاقاً در برتری خود را بر غیر
داشته باشد و فرق بین کبر و عجب این است که آدمی در عجب خود را
شخصی داند و خود پسند باشد اگر چه پای کسی در میان نباشد و در کبر نماید
پای غیر نیز در میان آید تا خود را از آن برتر داند و بالاتر شمرد و از آن
کبر صفتی است در نفس و باطن و از برای این صفت در ظاهر آثار
دانش

و ثرات چند است و انهار آن آثار را بگویند و آن آثار است کبر
حقیر شمردن دیگری و برتری بر آن کرد و چون مضایقه داشتن
از هم نشینی با و یا همجواری با و و امتناع در پیوستن او یا رفاقت او
و انتظار کلام کردن و توقع ایستادن او و پیش افتادن از او در راه
رفتن و تقدم بر او در نشستن و پی شتاقی با و در سخن گفتن و بجات
با و قلم کردن و زمان و دامن کشان را در رفتن و بعضی از این افعال
گاه از حسد و کینه یا ریا نیز صادر میشود و بسبب بعضی اگر چه آدمی خود را
از او بالاتر هم نداند بدانکه کبر از اعظم صفات رزلیه و آفت آن
بسیار است چه بسیار از خواص و عوام که بواسطه این مرض هلاک شده
و بی از بزرگان باین سبب گرفتار دام شقاوت گردیده اند و کبر
اعظم حجابیت آدمی است از وصول بر تبه فیوضات و بزرگتر برده است
از برای انسان از مشایخه جمال سعادت و عطیات زیرا که این صفت
منع میکند از کسب اخلاق حسنه چون بواسطه این صفت آدمی در خود
بزرگی می بیند که او را از تواضع و علم و قبول نصیحت و ترک حد و ضبط
و امثال آن منع نماید اخبار در مذمت آن بسیار است علاج فحشه
از برای کندن رزلیت کبر آنست که انسان داند که اصل او از عالم
امر است و متن او از عالم شهادت و کبر که سبب هلاک نفس اوست بجا

تن عارض او شده است یعنی کبر بواسطه رفعتی تن بهم میرسد و تن در
اصل عدم بوده است و خود میدانی که عدم واپس ترین جمیع اشیا است
بلکه لایستی است و بعد از آنکه شرف وجود یافته است ابتداء قلیلی ازین
بوده است و بعد از آن پارچه خونی شده است و بعد از آن مثل جفیه شده است
و بعد از آنکه شرف حیوة یافته است در میان انواع نجاسات مبر برده
و خون خورده و بعد از آنکه از رحم بیرون آمده است طفلی در نهایت عجز
با فضیلت هم غسان و حال که جوان آقامت با هزاران احتیاج شکمی
پر نجاست و هر روز لابد بایش با دشمنانه رفت آنچه از او از دیگران
بر آمده است نظاره کند و علاجی نتواند کرد با این صفات گاهی کرسنه
و گاهی تشنه از سیرمی و پری شکم در آزار و گاهی از خواب در آزار
و گاهی بی خوابی گرفتار و گاهی مریض و علیل و گاهی خوانان چیز می
که روی ندهد گاهی نخواهد و روی دهد یعنی او را خوانان و او آنها نخواهد
و بعضی را نخواهد موی نمی شوند و چیزی را رو کند که شغای او در آن باشد
و از چیزی شفا جوید باعث مرض کرد و در همه عمر در خدمت رخت
و در پروردن تن و اعضاء آن و در آخر که روح از وفارقت کند و در
یک شب از خونگی که دارد نتواند در خانه نگهداشت و از دولت کبری که
لازمه اوست نفس در وقت مفارقت و خود در وقت مساوت در صلا

بسم الله

ایم گرفتار یعنی بعد از مرک اگر اهل آفت است سگ به از اوست و پیش از
موت خود بنده عاجزی بود که حقیقت صاحب هیچ چیز نبود در تفصیل اسباب
کبر و علاج آن بدانکه اسباب کبر بسیار است اول علم و علم بزرگترین اسباب
کبر است بواسطه آنکه شیطان از این سبب اضطراب بیشتر است بجائی رسیده است
که کم عالیت که فارغ باشد از آفت کبر این راحت است که عالم نادیده
بعیثت نگشود است خود را از سایر خلایق ممتاز بیند و همان امتیاز کبر
میشد و این امتیاز گاهی از راه دین است چون خود را بدانانی در امور
دین ممتاز میابد بخاطر میرساند که امروز مثل تو کسیت در امور دین این
صفت عجب است و عجب سبب کبر است و گاهی از راه دنیا است و این
چنانست که چون تحصیل مایل کرد و عوام ازین معنی خبردار شدند روی
به رکاه ادا آوردند و در اکثر امور رجوع باو کنند و تو اضعاف بسیار
کند بمرتبه که او را بخاطر رسد که امروز تو مرجع خاص و عامی مثل تو کسی
دیگر از این اعتبار نیست این عجب است و عجب سبب کبر است پس هر عالمی را
که در او عجب یا کبر یا بخل یا یکی از صفاتی که خدا تعالی در قرآن و عده
آتش جهنم کرده است صاحب آن صفت را بهم رسد اعتبار کن که عادل
نخواهد بود و کسی که علاج نفس خود نکند علاج دیگری چون خواهد کرد
اینها جمیعاً فوق باطنی اند و فوق باطنی را قوتی دیگر است از نیت

که فق ظاهری رفق متوجه میشود آفاق باطنی باها دفع نمیشود و سبب
حدوث عجب در عالم کماهی جنبش باطن و دناعت ذات است و کماهی
هم از ان بهم میرسد که قبیح اعادیش و تقاسیر نکرده است هر تقدیر
علاجش قبیح اخبار و اعادیش است و تامل کردن است در آیات و اخباری
که در باب علماء مورد واقع شده است سبب دوم و روح است و عبادت
و آن چنانست که هر گاه عبادت بسیار کرد و بظاهر میرساند که مثل من کیت
در عبادت و این عبادت و عجب سبب کبر میشود و علاجش است که تامل
نماید در اخباری که در قصص و تقاسیر است که دلالت میکند بر جاهتگی که
کثرت در عبادت داشته و در آخر خاسر و مصائب شده خصوص المیر طویل
مخفی نماید که بچنانکه اخلاص روح عبادتت عجب موت عبادتت و کماهی
عجب در عبادت بجای میرسد که اگر یکی از صفای آن عابد را عالی رسد
شکفته میشود و میکوید که این باطن ما بود علاج این شیوه آنست که فکر کند که
بجاهتگی که کرده است بسیار بر او ایاء و انیاء رسانند و آن جهت را
بیچ نند بلکه اکثر ایشان در آخر شرف اسلام مشرف شدند در سکار
کردند سبب سیم نسبت و علاج این آنست که فکر کند در باب پیران
خود آنچه در تن خود فکر کند در آنکه اگر پیران او از اهل بیته پیش شرف
ایشان بیب ایمان خواهد بود پس او تقاضای ایمان کند به ایشان و اگر از

اهل بیت

اهل جنم اند بر ایشان چه تقاضا که رسک بحال ایشان مباد که از رسک
کمترند سبب چهارم مال است و جمال علاج این چنانست که باید فکر
کند که چیزی که بزودی یا آبله زایل شود چون سبب افتخار خواهد بود
فصل چهل و یکم در بیان سخنان بی فایده باید شخص عاقل پیوسته
مراقب زبان خود باشد تا از سخنان لا طایل و سفایده محفوظ ماند
آن این است که تکلم کنی بجهتی که اگر از آن کوئی و سکوت نمائی کنایه
تو باشد و ضرر و نیوی هم تو زسد مثل اینکه نقل کنی با هم نشینان خود را
سفرها و سرگذشتها می خورند و آنچه در سفر دیده از کوهها و آبها و رودخانه
و واقعاتی که تو در داده و چیزهای خوب و مرغوب و عجایبی که بظن
تو رسیده و میوای ولایات و هوای آنها و احوال مردمان آنجا را و اشغال
اینها و همه اینها از جمله اموری هستند که فعل در که آنها ضرری از جهت دین
و دنیا ندارد و سواى خوش گذشتن همان آن همچنانکه سخنان سفایده گفتن
موجب قیصع عمر و ضرران است همچنین سؤال نمودن از چیزهایی که از پیش
انسان فایده ندارد مذموم است بلکه مذمت آن بیشتر و مضنه آن افزون
چنانچه در پیشتر شوالیهای سفایده است در این وقت گناه گاه خواهد بود
شکایتی که از کسی پرسى که آیا روزه داری یا خیر اگر گوید بلی گاه باشد یا
افند و اگر گوید نه دروغ گفته است و اگر سکوت نماید بتو است رسیده

در عرش به صلح کفایت

و القلت اجمل بالقی

کالم یکن عنی بیئنه

و القول ذو خصل اذا

کالم یکن کتب یغنیه

صمد الخ الجالیس غیر حق

خبراً حین یطوق بالقبول

و کفایت البقلایه

کمل اثری فی تقیبه

آخه و آخره فی قرینه

و القلت اجمل بالقی

فی سخطی فی غیر حنیبه

و با از چیزها نیکه گاه هست از اظهار آن مانعی باشد مثل اینکه کسی با دیگری سخن آهسته میکوید میکوی که چه گفت یا مثل اینکه می پنهانی می آید و بگوید سوال می کنی که از کجای می آئی و بگویی می آئی همه اینها سخن بی فایده است
فصل چهل و دوم در مدح سکوت چه بسیار پرده که بواسطه زبان دریده شد و چه آبرو که بیک سخن بچاریخته شد و چه بسیار اشخاصی که در دلها باوق و وقار بودند و بیک کلام نامانجان از درجه اعتبار ساقط گردیدند در بعضی از کتب تواریخ منقولست که شخصی در ظاهر با ثمار فطالت و فضیلت آراسته بود مجلس یکی از اعاظم علما وارد شده آن عالم در احترام او کوشید و از سیم نکته گیری و استیلا برتری سخن درس و بحث خود را قطع نموده مدتی بسکوت گذرانید و آن شخص نیز ساکت بود و از سکوت او بیست و هفت در دل آن عالم افزوده کردید آخر فرخواست تا او را امتحان نماید در نهایت ادب گفت چرا سخن نمی زانی گفت چه بگویم گفت از مسئله سخن بفرمایند گفت هر گاه کسی روزه داشته باشد چه وقت افطار میلاید عالم جواب داد وقت غروب آفتاب شخص گفت هر گاه تا نصف شب آفتاب غروب نکند چه باید کرد گفت باید افطار نکرد و بخاطر جمعی مشغول درس و بحث خود شد و مشهور است که پشه پهن چون لب فاکند رسوا شود باری شخصی صفاست در نزد همه کس عزیز و محترم است و باعث وقار و بخت است و سبب سلامتی

دینا از پاره

دینا و آخرت است **فصل چهل و سوم در مذم کذب** در روغ گفتن باعث بلاک ابدی و عذاب اخروی است هر دروغ گوئی در نظر انظار دینی اعتبار است و احدی اعتنا سخن او نمی نماید اگر چه گاهی راست بگوید و عظم و وقار او در نظر ماسا فقط میشود و پشت و ذلیل و خوار میگردد و اغلب اوقات آنست که دروغ گفتن باعث رسوائی و فضیلت و بازماندن از مقاصد میشود و حرمت آدمی تمام میشود و در کتاب جیب السیر مکتوب است که سلطان حسین میرزای باقر که پادشاه خراسان و زالمبتان بود پیر حسین ابیوردی را با پیچی کری نزد سلطان میرزا پادشاه آذربایجان و عراق فرستاد و امر کرد که سوگات بسیار و هدایای پشمار با و همراه نمایند و مقرر کرد که از کتابخانه خاصه کتب نقلیه با و سپارند که جهت سلطان یعقوب برد و از آنجمله امر کرد که کلیات جامی را که در آنوقت تازگی داشت و بسیار مطلوب و مرغوب بود با و دهند در وقتیکه در آن کتابخانه کتابها را با سیر حسین تسلیم نمودند و سهواً فتوحات کلی را که در حجم و جلد بکلیات مذکور شایسته داشت با سیر داد و اسیر آن کتابها احتیاط نمودند و درست تشخیص نگردانده بودند چون به تبریز رسید کعبه سلطان رفت سلطان تعهد بسیار با و نمود و از رنج راه و مشقت سفر پرسید و گفت درین مسافت بعید و از طول مسافت طول کشیده خواهی

امیر حسین چون اشتیاق سلطان یعقوب را بکلیات جامی شنیده بود
جواب داد که سینه را در راه مصاحبه بود که در هر منزل با مشغول بودم
و باین جهت ملای بی پیرامون خاطر منکذ داشت سلطان از حقیقت آسنا
مژد امیر گفت کلیات جامی را که حضرت سلطان هدیه بجهت سرکار پادشاه
فرستاده چون اندکی ملاتی رخ مینمود مطالعه آن مشغول بودم پادشاه
از وفور اشتیاق فرمود بگوید بر وند کلیات را بیارند امیر حسین کسی فرستاد
آن مخلص را آوردند چون گوشه مذکور شد که فتوحات کئی است نه کلیات
جامی و در عرض راه مطلقا کلیات جامی اتفاق نیفتاده بود باین سبب
امیر منفعل و شرسار و از درجه اعتبار افتاد و دیگر از جمله اسباب و سوانه
در دفع کوفی آست که خدا تعالی فراموشی را با وسلطه میسازد و باینجهت
در دخی را که میکوید فراموش نماید و خلاف آن میکوید و رسوا شود
باری شخصی عاقل لازم است که در هر سخنی که میخواهد بگوید ملاحظه اطراف
آن نماید تا رسوا نشود **فصل چهل و چهارم در ظاهر نمودن عیوب**
انظار عیوب و در صد و پنجم از علامات خباثت نفس در عیب پاک
بودن صاحب آنت چه هر عیب داری طالب انظار عیوب مردم است
هر که در صد و عیب جلی مردم و رسوا کردن ایشان است خبیث ترین
افراد انسان و روزی ایشان است از اخبار و آثار واضح و روشن
انظار

و از تجربه و حیا ثابت و مبین است که هر که دیگر را رسوا نماید خود رسوا
میکردد و هر که عیب کسی را ظاهر کند عیب او فاش میگردد و چنانچه انظار عیوب
مردم بدست فاش نمودن راز نیز قبیح است راز داری بر دو نوع است
یکی راز و دیگری نگاه داشتن و یکی اسرار خود را پوشیدن راز خود را چنانکه
لوازم و فاش کردن از ضعف نفس و سستی عقل است زیرا که اسرار آدمی از
دو حال بیرون نیست یا کاشف از دولت و نیک فزایی و سعادت است
یا مخبر از کتبت و شقاوت و ناکامی است و بر هر دو تقدیر کتمان اولی واجب است
زیرا که اگر از قبیل اولی است انظار آن موجب زیادتى عداوت و دشمنان
و حد انبای زمان و توقع ارباب طمع و دون همتان میشود اگر از قبیل ثانی است
بروز آن باعث شامت و دشمنان داند و دوستان و خفت در نظر ظاهر
بینان میگردد و بسیار است که بافتای اسرار مفاسد بسیار تر است که در دو از
منع شده است که کسی راز خود را با دوستان در میان نهد چه هر دو سنی
نیز دوستی است و هر گاه تو نتوانی راز خود را نگاه داری چگونه دیگرى
راز ترا نگاه میدارد شخص عاقل باید راز خود را مخفی دارد اگر چه از
محرم خود باشد **فصل چهل و پنجم در ذم سنن چینی** نمانی مذموم است
چه بگفتن و چه بنوشتن و چه بر مز و چه با اشاره و چه با بیاد سخن چینی راز
افعال قبیح و شیخ ترین همه آنها میباشد و صاحب این صفت از جمله اراذل

وخبث النفس است و هر که حقیقت این صفت خبیثه را بشناسد میداند که سخن صبی
بهترین مردمان و خبیث ترین ایشانست زیرا که صاحب این صفت سنگ
نیشود از دروغ و غیبت و مکر و حیل و خیانت و کینه و فساد و صد لغات ^{بهر}
و عذر و همه این صفات باعث هلاک ابدی و تفاوت سردی میباشد
بهترین مردم کسی است که مردم از شرارت او احتراز کنند و سگی نیست که سخن
این چنین است بدی سخن چین از همه کس بیشتر است و در بعضی از کتب نقل شده
که مردی بزه فروخت بجزیدار گفت این بنده هیچ صبی ندارد مگر آنکه سخن
چین است جزیدار گفت راضی شدم پس آنرا خرید و برد منزل خود و چون
چند روزی از این مقدمه گذشت روزی آن غلام بز آن آقای خود گفت
که من چنین یافته ام که آقای من ترا دوست ندارد و میخواهد زنی دیگر
بگیرد و وزن غلام گفت چاره چیست غلام گفت قدری از موی زیر زرخ
اورا بمن ده تا بان افشونی خانم و او را مسح تو کردم زن گفت چگونه
موی زیر زرخ او را بدست آورم گفت چون بخوابد تیغ بردار و چند موی
از آنجا تراش و بمن ده غلام بعد از آن بز آن آقا رفت و گفت زن تو
با مردی کانه طرح دوستی افکنده و اراده کشته تو کرده و چنانچه خواهی
صدق من بر تو روشن بشود و خود را بخواب و انا و ملا حظه نما که با تو
چه اراده دارد مردم خانه رفت و چنین کرد و دید که زن او با تیغ باری

او آمدن یقین صدق غلام مزده بی محابا از جابر خواست وزن را بقتل
رسانید در ساعت غلام خود را بخویشان زن رسانیده ایشان را از قتل
زن انبار مزده ایشان آمده شوهر را کشید و شمشیر او در میان قبضه مردوز
کشیده شد و صبی کثیر بقتل رسیدند و مفاسد دنیا ی سخن چینی نیز بسیار است
و اکثر اوقات سخن چین در خوف این است که مباد از سو او بی اعتبار گردد
و بیشتر اوقات جمل و شرمسار با وجود اینها در نزد آن کس که سخن چینی مزده
بی توقع و خبیث و دو بهم زن شناخته شده است اگر چه بر روی او
انگیزان نماید بهترین انواع سخن چینی سعایت است و آن این است که سخن چین
چیزی در کسی که از او بیم ضرر و اذیت باشد مانند سلاطین و امرا و حکام و رؤسا
رود و با ایشان نقل کند که فلان شخص در حق شما چنین و چنان گفت مرده است
که کسیکه سعایت مردمان را کند حلال زاده فیت و سلاطین عدالت گستر
و حکام هرگز صاحب این صفت راز و خود در راه نمیدهند و گوش نمین
ایشان میکنند و میدانند که ضرر ایشان بر رعایا از ضرر رسد و خوک و کرک
و درنده بیشتر است **خاتمه در باب بعضی مکایات که متضمن نصیحت است**
در خاصیت عدالت سخن نماند که بقای سعادت جهان بعد از منوط است
و صلاح عالمیان به او متعلق و مربوط از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
و آله منقولست که عدل ساعت خیر من عباده استین سنت عدل

کیاست بهتر است از عبادت شصت ساله **تبعین** این حدیث است که بعد
کیاست پادشاه اقلیمی را از فتنه و فساد این کرد اند و عالمی بفرغ ابدال عبادت
تواند کرد و از عبادت شصت ساله این معنی حاصل کرد و قوله تعالی
این الله یا مکرر بالعدل و الاحسان چون احسن صفات عدل است حکایتی چند
در عدل مرقوم میگردد **حکایت** آورده اند که چون بهرام کور بر تخت
سلطنت نشست شب و روز با شیعیان لذت مشغول شد و مهمان سلطنت
حواله برای وزیر خود روشن رای نمود گفت نوعی با خلاق سلوک کن که
فرد او در نزد خالق شرمسار و منفعل نگرددی روشن رای مرادی مسک و
طامع بود برب غفلت پادشاه بر ولایت استیلا یافت و دست تقدی
در از کرد و مال پادشاه و رعیت را مال خود دانسته میان حلال و حرام
فرق نمیکرد چون سالی چند برین دستور گذشت رعایا جلای وطن کرده
سپاهای سبب عدم مرسوم متفرق گشتند در این اثنا خبر توجه خاقان
بلک ایران متواتر شد بهرام خواست که استعداد سپاه نماید خزانرا
خالی یافت و سپاه را بر آنکه دید امر را طلبیده از صورت حال تنهائی
نمود جواب دادند که بنا بر تعاضل پادشاه وزیر دست **تطاؤل** یال
و ملک در از کرده تا حال برین منوال رسید بهرام پریشان خاطر شده بود
علم و الم بشکار رفت در آشنای راه چوبانی را دید که سگی را از خلق آویخته

بود بهرام متعجب شده از سبب آن حرکت سوال نمود چو بان گفت مدتی
او را پرورد و دم تو بروی اعتماد کردم لیکن او با من خیانت کرد با ما ده
کرگی رام شده تمامت رصه را بیا داد و بهرام گفت این مثل است که برای
توزونی بحال مراجعت نموده وزیر را مؤخذ نمود اول زندانیا را **طلسم**
و دیوان آنجاخت پرسید اکثر مردم را وزیر بجهت غرض فاسد خود مجوس
ساخته بود چون از یکی پرسید که سبب چه گناه در زندانی جواب داد که وزیر
برادر مرگشته اموال او را تصرف نمود بجهت آنکه از و نکلیت نکند کرد
دیگری گفت وزیر از من عقده و اریه خرید چون بهما طلبیدم مراد زندان کرد
و چون خانها او را حبس گنویات خاقان بیرون آمد که با و نوشته بود بهرام
علی القز و وزیر را سیاست کرده اموال او را تصرف نمود و آنچه از رعایا
بطلب گرفته بود باز داد لاجرم بسبب آن عدالت با هزار سوار سیصد هزار
سوار ترک را شکست داد **حکایت** چون نوبت سلطنت بنو شیران
رسید امر او اعیان را طلبیده با ایشان گفت ترک ظلم و جور کنید که مانند پدر
در باب سیاست ظالمان تعاضل نخواهم کرد اما چون امر اتبعی و ستم
عادوت کرده بودند از آن فعل شنید آسان متنع نمیشدند در آن اثنا حاکم در
همزه پیره زنی را ستم غضب کرد و زال بعد این آمده بر سر راه کسری نشست چون
پادشاه آنجا رسید تظلم نمود نو شیران یکی از خواص فریاد کرد که پیره زنی را ستم نمود

اسباب معاش او مهیا دارد فی الفور یکی از ستمدان خود را با دوز با بجان فرستاد
حال تحقیق نمود باز گشت کسری امیر آذربایجان را طلب نموده چون بیایه سرسلطنت
رسید کسری از ارکان دولت پرسید که اموال و اسباب سپید آذربایجان
چه مقدار تواند بود جواب دادند که تخیل او را نهایت غیبت نوشیروان فرمود
که باین همه اذمال و نقاد روا باشد که مزرعه این زن عاجزه بجز و ستم تصرف
نماید گفتند لایق او نیست کسری فرمود که میرد زرا حاضر گردند و نظم نمود آن
مرد معتقد که با دوز با بجان رفته بود کواهی داد آتش غضب نوشیروان اشتغال
یافت بجهت سیاست و عبرت فرمود حاکم آذربایجان را در میدان ملایز پوست
کنند **حکایت** آورده اند که نوجی مامون خلیفه بدین رفته در اطراف
ایوان کسری میکرست یکی از علماء در خدمت او حدیثی روایت کرد که سید
عالم صلی الله علیه و آله وسلم فرموده که اشخاص پادشایان عادل در خاک
نپوسند مامون گفت اگر چه صدق حدیث بنویسند و بر سر بنویسند و بگویند
و اعیان صیبر مبران میدارد که جد نوشیروان را بنیامین نقتض کرد و حمله او را
پیدا کردند و سر آنرا برکشند و او را دیدند بر شمال شخصی که در خواب باشد
در خاک خفته مامون متعجب شده جبین کسری را بوسید و در آن گشت او انکسیر برآید
و بر هر گنجی از آن چیزی نوشته بر یک خاتم مرقوم بود که با دوست و دشمن مدارا
کن و بر دیگری مکتوب بود که در امور مشورت کن با محفل تا مقصود حاصل شود

و ای

و بر او دیگری شوقش بود که قناعت پیشه کن تا عیش تو حرم و روزگار تو
خوش باشد و بر او گفت یا خلیفه این انکسیر با صنایع خواهد شد باید برآید
مامون در خشم شده گفت از کفایت تو همین بود و فرمود تا آن خاک را
بکشک و خنجر آلوده سرد حمله را بپوشانند **در بیان مواضع حکام نبت**
ببطلین سعادت شمار نوجی ابو جعفر منصور از عمر بن عبدالعنه صفتی
است عاگرد عمر و گفت از دیده گویم یا از شنیده منصور بر زبان راند
شنیده کی بود نامند دیده عمر و گفت عمر بن عبدالعزیز از حکام بنو امیه
بود و واسطه عدل شامل او جلالت فراخت و رفاهت بحدائق خالص
عالم رسید و جهانیان در ممداسن و استراحت جنودند چون بعالم
آنحضرت شفاقت و رشت او بازده نفر بودند و ترک او هفده شقال طلا
هر پیر را بجد و قراط بقره رسید چون همام عبدالملک سفر آخرت پیش
گرفت و در شان او بازده نفر بودند هر یک را هزار هزار از زر گشت
رسید و بعد از مدتی روزی یکی از فرزندان عمر و عبدالعزیز را دیدم
که صد آسب در راه خدای سبیل سافت تا هر که خواهد که روید یا بغزای کفار
شاید پیاده باشد آنها را سوار شود و هم در آن ایام یکی از اولاد هاشم را
دیدم که سوال نمود از مردم صدقه میخواست آورده اند که روزی شوق
بن ابراهیم مخی نزد ابراهیم الرشید رفت تا رون با او گفت چگونه خواهد

باشم **شقیق** گفت من ترک دنیا کشته ام و لغیم آنحضرت بر من جلوه میدهند
هنوز نغز بل من مزید نغم چگونگی زاهد باشم زاهد تویی که بدنیای بچه
قناعت کرده و ترک حبت مملد کشته **هارون** گفت مرا پندی بدیه شقیق
گفت خداوند تعالی سزائی ترتیب داده که از او درخ کونیند و تراد با
آن منزل کرده و سه چیز تو کرامت فرموده بیت المال و شمشیر و بازی
فرموده است که باین سه چیز غلبت را از او درخ باز داری و هر که خلاف
زمان حق کند او را بتازیانه تادیب نماید هر که بناحق شخصی را کشته
بشیشه بقتاص نماید و هر که محتاج بگرد از بیت المال خرج یوسته او را
مهاجرتی و اگر خلاف زمان الهی کنی پیش رود و زخیمان تو باشی
هارون گفت پندی دیگر زیاده کن گفت از زینت چشمه و جمال دیگر
مانند جویها که از چشمه جدا کنند اگر آب چشمه تیره بود همه جویها تیره بود
هارون گریان شده او را معزز و مکرم داشت **آورده اند** که هارون
الرشید نیشی با عباس بن یحیی که از خواص او بخواه فضل بن عباس که
از اکابر شایخ بود رفته طلقه بر در زد شنید که قرآن میخواند باین آیه
رسیده بود **آم حَسْبُ الَّذِينَ أَحْرَجُوا النَّاسَ مِنْ دِيَارِهِمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا**
و حملوا الصالحات یعنی پنداشند جامعی که کارهای بد را کتاب بنمایند
که ایشان را با جامعی که ایمان آورده اند و عمل صالح کرده اند برابر جولیم

هارون

کرد هارون گفت اگر بطلب موعظه آمد بایم این آیه کافیت عباس نوشت
دیگر در بگرفت فضل گفت کفایت جواب داد که امیر المؤمنین است فضل
بر زبان آورد که او را باین چکار است عباس گفت در بگشای که عقلت
او بر تو فرض است فضل در گشاد و پریش را بگشت هارون در آمد و نشست
و دست فضل گرفت فضل گفت دستی باین نرمی چگونه تاب آتش و درخ
آورد **آنگاه** گفت ای هارون جواب خداوند را آماده باش که هر روز
قیامت ترا در برابر آحاد مسلمین بدارند تا از تو انصاف طلب نمایند
گر باین شده عباس گفت ای شیخ خان نگاه دار که امیر را هلاک کردی
فضل گفت خاموش باش ای نمان و امثال تو در هلاک اوسمی بنمایند و او را
بر مصیبت تحریص میکنند هارون گفت ای عباس خاموش باش که ترا باین
سبب بهمان خطاب کرد که مرا بمنزله فرعون میدانند پس فرمود که مرا از حال
طلار تو شیخ نهادند فضل گفت من ترا میکوم خصما ترا خشنود کن تو آمده که
مزد نصیحت من رسانی و آن طلار را قبول نکرد **آورده اند** که چون عمر
عبدالمزیز بخلاف نشست سالم پندی که از جاد و زنا روزگار بود
میان او و عمر و محبت بود نزد وی آمده عمر پرسید که از خلافت من
خوشحال شدی یا غمناک جواب داد که بجهت تو غمناک و بواسطه خلافت تو غمناک
شدم عمر گفت مرا پندی ده و موعظه بگوی سالم گفت در آن المصاب کتم

یا اختصار گفت اختصار سالم گفت که آدم صغی را که بر کردید و حق و
ابوالشتر است بشکیزون کندم از بهشت پروان کردند و عمر و گفت کفایت
آنچه فرمودی **شاورده اند** هر آن الرشید مجلس ابن سماک رفته گفت
مرا نصیحتی کن گفت زبان کار آن مرد دیگر سخن در بهشتی که عرض آن
برابر طول هفت آسمان در زمین است **نمائند** **آوردند** که
محمد بن سماک نزد هارون الرشید آمده هارون از وضعیت التماس نمود
محمد گفت چون در خلوت بگناه اشتغال مینمائی در بروی آتش و پیکانه
می پیزی گفت آری محمد بن سماک فرمود که حالت از دو کار پروان
منیت یا منیدانی که آفرید کار حال شما میداند اگر چنین است تعزیت
ایمان خود بدار که از دایره ایمان پروانی و اگر میدانی که میداند
چونست که از مخلوقات شرم میداری و از خالق آزر می میداری
هارون مد هوش نده **مضمون** این را با جمعی بر زبان راند **بافتس**
همیشه در بر دم چکنم **وز کرده** خویشین بدر دم چکنم **بگیرم** که زمین
در کذافی بگرم **این حال** که دانی که چه کردم چکنم **حکایت آوردند**
که شقیق بخی بر کنار دجله و خط سیکفت قافلۀ حاج از خراسان بگم می رفتند
پیری از آن میان معاشتر کبکی داده گفت اینرا نگاه دار تا به چکنم
که این دانشمند چه میگوید بعد از خطه استاده استماع موعظه نمود شقیق

فانکر

مخاطب مزده گفت ای شیخ من مرده باشم و باین بادیه شتر میزنم
مرا پندی بده کوتاه و مفید تا آنرا کار بندم شقیق گفت ای شیخ سه
پند از من یادگیر **هر گاه** که کاری برای نفس خواهی کرد **برای خداوند**
نفس کن **و هر چه** بچشمه نفس خواهی **از خداوند** نفس خواه **و هر چه** از جانب
خداوند بخواهی **بدان راضی** باش **شتر بان** بایاران گفت شتر برید
که بار کار افتاد **و روی** بادیه نهاده **بعد از چند روز** شقیق آن
مرد را دید که بر روی دجله سیرت و قدش تر نشسته **و در این** آشنا
شقیق را شناخته گفت **ای شیخ** تو آن نیستی که مردم را علم می آموزی
و خود بعلوم خویش عمل میکنی شقیق گفت این معنی بر تو از کجا ظاهر شده
گفت سه سخن با من گفتی من دو کلمه را بکار بستم بروی آب میروم
و اگر سیوم را بکار بستی **با مرغان** هوا طیران **مزدی حکایت**
چون سلطان محمود در انشاء غزنین را با تمام رسانید **نظاره** آن
مقام رفته **چون نظرش** بر آن عمارت افتاد **دورگت** نماز گذارد
و سجده شکر کرد **و دیوانه** که در آن موضع مقید بود **گفت** ای محمود این
چه نماز بود گفت بجهت توفیق یافتن تعبیر این عمارت **گفت** ای محمود دیوانه
توی در پنجره در بای مست **از عاقلان** مستان **و بدیوانگان** مد که خدایت
تعالی ملطف خود پیمارا از اشقاد دهد **محمود** ازین سخن مجمل و سهوت شده

بیرون رفت **حکایت** چون شقیق بن ابراهیم بمغنی وفات یافت
 مردم پنج مجتمع شده باطلیفه او که حاتم هم بود گفتند العباس نمودند که بجهت
 ما وعظ کوی و ما را نصیحت فرمای حاتم گفت من لایق این کار نیستم
 ایشان مبالغه و الحاح از حد گذرانیدند حاتم گفت مرا کیال همت دهید
 که در کج خانه نشسته بعبادت و ریاضت مشغول شوم چون وعده منقضی
 شد میدان تقاضا از سر گرفتند حاتم با ایشان بصحرا رفته بدرختی رسیدند
 که طیور در و مسکن کرده بودند چون نزدیک درخت رفت مرغان رم کردند
 حاتم بازگشت گفت من هنوز قابلیت وعظ پیدا نکردم یکسال دیگر مرا
 بگذارید و سال دیگر نزد آن درخت رفت طیور رم نکردند اما چون حاتم
 دست بجانب دراز کرد بر او از نمودند حاتم گفت اسام نیز وعظ میکنم
 چون یکسال دیگر بریاضت و مجاهدت گذرانید مریدان مبالغه و الحاح
 کردند که بوعده وفا باید نمود حاتم بصحرا شتافته نزد همان درخت رفت
 دست بجانب طیور دراز کرده مرغان نیز نزد حاتم دست بر پشت مرغان فرود
 آورده بر بستر رفت و بوعظ اشتغال نمود و در آن ایامی موعظه گفت مرد باید
 که هر روز از تقاضا بگریزد و در همان مکان توقف نماید **حکایت** آوردند
 که چون حاتم بهم در پنج تذکره و موعظه گفت و حوام پنج میداد و کشته و علماء
 و فقها پنج را دست و در بیان جان گرفته نزد عصام بن یوسف که بعضی این
 دلالت

ولایت بود رفته گفتند که حاتم بن هم مرد جاہلت و علوی ندارد و با وجود
 عدم علم و فضیلت موعظه میکنید و خلافت را کمراه میازد عصام سوار شده
 والی شهر را استعدا نموده با علماء با موضوع رفت که حاتم وعظ میفرمود
 دید که در مجلس حاتم نشسته اند عصام پیش رفته حاتم او را تعظیم کرده عصام
 گفت این مردم از تو علم می آموزند حاتم گفت ایشان را نصیحت میکنم برسد
 که خدا را میشناسی گفت بلی گفت چگونه میشناسی گفت او بچون پندل
 و پمانند میشناسم چنانچه او جل ذکره در قرآن مجید فرموده قل هو الله احد
 عصام گفت خدا او نذر ابر ذمت عباد چیست جواب داد آنکه فرمان او
 بجای آورند و از نهیات او دست باز دارند عصام گفت عالمیت
 حاتم بر زبان آورد که آنست که از خلاق ترسد برسد که عالمیت جواب داد
 که در جمیع امور رضای حق منظور دارد سؤال نمود که زاهد کیت گفت آنکه
 عمل آخرت پیش نهاد همت سازد و گفت و صنو کردن میدانی حاتم بر
 زبان آورد که هم وضوی ظاهر میداتم و هم وضوی باطن عصام پرسید
 که وضوی باطن کد است جواب داد آنست که باطن خود را آب توبه و
 انابت بنوع و در دریای استغفار غوطه خورم تا با ظاهر و باطن پاکیزه کعبرت
 آفرید کار توجبه نمایم چون کعبه احرام بندم و وزخ را بر بسیار خود بینم و پشت را
 بر زمین و خاک الموت را در پشت خود شایده کنم و قبر را بر پیش معاینه دایم

و از اول نماز تا آخر این طایفه را مرعی دارم چون نماز گذارم سیزدهم که با
خداوند تعالی نماز را قبول نفرماید و بر روی باز نماند ای عصام مردمان
بار تقاب فرایض شغولی شده اند و از قبول آن غافل گشته عصام گفت
نماز نیست و چند گاه هست که بدین تیره نماز میگذاری گفت سی سال است که
نماز من خپن است عصام از اسب فرود آمده دست بر سر زد و گرفت
حاکم گفت ای عصام و ای بر تو که خلائق را تعلیم علوم دنیا می و نماز چنین
در آینه عمر میگذاری عصام از حاکم وصیتی التماس نمود و حاکم گفت ترا بپند
کنم که از سید عالم مرویت کنی پنج طایفه پنج حضرت بدو فرخ روید اول
اسیران بسبب ظلم و اغنیای بکبر و عجب بجهت عصبیت و عداوت
و بازرگانان بر اسطخیات و عالمان بسبب حد و من ترا چه نصیحت
کنم که باشت بر آمدن تو بزرگیک من جز حد امری نبود لیکن بعلم خود
عمل کن تا عقلت بجهل آید مکرود و از معاصی پرهیز کن تا از آتش جهنم
آزاد شوی و فال خود را با حضرت فرست تا حساب بر تو آسان گردد
و عصام گریان نجانه آمده خود را بر آرزو زرشید و بدریشان داد
حکایت آورده اند که مضمون عماره بدرخانه قاضی بغداد رسید
در کابلی دید با مذرون رفته خانه دید بغایت وسیع و دلگشا در
کمال نزهت و صفا و مفارش مختلف انداخته علایمان چاکران استاده
ن

شیخ آب خواست تا او شو کند غلامی آفتاب آورده شیخ و سهارا از بازوی
شست و آب بسیار بر بخت قاضی گفت ای شیخ این چه اسراف است که کنی
مضمون گفت ای قاضی در آب سباح که ملک خداوند است بر جمیع موجودات
حالات چون اسراف جایز نیست آفرین همه تحمل و سرا و بیستان که در
آزاد خداوند از کجاست اسراف باشد یا نه ترا تک و نایق کناشت و
یکمی دیگر تمام قاضی از خواب غفلت بیدار شد ترک دنیا کرده روی بعضی
آورد از این یک نکته از وادی هلاک بمرصه نجات رسید حکایت ابراهیم
ادیم مجلس فاضلی در آمده دید که داخل بر سر ریخته جاها می قیمتی پوشیده
و سرش از کبر و نخوت ممتلی گشته سلام کرده بنشست و بسم الله گفته نماز
کرد که تبارک الذی بیده الملك و هو علی کل شیء قدیر الذی علی العرش
والسیر و اعطی کف ای خراسانی غلط محوان الذی خلق الموت و الحیوة
ابراهیم گفت اگر میدانی که خداوند ترا بجهت موت آفریده پس چرا اینهمه کبر
و خود بینی در سر گرفته و اعطی کف تیری بجانب من انداختی و آن کار گزاف
از جای خود بر خواسته خرقة در پوشید **حکایت** چون ابو حازم
لغاف را که از مشایخ کبار بود و فاقش رسید مریدانش کشفه مارا
از سیرت خود اعلام ده تا بتواقه کنیم گفت سی سال است که بجانب
حرام نظر نینداخته ام و از تقاب هیچ امری که از آن و بلی و کنایه

بروز کار من عاید کرد و دگر دادم و سی سال شد که اقطاع من است
که اگر زمین آهن کرد و آسمان روین چنانکه نواز زمین نبات روید
و نه از آسمان باران آید مقدار پر پشته دل من در تشویش نیفتد
حکایت آورده اند که شخصی از میدان از حاتم هم اتاس موصلی نمود
حاتم گفت خود را از چهار چیز نگاه داشت **اول** شخصی را که آخر الامر بخنود
کردن او محتاج کردی باید که زنجانی **دوم** بناشیر که معبود کردن آن
بلجا کردی حزاب سناری **سیم** آنکه سخنی گوی که معذرت آن
اشغال باید نمود **چهارم** آنکه کسی را در روشنائی ظلمی کن که در تاریکی
کور عذاب آن اسباب گرفتار کردی **در ذکر آیه مجتبه حکایت**
آورده اند که چون عبد الرحمن بن اشعث بر حجاج خروج کرده بود
شکست یافت جمعی کثیر از مردم او را هیر کردند از آنجمله زن یکی از اصناف
امر اگر قرار شد چون او را نزد حجاج بردند حجاج با او آغاز عتاب کرده
سخنان میگفت و او سر در پیش انداخت نظر بر زمین دوخته بود و
نگاه بروی او نمیکرد **جواب** نمیداد حاجب گفت ای زن امیر با تو سخن
میگوید و تو درو نظر میکنی زن **جواب** داد که شرم میدارم که شخصی نظر
کنم که خداوند جل و دگره درو نظر میکند حجاج گفت اینجمنی بر تو از کجا ظاهر
شده زن **جواب** داد که اگر تو نظری داشتی ترا ظلم تو باز نکند اشتی

حجاج گفت راست میگوید او را هزار درم داده بسکن خود باز فرستاد
حکایت روزی یحیی بن سعید بن عاصن مجلس حجاج آمد **حجاج**
خواست که الفغانی باور سازد گفت ای یحیی عبدالله بن هلال میگوید که
یحیی با بلین رساند یحیی گفت که ای حجاج مگر این سخن مباش که بزرگان
مثل بزرگان باشند من بزرگ انتم بلین بزرگ جن دور بود که اگر با او
و ابن عبدالله هلال مردی بود مشغول که میگفت من شیطان را پندم و او
استاد من است حجاج از این سخن تعجب نمود که یحیی آن سخن را چنان
تا دلیل کرده که الفغانی بدو ملحق نشد **حکایت آورده اند** که یعقوب
بن لیث صفار در اول حال چون مرد محتاج بود پدیدگاه چون بدرجه
سلطنت رسید یکی از توانگران سیستان را مؤاخذ و مزدور مال او را
با تمام قبض کرده آن توانگر را محتاج ساخت روزی آن مرد نزد یعقوب
آمد یعقوب از سوال نمود که امر و ز حال تو چیست گفت همچنان که
دیر و ز حال تو بود یعقوب گفت دیر و ز حال من چون بود گفت
همچنان که امر و ز حال من است یعقوب در غضب رفته ساعی بچشید
و آخر بر سر اضااف آمده او را تحمیل نموده ماش باز داد **حکایت**
از طاوس یابی که عباد بصیره است مرویت که گفت مردی را دیدم که
نزد حجاج آمده بود استاده سئوالهای او را جوابهای شافی داشت

میگفت و در آن اثنا حال برادر خود از او پرسید که گفت ای مردی
کذاشتی محمد بن یوسف را که حاکم آنجاست گفت نجابت فریب تر و تازه
حجاج گفت از بدن او میپرسم از عدل و انصاف او میپرسم گفت چری
و ظالمی و فاجری و سفاکی و بی باکیت گفت چرا شکایت او را بریز
از وی نگیرد تا دفع شر او کند یمانی بر زبان آورد که آنس که از او
بزرگتر است **هزار بار** از او ظالم تر است **حجاج** گفت مرای تنای
گفت بلی تو **حجاج بن یوسفی** او برادر است گفت از من نترسی که
چنین سخنان درشت در روی من میگوئی **یمان** **جواب** داد که هر که
از خدای تبرسد از غیر او ترسد **حجاج** پرسید که از قبایل عرب
کدام قبیله بهتر است **جواب** داد که بنو ناسم که محمد رسول الله صلی
علیه و آله و سلم از آن قبیله است **حجاج** سؤال نمود که کدام قبیله بدتر است
یمان بر زبان آورد که بنو ثقیف که تو و برادرت از آن قبیله اند
حجاج فرمود **دو هزار درم** با او دادند **روی** من کرده گفت یا طایوس این
مرد از آن طایفه است که خدا تعالی در وصف ایشان فرموده **یجا هر که**
فی سبیل الله ولا یخافون لومة لائم حکایت آورده اند که در شهر بلخ
مستی را محبت بر سر ای امیر حاضر ساخت تا حد شری بر و جازی سازد
امیر بانخص خطاب کرد که چرا شراب حرام نوشیدی و کتوت مصیبت پوشیدی

و عقل شریف را که عاقله نتت بقبیله مستی و هوشی گرفتار ساختی مست
گفت سبحانک **هذه اهلان العظیم** امیر گفت که من با تو سخن میگویم و تو
قرآن بخوانی مست **جواب** داد که امیر بهتر ازین باید فحش حال رعایا کند
و امر حق سبحانه و تعالی را ملاحظه نماید که فرموده **واللاتین بهتان لیسراه**
روان باشد که مرا که عاقل ایام سپوش خواند **امیر** گفت ترا بجهت مباحثه
و مناظره نیآورده اند چرا بیار میگوئی مست گفت **السکوة عند الضرورة**
یدعوه اگر خاموش کردم مراتب از یاد برنجانی بنا برین بخت از خود
کنانه دفع میکنم **امیر** گفت این قیل و قال را بگذار سوره قل یا ایها الکافرون
بخوان تا ظاهر شود که مستی یا بیشمار چه علاقه مستی را تا این غایت تعیین
کرده اند که اگر غلط کنی صد جوب شرعی بر تو برانغم مست گفت **امیر** سوره
فاتحه بخواند تا من قل یا ایها الکافرون بخوانم **امیر** آغاز کرد که الحمد لله
رب العالمین مست گفت در اول سوره دو غلط کردی اول **الکلمة**
استعاده نمودی که حق عز و علا فرموده **فاذا قرأت القرآن فاستعذ**
بالله دوم **الکلمة** بسم الله کنهی که ترک بسم الله در اول سوره محمد
جایز نیست **امیر** روی به محبت آورده گفت من نینداشتم که نوست
آورده نداشتم که قاری بلخ را نزد ما حاضر کرده **حکایت** **نوبی**
از محمد بن حنیفه سؤ نمودند که سب چیست که امیر المؤمنین علی ابن

ابی طالب سلام الله علیه ترا بحروب و معارک خطر میفرستد
و در خاطر و دماغه می اندازد و چنین علیه السلام را ازین تکالیف
معاف میدارد جواب داد که من بمنزله دودست پدرم و ایشان
چشم او را بخت بد و دست دو چشم خویش را نگاه میدارد **حکایت**
جلاج بن یوسف ثقفی نامه بمحمد بن خفیه نوشته سخنان درشت مثل
برآمد و وعید در آنجا ثبت نمود چون نامه بمحمد رسید در جواب نوشت
که مصنون رفته تو اطلاع یافتی بدانکه خداوند جل و اعلیٰ در نظر است
که آنرا نظر رحمت گویند اگر شکر از آن نظر بجانب من اندازد از
بلا ی تو امین کردم و همچنین از آن نظر غضب او سبحانه و تعالی اگر نظری
بوی تو افتد چنان بخود مشغول گردی که مرا فراموش کنی جلاج از
بیت این کلمات بلرزید و ترک محمد داد **حکایت آورده اند** که
نوبی اعرابی بخدست مأمون آمده گفت مرد فقیر و غریب مأمون گفت
میتواند بود چه آدمیان همین بدین صفت موصوفند کما قبل الله تعالی
یا ایها الناس انتم الفقراء و رسول فرموده کن فی الدنیا کما کن فی
اعرابی گفت داعیه جدم دارم خلیفه گفت مبارک باد بگوئی کرده
و الله علی الناس حج البیت لکنون قدم در راه نه اعرابی بر زبان
آورد که استطاعت ندارم مأمون گفت برین تقدیر حج از تو ساقط
نشد

شده که فرضیت آن بشرط استطاعت است چنانکه در کلام مجید وارد است
که من استطاع الیه سبیلا اعرابی به شک آمده گفت ای امیر پیش تو
ببخیز می طلبیدن آمده ام نه بوعظ شنیدن خلیفه خندان شده هزار
درم بوی داد **حکایت** مردی را گفتند که هیأت زشت داری
جواب داد که آن زشتی مرا زیان ندارد چه صورت خود را نمی بینم
ناپسندیدار گفتند که از کوری ترا چه راحت است جواب داد که اول آنکه
که از شر دیدن امثال شما مردم امنم **حکایت آورده اند** که شام
در بودی و صحاری بصید مشغول بود ناگاه دید که خباری از شام
سلاح یافت طازمازاتوقف امر کرد با یک غلام متوجه آنجا شد کاروان
دید که روغن زیت و هر متاعی داشتند در آنجا حث بنظر حثارت
نگاه کرد و شرفا کساران جهان را تجارت مکنز توجه دانی که درین کرد
سواری باشد و درین اثنا چشم هشام بر سیری افتاد که بکن منظر
از سایر قافله امتیاز داشت از وی سؤال نمود که از کجائی و
از که ام قبیله پیر جواب داد که مولد و منشا من شهر کوفه است
اما ترا بصیله من چه کار چه اگر من از اعرابی قبایل باشم نفسی تو
عاید نکردد و اگر از ادنی طوائف باشم ضرری بتو لاحق نشود پس
در امری که ترا ضرری و نفسی نباشد سؤال کن هشام گفت از آنجا

تو نبت را دانستم که نبت خیس داری و جای ترا مانع است و چون
هشام کریم منظر بود و احوال و بی اندام پیر در خنده شد گفت از قباحت
صورت و کراهت بیات و درشتی دیدار و سماجت کفار تو قلت
حسب و دناست نبت و خاست خاندان و نجاست و دوام تو دانستم
و اگر از تعریف چاره نباشد بد آنکه من از فلان قبیله ام و اقربای من
فلانند هشام گفت و الله المتعان ناپسندیده بنی و ناستوده جسمی
که تو داری و بر آن کس که از قبیله تو نبت شکر باد چه گفت با وجود
این طلعت زیبا که تو داری جای آنست که مردم را ایرا کنی باری
باری تو بگوی که از کدام قبیله هشام گفت مردی از قریشم پیر زربان
را ندید که قریش قبیله بزرگند و در آن قبیله اکابر و اصاغر و ادنی بسیار است
و ارازل و اعالی و اسافل میباشد تو از کدام بلطنی هشام گفت من از
اشراف بنو امیه ام که هیچ آفریده در شرف و قدر با ایشان برابری
نوانند و هیچ طایفه از ایشان انتقام نتواند کشید پیر چون این سخن
استماع نمود خنده بجهت زده گفت مر جابک یا اخا بنو امیه تا غافه
پاکی نبت پوشیده داشتی و مراد در غلط انداختی بگو کردی که بغایت
انهار کردی و کشتی و کرد و اندیشه بخاطر من رفتی بگو تباری و کزیده
بنی و ستوده خاندانی در قبیله و دوامی که تو داری شرف است ازین

بسیار

نسب باد و نشیند که کبری امیه در جاهلیت را بنمیزند و چون با کرامت
گشتند دست بختی خاندان نبوت دراز کردند و حق اهل بیت را
غصب نمودند امید دارم که خدای تعالی سزای شما در کنار شما بگذرد
رئیس شما در قدیم حماری بوده و حالا جاریست و در جهل معرکه که قبلیت
کردانیده از افروختن آتش عاجز آمدند و مبارزان خود را بیا و خدادانند
آبروی ردت بر خاک پی جیتی ریخته شود و بی همتی نهاد که ریخته گمان
جامعی که ایشانرا مذهب و سیرت این باشد و مردمانی و شجاعت چنین
و سع دالک بگو ای سید المرسلین شما از اهل ناریه و مظلومانک و
عارید نمردان شما حال عار بر صغیر رخسار و زنان شما راستی و بند
از اری عتبه بن ربیع که در روز بدر صاحب ریاست کفار بود
امیر شاست و دختر او هند که مجموع عیوب او مساوی بود متعلق
بشاست و آن ملعونه بکر عم مصطفی حمزه را انجا مید و شهید و اجد را
مشک ساخت و صخر بن حرب یعنی ابوسفیان که در جاهلیت هم حمار
و خمار بود و هم بطارت و چون بسبب قحط الرجال در میان کفار او را
انگ ترقی و اعتبار دست داد چند نوبت شکر بجز رسول خدا کشید
کرد آنچه کرده و بعد از آنکه از سیم قتل در حوزة اسلام نه نظام ساخت هرگز
بجن افتاد حقوق نشد از اکابر شاست و موعیه که هفت نوبت حضرت

رسول صلی الله علیه وآله بنفرین و لعن او زبان گشاده رأس و سرش است
و او انکس است که بجهت ملک دنیا با بن عم و داماد و وصی رسول الله
مبارک منوره و زیاد دولت را برادر خوانده و دواة القلایه مادر یزید
پلید را که منکوحه او بود سه نوبت طلاق داده باز در کالج آورد و نوبت
چهارم یزید پلید از متولد شده و چون دولت آفتدار حکار که زبان
روزگار در وصف او بدین ایات کرد است استبان سپر
هندگر نشیدی که از و سه کس او بی غیر چه رسید پدراولب و دندان بمبر
بکت داد او بگر هم بمبر بکاید او با حق دانا بمبر گرفت پرا
سرفرزند بمبر برید بر چنین قوم کی لغت و افکند لعن الله یزید او
علی آل یزید چون کفر و ضلالت او نهایت انجامید بنزل اصلی نشانی
سپر فاسق و فاجر خویش را که منبع عیوب و فجور بود و لیعهد ساحت
تا سن سینه مصطفی بر انداخت و بجای هر زنی بدستی احداث کرد و آن
لعون را بر ارقمه و ماء دلیر کرد ایند و بر شیعه مرتضی علیه السلام نطق داد
تا قره العین رسالت و نور دیده ولایت را شرب شهادت چنانند
متوجع لعن ابدی و عقوبت سرمدی شد و عتبه ابن ابی معط که رسول
سب او را از قریش نفی کرده فرمود که او بود دست از اهل صفویه شامه
بجو منسوب میدانید از اقرمای خویش زن دلویند و امیر المؤمنین علی
۴۰

بفرموده صدر صفت رسالت کردن آن ملعون زده عار از ایشانند
و سپر فاسق او و یزید بن عتبه فرخورد با مات مسلمانان قیام نموده بجای
و در کت نماز با مدا چهار رکعت گذارده گفت امروز تسلی داریم
اگر خواهید چند رکعت دیگر بگذارم و حق تعالی در شان او فرمود
امن کان مؤمنان کنان فاسقا لایستون و عفان که در میان
بی اختیار دست از خود باز میداشت بزرگ شامت و مردان این
الحکم طرید رسول الله نبیره زر فای فاخته سرور شامت و محکم
مروان که فاضلترین امیران و عادل ترین عال او جماع بود بزرگترین
شامت و جاعت فاسقان و بدکرداران و خائشان و خدایان
و منافقان که اولاد بی غیره آخر الزمان را کشته و منجیق نهادند
و پلیدی بجانب کعبه انداختند و خانه خدای را ویران ساختند
و الضار شامه اول شامه بد کردار و اوسط شامه خدای و شریف شامه
و وضع شامه کار و امیر شامه طراست و چون پیر از تقریر کلمات
دل پذیر فارغ شد شامه حیران مانده ندانست که در جواب چه
گوید متحیر و پشیمان خان بجانب لشکر انطاف داده از غلام پرسید
که از آن کلمات هیچ نش می توانی کرد غلام مردی عاقل و دوشپار
بود بر زبان آورد که من در آن محل چنان سهوت شده بودم

که نام خود را نیز فراموش کرده بودم و قوت حافظه ام بکلی فراموش
شد. هشام گفت اگر چنین نیکویی بقل تو بجا میشدم و چون سپاه پیوست
جمعی را از عقب پیر فرستاد و پیر همان لحظه دانست که حاکم هشام است لا اله الا
الله که شایع عام بود روان شده جان تنگ و پای پیرون برد
حکایت آورده اند که روزی زید بن علی بن حسن بن زید حاکم
بن قیسری که حاکم کوفه بود رفت خالد بر خواسته تعظیم آنجناب نمود و از
یهودی که در آن مجلس حاضر بود پرسید که چه سبب یهودان تعظیم
میکند و بر خود تقدیم مینمایند. جهود گفت بسبب آنکه من از نسل داود و پیغمبر
خالد پرسید که تو بچند واسطه با حضرت میرسی. جواب داد که بچهل و
دو پشت خالد گفت این زید بن علی فرزند پیغمبر است سبب واسطه
برسول الله میرسد. جهود گفت تعظیم کن شخصی را که خداوند تعالی بوجه
او ترا بزرگ کرده است خالد گفت من احترام و توقیر او را
بر خود واجب میدانم جهود گفت دروغ گفتی اگر تعظیم او را لازم میدانستی
او را بر سبب خود نشاندی و خود بدو را در برابر او نمی نشستی خالد
گفت من مضایقه نذارم اما هشام بن عبدالمطلب بن راضی نمیشود و
یهود گفت هشام ترا از رضای خدا منع تواند کرد خالد گفت خاموش
و از مجلس بسلامت پیرون رفت و چون سخن بدید رسید زید بر خاسته

فرمود که روشن باد چشم پیغمبر باشی که یهود از با و احتیاط بیشتر از شماست
حکایت در کتب تواریخ مسطور است که روزی هصمی که فاضل و
مقتدای ارباب نحو و لغت بود در مجلس با راون الرشید نشسته بود
در آن اثنا شیطان کشیدند و از جمله الطعمه و استرجه بالوده صل آوردند
هصمی بتقریبی بر زبان آورد که بسیار کسی باشد که بالوده نخورده باشد
بلکه نام آن نشنیده خلیفه گفت این معنی ممکن نیست هصمی گفت برین
شاهدی اقامت نایم اتفاقا هم در آن روز خلیفه شکار رفته هصمی را
همراه برد ناگاه از بادیه عربی آمد که جمیل میرفت نارون با هصمی
بر و آنغز را نزد من آر هصمی پیش عرب رفته گفت دعوت امیر
اجاب کن عرب بر زبان آورد که موسی را امیر میباشند هصمی
بلی عرب گفت من با و ایمان ندارم هصمی زبان دشنام کشوده گفت
خاموش باش یا بن الزائنه اعرابی در غضب رفته کربان هصمی را
گرفته بهر طرف میکشید و دشنام میداد هصمی در دست او عاجز مانده
هرون از آن حال سخنید اعرابی او را کشان کشان نزد خلیفه آورد
مردم گفتند امیر المؤمنین را سلام کن اعرابی گفت من با و ایمان
ندارم آنگاه گفت ای امیر المؤمنین بزعم این مردم من با حقان
و ادمین ازین شخص سببان که مرا دشنام داده است خلیفه عرب گفت

دورم باووه اعرابی گفت سبحان الله مردی مرا دشنام داده است
تو میفرمائی دورم باووه این چگونه حکمی است خلیفه گفت حکم ما بر اینست
اعرابی که بجان همی گذاشته گفت یا بن الزاین زود باش و بگم امیر خود
چهار دورم بن ده هرون خندان شده اعراب را همراه برد چون عرب در
نجد او بارگاه خلیفه را آن عطیت و حشمت مشاهده نمود پیش رفته گفت
السلام علیک یا الله هرون گفت خاکت ببهن چه سخن بود که کفشی خرد
بر زبان آورد که السلام علیک یا بنی الله خلیفه گفت و یک ای خدیو
چنین کوی حضار گفتند بگوی امیر المؤمنین عرب سلام کرده بنشینت خلیفه
فرمود که شیطان کشیدند و بالوده حاضر کردند همی گفت اسید سید را
که او نداند که بالوده چیست هرون گفت اگر چنین باشد یک بدره
رزق بودیم اعرابی دست دراز کرده بوجهی بخوردن بالوده مشغول شد
که معلوم میشد که هرگز بالوده نخورده است خلیفه از او سؤال نمود که این چیست
که میخوری گفت والله که منیدام که این چیست اما در قرآن مجید خوانده
که وفاکتة و نخل و رمان کمان بهم که این رسانست همی گفت
ای امیر دو بدره زرده که اورمان را بنیز منیداند که چیست خلیفه
فرمود تا دو بدره زرد با همی دادند و هزار دینار با اعرابی بخشید
حکایت از نامون خلیفه مروست که هرگز از کسی الزام نیافته است

چنانکه

چنانکه بجواب او بادت نتوانم نمود آنگاه که اول ما در فضل بن
سهیل که چون بعد از پسر خود ناله و زاری و گریه سوگواری نمود من پرسش
او رفتم بر پهل تنبیه خاطر وی کفتم جرع کن که اگر فضل رفت من قائم تمام
او باشم و شرط فرزندی بجای آوردم گفت ای امیر المؤمنین چگونه بر تو
فرزندی جرع کنم که مثل تو کس پیدا باید کرد که بجای او باشد و دیگر کسی
در مصر دعوی نبوت میکرد و میگفت من موسی بن عمرانم با او کفتم موسی
معجزات عالی بود مانند عصا وید و میضا و خیرها اگر تو نیز از انقسم
معجزه ظاهر کنی ما ترا مطاوعت نایم سیاه گفت موسی وقتی معجزه
ظاهر نمود که فرعون انار بکم الا علی گفت اگر تو نیز این کلمه بگویی من
آن معجزه ظاهر سازم و من توانستم که در مقابل او حرفی گویم تیمم آمدند
کوفیان از عامل خود که نسبت با او اتفاق تمام داشتند نکلیت کردند من کفتم
در از لفظی شمارا میدانم از میان خود یکی را اختیار کنید تا سخن شمارا بگویند
آنظرفیه پیر را اختیار کردند و او آغاز سخن کرده گفت ای خلیفه مرویرا
که والی ما ساخته چون اول بدیارت آمد آلات اسباب را فروخته باو دادیم
و سالی دیگر خانهای خود را در معرض بیج در آورده باو دادیم و سال سیم
املاک مزایع باو گذاشته دیگر هیچ نداریم این ظالم را از سر ما دور کن من کفتم
دروغ میگوی شخصی را که امیر شما کردانید نام عادل و پارسا و امین است

پیر گفت چنین است که **خلیفه** سفر باید و من دروغ میگویم اما خداوند **علی**
اورا بجهت آن بر سر خلافت نشاند که عالمیان از عدل و انصاف او
محفوظ گردند **نشاید** که چنین حاکم عادل دایا بکوفه باشد و دیگران از عدل
او بی نصیب باشند **مرا ازین سخن خنده آمده** جوابی توانستم گفت **حکایت**
چون **حجامه** ملحد را گرفتند **زود مارون** الرشید بردند **هرون** گفت یا
عدوانه تو از زمانا وقت کباری **حجامه** گفت چگونه زندیق باشم که فرضیه
گذارده ام و سنت بجای آورده ام **مارون** باو گفت ای مدبر ترا
خواهم زود تا اقرار کنی **حجامه** گفت ای امیر اگر چنین کنی رسول خدا را لعن
کرده باشی **مارون** پرسید که چگونه گفت آنحضرت تیغ نیز دتا مسلمانان
اقرار کنند **تو جواب** میزنی که بگفرت اقرار کنند **مارون** ازین جواب
متحیر شده اورا رها کرد **حکایت** آورده اند که یکی از صد در نجارانج
اسلام رفته **تجمل** بسیار همراه برد چنانکه صد شتر مطنج و خیم او یکشیدند
دور در عماری نشسته جمعی از علما و ائمه با او همراه بودند چون قریب برفا
رسید درویشی دید که می آمد کرسنه و تشنه و پایها آبله کرده چون در پیش
صدر جهازا با آن مشت و گلت دید گفت آیا تو آب حج من و تو کی می آید
گفت چه اگر دوستی که تو آب من مقابل اجر تو باشد **ارتجاف** ازین سفر شنیدم
درویش پرسید که چگونه گفت زیرا که من **فرمان الهی** امتثال نموده آمده ام

در کلبه

دو تنجاف **فرمان** این توبه نمود **مرا گفته** اند که چون استطاعت داری
حج بگذار و باو گفته اند که چون قدرت نداری خود را در ورطه میانداز پس
مرا بفرمان **طلبیده** اند و تو بظلیل آمده **وعزت** همان چون **حسرت** ظلمی
باشد **حکایت** آورده اند که **حجاج بن یوسف** دوستی داشت **بریم**
بهره روزی نزد **حجاج** نشسته بود **حاجب** در آمده گفت فلان **دیر** باز
میطلبد **مره** بر زبان راند که **دیر** بدترین **خلایقند** **حجاج** **دیر** را
اجازت دغل داد چون در آمد اورا **تعظیم** کرده در **پهلوی** خود **حاجی** داد
چون **دیر** سخن خود گفته **هرون** رفت **حجاج** گفت چرا گفتی که **دیر** بدترین
بدترین **خلایقند** اگر نه حق یاری بود ترا **ایز** **اسیر** دم نشسته که **خداوند**
عالم فرموده که **گراما** **کاتبین** **مره** گفت ای امیر **عوانان** **دیوان** **الفتح**
نه ملائکه **آسانرا** **حجاج** ازین سخن **خندان** شده اورا **انعام** داد **حکایت**
آورده اند که چون **عبد الملک مروان** **عقبه** را **طلبیده** گفت میخواهم
که **امارت** **مصر** را **تو** **تفویض** **نمایم** **عقبه** گفت این **مهم** **ازمن** **نی** **آید**
عبد الملک در **غضب** **رفته** اورا **دشنام** داده گفت **عملی** که **دیگر** **کن**
باز **رو** **خواهند** **تو** **میدهم** **و** **تومت** **نیداری** **عقبه** **جواب** داد که **فریاد**
تبارک **و** **تعالی** **در** **قرآن** **سفر** **ماید** **انا** **عوضنا** **الامانه** **علی** **السموات** **والارض**
و **الجبال** **و** **این** **ان** **یحلمنا** **و** **اشفقن** **منها** **و** **حللها** **الانسان** **ان** **کان**

خلو ما جولا آفید کار جل و کره با کمال بزرگی و قدرت خود امانت
خویش بر آسمان و زمین عرض کرد و آنها قبول نمودند قادر مختار و موم
جبار خشم و غضب نفرمود پس اگر تو عمل مصر بر من عرض کنی و قبول
نمایم پیر خشم گیری عبد الملک ازین سخن متاثر شده اورا تشریفی فای
داده از ان عمل و تکلیف باز داشت **حکایت آورده اند** که کافری
پنوا از شیخ ابو سعید ابو یحیی رسید که پیغمبر شما فرموده اللہ یا سجن المؤمن
و جنۃ الکافر یعنی و نیازندان مؤمن و بهشت کافراست و حال آنکه
تو درین ناز و نعم و من درین محنت مهتم شیخ گفت صدق یا رسول اللہ
ناز و نعمتی که در بهشت جتنه من آماده است این بان نسبت بهشت است
حکایت آورده اند که عبد الملک شعبی را که از افاضل زمان بود
بر سالت بروم فرستاده چون قیصر کمال فصاحت و بلاغت
و فراست و فضیلت او مشاهده نمود از و سؤال نمود که سن تو چند است
شعبی گفت اسنان من سی و دو پیش منیت قیصر بر زبان آورد که
ازین نمی پرسم زاد تو چند است گفت آنچه بود در راه صرف شد
قیصر پرسید که عمر تو چند است گفت دو روز قیصر گفت چگونه شعبی
جواب داد که عمر خود را این دور می دانم که در خدمت توام و
باقی را عمر نمی شمرم قیصر را این سخن خوش آمد و شعبی را به بشر فای
دالغای

و افعامات مخصوص داشته و جواب نامهای او نوشته بدو تسلیم کرد
و از شعبی منقولست که چون این مکاتب را بعبد الملک رسانیدم
اورا متعجب یافتم اما سبب آنرا ندانستم بعد از چند روز گفت میدانی که
قیصر در باب توجیه نوشته کفتم لا والله نامه را بمن داد نوشته بود که عجب
میدارم که مثل شعبی شخصی در میان ایشان باشد دیگری حاکم خود کرد اند
کفتم قیصر بر تو حد برده است که مثل منی در خدمت توام و بجهت آن این سخن
نوشته است تا مزاج ترا بر من متغیر سازد و قصد من نافی دیگر آنکه اگر
ترا میدید میدانست که من لایق این منصب نیستم عبد الملک خوشحال
شده گفت راست گفتی **حکایت** ابراهیم بن مهدی گوید روزی در
نزد مقصم نشسته بودم پسر صغیر نامون که ساله بود در آمد و من انگشتری
یا قوت در دست داشتم و آنرا سپردن آورده میگردد اندیدم پرسید که این
چینیت کفتم این انگشتر منیت که در زمان دولت پدرت مهربان ساخته
بودم و اکنون در ایام خلافت عمت از کرد و سپردن آوردم بر در
گفت همچنانکه شکر پدرم که ترا اکنون زنده گذاشت میگذاردی شکر
عتم که بدولت او انگشتری که از کرد و سپردن آورده میخواهی گذاشت
من نباتی جمل شدم و اهل مجلس از نضاحت آن کودک متعجب شدند
حکایت نوبتی عبد الملک مروان بجهت مسجد بیت المقدس بری

در غایت تکلف تر قیپ داد حجاج نیز مثل آن چیزی در آن باب
با تمام رسانیده و هر دو جهت در راه بیت المقدس برده بیا و نهند
روزی صاعقه آمد و در عهد الملک رابوت و در حجاج باقی ماند
عهد الملک ازان صورت بغایت متاثری شده چون حجاج برین
قضیه توقف یافته بعد الملک نوشت قوله تعالی وَاتْلُ عَلِيمِ
نَبَأِ نَبِيِّ آدَمَ بِمَقْعِدِ ادِّقْرَبَا قَرَابًا مَنْ اَصْحَابُهَا وَلَمْ يَتَقَبَّلْ
مَنْ الْاٰخِرِ قَالَ لَا اَعْلَمُكَ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ یعنی چون
قابیل و ناپیل قربان کردند و رسم آرزمان چنان بود که قربان از
عین ناکولات در قبالگاه بنادی و آتش سفیدی از آسان در آمد
قربانی که مقبول احدیت بود مساس نموده از جنس خود ساحتی چون
قابیل و ناپیل یکی کو سفند و دیگری خوشه کندم بقربالگاه بردند قربان
ناپیل مقبول شده نبوت و ازین ماند عهد الملک خوشحال شده بجهت
حجاج تشریفی فاخر فرستاد حکایت آورده اند که حجاج روزی بخار
رفته از سپاه خویش دور افتاد و بعد از ساحتی که مرکب به طرف
تاخت تشنه شده بطلب آب به پیشه بر آمد ناگاه نظرش بر عربی افتاد
که بر آنجا بنیشته نشسته بود و چند شتر پر امن او پیچید چون حجاج
بر بالای پیشه بر آمد شتران اعرابی از جا بزرگت او بر سینه اعرابی

نشان

خشنک شده سر بالا کرده گفت کسیت که ازین صحرا بجایهای روشن برآم
که گفت خدای بر او باؤ حجاج هیچ نکفت پیش رفته گفت اسلام علیک
و رحمة الله وبرکاته عرب از روی غضب جواب داد که لا سلام علیک
ولا رحمة الله ولا برکاته حجاج از او آب طلبیده گفت فرود آئی و بخاری
و خاکساری آنجور که خادم کسی نمیتم حجاج فرود آمده آنجور و انگاه
سوار شده گفت ای عرب بهترین خلق خدا کسیت گفت محمد رسول الله
بزعم انب تو باز حجاج پرسید که در حق علی المرتضی سلام الله علیه چه میگوئی
جواب داد که از بزرگی و بزرگواری نام آنحضرت در دمان نکند و برادر
و وصی رسول خدا و امام امن و جن است بگوری چشم تو دیگر بار
سؤال نمود که چه میگوئی در حق عبد الملک مردان اعرابی هیچ نکفت
حجاج بر زبان آورد که جواب من بگویی جواب گفت بد مردیت پرسید
که چرا گفت خطای از او وجود آمده که از مشرق تا مغرب از او پرا
پرسید که آن خطا که است گفت اینکه فاسق فاجر ظالم را بر مردمان
کحاشه است حجاج هیچ نکفت ناگاه مرغی پیر میزد او از صفیری کرد
اعرابی روی حجاج آورده گفت تو چه کسی ای مرد حجاج گفت سب
سؤال چیت عرب گفت این مرغ مرا خبر داد که لشکری میرسد که سردار
ایشان این شخص است عرب درین سخن بود که لشکریان او رسیدند

و بروی سلام کردند اعرابی چون آن بدید رنگ و رویش متغیر شده
بهم برآمد حجاج فرمود تا شتران او را سپردند و او را همراه بهتر بردند روز
دیگر با داد حجاج شیان کشیده با حصار عرب فرمان داد چون درآمد
گفت السلام علیک ورحمة الله وبرکاته حجاج گفت من چنان شکویم
که تو کوشی و علیک السلام ورحمة الله وبرکاته آنگاه گفت طعام بخوری
عرب گفت اگر رحمت فرمائی بی حجاج بخندید و با حصار مجلس گفت
هیچ میدانید که دیروز که ازین شخص بروی چه رسید عرب گفت
اصح الله الامیر در اقلای سری که میان من و تو رفته کموش حجاج
گفت ای اعرابی کی ازد و کار اختیار کن یا پیش من باش تا ترا از
از خواص خود گردانم یا مفارقت قبول نمای تا ترا بخدمت عبدالملک
فرستم و آنچه نسبت بوی گفته نویسم عرب گفت ای امیر دو امر را
ثالثی هست حجاج پرسید که ثالث آن کد است گفت اینکه مرا بگذاری
تا بقیه خود روم و دیگره تو مرا ببینی و نه من ترا حجاج بخندید و فرمود
تا ده هزار درم باو دادند و او را گذاشتند **در سیرت ملوک و**
اشراق سلاطین حکایت عبدالله بن مثنی که یک در کتب
حکما که در زمانه ملوک فرس بود دیدیم که ملوک فرس بجهت ده حضرت
که از کیومرث یاد کار داشتند بر سلاطین همان تفصیل داشتند **اول گه**

دشتر خود را به پیکان نمان میدادند **دویم گه** دشتران پیکانها را میخواستند
سیم گه همه کس را بر سر خوان خود بنشانند و خودشان بر سر خوانی
کسی نمی نشاند **چهارم گه** چون در حق کسی انعام مینمودند با کسی مشورت
میندیدند **پنجم گه** چون وعده مینمودند بان وعده وفا میکردند و هرگز
از لقیه خود بر نمی گشتند **ششم گه** چون کسی را بطلای مخصوص می بخشیدند
هر ساله آن مبلغ بطریق ادرا و وظیفه بوی میرسانیدند **هفتم گه**
بگردار زیاد از کفار بودند **هشتم گه** هرگز آن مقدار شراب
نمیخوردند که عقل ایشان زایل گردد **نهم گه** بجزم را حقوب نمی کردند
دهم گه هرگز با ارازل و او باش صحبت نمی داشتند و همواره با کما
و اهل دانش مصاحبت میکردند **حکایت آورده اند** که یکی از خلفای
عباسی با وزیر خود گفت که مرا از سیر ملوک سلف حکایتی کوی و ما ترا
سلاطین ماضی را تقریر نمای وزیر گفت در کتب سلف بنظر من رسیده
که در زمان جمشید مرتبه بلند و دره ارجمند بسبب کثرت سن بود
و پیر از انعام مینمودند **در عهد صخاک** هر که غنی تر بود مرتبه اش
زیادتر بود **در روزگار فریدون** سوابق خدمت اعتبار داشت
در زمان منوچهر حب و لب معتبر بود **در عهد کیخاوس**
عقل و جزو را ترجیح میدادند **در ایام کیخسرو** مردی و دیرری را

وسيله تفهيم ميداشند **دور زمان کتاب و لهراب دين**
وامانت سبب تقرب بود **دور محمد انوشيروان** مجموع مقدّمات
سابقه ملحوظ و منظور بود بجز تو انگری که آن از درجه اعتبار ساقط بود
حکایت در کتب معتبره نظر این بنده رسیده که چون عباسیان خوا
که بخلاف بنو امیه نبای شمار خود سازند کسی نزد ابو مسلم فرستادند از
رای صایب او استمداد نمودند جواب فرستاد که رنگ رز و مناسب
کودکانت و سفید لایق علماء و سبز جانم رحمت و از لباس سیاه
هیت و سطوتی در دلها می افتد اما مناسب آنست که شما برای اختیار
نمایید که اردشیر با بجان پسر خود را بن شمار وصیت کرده و گفته ای
پسر باید که بانه پوشی و رضائت هیچ پادشاهی نباشد تا پور از حقیقت آن
لباس پرسید ارده پیش گرفت جانم پوشش که بود آن از بر باری و تبارش
از نلو کاری باشد **حکایت** در تواریخ مسموم است که عبدالله بن ظاهر
که امیر فراسان و ماوراء النهر بود روزی در مجلس بار نشسته بود از
اوصاف و آثار ملوک بمضی سخن در پیوسته یکی از اهل مجلس گفت یکی
از عادات سلاطین عجم این بود که سالی یک نوبت بارعام دادند می
و کوهش قبل از آن منادی ندا میکرد که فلان روز بارعام خواهد بود پس
هر که حاجتی داشتی یا ستمی بوی رسیده بودی در آن مجلس حاضر شدی چون

فکر

مجلس منعقد گشتی منادی ندا کردی که پادشاه میفرماید که ما در این باب
ابتدا آنچه میکنیم اگر کسی را در ذمه ما حقیقت است باید که دعوی کند و از ما
شرم ندارد اگر کسی دعوی کردی پادشاه بنفس خود از سخت فرود آید
و در پیروی خصم نشستی و جواب دعوی او بروش راستی گشتی و دیگر از علوم
گشتی که در این باب میل و مدانه نخواهد بود و از آنچه چهار هزار سال است
در خانه ملوک عجم مانند با وجود شرک و کفر که الملک یحیی مع الکفر و
لا یحیی مع الظلم **حکایت** چون سلطان ابراهیم غزنوی بر تخت
سلطنت نشست که قصر دولت با اساس متین و بنیاد در زین استحکام بود
زیرا که امور مملکت بسبب استیلا ی سلجوقیه و ناکار دانی سلاطین عبد
الرشید سلطان مسعود بن سلطان محمود فرخ زاد ابن مسعود منحل گشته بود
همه ایشان انتظام کلیات امور را حواله برای ناهلان بنی اسعد داد
کرده بودند لاجرم ابوالقاسم حصیری که پری از خواص بنی الدؤ
محمود بود با صابت تدبیر و صفای ضمیر از سایر اهل روزگار ممتاز
میشد طلبیده با مشورت کرد ابوالقاسم گفت نوبتی جدت سلطان
محمود در ابرسات نزد پادشاه ماوراء النهر و ترکستان امیکان خان
فرستاد روزی خان که مقل عظامی زمان بود بر زبان آورد که مملکت
بر شما با عنایت و پادشاه باغبان چون باغبان خواهد که همیشه بخش

او **مورد** باشد باید که پیوسته سه نوع درخت در باغ او موجود باشد **اول**
درخت میوه دار که از او بافضل میوه حاصل شود **دویم** درختی که میوه آن
بزرگ و یک رسیده باشد اگر چه بکمال نباشد **سیم** نهالی دیگر از جهت آن
رسیده میوه و شکوفه بر آرد و بیج وقت بلوغ او از حاصل میوه درخت
شکوفه خالی نماند چون سلطان ابراهیم این سخن گوش کرد بنای ملک
خویش برین نهاد پیوسته جمیع اترت بیت می نمود تا قابل مناصب خطیر
و اعمال بزرگ میشدند و غرض آن بود که تا همجای اشغال خلیف با خود
قرار ندهند که با پادشاه بوجود ایشان محتاج است و اگر آن طبقه نباشد
دیگری نخواهد بود که کفیل مهم ایشان نمایند و دانند که دیگری در مقابل
هست که آن شغل از دیگری می آید و اینکه پادشاه ایشان را آن **مختصا**
نموده محض غایت او است همیشه در رضای خاطر سلطان سعی نماید
حکایت آورده اند که نوبتی سلطان محمود غزنوی مسجد جامع میرفت
در انشای راه غلامی ترک که صحبت عذارش نقاب خجالت بر روی
خورشید افروز می انداخت بر سر راه پادشاه آمد روی بر زمین نهاده
سلطان از کمال شفقت که لازم جلبش بود غمگین کشیده پرسید که تو
کیتی و چه حاجت داری غلام گفت **خواججه** من چون مرا از ترکستان
میاورد با من قرار داد که ترا بخدمت سلطان خواهم برد تا آنجا که

باز

غایت سلطانی پر تو رحمت بر تو انگذد از حقیقت مذلت با وجع عزت
رسی چون باین ملکت رسانید مرا هزار دینار به پسر عبدالله دیر فروخت
و ادراپنهان سیداشت امر و ز فرصت یافته خود را بخدمت سلطان
رسانیدم تا نظر رحمت پادشاه شامل حال من کرد و سلطان در غضب
شده فرمود تا مرا چندان زدند که از پای در آید و یکی را گفت او را
بزرگ عبدالله برو از زبان ما با و بگوئی که هزار دینار به بهای غلام بیتی
و ادراج صد درم بدر بانی نمیدهی که بدر خانه تو بنشیند و نگذارد که کفر
تو بر حضرت از منزل بیرون آید چون سلطان از نماز مراجعت نمود
یکی از مذکلفت امر و ز سلطان آن غلام را ادبی بلوغ نمود سلطان
فرمود و خواستم هزار دینار پسر عبدالله ضایع شود و الا فضل غلام امر
میگردم اگر چنین نکردی هر غلامی که از خواججه میرنجید همین بشود
مرحی میداشت دیگر آنکه مر اقبه احوال خدمتکاران در رعایت بنای
علا زمان بر پادشاه واجب است زیرا که اینطایفه با سید غایت مادر
سمر که کار زاردت از جان میشوند و از سر حیات که تا معلیت نیامد
میگذرند دیگر اخلاق حمیده پادشاهان است که بداصل را بدرجه بلند
و مرتبه ارجمند رسانند مصداق این تعال آنکه روزی معتمد خلیفه از اجدان
ابی داود وزیر پرسید که سبب چیست برادرم مامون هرگز اترت کرد

عالمی از کنایت او معور شد و بیب انکس نغمهای کثیر بخلیفه رسید و من
هر که از بزرگ کردم زمین نغمتی رساید و نه بکاک وزیر جواب داد که این
معنی بجهت است که ما من اصل را اختیار فرمود و خلیفه فرج را و شاهی را
که اصلی نباشد برومند کرد **حکایت آورده اند** عبد الله بن طاهر
وزیر عباس بار نشسته بود که یکی از بزرگ زادگان غزنین در آمده او را دعا
کرد و گفت مرا بر امیر و دوقی است هم خدمت هم حق گفت امید میدارم
که این حقوق را رعایت فرموده در حق من عنایت فرمایید پرسید که آن
حقوق کدام است گفت در بغداد هر روز در خانه من میگذشتی و من را بگذر
ترا آب میزدیم تا که در بر امیر نشیند و حق دیگر آنکه نوبتی از دار کلا فیه
پیران آمده خواستی که سوار شوی من را کباب عالیه بگویم عبد الله گفت
راست میگوئی اکنون بگوئی که از ما چه طبع داری انشخص گفت امارت
امور در این ده تا صد هزار درم بجهت خود استخراج کنم عبد الله فی حکایت
فرمود مشور امارت آن نامیر را بنام او قلمی نمودند **کی از آن سلاطین**
سابق آن بود که با هر که سخن گفتندی او را منظور نظر ساختندی وی را
توانگر کرده از فقر و فاقه خلاص گردندی روزی اعرابی تصدیه در بیخ
ابوجعفر منصور عباسی کشته بخت او رفت و چون تصدیه را بر خواند خلیفه
باو تحسین بسیار کرده اعرابی از مجلس خلیفه بیرون آمده با جمعی از خواص

گفت من کمان میبرم که خلیفه مرا تو انگر کرد و اند جواب دادند که باذل
منیت اعرابی گفت پس مرا سیاست خواهد نمود گفتند که انقدر ترشتریم
منیت اعرابی بر زبان راند که مگر امیر شما دیوانه است این سخن بمشور
رسانیدند اعراب را طلبیده پرسید که از کجا بر تو ظاهر شد جواب داد
که هر دو منند است که نظر خود را نگاه دارد و در همه کس با ایشانت ننگرد
چون تو مرا نظر کردی کفتم البته بر آن اثری مرتب خواهد شد چون اثر
ندیدیم دانستم که نظر کردن بیشتر و هر که از کتاب عبث از عقل
عاری باشد منصور او را تحسین کرده فرمود تا پنجاه هزار درم باو دادند
حکایت آورده اند که تاجری بملنی منظر نزد وزیر نوشیروان داشت
و هر که که طلب حق مینمود وزیر او را می آزد تاجر تنگ آمده صورت
حال بعرض پادشاه رسانید کسری فرمود تا مال او را از خزانه او اگردند
وزیر را برده بر دوازده کرد و منادی ندا نمودی که هر که حق غریبان
ندهد سزای او دار باشد چون تاجر کمال عدالت کسری مشاهده نمود
در مداین متوطن شد و بعد از روز کاری مال او بر تبه رسیدی که
مخاسب و احم از حصای آن بعجز اتراف میآورد درین هنگام از روی
وطن بخاطرش مستولی شده اموال خود را جمع کرد و وزیر پادشاه را بمعنی
آگاه شده با نوشیروان گفت فلان تاجر که نزد وزیر سابق چیزی داشت

مدتی درین شهر توطن نموده آنچه آورده بود و نیاری صد دنیا شده اکنون
میخواهد که آنرا بمکمل بخرد و اگر حال بدینوال باشد مجموع تاجران آنست
اوطان کنند و شهر بیرون بمانند نو شیروان تاجر را طلبیده فرمود که در ملک
من اموال و افرجه رسانیده میخواهی که ملک خضم من روی اگر این قاعده
مستمر کرد مجموع تاجران هوای کار کنند و ملک ما بیرون ماند اگر میل فتن
داری آنچه در ملک ما آورده دو برابر آن بر دار و باقی را بگذار تا جبر
گفت اگر آنکه من بدین ملک آورده ام بسا داده ام پادشاه نصف آن
من باز و پذیرضا کردم نو شیروان پرسید که ای شیخ تو باین شهر چه آورده
بودی گفت ای ملک جوانی آورده بودم و این اموال را بآن کس
کردم تو جوانی من باز ده همه اموال مرا بر دار نو شیروان ازین سخن
متحیر شده او را اجازت داد **حکایت آورده اند** از ریج حاجب منقولست
که گفت نوبتی شخصی عرض داشت با بوجهد ادعای مصون آنکه شخصی از بنو امیه ^{بکس}
که از نماز کوفه است تقود و جواهر بسیار بر سپل امانت سپرده اند منصور
آن شخص را طلبیده گفت مال و افران بنو امیه نزدت باید تسلیم نمائی و بهانه
نیاری آنزد گفت یا امیر المؤمنین تو وارث بنو امیه گفت نه بر زبان آورد
که ایشان شمار او کیل کرده اند که مال از من بگیری گفت نه آنزد گفت پس
چگونه از من چیزی بر طلبی که بکس شرعیت بر تو جاریست که آنرا طلب نمائی

لحم

منصور گفت بنو امیه در مال مسلمانان خیانت کرده مال ایشان را غصب کرده اند
و من والی مسلمانانم از گرفتاری او مختار باشم آنزد گفت امیر المؤمنین صواب
میفرماید اما او را معلوم نیست که آنچه از مال بنو امیه نزد من است از آنجمله است
که ایشان غصب از مردم گرفته اند و این معنی را بر زبان ثابت باید کرد منصور
با ریج گفت به حجت چیزی برین مرد ثابت نشده و ما او را قسم گرفته ایم روی
بان شخص آورده گفت حاجتی داری گفت بل آنکه آن شخص با من کشته که مال
بنو امیه در نزد من است در مقابل آورد روی من بگوید و سو کند بخورد که مال
بنو امیه در نزد من است چون هزار را بفرموده منصور حاضر کرد گفت یا ای
این غلام درم حریزه من است و سه هزار درم با او داده و بر تجارت فرستاده ام
و مدتی ناپید گشته اکنون او را آنچای پنجم منصور از غلام پرسید اقرار
کرده گفت چون مال خواهر را تلف کرده بودم غیر رسیدم که مرا عقوبت کند
از پنجم دروغی چنین گفتم منصور بان شخص گفت غلام را بتو دادم هر عقوبتی
که خواهی با او بکن گفت بجهت سلاسی خلیفه او را آزاد کردم و سه هزار دینار
دیگر با او بدم منصور گفت زودان برای حیات بر زبان آورد که تو با
آن شکرانه که بوسیله او در بساط خلافت راه یافته منصور او را احقین کرده
خلعتی فاخر داد **حکایت آورده اند** از سلیمان و راق مرویت که
گفت روزی در خدمت امامون نشسته بودم از من خاصیت و کیفیت

خبر رسید کفتم کرم و خشک است و اشتهای آن در اوقای کند چون از حد اعتدال تجاوز نمودند سود آورد و ضرر آن بکافور منع شود در این اثنا خادمی را طلبیده با وی سخن گفت و خادم صند و قیپه را حاضر کرد و مأمون از آن صند و قیپه یا قوفی پرور آورد چهار انگشت در طول و چهار انگشت در عرض چنانچه در شب تار مانند چرخ میزد خشید و در روز شعل آن چشم را خیره میکرد و زرگر را طلبیده گفت این را در کمر تر صیغ کن روز دیگر چون بد از محله فرستم زرگر را دیدم که رنگ از پیش رفته بمجلس درآمد چون برگه خوان از باد سیل زید خلیفه از وی پرسید که کمر را تمام کردی دیدم که بیک بار حیات از درفته زان بند شد مأمون بغرابت یافته گفت ای شیخ تو مال و جان امینی راست بگویی استاد در وی بر زمین نهاد و گفت یا امیر المؤمنین در وقتی که آن یا قوت را در کمر نشاندم از دستم افتاده چهار پاره گشت و دوشش حیات را در دل کرده شرط وصیت بجای آوردم و امروز بخدمت آدم مأمون بخدمتید و گفت آن چهار قطعه را بتو بخشیدم **حکایت آورده اند** که چون ابو جعفر منصور بمحافظت نشست در سال اول از حکومت خود خواست که حج بکند و بیشتر آن عمر در بن جمال را گرفته چون بکمر رسید از بنا سگ حج فارغ شد گریه آن شتر از آنجا تمام

نداد و عمر و نزد محمد بن عمران قاضی که رفت از وی درخواست که تا خلیفه را بمجلس قضا حاضر سازد و حق ویرا از او استرداد نماید تا چنانچه و هر خردا گفت رفته بنویس تا خلیفه را بنهم خوش مجلس شرح حاضر آید و هر گشت مرا ازین امر صاف داز که قیصر سم امیر خط را بشناسد و مرا سیات فرماید قاضی فرمود که البته باید تو بنویسی و هر کوی چون این رفته نوشتم برده بر هیچ حاجب رسانیدم شرح رفته قاضی را بمشور و اد خلیفه با شرح گفت اکابر و اشراف را بگویی که مجلس شرح خواهم رفت باید که چون بر خیزم کسی تعظیم من نکند پس برخاسته بر دم قاضی روان شده همچنان پیاده میرفت تا روضه سنوره حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله صلواته فرستاده با شرح گفت قیصر سم که محمد بن عمر از اهمیت از من در دل آید و در مجلس حکم از برای من قیام نماید و من هماندم اورا مغزول سازم چون منصور به مجلس محمد بن عمران آمده قاضی تمکیده کرده بود چون خلیفه را دید راست نشست گفت خضم اورا حاضر سازید و در پهلوی وی بنشینید عمر و جمال حاضر شده بر منصور دعوی کرد منصور گفت بزمایم تا حق ترا تمام بدهند قاضی او را خلیفه را در دفتر ثبت کرد و بدست عمر و داد و یکی از نمایان خود را فرمود که برو حق اورا بسان و بوی تسلیم کن منصور باز گفته قاضی با او گفت نشد

چون شب شد منصور سرج حاجب را فرمود که قاضی را حاضر کن چون
چون قاضی حاضر شد منصور باو خطاب فرمود که کمان مادر حق تو
به یقین رسید بهین شیوه زندگانی کن و انصاف صغیف از قوی
سبستان و ده هزار دینار باو انعام نمود **حکایت آورده اند**
که قبل از آنکه رایت دولت بنی عباس ارفع یابد حمزه نامی همیشه با ابو
رفاقت و مصاحبت می نمود چون سفلح بر تبه خلافت ظاهر منصور در دولت
او بالا گرفت اکابر جهان بخدمتش مبادرت نمودند منصور از حمزه پرسید
نمود بعد از مدتی حمزه مجال سخن یافته صحبتی چنانکه مذکور گشت تهنیت
کرد منصور از وی عذر خواسته فرمود تا چهار هزار درم باو دادند و گفت
این مبلغ را سرمایه تجارت ساز و دیگر نزد من میا چون سفلح وفات
یافت ابو جعفر بر بسند خلافت نشست حمزه کجایس او در آمد منصور گفت مقرر
شده بود نزد من نیای حمزه گفت آمده ام تا رسم تهنیت بجای آورم منصور
گفت نیگو کردی اکنون هزار درم بگیر و برو حمزه گفت بخدا که اگر از چهار
هزار درم فلسی کمتر باشد تمام منصور گفت من پیش از هزار درم بتو ندادم
داد حمزه گفت من نیز ترک غلامت نخواهم کرد هر روز حمزه بدو اکلان آمد
شد میکرد و منصور به تنگ آمده فرمود تا چهار هزار درم دیگر حمزه دادند باو
تهنیت خلافت نیز گفتی دیگر دیدار خود آورده ساز حمزه زر گرفت برت

فرمود

بعد از دو سال منصور اسپری متولد شد حمزه نوبتی دیگر شرط تهنیت بجای
آورده به جلس منصور آمده بنشست سرج باو گفت چون تهنیت کشی باز
کرد حمزه گفت من چندین سال خدمت خلیفه کرده ام امروز شرم دارم
که او را خداوند عالم بپرکرامت فرماید و من به تهنیت آمده دست تهنیتی باز
کردم منصور گفت ای حمزه مر از زمان بسیار است و در آلت رجولیت من
قوی نیست اگر بهر فرزند می که از کنیزان و زنان من متولد کرد تو میای
و چهار هزار درم طلب نامی کارشکل شود حمزه گفت بعد از این دیگر نیایم
منصور فرمود تا چهار هزار درم حمزه دادند و با او شرط کردند که دیگر وقت
خلافت نیاید سال دیگر حمزه نزد منصور رفته خلیفه باو گفت تهنیت خلافت
کش و مبارک باد متولد فرزند نمودی دیگر کیه کار آمده گفت در مکه خلافت
عالم دعای متحاب من آموخته است آمده ام که آن دعا را بتو یاد دهم
منصور گفت ای حمزه من آن دعا را یاد دارم و دوش همه شب میخواندم
و از خدای بخوامم که مرا از شرشاده تو نگاه دارد و هیچ اثری بر آن
مترتب نشد چهار هزار درم دیگر سبستان و قسم یاد کن که پیش من نیاید
حکایت آورده اند یکی از صحرا فان لعبد ادبیت ابو جعفر منصور
آمد و گفت من مروی سرافم و اندک سرمایه داشتم که اسباب معیشت
من آن تنظم بود و آن محقر اورسند و قچه کرده بودم آن صدق و قچه

در خانه من کم شده است **امیر** در حق من مرتعی فرماید **مصور** از صراف پرسید
که بخانه تو بیج چکانه هست گفت فی باز سوال نمود که در منزل تو کسیت بود
داد که خیال من **مصور** پرسید که زن تو جوان است یا پیر صراف گفت جوان
خلیفه **آزاد** از پشت روی و در سن کبوت دید بفرات دانست که آن
کار زنت با وی گفت اندیشه کن و دل فارغ دار که ماز و مال ترا پیدا
کنیم و با حاجب خود فرمود که قدری از طیب خاصه من بیار و با من
مردود و طیب غالیه بود بصراف داد که بخیال خود این غالیه را بده
و بعد از مر حبت صراف **مصور** سر تنک را فرمود که بدر و از های بعباد
و در سر محلات می نشاند فرمود که از هر کس که بوی غالیه خاصه ما آید
اورا گرفته نزد ما آری بعد از چند روز جوانی را آوردند که از بوی غالیه
می آمد **مصور** از وی پرسید که این غالیه را از کجا آورده جوان فرمود
خلیفه گفت صد و تچه صراف را حاضر کن تا بجان امان یا پی جوان
گفت یا امیر که صد و تچه من داده امیر گفت همان زنی که این غالیه
تو داده است جوان دانست که الحار فایده ندارد و صد و تچه را حاضر
ساخت **مصور** او را سو کند داد که دیگر بجز نا اقام نماید و صراف با
طلب سیده باو گفت که زن خود را طلاق ده که مناسب تو نیست **عبد**
صد و تچه را تسلیم نمود **میکسایت** آورده اند که در زمان امارت

میکسایت

عبد الله بن طاهر روزی زنی بر سر راه آمده قلمم کرد که خانه داشتیم که از
پیر میراث یافته بودم برادر زاده تو بر در خانه میدانی ساخت که جو است
خانه مرا بخرد و بعد وقت راضی نشدم او پیر حضرت و رضای من خانه مرا بر آن
ساخته داخل میدان خود کرد و ایند امیر گفت خاطر جمع دار که تا داد تو ندیم
به بیج کار پذیرد از من و غ **العور** سو او شده متوجه هرات شد و یکی از خواص
خود را فرموده تا آن عورت را هرات آورد چون امیر هرات رسید برادر
زاده نزد هم آمده **اسلا** با و اشقات نمود چون آن عورت هرات رسید
فرمود تا در حضور جهان قلم نماید پیره زن سخن خود گفته **عبد** الله برادر
زاده گفت ترا بجهت آن امارت داده ام تا دست بجور و تعدی در آن
کنی و ملک مردم بجنب گیری دی گفت من خانه او را بقیمت خریدم بهی
از امارت امینی داده ام آنگاه داخل میدان ساختم **عبد** الله گفت عذر
اشد من جریمه ندانسته که در شریعت مال مسلمانان بدون رضای ایشان
گرفتن جایز نیست اگر میدان تو شک بود او را چه گناه آنگاه فرمود که
منزل پیره را از بطریق اول عمارت کنه هر روز بنفس خود با سایر مزدوران
حاضر میشد چون خانه تمام شود پیره زن سپرده او را انعامی گرامند داده
بهش بورشافت و برادر زاده اش در سوکب او بر نشا بور آمده شفقاً
تا فوت دیگر **عبد** الله بن طاهر ایالت هرات را با و اشقات فرمود

حکایت آورده اند که میان دو کس از ارکان دولت نصیر بن محمد
سامانی بجهت معامله اختلاف روی داده با یکدیگر خصومت آغاز کردند
قضایه در فیصل مهم ایشان عاجز گشتند امر عرضه داشتی نوشته از پادشاه
اتماس کردند که میان ایشان بنفس خود محاکمه نماید امیر نصیر بر پشت لقمه
ایشان تویح فرمود که هر حکمی که از من صادر یابد یقین است که بهشت
رضای یکی و نابخشودنی دیگری خواهد بود شما صدق و عدل را حکم خویش
سازید و بموجب راستی و انصاف در میان حکم کنید تا خصومت از میان
برخیزد راوی گوید که چون آن دو متر این تویح خواندند ترک لجاج و
حناد کرده بطرفی که مطابق نفس الامر بود عمل نمودند **حکایت**
آورده اند که چون متوکل عباسی بر سبب حکومت نشست وزارت
محمد بن عبد الملک زبات رجوع کرد در آنوقت هنوز عمارت سامره
باتمام نرسیده بود متوکل اموال بسیار در آن باب خرج کرد اما وزیر
بسبب آن عمارت ظلم و ستم بی نهایت بر خلق کرده و در بیت المال اهراب
کرد چون متوکل بر آن وقوف یافت فرمود تا او را در تنور خنایی نشاندند
بوضعت و بر زبان آورد که او صد هزار کس بد آتش نهاد ما نیز ادرایش
نهادیم **حکایت آورده اند** که در زمان هریر بن نوشیروان
که صیت عدالتش از گردون گذشته بود یکی از سپهسالاران بر در بلخ

روستای نزول کرد پسری که رکابدار او بود بنا بر نادانی بان بلخ در آمده
خوشه انگوری چید با جان خبردار شده خان سپهسالار را بر گرفت و گفت اگر
مرا راضی کنی از تو نزد پادشاه شکایت برم امیر صد درم بوی داد بخان
راضی نشد سپهسالار مرتبه مرتبه زیاد میکرد تا قیامت بلخ را با خان داد
آورده اند نوبی سلطان محمود غزنوی بجز جان میرفت در انشای
راه یکی از معارف ششم او جبره چند در کشیده بود در حالتی که مت بود
بر سر راه رسیده کوه سفندی از آن جدا کرده کباب نمود صاحب راه
مدبر گاه سلطان رفت تا حکایت کند آن بزرگ خبردار شده دو کوه سفند
خیز بوی داد که ترک این حکایت کن روستای دید که سپاهی میزند
گفت البته حکایت خواهم کرد تا دیگران تنبیه شود آن مرد مدینه کوه سفند
رسانید صاحب کله قبول نمی کرد عاقبت اسبی بوی داد تا راضی گشت
این سخن سلطان رسیده بخندید و گفت چون این حرکت از سرستی کرده
بود خرامت آن کشید فرمود تا اسب را از روستای باز ستاده
کوه سفندی بوی داد **حکایت** گویند که امیر اسمعیل پادشاه اول است
از ملوک نجی سامان در روزهای برف و باران سوار شده بمیدان
رفتی تا اگر کسی حاجتی داشته باشد با عرض کند چون از میدان باز
آمدی کرد محلات بر آمده مردم را صدقه دادی باو گفته سلطان

درین روز تا از خانه بیرون نمی آیند **سبب** پیت که ارتکاب مشقت
 چنین نماید **جواب** داد که درین روز تا خرابان و ستم رسیدگان برایشان
 میباشد **چون** در آن حالت مهم ایشان ساخته کرد شاید که دعای ما
 در باره من از ایشان صادر شود **روزی** عبادت مسموم در ظاهر
 مرد میشت **تا** گاه شتر بر اوید که در کنت زاری افتاده بود فرمود
 تا تقص کنند که دلخ که دارد بعد از تقیض معلوم شد که شتر سیر است
 فرمود تا سواری با حضار ساربان شتافت بعد از لحظه ساربان رسید
 امیر از او پرسید که شتر من در مزبح مسلمانان چه میکنند ساربان قسم
 خورد که این شتر از دوش رسیده است **ومن** اکنون در طلب او بود
 امیر عذر او را قبول کرد **صاحب** رزح را طلبیده باو گفت شتر
 من در کنت زار توفته خرابی کرده است نقصان آن را بیان کن
 آن شخص سلفی بر زبان آورد امیر فرمود تا صغف آن بوی دادند
در کیاست **ملوک** **عدالت** **امین** آورده اند که چون
 انوشیروان بر تخت سلطنت نشست فرمود تا نذکره آردی
 بنامی خداوند و اوجلال است **و** هر که آید **را** کند **حقیقت** بنای خداوند
 خراب کرده باشد **باید** که **بچه** **فریده** **را** **کشد** **مگر** **در** **مکر** **کارزار**
 که ارتکاب آن امر نظیر در میانها چاراست **و** از هر که گناه عظیم صادر
 شود

شدی اورا جس مؤبد کردی **و** هر که بر گناه صغیر صرار نمودی **عبدال**
سه **نوبت** که اورا توبه دادی **رتبه** **چهارم** **داغی** **بر** **چین** **او** **نهاده**
 از مملکتش **اخراج** **فرمودی** **و** هر که بدان دلغ مبتلا بود **نیو** **است**
 که بولایت **عجم** **در** **آید** **حکایت** **در** **زمان** **اتا** **بک** **سعد** **بن** **سبی**
 که پادشاه فارس بود **شخصی** که از مال دنیا بهره نداشت **روزی** **بلا**
 رفته **نظر** **ش** **بر** **کینزگی** **مطلبه** **افتاد** **دست** **عشق** **کر** **پان** **صبر** **آن** **چاره** **را**
 چاک زده **بعد** **از** **تفکر** **تزویری** **بناظر** **ش** **رسیده** **کینز** **کرا** **سبع** **مؤده** **بجان**
 برده **آز** **اد** **ساخت** **سلفی** **در** **فلج** **آورد** **چون** **صاحب** **کینز** **ک** **مثن** **طلبیده**
 از صورت **حلیه** **خود** **پرده** **بر** **انداخت** **و** بر زبان آورد که من **مردم**
چون **عشق** **این** **کینز** **ک** **پان** **جانم** **گرفته** **بود** **باین** **تدویر** **خود** **را** **بوصال**
اور **سایدم** **اگر** **کرم** **کنی** **از** **سربهای** **کینز** **ک** **در** **کذری** **بکر** **یان** **اقتدا**
کرده **باشی** **والا** **من** **تن** **بجس** **و** **تعذیب** **در** **داده** **ام** **خداوند** **کینز** **ک** **اورا**
بقا **منی** **بر** **د** **مجبوس** **ش** **ساختند** **و** **کینز** **ک** **را** **با** **و** **ملازم** **ساختند** **این** **ما** **جرا**
بمع **اتا** **بک** **سعد** **رسید** **گفت** **اگر** **تدارک** **این** **کار** **کنم** **مفسدان** **را** **طبع**
در **حرکت** **آمده** **انواع** **مکر** **و** **حلیه** **میش** **گیرند** **و** **اموال** **مسلمانان** **تلف** **شود**
فرمانند **اما** **اورا** **سیاست** **کردند** **و** **حیثه** **اورا** **چند** **روز** **در** **شارع** **عام**
انداختند **صاحب** **جامع** **الحکایات** **آورده** **که** **طالب** **علی** **شرف** **نام**

در دای مثل این حرکت نموده در حبس قاضی نشت صاحب تضامن
قضیه را برض امتش رسانیده پادشاه فرمود تا کثیرا قیمت از خزانه
ادا کردند و آن دانشمند از حبس بیرون آورده بجهت قطع مازده فساد
امر فرمود تا یک سال در مطبخ اوستاقی کند چون چند روز ازین گذشت
روزی نظر پادشاه بروی افتاد و او را تشریف داده آرا داد کردند
حکایت آورده اند که هر و ن الرشید در خلوت با فضل بن یحیی
بر یکی مزاج مینمود روزی حماد بن عثمان که از مذای خاص حلیفه بود
تنها پیش هر و ن نشسته بود که فضل در آمد و هر و ن بدستور مینمود
با و آغاز مزاج کرد فضل جوابهای گستاخانه بر زبان میآورد چنانچه
حبس با حبس مطایبه کند حماد شمشیر کشیده قصد قتل فضل کرد هر و ن
دست او را گرفته گفت چه میکنی چون مجلس خلوت باشد من نزدیک
از ایشانم حماد گفت پس مرادین مجلس طلب کن که من نمیتوانم دید
کسی با تو براری کند و بجزمت سخن نگویید دیگر آنکه این معنی در سیاست
علی خنل میافکنند **حکایت آورده اند** که معتم حلیفه وزیر وقت
سرد و گرم روزگار کشیده و هر وقت که بخدمت معتم رفتی در
منزل خود شرط وصیت بجای آوردی چون مجلس خلافت در
آمدی لرزه بر اندامش افتاد و نوحی پیرش گفت ای پدر سبب
العی

این همه هم و رس تو از خلیفه جمیعت با آنکه خلیفه عادل و عادل است
و چندان تیز خشم نیست که این همه خوف بخورد راه باید داد و در وقت
ای پسر وقتی که از دارمخلی فذ باز کردم ترا اعلام دهم چون وزیر باز کردید
پسر گفت ای پدر اگریم ادا و عده وفا وزیر گفت ای پسر در کتب مطبوعه
که نوحی باز مرغ خانگی را به پی وفائی منوب ساخته گفت با وجود آنکه
آدمیزاد در حق تو کمال تربیت تقدیم نیامد چون عزم گرفتن تو
کنند از ایشان میگزیزی و با هم پیام پیروی و من که جانور وحشی ام مجرد
آنکه چند نوبت از دست ایشان طعمه خورده ام صید میکنم و با ایشان
سید هم و هر گجا که روم چون مرا طلب کنند پی توقف بیایم مرغ
خانگی گفت آمدن تو سبزد آدمی و الفت تو با ایشان بسبب است
که هرگز تو بازیر الطاب بر بیان ندیده و من ابنای حبس خود را کرده
و مراد بر سنج کباب و بر طاوه بریان دیده ام و آنجا است که از
ملوک امین اند سیاست ایشانرا ملاحظه نموده اند **حکایت آورده اند**
که قیصر روم کیزلی تجنه نزد عضدالدوله فرستاد که عقل از شاهده
جمالش جامه ناموس بر تن چاک میزد عضدالدوله چنان شیفته
جمال اولت که به کلی از امور مملکت دست کشید و ازین راه فساد
فاحش در مملکت روی نمود روزی و انت که همه خنلال و خنلاف

بسبب آن کینزک است **لا حرم** آن کینز را بخادمی شکر نام داده فرمود
 که او را در دجله اندازد و این شکر از خواص خدمت و امینان حرم بود
 شکر کینز را بوثاق خود برده اندیشید که پادشاه معنون اوست شاید
 که ازین حکم روزی پشیمان شود و برین اعتراض کند کینز را منحنی نگذاشت
 بعد از چند روزی آتش فراق جانانه دو دانه نهاد **حصندالدوله** برآورد
 و با خود گفت آنچه من کردم بهجاس در روزگار نکرده روزی بماند
 در مجلس نشسته بود و شراب در پیش داشت که شکر خادم در آمد
 چون نظر شاه باو افتاد گفت ای پر حرم چگونه دولت داد که چنان **بسیار**
 هلاک کنی غلامان را فرمود که شکر را بدجله اندازند غلامان آنک را
 نمودند شکر عرض کرد که ای پادشاه کینزک زنده است و من مشیر
 مال این کار در آینه صنیر دیده بودم چه مرده را زنده توان کرد
 با حضار او فرمان داد و شکر را انعام وافر داد بعد از مدتی نوبتی دیگر
 بجهت آنکه همه روزه اوقات شاه مصروف بشفق بازی اوست و **بسیار**
 باحوال مملکت راه میافت **حصندالدوله** دیگر باره بفرمان نادرین
 شکر را فرامداد شکر همان معنی را التراب نمود **حصندالدوله** دانست
 که اگر کینزک زنده ماند مملکت مزایب شود روزی پادشاه بنظری
 نشسته بود که در نامی آن **دجله** باز میشد تا کینز گفت بدان
 کینز

کشتی کمر که چون حرکت میکند بچپاره سرازیر بچپه بیرون آورد
 تا زورق را به میند **حصندالدوله** فی الفور زورق حیاتش را
 بجزقاب فنا افکند و بدست خود مشوق را در دجله انداخت **:**
حکایت آورده اند که جمیع انوشیروان رسانیدند که حاکم ارضیه
 بازدان یار شده در خصیه راه میزنند و آنطایفه راه زده باو
 قسمت نیامید پادشاه بعد از تفحص و تجسس دانست که این سخن
 راست است امیران میرا طلبید تا دست و پای و برالسببه برهنه در پیش
 سکان انداختند جامعی زبان شفاعت کشودند کسری فرمود که او
 گوشت و پوست غلامان را خورش خود ساخته بود ماینز گوشت و پوست
 او را خورش سکان ساختم **حکایت** از شعبی منقولست که کشتی نوبتی
 پیش **عبدالملک مردان** میرفت در راه ترسای من رسیده **حصندالدوله** من
 داد گفت ای جوانمرد این امانت مرا **عبدالملک** ده و اگر نه بی سپر
 تربت محمد صلی الله علیه و آله از تو شکایت کنم چون بخدمت **عبدالملک** فتم
 سخن ترسار عرض کردم **عبدالملک** حریفیه او را خواند در آنجا نوشته
 که مردی اوالی ما گردانیده که پیه ما را سوخته و گوشت ما را کافت
 و پوست ما را خورد **عبدالملک** از فصاحت ترسار تعجب شده بر
 پشت رقعہ تویق نمود که اگر رضای شاه بفرمان اوست و **بسیار**

ساختم ترساکفت بعزل اور امینی نیتیم **عبد الملک** باحضار او اشاره
کرد از وی پرسید که چرا بعزل اور امینی نیتی ترساکفت داد که چون
دیگر بر ابولایت فرستی عمری باید که ما اورا بشناسیم و او ما را تا او نیز
مانند این حال اسباب تحمل بهم نرساند از پانه نشیند و اگر امی صورت
دست دهد ما از پاره ایم لیکن میخواهیم که حلیفه باو نویسد که خود میرشدی
دیگر از اگر سینه مدار و سیرت قبیح تغییر داده عدل و انصاف
پیشه کن **عبد الملک** گفت ای شبلی کمال زیرکی و فصاحت در نزد
مجموع است **الکاه** اورا تشریف داده بر پنج مذکور مثالی بان والی نوشت
حکایت آورده اند که چون عمرو بن لیث صفار به نسا بور آمد
لشکریان او در منازل رعایا نزول کردند و بدین سبب ایضای
تمام بخلافت میرسید ابو نصر که از معارف امرای عمر و بوده بود
کرده که هورقی علوی که در جوار من بود مرا معرفی بحال او بود نزد
من آمده گفت عرض داشتمی با من نوشته ام میخواهم که باورسانی کنم
تو خود با سیرده تا من در آن شی کلمه بگویم علوی آن رقعہ بہت
عمر و داد مضمون آنکه من زلی ام لذات سادات و در خطه نسا بور
چهار خانہ دارم چون دختران خود دارم از رحمت پادشاه رسیدم
که در یکی از آن منازل لشکر نزول نمایند و در خانہ دیگر ایشان باشد

آید

عمر و بر پشت رقعہ نوشت که اهل نسا بور باید که از زحمتی از لشکر یا
باشان میرسد صبر کنند که سپاهیان از سیستان خانہ با خود نیاورده
و خداوند تعالی فرموده ان الملوک اذا دخلوا قریبہ افند و ما جعلوا
اعزۃ اهلہما اذ لیتہ و کذا لک یفعلون زن علوی قرآن در خطه نوشت
گفت ملک آید اول را فراموش کرده که فکاک بیوتم خاویہ با
ظلموا عمرو بن لیث از استماع این آیه کریمان شدہ گفت ای زن
سخن نر داند کشتی فی الفور حکم کرد که سپاهیان از شهر بیرون آمده
انجیمه در صحرا زند **در نواید ندرت پیرات صماید که از ملوک**
وسلاطین صد و ریافتہ حکایت آورده اند که چون
عبد الملک مروان فرمیت جنگ مصعب بن زہر نمود اعیان دولت
و ارکان مملکت قیصر با یکدیگر گفتند که صلاح در آنست که در بیعت
که **عبد الملک** مجاربه مصعب مشغول است ما مملکت او را در تحت تصرف
آوریم و این سخن را بقیصر عرض کردند فرمود که رای شما خطا است
اگر خواهید نمونه از ان شما بنمایم آنکاه فرمود دو سگ را حاضر
کردند و سگان با یکدیگر در جنگ ایستادند متعارن حال فرمودند
تا رو با هی را آورده در پیش ایشان رما کردند و رو با هر کز قتی پاره
پاره کردند قیصر گفت جنگ ما با ایشان همین صورت دارد چون ما

بوالایت شام رویم عبد الملک و مصعب با هم مصالحه نموده و
بجرب ما آزند و ماطقت معاومت دو پادشاهند **حکایت**
آورده اند که چون عبدالله بن طاهر در ملک مصر تنگن شد حاجتی
از خندان او سعایت کردند که او سر حصیان دارد و مامون خواست
تا او را امتحان کند و اندیشه نمود که اگر مثالی با حصار او فرستد شاید
که تفرّد نماید و کار از دست برود با هر کس رای بزد خلاصه را ایما
بر آن قرار گرفت که او را پنهان نباید آرزو و کسی را طلب کردند
که عبدالله او را نمی شناخت مامون با او گفت که بمصر برو مردم
به بیعت قاسم بن علی دعوت کن عبدالله را به بیعت او دلالت نماید
و هر چه گوید پی کم و زیاد من باز رسان و زینهار تا راز خود با کسی
آنمزد بمصر رفته خلق را به بیعت قاسم دعوت کرد پس حمله کرده
خود را بجلوس عبدالله رسانید و در خلوتی با او گفت که برای من
و منیر مخفی نیست که بعد از رسول الله افضل الناس امیر المؤمنین
علی است و امر و شرف و فضیلت اولاد اوست و بر جمیع است
و جب است که تقدم و سروری ایشانرا معترف کردند و ایشانرا
حضرت نمایند تا حق در مرکز خود قرار گیرد و از فرزندان علی تقی
بسیکس از قاسم بن علی فاضل تر نیست و خلقی کثیر از وضع و شرف

با او بیعت کرده اند و اگر امیر با وی بیعت نماید این مهم با تمام رسد و این
شرف تا در زمان قیامت در خندان او باقی ماند عبدالله بن طاهر
جواب داد که حق سبحانه و تعالی شکر نعمت بر ذمت من بکان واجب
کرد امیده است و چندین نعمت که مامون بر ذمت ما دارد و تقاضای
آن نمیکند که من لفران نعمت او ظاهر سازم اما قاسم مرد بزرگ است و
در شرف نسب و عظم حسب او مرا سختی نیست او آدم ارسال نمایند و خلق را
به بیعت خود دعوت میکند و این معنی را نمیدانم و هرگز بد را سخاقت جز
نمیکند اما تیرسم که صاحب برید از آنها آنها کند و مثالی نافذ کرد که کن
او را بدست آورده بخدایت مامون فرستم و من بوبال او در نامم صواب
آمنت که ترک فتنه نماید تا او در بلا و خلق در وبال نیفتد و ترا امان دائم
باز کرد ازین مصر بدر و بعد ازین اگر ترا بدین مصر فرستند تو آن رسد
که نخواهی چون قاصد نزد مامون رفت حال بیان نمود مامون گفت
از کودکی عبدالله طاهر را من تربیت نموده ام لاجرم اثر آن ظاهر است
حکایت آورده اند امام یافعی آورده که در زمان سلطان محمود
غزنوی جماعتی از دزدان کوچ و بلوچ در سر راه هرگز موضع حصین را
غلاذ و بجا خود ساخته هر کار وانی که با آنها میرسد غارت میکردند و بقی
کار و این غارت کردند جوانی از اهل فراسان که در آن قافله بود قتل رسید

زالی که مادر آن جوان بود بدگرگاه محمود رفته شکایت کرد سلطان جوان
که چون آن مملکت از دوار الملک مانعایت دور است این صورت نمی نماید
زال گفت چندان مملکت بگیر که آنرا ضبط توانی نمود سلطان ازین
سخن متاثر شده فرمود تا مذکور کند که هر که میخواهد بهر مزرود باید که مستعد
کرد سلطان مدبرقه همراه خواهد کرد چون کار و انیان آماده شدند
سلطان سیصد غلام را با هم مدبرقه نامزد کرد انید کار و انیان گفتند که
اگر هزار سوار باشد هنوز کم است سلطان جواب داد که هر چه از شما دوست
شود ما از خزانه تسلیم نمایم آنگاه مقدم غلام را طلبیده تبدیری که از سوق
کلام آئینده بوضوح خواهد پیوست تعلیم داد چون کاروان با سفهان رسید
مقدم غلام فرمود تا ضروری چند سبب و میوه های گرمی گرفته بر سر
بار کردند و آن میوه ها را زهر آلود ساخته در هر منزلی پیرون آورده و غلام
نمودند و هر چه پوسیده شده بود جدا میکردند چون بمنزل وزدان
رسیدند بطریق محمود میوه ها را پیرون آورده در آن بیابان چیدند
به بهانه آنکه میوه ها را تیار میدادند درین اثنا وزدان رسیدند و
غلامان سوار شده بعد از لحظه روی به زمین آوردند کار و انیان دست
از جان شسته دل از مال برداشته و وزدان بهر حال در کاروان گاه
فرود آمد و تجار را بر بستند و اول اتفاق میوه ها که در آن دیار دیده هیچ

آفریده ندیده بود خوردن گرفتند بعد از لحظه زهر در اعضا و اجزای
ایشان سرایت کرده دست و پای در زوان از کار باز و غلامان خان
کرد انید غضب تیغ تمام کشند و بدین تدبیر راهها این و خاطر مطمئن
کردید **حکایت** در کتب تواریخ آورده اند که اول شخصی بوزارت
سلطان محمود غزنوی اختصاص یافت ابو العباس فضل بن احمد سمرقانی بود
و ابو العباس در اوایل حال نایب فایق بود که از امرای سامانیت و
بعد از فوت فایق بخدمت بسکلین رفته وزیر شد و سلطان محمود بعد از پدر
وزارت خود بوی سلم داشت اگر چه جمال مال ابو العباس از زویر فضل
و علم عاری بود اما در ضبط مملکت و انتظام جهام سپاهی و رعیت بد
بهینا مینمود و در ایام وزارت همیشه بر زبان میآورد که یکی است من
براست که با نظام و آلی نعمت خود اشتغال نمایم و هرگز بمصلحت خود
نیپر و ازم درین اثنا روزی جمعی از خواص بوزیر گفتند که فلان کاروان
بترکستان می رود اگر بعضی از متاع خزین بدیشان داده تا با ما است در گناه
ولایت فروخته در عوض پوسین اتیاع نموده بدین دیار آورند منافع
تمام صورت بند و دیگر آنکه هر سال بجهت غلامان و خدمت قریب هزار
پوسین از بازار خزین خریداری می نمایند اگر مبلغی برسم امات تجار داده
شود چندان نفع حاصل کرد که بعباس غلامان مصروف شود ابو العباس

تجار را طلب سیده و رخصیه مبلغی نقد و جنس بایشان داده در هفتاد سال
این خبر بحسب کمال که منظر الوزاره رسانیدند و حسن منزل حاجب بزرگ
علی خورشیاوند که با وزیر سود مزاجی داشت و مدتها بود که در سعادت او سی
میبود اما سلطان سخن او را حمل بغرض میکرد و رفته گفت که همواره در مجلس
و محافل ابوالعباس زبان باین سخن میکشاید که من هرگز متوجه آن نظام
احوال خود نمیگشوم و هکلی اوقات من بمصلحت مملکت و رضای سلطان و
سلطنت و کفایت مهمام دولت مصروف است و بحال چنان معلوم
شد که سوداگران با طراف میفرستند از انجمله کاروانی درین روز با
ترکستان رفتند مبلغی نقد و جنس فرستاده است علی خورشیاوند گفت
این قضیه را تحقیق باید نمود نباید که شرمندگی از کفین آن ممالع کرد و
حسنک گفت چنانچه باید این معنی را تحقیق کرده ام علی عزیمت کرد که آن سخن
بمرض سلطان رساند یکی از ندمای علی خورشیاوند که با وزیر دوستی داشت
صورت حال بدو رسانیده ابوالعباس متفکر شد درین شناساوری که با
وزیر صداقت میورزید و محرم حرم بزرگ سلطان که دختر ایک خان
پادشاه ترکستان بود کسی را بهی نزد وزیر ستاده بود و وزیر حال خود را نوشته
بود و در لود نوشته را بحرم برده آن حرم رسانیده و آن زن همیشه در نزد
حرم اوصاف حسن و وزیر را تقریر می نمود تا حرم را بر آن داشت که همواره

در نوایب وزیر را مدد میفرمود چون نوشته بان رسید صورت قضیه را
عرض کرد گفت تمهید پرانت که بعضی از رخت و لباس زمانه با آنجا
بقاصدی داریم تا به تعجیل تمام بکاروان رسانیده به تجار بگوید که اگر فرستاده
علی خورشیاوند بیاید و از شما پرسند که مال وزیر پیش شماست هیچ نکویید
چون بیایه سر بر علی سید بگوید که ما فرستاده حرم بزرگیم و محاکمات
او بامات که با مال حرم پدر نوشته و بعضی اشیاء با داده است تا بر سبیل رفا
بهر کستان بریم تجار محاکمات و البته زمانه را بر داشته با اشیاء مذکوره
مرتب داشته بر چند شتر بار کرده و شخصی دادند تا به تعجیل بکاروان
رسیده صورت حال واقعه را با تجار بگفت روز دیگر علی خورشیاوند
نزد سلطان رفته سخنی که در باب وزیر بوی رسیده بود بیان کرده
سلطان گفت اگر ابوالعباس چنین کرده باشد موجب امانت و وفایت
اما کمان سن اینست که او بر چنین امری اقدام نماید امیر علی گفت مانده
چنان تحقیق کرده ایم که کمان خلاف توان بد سلطان گفت که چون
چنین است جمعی را نفرت تا تجار را باز کرد اندیشه حاضر سازند بفرموده
عمل مؤدبه تجار را بحسب سلطان آوردند ایشان گفته ما فرستاده کمان
مهد چکلیم و انیک مکتوبات او و اسبابی که بر سم سو قات همراه ما کرده است
چون اشیاء و کتوب مذکوره راه فرستادند امیر علی خورشیاوند بکفایت

مجلس و منفعل شده سر در پیش انداخت سلطان تجار را عذر خواهی نموده
روانه ساخت چون مجرم آمده همه چکل آغاز اضطراب کرده گفت
بعد از مدتی چون تو با دشمنی امثال این محقر برسم تخمه زرد خونیان
فرستاده باشم بایتی که جاههای مرا در مجلس میان مردم نامحرم
بکشاید و این همه امانت بفرستادگان رسد چندان از سبقت
سخنان گفت که سلطان بی طاقت شده نایره غضبش اشتعال پذیرد
و حکم کرد تا علی خوشاوند و تنک را گرفته بر دار اعتبار کشند همه چکل
دید که دو مرد بی کنای کشته خواهد شد گفت میخواهم که بسبب من
ایذای کسی رسد و زبان شفاعت ایشان گشاده خلاص کرد و بواسطه
این رای صایب عرض و مال ابوالعباس محفوظ ماند **حکایت**
آورده اند که روزی ابو جعفر منصور عباسی از نمای خود پرسید
که شایع عیبی در فرزند من همدی می شنید گفت او عیبی ندارد مگر
آنکه محبوب دلها نیست ابو جعفر منصور چون این سخن شنید ضیاع
و حقار مردم را بظلم از ایشان گرفت و مبلغ صد هزار دینار طلا از
خلایق بجزرستانه با قبالات الماک بطلب نامان راهبندی داد
و گفت بعد از فوت من خداوند عالم اموال و اسباب را بطلب نامی و
حق ایشان باز داده و التماس شایعی که مرا حلال کنند چون منصور متوفی

شد همدی در ابتدای سلطنت خود اقتحاح برد مظالم کرده اموال و اسباب
مظلومان با ایشان داد بجهت آن محبوب دلها گشته خلائق محبت وی دلخوا
جای دادند **حکایت آورده اند** که امیر اسمعیل بعزم مقاتله با امیر
از ماوراء النهر لشکر بخراسان کشید و امر او سپاه او بر کثرت لشکر عمرو بن
و دو فرزندت و شمت و قوف یافته با یکدیگر مشاورت نموده گفتند یقین است
که ما تاب مقاومت سپاه عمرو بن لیث نداریم و اگر با او در صدد قتال
آئیم چنان در بحر جاذبه خوریم که کین از ما باطل نجات نرسد صواب نیست
که مکاتیب نزد او فرستیم و اظهار اطاعت و انقیاد نماییم پس با شاق عمرو بن
نوشته از عمرو بن لیث امان خواستند عمرو و نامهار را بجز آن سپرده ایشانرا
امان داد چون هر دو لشکر برابر یکدیگر رسیدند و صدای کوس از جانبین
بر آمده اسب عمرو و آغاز چالقی کرده در جولان آمده و هر چند عمرو خواست
که خنان او نکه دارد میسر نشد و اسب همچنان میدوید تا او را بصفای
اسمعیل رسانید امیر بگرفتن او امر کرد سپاه خراسان چون سردار را
گرفتار دیدند روی بزمیت نهادند چون خزانة عمرو و لشکر بدست امیر
اسمعیل افتاد آن نامها ظاهر شد امیر خواست که آن مکاتیب را اسلحه
نماید اما رای صواب و تدبیر را سخاوت او را در خواندن آن مکاتیب منع نمود
و با خود گفت که اگر این نامهار را بخوانم مرا یقین شود که امرای ماوراء النهر

با من پوفانی کرده اند با خصم من در ساخته اند چون این معنی در زد من بویج
پیوند و با ایشان بی التفاتی آغاز نمودم و چون آنظرافه بدانند که من بر سر
ایشان و قوف یافته مکتوبات که بمر و بن لیث فرستاده اند خوانده ام از من
موتهم کردند و بجهت بقای خود در فغانی من سعی نمایند در بن واجب شود
که مجموع آنظرافه را بقتل آورم یا دست از جان بشویم اگر ایشان را باندازم
اختلال در احوال ملک راه یابد پس بهتر آنکه ملک را بخرم و فی الفور
با حضور امر او اعیان فرمان داد و آن نامهارا طلب نمود و در خطیها بنام
بهر عمر و بن لیث با ایشان بنموده گفت این مکتوبات است که جمعی از لشکر
از روی پیش بینی و دور اندیشی بمر و بن لیث نوشته بودند و با تقرب نموده
فدای دوج پیاده در دهنه اسمعیل باشد اگر داند که درین نامه چه نوشته
و که نوشته آنگاه فرمود که آتش بلند افروخته نامهارا در پیش ایشان بویج
امر اعدا از مشاهده این حال محبت امیر اسمعیل را در دل جای داده درین
منت او کشند صاحب روضه اصفا از وصایای خواجه نظام الملک
نقل نموده که چون امیر اسمعیل عمر و بن لیث را بگرفت در خزان که همراه
عمر بوده مبالغه نموده شرط تقصص بجای آورده چون مطلقا از آن اثر نیافت
کس نزد عمر فرستاده پرسید که خزان ترا چه پیش آمد هر گفتم یکی از
خویشان من که سام نام دارد و معتد خزان من بود تواند بود که آنرا بگردد

برده باشد امیر اسمعیل بهرات تشافه اهل بلده از وی امان خواست که
ایشان را امان داده بشود در آمد و هر چند تقصص نمودند کمتر یافتند و حال
آنکه عساکر از ابتدای توجه تا آن زمان به خیمتی مخلوط شده بودند و فغان
پریشان و بی برک بودند بنا بر آن جمعی از اعیان معروفین داشتند که در شهر
و بلوکات بهرات قریب صد هزار کس هستند که قدرت آن دارند
که با دشمنان خدای کنند اگر هر یک بیک مشغال طلا سپاه را مد نمایند چندان
حاصل شود که سپاهیان مجال اصلاح خود نمایند تا محل دیگر چیزی برسد
امیر اسمعیل گفت بایمان نسبت اینظرافه را امان دادیم اکنون بحلیه از
چیزی طمع کنیم به تعجیل از بهرات کوچ نموده تا بوسواس شیاطین جن و انس
امری که مستلزم تقصص عهد باشد روی ننماید و در منزل دیگر کورت دویم
مخصوصان زبان بهمان سخن کشوند امیر اسمعیل جواب داد که آن قادی
که اب عمرو لیث را بتاریانه تقدیر نزد داد و اسید بعد از آنکه مغلوب بود
غالب کرد اسید قادی که بی نفس بیان و تکستن عهد تبه سپاه من نماید
در خلال این احوال یکی از کنیزان خاصه امیر کردن بند را که مرصع بود
به نقیلهای یواقیت و اعل از کردن بیرون کرده بر موضعی مرتفع بنهاده
بهمی مشغول شد غلیبوجی که در هوا پرواز مینمود آن اعل پارما گوشه تصور
کرده از هوا فرود آمده آنرا در بود و ترکان سوار شده به طرف که غلیبوج

پرواز مینمود قیامت و فریاد میکردند قضا را حایل از چنگال او خلاصی
یافته در چاهی از جاهای کارزار افتاده و شخصی بجهت بیرون آوردنش بجای
فرزفته چون تک چاه رسید که از آنجا بچاه دیگر راهت چون ملاحظه
نمود صند و قهنادید مملو از زر و گوهر رفتهای خود را خبر کرده علی الفور
ایشان امیر اسمعیل را اخبار نمودند امیر بسر چاه شتافته آن اموال را
ملاحظه نمود معلوم شد که آن خزانه عمرو بن لیث بود که سام آنجا پنهان
ساخته امیر اموال بسیار بسیار همیان داد تا همه خورسند و خوشحال شدند
و بسبب حسن عهد و رای صایب اصناف آنچه از اهل هرات طمع داشتند
از خزانه عمرو بن لیث حاصل گشت **حکایت آورده اند** که چون
امیر سلگین با ستد عای نوح بن منصور سامانی بخار بامیر علی کبیر شرافت
مردی ابو الفضل نام که در سپاه سلگین بود محبت ابو علی میورزید و هر گاه
قضیه که در لشکر گاه سلگین روی نمودی ابو الفضل علی الفور با ابو علی نوشتی
جمعی از خواص سلگین برین خیانت اطلاع یافته صورت قضیه را عرض
رسانیدند امیر سلگین بهیچوجه متعرض ابو الفضل نشد چون نزدیک آن
رسید که هر دو لشکر در برابر یکدیگر ایستادند امیر ناصر الدین سلگین
ابو الفضل را طلب نمود و او را علی کرامت کرده با لطف و غیایات سرفراز
گردانید در آن اثنا روی با او کرده گفت که شما از جانب امیر علی وقتان

او خاطر جمع دارید که امر او ارکان دولت او بن نوشته اند که چون
هر دو لشکر با یکدیگر ملاقات نمایند ابو علی را گرفته مقید و مغلول
آوریم ابو الفضل این سخن شنیده خبر با ابو علی فرستاد ابو علی از مردم خود
شده چون تنور رزم گرم شد از غایت خوف که از مردم خود داشت
روی بودای فرار آورده سلگین را فتحی جهان دست داد **حکایت**
در قابوس نامه مسطور است که اسکندر را دو غلام بود یکی موسوم بشیر
که هر گاه پادشاه خواستی که تربیت نماید و در حق او غیبتی فرمایند بشیر
سپردی و دیگر موسوم بنذیر که چون اراده قتل و جس کسی داشتی بنذیر
دادی روزی یکی از جوانان که بزور کیاست و فراست سخنی بود خواست
که تربیت فرماید لعل او را بنذیر سپرد بعد از چند روز با بشیر گفت که
آن جوان از آنکه بتو سپردم نیکو دار و در خدمت و عزت او تقصیر جایز ندارد
بشیر جواب داد که جوانی که پادشاه میفرماید نزد نذیر است اسکندر نذیر را
مخاطب ساخته گفت او را غلبت بود ادم چه میخواستم او را بر مرتبه وزارت
رسانم چون این حظار روی نمود و خاطر وی از من آزرده گشت
مصلحت آنست که او را سیاست نمای چه هر سینه که در وی کینه جای
گرفت هیچ چیز را عمل نکرد و هر طبیعت که سودای عداوت در وی
رسوخ یافت با فیتون عنایت منرفع نکرد **حکایت آورده**

که در سیستان مردی بود روشن نام باصابت رای و تدبیر مسلم بود
و یعقوب بن لیث صفار تدبیر او مالک عراق و خراسان را مخرساخت
پادشاه شد چون یعقوب وفات یافت برادرش عمرو لیث قائم مقام
شد فرمان داد تا آن برادر برادر کردند خواص کفشدایها الامیر این مرد
حقوق بر ذمت دولت شاکا نشس و وسطا التما ظا هر و هویدا بود چرا
سیاست فرمودی عمر و گفت راست میگویند بعد از قضاء الله تعالی
هر سعادتتی که ما را میسر شد بسبب ارشاد و هدایات او بود چون من
بعد از فتح کرمان برگشتم و بزبانت او شناستم ما وی کفتم که حقوق تو
بر ذمت ما فراوانست التماس دارم که مملکتی معین کردانی تا با قطع تو
مقرر کرد و باقی عمر بر فاقهت و سعادت گذرانی جواید که مرا بولایت
و مال و نعمت تو احتیاجی نیست من کفتم ای پیردانا با خاها با اشاره تو
ویران گشت و خونها بمشورت تو ریخته شد و تو هیچ کس گفت نکرستی و هیچ
پادشاه مسلم قبول نکردی بسبب چیست گفت این معنی بسبب دو چیز است اول
آنکه منتم میگذارد که از کس چیزی نتوانم دیگر آنکه من تغییر دولتها و تبدیل
سعادتها و دست دارم من ازین سخن اندیشه مند شدم با خود گفتم که روزی
راحت خود را در زوال ملک و دولت من داند و بسبب لذت خویش
زیان جان من خواهد بود و با وجود این معنی حقوق او را در نظر آورده

معرض وی گفتم تا در این ایام که رافع بن هرثمه خروج نمود و من لشکر
بدر حصار کشیدم که شغل بود بر خراین وی چون آنجا رسیدم حصار
دیدم در غایت استحکام و آب بر کرد حصار بسته بودند که آرزین چنان
نرم شده بود که پیاده و سوار بر آنجا گذر نمیتوانست نمود سپاه من
عاجز شده حزم مرا حجت نمودند نزد پیر رشم و حلیه خواجه باو گفتم
گفت قبل ازین چند کس از اهل آن قلعه پیش من آمده تضرع و زاری
کردند که در باب هم ما نظری کن که عمر و لیث لشکری بجان ما
خواهد کشید و ما تاب مقاومت وی نداریم من گفتم زین شانزدهم
الکرات بر آن زمین بنبید و روز چند بگذارید از نیم فرسنگ راه
بسیج کس نزدیک حصار شما تواند آمد چون این سخن شنیدم بغایت متوهم
شده اورا سیاست فرمودم **حکایت آورده اند** که بین الدوله
سلطان محمود غزنوی با خوارزمشاه محاربه نموده ظفر یافت و سپاه خازرم
انزاع یافته سلطان بنفس خود با چند غلام در یکجا ب معرکه ای تاده
بودند ناگاه جمعی از سپاه خوارزمشاه کمین گشودند بنزدیک سلطان رسیدند
بیم آن شد که نمین الدوله را دستگیر کنند محمود با خود گفت درینجا که سپاهی
چنین شکست منی بسبب در دام بلا افتادم و با وجود این حال اضطراب
نکرده در این اسناد میری بر آید منبرش عکس انداخته و بسبب آن از دام

دشمنان خلاص گشته تبین این محل آنکه چون خوارزمریان نزدیک رسیدند
محمد و صلاح افکنده نبرد ایشان تاخت و گفت ای یاران من رسول
سلطان محمود بدیند که سپاه خوارزم بجای مناسصل شدند و سلطان
فرمود که دور اندیشی و دنیا داری شما نبرد من بغایت مقبول افتاده
بدین تخلف که از خصمان ما کردید همه را عنایت و عاظت خویش
سرافراز ساخته مواجب و مرسوم شمارا علی قدر مراتبم زیاده خواهم
کرد باید فردا بارگاه آید تا همه را با نعام به تشریف اختصاص کنم
و هم سواران کفشد بر صدق این قول نشانی باید که فردا بان متک
باشیم سلطان شمشیر خوار را با نجات داده گفت نشان نشان این شمشیر
فردا زدن آید تا همه شمارا با نعام و آظافیه بازگشته سلطان
سلالت از میان ایشان بیرون بشکرگاه شرافت در دزدیک
جله بشکرگاه شرافت سلطان نوازش نموده بوعده وفا نمود.

حکایت آورده اند که چون اهل مصر و عراق بر عثمان بیرون آمدند

ارباب بصره میخواهند که طلحه را بر سر خلافت نشانند و طلحه ایشان را
بر قتل عثمان سینود در آن ایام حضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب
صلوات اله و سلامه علیه بدین عثمان رفت گفت یا ابان من مرا
بر تو حق مصاهرت و مسلمانی و قرابت و اراپها نبود ما

دانی

در جاهلیت بودیم اگر شخصی از بنو قریظ قتل من کرتی با منی که تو مرا حمایت
فرمانی بجهت آنکه ما اولاد عبد منافیم شاه ولایت برخواست و گفت
زود باشند که خبر تو برسد و از خانه عثمان بیرون آمده دست اسامه بن
زید را گرفته بمنزل طلحه رفت و خانه او را مملو از خنق دید طلحه رحمت گفت
یا ابان من کار بجان و کارد با عثمان رسید ما هر چه در اصلاح مهم عثمان میکنیم
و او خوار بواسطه حمایت ظالمان صنایع میکند شاه ولایت بجان بیت المال
شرافت فرمود که در بار کنید چون کلید دار چاه نبود فرمود قفل را شکسته و کل
بیرون آوردند و در بیت المال نشسته قیمت اموال نمود و جماعتی که در خانه
طلحه نشسته بودند متفرق گشتند و طلحه را تنها گذاشتند چون چنان دیدند
عثمان رفته توبه کرد و گفت کاری در طبع من سرایت کرده بود خداوند تعالی
میان من و آن کار حایلی بدید آورد عثمان گفت سجد اسو کند که تو از آن
پشیمان شده بلکه چون خوار مغلوب دیدی من رجوع کردی **حکایت**

از معن بن زید شیبانی روایت کرده اند که گفت روزی که ابو جعفر منصور
از من راضی شده سجدتش کرتیم وقتی بلازمش رفته او را بغایت تشکر کردیم
چون حاضران باز گشتند من نیز مرا محبت نمودم منصور گفت توقف کن
و مرا طبلیده گفت با تو میخواهم مشورتی کنم که باید آنچه بخاطرت رسد بگو
آنگاه گفت والی یمن عصبیان و قرد کرده من میخواهم او را بگیرم انخواهم

که اموال او تلف کرد و کفتم این ممت بغایت سهل است من اورا چنان
مقید سازم که اموال او تلف نکردد و همه بجز آنکه رسد مضمور ازین سخن نشنا
شده گفت چگونه خواهی کرد کفتم اسیر ریح حاجب را بفرماید که مرا بگیرد
و محبوس کند آنگاه اورا بفرماید مرا بپسر والی مین سپارد و بگوید بپدر
بنویسد که مرا نکودارد و همراه معتمدی بر مین فرستد و اسیر شمالی چنانکه
خاطر بیون خواهد بنام من بنویسد مضمور آن جمله فرمان داد و معن را
به پسر والی مین سپرد و معن را به مین فرستاد چون معن بر مین رسید
والی مین اورا عزیز و محترم میداشت و معن فرصت صحبت تامشی
با جمعی الشاق نموده والی مین را مقید و مغلول ساخت و مسجد جامع رفته
نشان امارت خود بر مردم بخواند و اموال اورا چنان ضبط کرد که یکدینار
از آن تلف نشد و مدتها آن ولایت در تصرف معن ماند و معن بن ریاست
از امرای مروان بن محمد مروان حمار است و در سخاوت و شجاعت نهند
رستم و حاتم ضرب الشل بود از معن بن زاید و حکایات پر فایده و عقلت
از آنجمله صاحب حبیب اسیر آورده که چون سفاح عباسی بر مملکت عراق
استیلا یافت سن از قبل مروان حاکم آذربایجان بودم و بموجب فرمان
به مدین میره شتافتم چون ابو جعفر لشکر نجاب ابن هبیره کشید و ابن هبیره
از مقاومت او عاجز آمده در حصار واسط محصر نموده و ابو جعفر واسط را

درت دو ماه محاصره کرد چون خبر قتل مروان با رسید با شاق ادوی
امان خواسته از حصار بیرون آمدم و در خدمت مکر بستم تا فرمان بقتل
حمله امرای بنو امیه صادر شد و من این معنی دانسته فرار نمودم و باقی امرا
این همیره گرفته بقتل آوردند چون ابو جعفر بعد از برادر بر سر بلخ نشست
سناوی کرد که هر که معن بن زاید پیش من آرد صد هزار درهم باو دهم و من در
مدینه ماشیه محشی بودم با خود کفتم هیچ کس نیست که وجود مرا بر صد هزار درهم
نهند و البته بطبع مال مرا بدست ابو جعفر خواهند داد همان بهتر که خود را
ازین شهر بیرون انداخته میان اعراب بادیه در آمم پس برین عزیمت
در نهانخانه که بودم بیرون آمده بر شتر سوار شدم و هیاتة خود را مشایخ
اعراب بادیه ساختم از دروازه از پیش راهداران گذشتم کفتم بحدیته
که از بلا رستم درین اثنا سواره سیاه چهره دیدم شمشیر حایل کرده پیدا
شد و زمام ناقه مرا گرفته خوا بایمید کفتم چه سخاوتی گفت تو من بن
زایدی که حلیضه وعده کرده است که بواسطه ادراک تو صد هزار درهم
بدهم کفتم از خدا ترس دوست از من بدار که من معن بن زاید فیسیم و
گفت من ترا بهتر از آن شناسم که تو خود را چون ازین سخن طمع از او
فهمیدم دست در بغل کردم و عقد مرواریدی که هر دو آن او برابر بعضی
بود در ایام حکومت بهم رسانیده بودم بدست او دادم کفتم این ضعف

و جی است که منصور بیب ادراک من بتو خواهد داد اینرا بتان و جان
 مکن که بیب تو خون من ریخته کرد پیاده مر و اید از من گرفته ساعتی نال
 کرده آنگاه گفت از تو سخنی برسم باید راست بگوئی کفتم از هر چه سؤال
 نمائی بر آتی جواب گویم پیاده گفت مردم ترا صفت جود و سخاوت
 مستصف میدارند هرگز تمام مال خود را کبھی داده کفتم نه گفت
 مال خود بخشیده کفتم فی هم چنین سبانه می نمود تا بعشر رسانید و مرا شرم
 آمد که بگویم عشر مال خود را نه بخشیده ام لاجرم بر زبان آوردم که متو
 بود که مرتبه باین درجه بخشش شده باشد وی گفت این خود بهست
 بد آنکه من مرد پیاده ام و منصور هر ماه بیست در هم من میدهد اکنون
 این مقدمه وارید که قیمت آن بجزار هزار دینار است مال من است کفتم
 آری گفت اینرا بتو بخشیدم و صد هزار در هم خلیفه میداد آنرا نیز بتو
 بخشیدم و مقدمه وارید را در کنار من انداخته روان شدن کفتم پیاده
 مال خود سبتان کجای قتل نزد من بر آنچه کفتمی مرجع است پیاده بجنید و
 گفت میخواهی مرا دروغ گوی کردانی در آنچه کفتم سخاوت من از تو بیشتر است
 کجای که نشاتم و بجهت عمل خیر مژد و گیرم و روان شده از نظر من غایب
 شد و هر چند از نام او پرسیدم نشان نداد بعد از آنکه از کج خول
 معتر قبول رسیدم هر چند تفحص او کردم او را نیافتم **در باب بیست**
 ابر

در باب کیاست از سلاطین و فضلا آورده اند که نوبی
 احمد بن ابو خالد که وزیر مأمون بود بیارگاه خلیفه در آمد و شکاری
 دید بر سر کرسی افتاده بنابرین نخل کشته خواست بر کرد تصور نمود که
 مگر خلیفه با نیزگی صحبت کرده مأمون وزیر را طلبیده با او مکالمه آغازینما
 و درین اثنا چشم وزیر بر یکی بن اکتام ماضی افتاد که از خاص خانها بیرون آ
 افتاب در دست و شکار را برداشته پیشید و گفت آنکه امیر فرمود پی
 شکار بجا و شکاره روم این معنی موجب شریعت و طریقت بصواب است
 و امید دارم که خداوند تعالی امیر را از عمر دولت متمتع سازد و چنانکه
 خلائق از حکم و کرم او متمتع اند احمد بن خالد وزیر از شاه بده اینصورت
 در حیرت افتاده با خود گفت مردیکه در خدمت خلیفه چندان تقرب دارد
 که در حضور او شکار از پای بیرون میکند و باز میبوشد شاید که روزی
 از من جناری بر نمیراوشیند و در باب من قصدی اندیشد آنگاه روی
 مأمون کرده گفت یا امیر مدتیست که خاطر یحیی از من کوفته شده است
 و میخواهم که خلیفه او را بفرماید تا از آرم از دل بیرون کند مأمون
 بیجی گفت شما خواص حضرت مائید نمی باید که در میان شما از آری
 باشد میخواهم که نمایر شما بصفا آراسته بود یحیی گفت یا امیر بخدا سوگند
 که مرا با او هرگز نقاری نه بوده و منیت مأمون گفت البته با او مصافحه

باید کرد احمد بر خواسته دست قاضی را بوسید قاضی اورا در کنار
گرفته هر دو بعد از لحظه برافقت یکدیگر بیرون رفتند قاضی با احمد
گفت این چه مضموبه بود که بنی وزیر جواب داد که چون کمال تقریب
تراز و خلیفه مشاهده کردم ترسیدم که ناگاه روزی خاطر ازین
برنجد و در باب من قصدی اندیشی این تعبیه برانگیختم تا خلیفه تصور کند
که میان من و تو خبار نفاخ مرتفع است و اگر روزی نسبت من سختی کو
حل بر فرض کند **حکایت** صاحب نگارستان قاضی احمد قزوینی
آورده که احمد بن حسن هیمندی از احمد طغولیت در خدمت سلطان محمود بود
با او بد پرستان میرفت روزی محمود از دپرستان بیرون آمده به بی
رفتند چون از هر جا سخن در میان آوردند حدیث ایشان سخن بزرگوار
و فرات شد احمد دعوی فرات کرد در آن اثنا مردی از دور میان باغ
پیداشده سلطان با احمد گفت تو دعوی فرات میکنی گوی که این مرد چه
دارد و چه کار است و امر و ز چه خورده است احمد گفت این مرد احمد نام دارد
و سخاوت و صل خورده است سلطان محمود اورا طلبیده استفسار نمود و همچنان بود
که احمد گفته بود یاران متعجب شده از احمد پرسیدند که این سخن از کجا بر تو ظاهر
شد جواب داد که چون سلطان محمود با من حساب کرد که ای احمد او با من جانب تیره
شد و انتم که نام وی نیز اصالت چون بر درختان باغ بسیار نظر کرد

و انتم که بنهارت چون کسان بسیار بر نواحی و دانش هجوم میا و روند در
یک لحظه و بار آب حذر و انتم که عمل خورده است **در لطایف سخنان**
اهل زمان فریدون پادشاهی بود بصفت حمیده آراسته روزی
فرمود فرمود که مرد دانا و زیرک کرامیت هر کجا که باشد شعر وجود مردم در
مثال زو و طلاست که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند و نادان
هر کجا که باشد خوار و ذلیل بود مرد شجاع بصفت پردلی آراسته مقبول
طها بیع و محبوب القلوب است حتی دشمن نیز اورا دوست دارد و هر که
بر چنین و بددلی اتصاف دارد همه کس اورا دشمن دارند اگر چه اقربای
او باشند **احیان** مکررا جمع کرده بدستور که عربان خطبه خوانند اول
زبان بجد ملک الملک متعال گشوده آنگاه گفت دنیا را اتمام شد
و دولت او مانند سایه نهال است و لغت آن مثال خواب و خیال
عاقل باید که بر امری بدین زودی زوال پذیرد دل نهند و طریق
عدل و انصاف مرعی دارد بدانند که هر کرا خداوند بزرگ کرد امید
تقصیم او بر همه کس واجب است پس بر شما واجب است که شرط اطاعت
پادشاه بجای آرید و هر چه اشاره نماید اقبال نماید تا امور ملک
دولت انتظام یابد و بدانند که نسبت سیاه و سیاه همچون پرده است
برخ یا نسبت بدست بسروتن واجب است که تقایم سر خود خواهد

د بر سر لازم است که مصالح بدن رعایت نماید و پادشاه باید که چند
صفت داشته باشد: اول راستی چه دروغ در نفس خود قبیح است
دویم سخاوت و هر پادشاه که سخنی باشد سپاه و رعیت او را دوست
دارند: سیم نفاذ فرمان و سیاست تا امور ملک را انتظام دهد
و اهل فساد از چم سیاست او برصفا ستم نکند: چهارم علم و دانش
تا اگر یکی از خواص را ذلتی واقع شود به یکبارگی موش نکند و در وقت
نیان سپرده روی نظر نیارد بلکه بحکم و حق پادشاه امید
داشته باشد چون نوشیروان بر سر سلطنت نشست گفت مال
دنیا در دست ما بر سپیل عاریت است و ما درین دیر فنا بر مثال
مهاجمیم و عاریت را بخداوندش التماس باید کرد و همانرا عاریت
از خانه میزبان باید رفت از کلمات نوشیروان است که امری که
ساکن باشد آنرا در حرکت نباید آورد بلکه معنی که در حرکت آمدن
باشد او را ساکن نباید ساخت **حکایت** که روزی شیعی حجاج
از ظلم و تعدی و ستم تحذیر نموده بعدل و انصاف ترخیص نمود
حجاج دیناری طلا طلبیده وزن و عیار آنرا ملاحظه کرده بدت شیعی
داد و گفت ای را بیار بر برد از جمیع صرافان بهای آن انفشار نامی
شیعی بیار رفته صرافان متصور آنکه او بدیشان خواهد فروخت
بنفی

بعقلی گفتند که این زر کم عیار است و بعضی گفتند کم وزن است سخن هر یک
بخلاف یکدیگر واقع شده شیعی دینار را نزد حجاج برده صورت حال شرح
داد حجاج گفت بخلان مخلصه رو و در آنجا خانه بدین وضع و شکل بنظر تو خواهد
آمد صاحب آنخانه را بطلب و این دینار را بدو نامی و حقیقه حال از او
انفسار نامی شیعی با آنخانه رفته شخصی از آنخانه بیرون آمده دینار را بی
داد آن نزد حجاج گفت این زر را عیار و وزن تمام است و اگر خواهی در عرض
در احم شرفه بتو هم شیعی برسد که از حجاج ظلمی بتو رسیده است جواب داد
که سن از دولت وی آسوده ام چه او ظلم دیگران نیز از من برداشته است
شیعی متعجب شده نزد حجاج آمد حجاج گفت چون اهل روزگار در حق
یکدیگر ظلم آغاز کنند خداوند عالم نیز کسی بر ایشان کفار و تبار ایشان
ستم کند و هر که بر دیگری ستم نکند هیچ کس بر او تعدی نکند و اگر آنظلمه
با خدا ای خود راست شده شرط سبکی بجای آورد من هرگز برنجایند
ایشان توفیق نمی یافتم **حکایت** محمد بن سلیمان از پدر خود روایت کرده
که میان معصم و عبدالله بن طاهر بیسی از باب نقاری پیدا شده بود
چون معصم بر سر خلافت نشست نامه بطل خود نزد عبدالله فرستاد که نامه
خراسان تعلق با او بوده و معصوم آنکه میان من و تو ناخوشی روی نموده
من بغایت از تو آزرده بودم اما اکنون که قدرت یافتم آن چشم

دلیل شد اما اثری از آن باقی مانده تیرسم که اگر چشم من بر تو افتد خدا
نفس هر کش خویش تو انم نگاه داشت و قبل تو زمان دهم باید که اگر
فرمان من با حصار تو صادر کردد قطعا قبول کنی و این رقعہ که خطان
حجت خود سازی در تاریخ مسطور است که عبد الملک بن مروان که
که از هفتای زمان بود با اولاد خود گفت چهار کلمه از من یاد گیرید
که نظام ملک و دولت و سرپرست و مکت را منبر که تو ایام اربعه است
اول آنکه بر مردم چیزی وعده مکنید که دادن آن بر بنا دشوار باشد
دویم آنکه در کارهای که اول آن آسان و آخرش دشوار باشد شروع ننمایید
سیم آنکه چون اراده مکنید اول آخر آنرا بنظر فکرت مشاهده نمایند
چهارم آنکه پیوسته آماده و مستعد دفع خصم باشید که بسیار باشد که نگاه
فتنه حادث شود چون مویهای دفع آن نباشد تدارک آن شکل شود
حکایت چون دولت نوشیروان روی در ترقی نهاد چنان اتفاق
افتاد که قیصر روم و خاقان چین و رای هند و ستان بخدمت او آمدند
در برابر آن جماعی دست داد که دیده گردون نظیر آن مشاهده ننمودند
چون قران مسعود دست داده سلطان جهان با یکدیگر از هر نوع سخنان
گفتند در آن آشنای نوشیروان از قیصر پرسید که در عالم چه چیز دوست
داری قیصر گفت که هیچ چیز نزد من چنان محبوب نیست که شخصی از من
باجی

عاجتی خواهد تا آنرا و اگر دامنم کسی از خاقان چین سوال کرد
خاقان جواب داد که حبش اشیا نزد من آنست که کسی مرا بسیار آرزو باشد
چون برو قادر گردم از وی موقوفم پادشاه از رای هند همان سخن پرسید
رای بر زبان آورد که من آذ دست میدارم که چون در حرم خود با ستر
مشغول باشم مکتوب کار بجدل من اسید وار و بد کردار از سیاست من خائف
و ترسان باشند نوشیروان گفت من هیچ از آند و ستر ندانم که بچنان
باشم تا بخوف و بیم زیم و مجموع آن کلمات درین سخن مندرجت
حکایت آورده که میان خدمتداریش ملک عرب و قیصر روم
مصاهرت رو نمود خدمتداریش را به پسر قیصر داد و دختر قیصر را
بجته پسر خود در جلاله نکاح و زوجیت آورده مصداقت و محبت بیجا
روی در از دیاد نهاد چنانچه در امری پیشورت یکدیگر شروع نمودند
نوبتی خدمتداریش نوشت که خاطر ما با نظام احوال اولاد که مژده نواد
و شجره مرادند بغایت ملقت چون هر دختری از مادر جلاله پسری
آمده است همت بلند بر آن مقصود باید داشت که قواید رفت ایشان
استحکام پذیرد و من از برای خود چند خزانة از نفود و جواهر و نقایس
امتنعه واقفم و اعلام و کنیزک بسیار و ضعیف و حقار پی شمار میا کرده ام
رای عالی در حسن اهتمام و لطف رعایت فرزند خود چه اقتضای کرده است

چون قاصد فرزند بر روم رفته ای رسالت نمود قیصر در خنده شد
گفت مال معشوق بی وفا و مطلوب بی اعتبار است و دولت روست در
بی آزر و غدار اگر امتداد اقبال انقطاع یابد و تالیفات آسانی
و الطاف یزدانی روی در نقصان آورد و از سپاه و عدت مقصود
بجسول نریز و از منبت و ثروت غرضی حاصل نکرده اگر در زینت
فرزند خویش اتمام میداشت چرا او را تعلیم مکارم اخلاق و محاسن
شیم نمی بود که در دنیا وسیله ثبات مملکت و در آخرت باعث ثبات
و رحمت درجات باشد. **در غرایب احکام و نوادر قضایا**
قصات شیعیه آورده اند که یحیی بن اکثم قاضی القضاة بعد از بودگی
از علماء را قضای ناحیه از نواحی اسلام داده خواست تا او را امتحان نماید
که در علم قضا مهارتی دارد یا نه از وی سؤال نمود که اگر در آن ولایت
دو نفر مادر یکدیگر را بجای زوجهت در آورند قرابت میان این دو کس
چگونه است و حکم میراث او چون میشود آموزد عاجز نماند یحیی گفت هر دو
پسر هم یکدیگر باشند **حکایت** آورده اند که مروی بحضرت عبدالملک بن
سروان رفته عرض کرد که من زنی خواسته ام و پسر من مادر زن مرا
در جلاله زوجهت آورده و از مال دنیا چیزی ندارم ما را عطای فرست
تا در مصالح خود صرف کنیم عبدالملک گفت اگر از پسر تو و مادر زینت

در احکام

فرزندی متولد شود و از تو نیز ولدی متولد نماید اولاد شمارا با یکدیگر
چه قسم قرابتی باشد اگر جواب من بگوی عطای بود هم آن فرد گفت ای
خلیفه این مسئله را از نایب که زمام مصالح جمهور را با تو تعیین نموده است
نمای اگر جواب گوید من کنه کارم و الا مرا انعامی ده عبدالملک از
نایب خود پرسید وی کلمه تامل نموده عاقبت بجز احترام نمود
شخصی از اهل عراق که در آن مجلس حاضر بود گفت اگر من جواب این
مسئله بگویم آنچه مطلوبت من رسائی عبدالملک گفت بلی گفت
پسر پدر پسر پسر هم باشد و پسر پسر خال پسر پدر باشد عبدالملک گفت
اصح و حاجت او را و آن مرد را و اگر **حکایت** آورده اند که
نوتجی مامون بغزای روم رفته شهر ربطه را مفتوح کرد اسید و امیر
احضار زنان آن شهر کرده سه هزار زن در شمار آمدند همه را
آزاد کرده گفت هر که خواهد ایشانرا عقد متعه کند چون این سخن به
یحیی بن اکثم رسید به مجلس مامون رفته مامون گفت طرفه حالت
که رسول الله تجویز متعه فرموده با مضای آن امر کرده و عمر بن خطاب
از آن نهی فرموده و بر زبان آورد که متبعان حلالان فی عهد
رسول الله و انا امرهما یحیی گفت یا امیر هر چه تو کنی باید که مردم
بآن اکتفا کنند اما چیزی که اجماع است بر آن نباشد بقول علماء بر

باید نمود و حدیث جواز متعه را از عبدالله شمره روایت کرده اند و آنکه
متعه را جایز میدانند هم از روایت میمانند که گفت نوبتی من با ماری
بطرفی میرفتیم زن صاحب جامی دیدم هر دو غمان تا یک و تا یک
از دست داده او را بعد متعه دعوت کردم و بارین خبر وی بود و اما
جامه من پاکیزه تر بود آن جمله یا مرا اختیار کرده با او روان شد و
بعد از سه شبانه روز از خانه بیرون آمد و من آرزوی متعه او داشتم
درین اثنا منادی شنیدم که میگفت رسول الله متعه را حرام کرد اللهم
از ان امتناع لمؤدم و درین باب بقول خدا اقد اباید مؤذ که فرموده
قد افلح المؤمنین فی صلواتهم خاشعون و الذین هم عن القوم معصون
و الذین هم للزکوة فاعلون و الذین هم لفرجهم حافظون الا علی ازواجهم
او ما ملکت ایمانهم غیر طوعین امیر تامل نماید که در این آیه ذکر جواز
متعه کجاست مامون گفت که در قرآن مجید است فاما استمتعتم منهن
فان توهمن اجورهن یعنی گفتی ذکر آن بر ظاهر لغت است چه خوب
از هر چه متع گیرند آنرا متعه خوانند مامون گفت بجهت رد این حکم
او وجود کمال ظهور معنی آن بر جواز متعه باین تاویل میتوان کرد اما
اگر کوئی که مصلحت مخالف درینست که متعه نباشد مسلم میدارم و اگر
کرد که هر که این زمان را خواهد نجات دادی کند **کتاب آورده**

در این

که ابو یوسف قاضی در ابتدای حال که نزد ابو حنیفه تحصیل مینمود و گفت
تنگدست و قلیل المال بود از غایت افلاس و عدم استطاعت برهنه
کاغذ قادر نبود و عبارت ما حصل درس خود را بر نشانه کوفه سفید
نوشت و آن استخوانها بنجانه میآورد مضبوط میبخت روزی از درخت
برگشته بود که سینه از منگوشه خود خوردنی طلبید زن آن استخوانها را آورده
پیش او نهاد گفت آنچه بنجانه آورده اینست این سخن در یوسف اثر
تمام کرده به تحصیل قوت روان شد بدرس زفت ابو حنیفه از حال او
سؤال نمود صورت احوال او بیان کردند ابو یوسف را طلبید و
بجهت او قوت لایمونی مقرر کرد ابو یوسف به تحصیل اشتغال نموده چنان
رسید که نقادان معدن شریعت و طریقت و خواصان دریای حکمت
و تحقیق و مسکفان غوامض آیات و دقائق تاویلات کلام الهی
و مستقرقان دریای حکمت محاسن رموز و لطایف اشارات حضرت
رسالت پناهی از رای روشن در بین و فکر رزین او اقتباس
النوار معانی مینمودند آورده اند که یهودی که در جوار ابو یوسف بود
بر در خانه خود بساطی میبخت که از تعمیر آن همسایگان حاضر میسرید
ابو یوسف او را از آن عمل منع مینمود یهودی گفت هر گاه که عماری
و محضه ترا این محله آرند و این را بگذر شک باشد چنانکه محضه از آن

نتواند گذشت تخریب این بساط فرمان ده اتفاقا در آن ایام چنان واقع
 شد که مارون الرشید یکی از کینزان زبیده زوجه خویش را دیده بصحبت
 او میل کرد درین اثنا بخاطرش رسید که آن کینز از زبیده است دست
 از و کوتاه ساخته پیش زبیده رفت غیرت زبیده را بر آن داشت
 که زبان طعن به مارون دراز کرده گفت ای دوزخی دور شو از پیش
 من مارون گفت اگر من دوزخی باشم تو از من بطلاقی و فی الفور
 هر دو ازین معنی پشیمان شده زبیده آغاز کرد به مارون مضطرب گشت
 بی آرام گردید مارون فرمود تا علای بغداد را حاضر کردند و ازین مسئله
 سوال نمودند هیچ کس جواب نداد که موجب تنگی خاطر خلیفه کرد
 پرسید که از تمامه ابوحنیفه کس مانده است گفتش مردی از آنجمله
 مانده است پس باحضار ابو یوسف فرامان داده چون حاضر شد علماء
 حاضر او را تعظیم نکردند و در صف فاعالش جای دادند مارون
 مسئله خود را تکرار نمود ابو یوسف گفت من جواب مثانی عرض کنم
 تا درین محل که نشسته ام موضع افاده نیست و اگر چه بنده این سخن
 که جمعی نامناسب بر من تقدم نمایند آزرده نیستم مارون فرمود
 تا او را در صدر مجلس نشاندند آنگاه با مارون گفت ای امیر هرگز
 اراده کنایه کرده که در شای آن خوف منتقم جبار ترا از آن کار

۱۰۰
 ۱۰۱

۱۰۰

مانع آمده باشد گفت بی صورت واقعه ما بعین است که مقصد ملوک
 زبیده نمودم بعد از آن که دانستم که ملک اوست خنان تو سن
 سبزو شهوت نبوت روحانیت باز کشیدم ابو یوسف گفت درین
 صورت طلاق واقع شده است و به تجدید نکاح احتیاج نیست البتہ
 گفتند از کجا گفتی و توجیه دانستی که امیر بستی است گفت بموجب نفس
 قرآن مجید و اما من خاف مقام ربّه و نبی النفس عن الهوی فان
 اجبته ہی المؤمنی یعنی هر که از خوف آئی از هوای نفس دست باز
 دارد بهشت جای او باشد مارون از فتوی او خاطر جمع کرده قضای
 بغداد را بوی داده تشریف فخر روی پوشانیده فرمود تا جاری
 آوردند او را در آنجا نشاندند چون ابو یوسف آن بساط جهود
 رسید او را طلبیده گفت بمقتضای شرط که خود کرده امروز
 وقت تخریب این بناست و فرمود تا آنرا خراب کردند
حکایت در کشف الغمّه مسطور است که نوبتی امام جواد علی بن
 محمد رضا علیه السلام به مجلس متوکل آمده دستار نفیس آنحضرت
 بر سر سبته بود متوکل پرسید که ما این هم این دستار را بچند خزیده
 فرمود که بدو از ده هزار شقال نقره متوکل گفت اسراف کرده
 امام بر فور جواب داد که شنیده ام که تو کینزکی لب بد هزار شقال نقره

حضرت متوکل گفت چنین است امام فرمود که تو برای خیس ترین
اعضای خود متاعی بعد هزار مثقال نقره حزیده و من بجهت شرفی
اعضای متاعی بد و از ده هزار مثقال نقره اقبال نمودم ام الضاف
بده که که ام یک از ما سرف است متوکل خجل شده خاموش گشت
حکایت آورده اند که نوبتی ابوحنیفه درس سکینت و ابویوسف
که در صغرن بود در پهلوی او نشسته بود زنی سبی که نصف سرخ بود
و نصفی دیگر سفید بدست ابو یوسف داده گفت این را با استاد
خودده یوسف آنرا با ابوحنیفه داده حنیفه سب را سگسته با داد
و گفت ایضا با نفورت بازده تا کردان از حقیقت آن پرسیدند چنان
که آن زن پرسید که معنی اوقات چنانست که بعضی از خرقة خود را سفید
بینم و برخی را سرخ در آن حالت نماز تو انم گذاردیانه من سب را
سگستم و باو فرستادم معنی تا مجموع آن خرقة استند این سب سفید
نگردد نماز جایز نیست **حکایت آورده اند** که ابو بکر و راق در
علوم عقلی و نقلی درجه کمال یافته بود و در علوم غریبه کتابی تصنیف
نموده بشاگرد خود محمد بن علی بن حکیم الرقیدی داده فرمود که آنرا
ببر و در رود همچون انداز محمد کتاب را پرون برده با خود گفت
باشد که چنین نسخه شریف را در آب اندازم کتاب را نجان برده

بگزاره

خدمت استاد که دست و نزد او رفته بر زبان آورد که کتاب را در آب اندازم
ابو بکر پرسید که چه علامت دیدی گفت چیزی ندیدم ابو بکر گفت
در آب نه نینداخته بر و بفرموده عمل نمای محمد گوید کتاب را برده در آب
چگون انداختم دستی پیدا شده آنرا از روی هوا بگرفت من متحیر شدم
باز گشتم و صورت حال عرض کردم گفت آن دست استاد منت
حضرت علیه السلام روزی دیگر آن کتاب را نزد استاد دیدیم و بعضی از
سطور خطها کشیده و علامات نهاده کفتم این خطوط چیست گفت
اثر قلم حضرت است که تصحیح نموده بعضی را حکم کشیده است **حکایت**
آورده اند ابوحنض کپر در ابتدای جوانی زنی خواسته در شب
زفاف دختر گفت مادام که مسایل نماز و حیض و واجبات
مرا تعلیم ندهی با تو دست در آغوش نکنم ابوحنض بهمان شب متوجه
عبادت شده مدت هجده سال به تحصیل علوم فقه و حدیث
مشغول بوده و چون بوطن باز آمده خواست که از جویان عبور
نماید کشتی شکسته کتابهایش در آب غرق شد ابوحنض ازین
معنی دل تنگ شده صاحب دلی بروگذاشته گفت علم شریف را
در سینه نگاه باید داشت نه در پوست بهایم ابوحنض نوبت
دیگر بری رفته بعد از ده سال که کتب را حفظ نموده بوطن معاند

کرد خواست که در ترمذ درس گوید باینکه عاقله که ملوک او
بود مشورت نمود کینکه گفت این معنی خوبست که هیچ کس را در
دین تو حقی نباشد ابو حفص جمیع خصما را آختنود ساخته کینکه
گفت هنوز از ظلمی در بشره تو مشاهدت میرود ابو حفص بعد از
بعضی بسیار سخاوتش آمد که نوبتی دو برک تره از جوال کبری بی از
او برداشته است پیش کبر رفته حلالی طلبید کبر قبول نکرد آخر الامر
پست شغال طلبا داداده تا راضی شد کینکه گفت اکنون اثر صفا
در تومی بنم روز دیگر که مجلس علم منعقد شد از مدرسه غوغای برآمده
بعد از تفحص معلوم شد که آن کبر با اقربای خود آمده اند که مسلمان
شوند لب آن که از ابو حفص دیده بودند **حکایت آورده**
که شرح در کوفه نایب امیر المؤمنین علی علیه السلام بود نوبتی زری از
آنحضرت کم شده بعد از چند روز در دست یهودی دید امام التتین
سلام الله علیه یهود را بطلبند گفت این زره از منت یهودی
کرده گفت کسی میان ما تو حکم کند آنحضرت با یهود نجانه شرح
تشریف برده فرمود ای شرح بچگونه آمده ام از جای خود برنجین
آنگاه دعوی کرد که این زره ملک منت و در دست یهود شرح
کوا طلبید آنحضرت فرمود که من و مقداد شرح گفت سهارت تقداد
باز

مسلم است اما شاهزاده فرزند امیر المؤمنین است و شهادت او در
باره کبر اعتبار ندارد و یهود گفت اشهدان لا اله الا الله و اشهد
ان محمد رسول الله و اشهد ان علی ولی الله در وقتی که هیچ وجه
مداهنه نباشد نقیصت آن ظاهر است و زره را تسلیم کرد و حضرت
امیر باو بنشید **حکایت آورده** اند که یکی از شاگردان ابو حنیفه
به کینکه عاشق شده و کار بجای رسید که خلل در عقل او ظاهر
شد چون بنا بر حدت ذهن و کثرت فحش استاد نسبت باو
مجتی تمام بود بعد از تحقیق معلوم شد که آن کینکه یکی از علمای
معتزله است ابو حنیفه نجانه معتزله رفته آمد و با وجود عداوت
او را نجانه برده اسباب صیافت حاضر ساخت و در وقت طعام
خوردن معتزله لقمه برداشته گفت این لقمه را با اختیار خود برداشته
الته آنرا رزق خود میدانم و تو میکوی که اگر خداوند عالم نخواهد
من نتوانم خوردن میکویم که در خوردن مختارم و اراده من
ببلع این لقمه تعلق گرفته اگر نخورم فلان کینکه از مال من آزاد باشد
و لقمه در دهان نهاد و بچ اتفاق بفرید لقمه از دهانش بیرون افتاد
گفته آنرا در ر بود ابو حنیفه گفت کینکه آزاد است آن شخص فرود
اعتراف آورد و کینکه را بیرون آورد و ابو حنیفه جاریه را با نجوان

عقدت **حکایت** مرویت فاضلی در مدرسه از مدرس بخارا
مدرس اشغال داشت مردی آمده گفت ایان قابل زیاده نقصان
است یا نه آن فاضل جواب داد که نه آن شخص گفت که پس لازم است
که ایان من با ایان حیدر کرار برابر باشد و او را بر من مفضل بنویسد
فاضل جواب داد که آفتاب در فصل تابستان چون به برج اسد
آید حرارت آن در اقلیم سجه مدبره کمال رسد بلکه در بعضی
از کره زمین که در غایت انقباض است حرارت بر تبه رسد
که از زیر را بگذارد چون خورشید به نقطه برج جدی آید بر تبه
در مواضعی که از کره مرفوع است جدی رسد که هیچ حیوان درو
نعیش نتواند نمود با وجود این حال تغییری بذات آفتاب رسد
بلکه تفاوت در بروج است همچنین که از بروج ذات ابراهیم
تا به خپان باشد که از نقطه سرطان و اسدی تا بدو چون
از بروج ذات الاقران پرتو افکند همچنان باشد که از نقطه
جدی و ذلوتا بد پس ترقی ایان بواسطه استعداد ماده است
و تنزل آن بجهت عدم استعداد آن **حکایت** در کشف الغمه
مسطور است که ابو حفص ثانی محمد تقی ابن علی موسی الرضا علیه
افضل الصلوات و افضل التحیات بعد از پدر بزرگوار در سن یازده سالگی

روزی در یکی از کوچه های بغداد با جمعی از اصحابان استاد
بود ناگاه مامون که قصد شکار داشت با بخار رسیده کو دکان
از سر راه بطرفی که میخشد و جواد بر جای خود قرار گرفت مامون
با خناب رسیده پرسید که ای کودک چه اتونیز چون دیگر اطفال
از سر راه راه زرقعی جواب داد که اینکینه راه شک نیست که رفتن خود
از ابر تو کشاده گردانم و نیز جرمیه ندارم که از و او همه نموده بگریزم
طن من است که تو بجرمیه بکس آزار زسانی مامون از صوت ویر
و بلافت مضاحت آن شجره نبوت موافق افتاده سئوالم نمود
که اسم تو چیست جواب داد که محمد پرسید که پسر کتبی گفت پسر علی الرضا
مامون رضی الله عنه کشته در گذشت چون از دیوار بت شهر بر او
رفت باز را سبزد جواد علیه السلام بر رسیدی انداخته و آن باز
مدت مدید از نظر او غایب شد چون باز آمد در منقار و می
ماهی خورد بود که رمقی از حیات باقی داشت مامون از
مشاهده اینحال متعجب گشته آن ماهی را بدست گرفته مرحت
نمود و بان کوجه رسید بار دیگر کو دکان از راه دور شدند
امام جواد بدستور اول بجای خود استاد مامون گفت یا محمد
چه چیز است که در دست دارم فرمود که ان الله تعالی خلق

بمشیتة فی بحر قدرته سمکاً صغیراً قصد ما بنراه المملوک واخلعاً
فی حجر بون بها سلاله اهل النبوة وکرامه چون مامون این سخن
شنید تعجب نموده بسیار در وی تکریمت گفت است ابن الرضا
حق از ارشاد شیخ مفید منقول که امام جواد هنوز در صغیرن بود
که در علم و کمال بدرجه اعلی ترقی نمود چنانکه هیچ کس در آن زمان
با حضرت برابری نمیتوانست کرد لاجرم مامون شیفته آن نوکل
کاشن ولایت کشته خاطر بر آن قرار داد که ام الفضل دختر خود را
بجائزگی نکاح آنجناب آورد این قصیه نزد عباسیان بوضع پیوسته
نایره حقد و حسد در بواطن ایشان استعمال یافته ترسیدند که بنا
مامون ولایت عهدی خود را بجواد سپارد و ملک ازدودمان
عباسی انتقال یابد بنا بر آن نزد مامون رفته مافی الضمیر خود را
با او در میان نهادند و گفتند وصلت تو با آل علی خطاست چه
این معنی موجب زوال مملکت و خلاف رای خلفای ^{فطرت} است
و تو سیدانی که عداوت دشمنی میان علویان و عباسیان درجه درجه
مامون جواد که میان شما و اولاد علی آنچه از کدورت واقع شده
کنه از جانب شما بوده نه از طرف ایشان و اگر انصاف در میان
آید آل علی به تکفیل امر امت از ما سزاوارترند و تمهید بساط

عزاد

عداوت که از خلفای سابق نسبت با ایشان وقوع یافته موجب
موجب قطع صلح رحم است و من پناه میگیرم بجد او و خدا تعالی ازین عمل
مذموم ابو جعفر محمد بن علی با وجود صغیرن در علم و فضیلت بر جمیع
فصلای جهان فایق است لاجرم خاطر بر آن قرار داده ام که دختر
خود را با او در سلک ازدواج کشم عباسیان گفتند که تو غلط کرده او
هنوز کودکیست که از فقه و معرفت چیزی نیاموخته البته اگر او را
دانا و ذواهی ساخت چندگاه صبر کن تا او تحصیل نماید آنکه مقتضای
رای خود علمای مامون گفت من بحال او دانا ترم از شما بدستگیر
او از اهل بیت نبوت و رسالتت که علم ایشان تا بناید الهی و الهام
جناب جلال پادشاهیت و اگر میخواهید که این معنی بر شما ظاهر شود
اور او حضور شما امتحان نمایم عباسیان از این سخن معقول افتاد و گفتند
که مجلسی ترتیب کن تا ما یکی از فقهارا بیاوریم که از محمد بن علی مسئله از
علم شریعت سؤال نماید اگر بر طبق صواب جواب گوید دانش او
ظاهر گردد و با وی وصلت نمای و الا ازین کار اجتناب نمای مهم
برین قرار یافته آنجناب نزد یکی بن اکتفم قاضی رفته که قاضی زمان
و فقیه دوران بود در آن عصر او را بر معارضه جواد تحصیل نمود
قبول کردند که اگر آن خانه دان فو با ده علم و کرم را ملزم سازد از

نفایس اموال آنچه خواهد بود دهند مأمون مجلس عظیم آراسته محمد
بر مسند در پہلوی خود بنشانند و هر یک از علما و فضلاء در موضع
مناسب رحمت جلوس ارزانی داشت بعد از آن با شارت
مأمون واجازت امام سراج مسکون یحیی بن اکثم رحمت طلبیده
پرسید که چه کوئی در محرمی که صید را در حرم بکشد حضرت امام
فرمود که این صید را در حل بکشد یا در حرم عالم باشد یا جاہل بند
باشد یا آزاد بزرگ باشد یا کوچک مبدی باشد یا معید صید از
ذات الطیور باشد یا از وحوش یا از بزرگان باشد یا از خوردان
مصر باشد یا پشیمان بشب باشد یا بر روز محرم بچ بود یا بمره بچی
چون این بشنید متحیر شد و از فصاحت کلام امام علیه السلام تحیر
گشت مضطرب شده اثر خجرت و انقطاع بدو ظاهر شد چنانکه اهل مجلس
همه دانستند مأمون گفت دانستید که آنچه من میگویم حق بود آنگاه
روی با امام محمد تقی کرده و گفت دختر مرا که ام الفضل نام دارد
میخواهی حضرت گفت بی مأمون گفت عقد کنید در همان ساعت
امام خطبه بلوغ بخواند و دختر او را به مهر فاطمه علیها السلام به نکاح
خود در آورد مأمون خود صیغه کشفه در حال فرمود مجلسی آراستند
و بوی خوش و غالیه بکار بردند بعد از آن گفت یا این رسول الله

الکذا فی

اگر از روی کرم آن مسایل را با بگوئی چه شود تا ما را فایده باشد
حضرت امام فرمود که چون محرم صید را بکشد از ذوات الطیور
از مرغان بزرگ بر و کوچک سغندی باشد و اگر در حرم بکشد بر و جزا وقت
باشد و اگر خر و وحشی بود بر و کاوی لازم آید و اگر شتر مرغ بود بر و
اشتری بود و اگر آهوکشد بر و کوچک سغندی لازم آید و اگر احرام در
رج بود این جزا بمنابر و اگر احرام بعمره بود بکعبه بر و جزا بر جا
نباشد و بر عالم باشد و اگر بعد بود یا وجود جزا ما ثوم بود و اگر
خطا بود بر و اثم نباشد و اگر کشنده آزاد بود جزا بر و بود و اگر
بند بود بر سیدش بود و اگر بالغ نبود بر و کفارت نبود و بر بالغ
کفاره بود و پشیمانی و عقاب آخرت از وزایل بود و مصر را عقاب
نباشد و مبدی را کفایت بود و معید را خدا تعالی از و انتقام
کشد مأمون گفت یا ابا جعفر احسن الله جزاک تو نیز از قاضی مسئله
پرس گفت روا باشد بیچی گفت از تو مسئله پرسم راضی استی بیچی
گفت پرسید اگر دادم جواب گویم و الا از شما فایده بگیرم حضرت امام
گفت ای بیچی چه میگوئی در مردیکه با داد در زنی نکند بر و حرام باشد
چنانکه حلال بود نماز پیشین بر و حرام شود و نماز دیگر حلال شود
و نماز شام حرام شود و نماز صفت حلال شود و نیم شب حرام گردد

و نماز صبح حلال بچی مهبوت باشد گفت فدای تو شوم مرا بدین
مسکه اطلاق نیت و نیت نام اگر کرم کنی فایده برم حضرت امام فرمود
که این زن کیزک دیگری باشد با مرد بر و حرام باشد و جاست گاه
بجزد بر و حلال باشد و نماز پیشین آزادش کند بر و حرام باشد و نماز
حصصه ویرانگاح کند حلال شود و نماز شام خمار کند حرام شود و نماز
خفتن کفاره دهد حلال شود و نیم شب طلاش دهد بر و حرام شود
و وقت صبح رجعت نماید حلال کرد و نامون روی به بنی جاس نمود
گفت از شما کسی باشد که این قسم مسکه داند گفتند و آنچه دیده
از روی صوابت و ما غلط کرده ایم پس نوازش آنحضرت نموده
نسبت با ابو جعفر مادام حیوة در مقام محبت بود و بعد ازین تزییح
بر ابرق آنجناب گرفته حضرت توجه بجانب مدینه از زانی داشت
نفلت که ام الفضل از مدینه به پدر ملعون خود نوشت که جواد بن
سریت گرفته زن خواسته مامون در جواب نوشت که ترا بباخته
با و نداده ام که حلال خدا بر او حرام کرد ام زنه را که دیگر مثل این
مکتوب ارسال نماید و امام محمد تقی علیه السلام در مدینه کوفته عبارت
عبادت مینمود **در بیان بعضی از حکایات و بیان** از عمرو بن
مسعود مرویت که گفت نوبی مامون مرا فرمود که باهوا از مردم
در برد

و سباب جمع و خرج آنولایت را مشاهده نمایم و محصول ترا بر کبر
و اراضی را مساحت نمایم و در آن باب و فخری تریب دارم من
در زورق نشستم چون فصل تابستان بود در کشتی هبه من عرشیه تریب
دادند و من در آن عرش نشستم و زورق مانند باد بر روی آب روان
گشت چون ساقی علی شد ناگاه آوازی بیس من رسید که شخصی میخواست
ای اهل کشتی حسبه الله بر من رحم کنید و مرا پیش ازین درین پیشه گذارید
فرمودم تا کشتی باز داشتند پیرا دیدم که بر کنسار و جلله افتاده و
حرارت آفتاب بر تبه دروا اثر کرده که عقل از دماغش رفته فرمودم
تا او را بر زورق آوردند و لحظه در عرش او را جای دادند چند آنکه
بهوش آمد طعام حاضر کردند تا تناول نمود چون خوان برداشند
با خود گفتم که شاید حرمت من بدارد و از عرش بیرون رود
پیر بیرون زفته همانجا قرار گرفت من مینخواستم با ستراحت مشغول
گردم از او پرسیدم که این شیخ چه صفت داری گفت جولا هم با خود
بجولا همان میماند پیر روی من آورده گفت التماس دارم
که مرا از حرفه خود اعلام دای من ازین سخن رنجیدم گفتم
این مرد بنفایت احمق است چه با وجود آنکه خدم و حشم و کنت
مرا ملاحظه مینماید از حرفه من میپرسد گفتم مرد و پیرم گفت و پیری

و انقسام او پنج قسمت تو کدام میدانی چون لفظ انقسام از و
استماع نمودم کفتم این مردند جولا هست راست نشستم و کفتم انوا
دپیری و انقسام نویسد کی تقریر نماید گفت اول کاتب خرابت
دوم کاتب احکام سیم معونت چهارم کاتب رسالت
پنجم کاتب جیش که از اغراض گویند مسود اوراق گوید این نورا
در زمان مالشگر نویسد گویند و هر یک باید در فن خویش مهارتی
کامل و بصارتی تمام داشته باشند اما کاتب احکام باید که در قیاس
علوم شریعت و رموز اشارات آنرا معلوم و مقرر باشد و کاتب
معونت باید که مقادیر در احکام و قصاصها و روشنی حکایات
و اجزایات و محازات هر یک نیکو بداند و کاتب جیش باید
که بر اسالیب لغت عرب و اصطلاحات و امثال و اشعار
و قوفی تمام داشته باشد و در تطویل و ایجاز قادر باشد اگر
خواهد یک معنی موجز در لفظ اندک بیان نماید و مدعای مطول را
در کلمات موجز در چند طومار کاغذ بنویسد و اگر خواهد معانی
و فضول بسیار در لفظ اندک بیان نماید و مدعای مطول را در
کلمات موجز در قلم آورد با وجود این همه فضایل بجز خوب از
اقران ممتاز باشد تو ازین پنج قسم کدامی گفت کاتب رسالیم
گفت

گفت هر دو حویر ایرانی باید که اگر یکی از دوستان تو در غیبت تو مادر
بجائگه فلح و زوجیت آورد بر تو لازم شود که رفته با و نویسی
با و خواهی نوشت یا خطاب خواهی کرد بگوی که آن مکتوب بچه بگوید
با و خواهی نوشت عمر و گفت بسیار جهل کردم و عبارتی که مناسب باشد
بخاطرم زید کفتم چیزی بخاطرم زید که مناسب باشد گفت معلوم
شد که درین شیوه مهارتی تدری کفتم دیر خراجم گفت اگر خلیفه بفرماید
که ولایتی را مساحت کن تا خراج با ایشان مقرر شود چه گونه در آن
امر شروع کنی کفتم این سهلت اگر زمین مربع باشد یک عرض را در یک طول
ضرب کنم و اگر مثلث باشد نصف قاعده در عمود ضرب کنم کمتر
به حصول پیوندد چه گفت اگر مدور باشد و قطر و محیط آن معلوم
نباشد یا مثلث مختلف الاضلاع یا مستدیر القاعده باشد چه کنی فرو
ماندم گفت کاتب خراج هم نیتی کفتم کاتب احکام گفت اگر مردی
وفات یابد و از و دوزن حامله بماند یکی بنده و یکی حره آزاد
و ختری آرد و از بنده پسری تولد نماید حره پس را بدزد و دختر را
بجای او بگذارد و بجهت میراث هر دو تقاضی آیند و در سپردجوی
کنند قاضی حکم ایشان بچه سنوال فرماید و تو سبیل و محضر بچ نش نویسی
کفتم ازین و نلیفه خبر ندارم زیرا که من کاتب جیشم گفت اگر دوز

که در جمیع اوصاف و هیأت و شکل و اسم و کثرت مساوی و مقابل
باشد چنانچه فرق میان ایشان نتوان کرد و تفاوت میان ایشان
همین باشد که یکی رالب زیر شکافته باشد و دیگری رالب بالا و هوا
هر دو مختلف باشد اسامی ایشان بجهت نطق در دفتر نویسی که فرق
سیان هر دو باشد کفتم چون میان ایشان امری مابین نیت فرق
کردن دشوار است و من کاتب موعودم نپر گفتم اگر دو نفر سر یکدیگر را
شکسته بدیوان آیند یکی گوید که او سر را شکسته است و زخم چنان
باشد که استخوان سرش نمایان باشد چنانکه او را موضعه خوانند و زخم
دیگری با استخوان زرسیده باشد و آنرا مومه گویند و حکم آن از تو
پرسند که دیت هر یک چند است چه گوی کفتم من این مسئله نشنیده ام
پیر گفتم ای بزرگ بجز فقی اقباب مینمائی که هیچ قسمی از اقسام آنرا نمیدانی
کفتم باری سئوالات خود را جواب گوی تا معلوم شود که این سخنان را
از روی علم کفشی یا نه پیر زبان کشوده گفت آنچه در تهنیت نخلج مادر
نویسد چنین بر قلم باید آورد که آنچه از خیر و شر و نفع و ضرر و درستی
و نری و سردی و گرمی در عالم کون و فساد ظاهر شود همه بتقدیر مدبر
علیم و خالق حکیم است و آنچه در جریده لوح و تقدیر مرقوم کردید عباد را
جز تسلیم چاره نیت اما کثیر مثلث مختلف الاصلاح قایم الدایره

نیز کفتم

و مستدیر القاعده و مدوری که قطر آن ظاهر نبود اصول آنها را
پیدا باید کرد و فروع آنها را استنباط باید نمود اما حکومت میان ما
پسر و مادر و دختر چنان باید کرد که شیر هر دو زراد در قدامی باید دوشید
و تراز و بنجید شیر هر کدام که گرانتر باشد مادر پسر باشد اما لشکری
لب اسفل او شکافته باشد او را علم نویسند و آنرا که لب بالا شکافته
باشد افعل اما مومه باید که ثلث دید موضعه دهد و ثلث دیگر موضعه
بجهت زخم مومه ساقط کرد و چه زخم موضعه دو چندان زخم مومه است
چون پیر از تقریر این فصل دل پذیر برداخت کفتم با وجود این همه
علم و فضل چرا خود را جولاهاه کفشی گفت من مرد پیر مپشه ام و در آن
من همارتی تمام دارم اما روز کار ساز خاک تفرقه بر سر عمل من
پاشیده مدتی معطل ماندم و محذومی که لایق خدمت باشد نیافتم
اسبانی که داشتم در معرض بیح آوردم و متاعی چند که لایق بصره
بود خریدم و از بغداد در زورق نشسته قصد تجارت کردم چون بیرون
رسیدم طایفه از زردان بن زدند و مال بردند و مرا برهنه کردند
و آفرید کار عز اسمه بر من به بخشود و مرا سعادت خدمت خداوندی
روزی کرد عمر بن معده گوید او را تشریفی فاخر دادم و پسر ار
درم نقد بوی رسانیدم چون سبیره رسیدم تمامت آن کار که مرا

بر آن فرستاده بودند بوی حواله کرده و او در آن آثار کفایتها
رسانیده و دخلی نیکو گرفت و اسباب او متکلم شد تا عاقلان را
معلوم شود که اگر چه علم دیرتر دهد اما هر آینه بی ثمر نباشد **حکایت**
آورده اند که در ایام سلطنت سلطان سبزوین میان میان قزاقین
آمده تامت آنولایت را احزاب کردند و قریب پنجاه هزار مرد زن سلاز
اسیر کردند و بروم بردند و آن چهارکان عرضند داشتی بیایه سریر سلطان
ارسال داشتند مضمون آنکه در زمان سلطین ماضی مسلمانان از یأس
و سظوت کفار در همدامن و امان بودند حالا و اکنون در زمان جهان
سلطان قریب پنجاه هزار مسلمان اسیر کفارند و بر ضمیر پادشاه پوشیده
و مستور نخواهد بود که اگر در عرض ملک ضعیفی یک شب از ظلم ظالم قوی دست
ناخوش حسد روز قیامت پادشاه ظالم روز کار را آن مواخذه خواهند
نمود سلطان از بادیه ناب و ناله چنگ و رباب و غرور شیطان رحیم
بجال مسلمانان نمی پردازد و فریاد از سلطان سبزوین شناسد با صد از
سلطان سبزوین که اسلام را رونقی و قوتی نمانده است و کار عالم و عالم
پریشان شده چون نامه سلطان رسید عزم ضبط ماوراء انهر داشت
و کنار رود همچون منبر خیا مظهر انجام گشته بود و پیر خود را طلبیده
فرمود که توی تهید و وحید تقییر نویسد و عزم فرمود که بطرف روم

حرکت فریاد نامه که سلطان سبزوین تقییر روم نوشته حمد و سپاس بی قیاس
که قدم شهوار عقل مبر حد عدد و احصای آن نرسد و جسم و ذم و در
بین صورت حصر و شمار آن در آینه خیال بخواب نرسد ما لکی الملکی را
که و جوب و جود او از سمت عبادت منزله است و کمال ذات او از
منقصت نهایت مقدس ذات پچونش از نسبت زمان و مکان بری
و معنای و صفات پاکش از تشبیه و تمثیل عاری و خالی و تسلیمات طبیعت
بلا نهایت بر مرقد منور و مشهد معطر خورشید فلک رسالت ماه آمان
جلالت مشتری برج سعادت قلب گردون سیادت نتیجه مقدمات
آفرینش خلاصه ارباب دانش و پیش صدر جریده اصطفا محمد مصطفی
صلی الله علیه و آله و سلم و بر آل او و احباب او باد و بعد بسبع ما
رسانیدند که ملک المیج تقییر به بلاد اسلام آمده دست تعدی و تسلط
کشوده جمعی از مسلمانان را با سیری برده اند و اموال آنفالیفه را تاراج کرده
در حواقب این کار و نهایت این کردار نظر ننموده بغرور شیطان فرقیه
شده همانا که برو پوشیده نیست که در چند سید المرسلین فرمان رب العالمین
چون انظار دین مبین کردند خداوند جل جلاله ذکره ملت قدیم شریعت یم
نصرت فرمود تا ما باندک زمانی صیت اسلام بمشرق و مغرب رسیده
رومیان دست بردن از میان اسلام را مشاهده نمودند و عجز و اضطراب

خویش ملاحظه فرمودند بکرات و مراتب عساکر مینهار بعد قطرات
امطار جمع کرده در مقام مقابله و مقاتله مسلمانان آمدند و به هیچ وجه
روی بغزار آوردند بزدون آن یطفوا نورالله یا فوا بهم و کتب
مستم نوره در عهد جد و پیرم الب ارسلان و ملک شاه نورالله
مرقد هما لشکر کشیده مال حال خویش را بنظر اسمان در آوردند و هنوز
آثار و آلائش خونهای رومیان بر قبضهای تیغ و سرهای سنان ما
و سبکان حضرت ماباقی است الله احمد که امروز سلطت مملکت و
کثرت عساکر و اسباب حشمت و کنت ما زیاده از جد و پدر است
و آلات و ادوات حروب و شدت طعن و ضرب بیشتر از پیشتر است
و از شرق تا غرب عالم در قبضه اقتدار فرزندان نامدار و امرای
عالمیقدر است و حکم آنکه دیار خراسان اقلیم و بهترین ربع سلطنت
مرکز دولت و مسکن سعادت گشته و دیار ترکستان و عراق فارس
و کرمان و مصر و شام با ولا و سپهر رکاب و امرای کامیاب تفویض
نموده ام چون درین وقت نامه اسیران اسلام از آن اقلیم ما
رسید رایت خورشید آسمای و اعلام عالم آرای متوجه دیار شرق
بود چه حاکم ما و راه الهز رایت خرمیت بصوت عالم آخرت برآید
بود رسایای آن دیار از کنار رود جیحون تا انقصابی ^{مصلح} چین

و ملانند

و مصلحانند بودند و محتاج رحمت و عاطفت گشته لاجرم غزیت پادشاه
بدان تقسیم یافته بود که اولایت از شعاع خیر خورشید بیک روشنی پذیرد
و نایبی در آن مملکت تعیین فرمائیم و بنفس همایون امور جمهور را نظار
و انتظام دهیم چون استغاثه اسیران بسمع اشرف رسید فرمودیم تا
دبلیز سرپرده عالی بسوی روم زنند و عزم جزم کردیم که بر آن سمت
هنرمت نموده تا دارالملک آن مرز و بوم جای دیگر توقف نه نماییم
و آن مملکت را زیر و زبر کردیم اکنون قیصر اسیر از اجمن و جوی باز
نگرداند آنچه از دیار اسلام برده باشند فرسان دهیم که فرزند
اختر قلیج ارسلان از دیار مصر و شام بالنگری پی شمار که و هم ستاره شمر
از حصای آن بازماند و سپاهی جرار که در تصرف عقل هیچ محاسب
نیاید و ولد عالمیقدر سلطان مسعود از عراق و فارس و آذربایجان
و شیروان و عراق و عرب و کرمان بالنگری بعد ثوابت و بسیار
و سپاهی مرادف قطرات امطار و حکام دیار ترکستان و ماوراء النهر
و امرای هند و سنان و بلاد عمان متوجه بلاد روم گشته بسم بهان
عالم نورد و بادرقشار صاعقه کردار خاک آغرز و بوم را بگروه اثر
و همچنین فرمان فرمائیم تا اقطار و امطار دیار مذکوره هر جا ترسای
باشند بضر تیغ آبدار دمار از نهادش بر آرند و اموال سبایش را

در حیلته تصرف و تمکین و آویند و هر دیر و معبد و کلیسای که درین
ولایت باشد بانا یک یک سان ساخته پایگاه ستوران و مزبزه عربان
سازند و بعد از آن رایات همیوزا از عقب فرزندان و امرای بجانب
دیار نصاری حرکت دهم چنانکه کوی زمین مانند کوه سیاب از صدمت
سم ستوران بلرزه آید و فضای هوا از کثرت سنان نیزه مار بطیور
شک کرد و فسطاطیه را بعد از تنخیر دار الملک سازم و معابد کلیساها
حزاب نموده بجای آن مساجد و خانق بنیادیم و یک ترسار در روی
زمین نگذارم چون این مکتوب بقصر رسید اندیشه مندگشته اسیران
با اسوال بولایت خود فرستادند **حکایت آورده اند** که مروی از
انای انصار نزد احمد بن ابی خالد وزیر مامون آمده سخن در باب
وهمات خود تقریر نمود احمد از کلمات او در خشم شده او را برنجاسید
و سخنان درشت گفت انصاری بر زبان راند که ای وزیر بدان
خداوند تعالی ترا ممتاز نموده است و چیزی داده است که حضرت محمد
مصطفی رانداوه است احمد متعجب شده گفت کفر کوی که خداوند تعالی
مر اچه داده است که با حضرت نداده انصاری بر زبان آورد که تراهی
بر داده است و به آنحضرت نداده بود کما قال الله تعالی انک علی
خلق عظیم احمد بن خالد بخندید و او را تشریف داده مهمات او را

بر

حکایت و نحوه ساخت **حکایت آورده اند** که ابوهریره لعنت الله
گفت نوبتی در مجلس معاویه نشسته بودم اعرابی در آمد چون خان حاضر کرد
اعرابی بره بر میان که در آن خان تقوت از هم بر میکند و معاویه از آن
حرکت بر خود می خجید عاقبت بی طاقت شده گفت یاخ العرب کما در
این بره ترا شاخ زده است که همچنین از روی غضب آنرا پاره پاره
مکنی اعرابی گفت ای معاویه کما در این بره ترا شتر داده است که
شقتی چنین در باره او داری معاویه خجل شده بعد از لحظه موی در لقمه
اعرابی دیده گفت آن موی را از لقمه جدا کن اعرابی لقمه انداخته
گفت نان بخلی که از دور می بند موی را در لقمه خوردن حرامست معاویه
خجل و مضطرب شده از وی عذر خواست اما اعرابی طعام نخورده بیرون
رفت **حکایت آورده اند** خواجه غیاث الدین محمد رشید وزیر سلطان
ابوسعید خدا بنده بود و جهان شهرت داشت که پدران او از بنی اسرائیل
بودند و دین موسی داشتند روزی خواجه مذکور بخت و بخت تمام
بر بخت روانی نشسته بود و چهار پسر صاحب جمال از او برداشته
از موضعی بوضعی سپردند یکی از علمای خوش طبع در کدز کابهی شاه
بود چون آن صورت مشاهده نمود این آیه بخواند **فینہ بما ترک**
آل موسی و هر و ن تحمله الملائکه یعنی در تابوت سینه باقی مانده است

بدا آنچه گذاشته اند موسی و هرون که بر میدارند آن تابوت را
تا آنکه عظام **کفایت آورده اند** که در عهد معصم عباسی یکی از
نویسندگان بسبب عظمت و پیکاری پریشان حال گشته عرض شد
در قلم آورد معصوم آنکه مردی دیر و کافی و خلیفم اگر امیر بر
کاری و شغلی فرماید کفایت خوش بر آید دیوان ظاهر سازم
و نان پاره بجهت خیال بدست آورم از ابرام آن شخص به تنگ آمد
فرمود که علی بجهت او مقدر و اید که نفعی در آن نباشد صحاب دیوان
عرض کردند که سخن مسجد جامع بصره فرس ندارد در زمستان
آن کل میشود شالی باید نوشت تا او بصره رفته آن مسجد را فرس
اندازد آن شخص مثال را گرفته روی بصره نهاد در اثنای راه
سنگی ملون پاکیزه بدست آورده با خود بصره رفت و چون نهر
نزدیک شد غلامی که داشت از پیش فرستاد تا مردم او را استقبال
موزده معارف بصره متوجه ماندند که آیا بچه مهم آمده پرسیدند
که بچه مهم رنج شده و پیر فرمان خلیفه بیرون آورد ارباب بصره
گفتند این مهم چندان نبود که توقع بجهت آن باید نوشت و پیر آن
سنگ را از آستین بیرون آورده گفت فرمان چنان است که مسجد را
بچنین سنگ فرس اندازند بصریان متفکر شده بزبان آوردند

کمال

که امثال این سنگ چگونه بدست توان آورد و پیر در آن باب مبالغه
از حد کرد و این عاقبت بر آن قرار دادند که ده هزار درم با و دهند و
مسجد را بهر سنگی که ممکن باشد و بسهولت بدست آید فرس اندازند
و پیر آن لشکر گرفته به بغداد آمد و بر برگذ معصم ایستاد و چون
گو که خلیفه رسید و پیر خدمت کرده گفت اسوالی که حاصل شده که
سپارم معصم فرمود که او را چه شغل فرموده اند گفتند فرس انداختن
مسجد بصره خلیفه گفت مردی که از چنین شغلی که یک فلس از آن
مستور نیست ده هزار درم حاصل کرده است و اوقات خود را
گذرانیده حیفاست که بیکار باشد اعمال خلیفگی با و رجوع نمایند
که مستحق همه عمل است **کفایت آورده اند** که نوبتی معصم بمنظری نشسته
بود و بهر طرف نظری انداخت ناگاه پیر را دید که سوی آب برد
گرفته و کوزه در دست پیش مردم میداشت خلیفه را بر حال او رحم
آمده او را طلب کرده پرسید که چند سال داری گفت هفتاد و
سیخ سال معصم گفت از تو سؤال خواهم کرد باید که جوانی مطابق
واقع بگوی آنگاه پرسید که چگونه است اسال شما در از عمر پیش
و ملوک سلاطین کوتاه عمر و کم سال پیر جواب داد که ما رزق را از فرزند
تدریج میکیریم لا جرم روزی ما تمام نشود و حرم ما تمام نیابد و بگو

سلاطین رزق خود را از کج خانه بی منتهای آسمی به یکبار می ستانند
لاجرم کم تقابا بشنند معصم فرمان داد تا سید درم باو دادند
سقا حرم شده از پیش خلیفه پروان آمد بعد از هفت معصم بر جهان منظر
نشسته بود که وی را دید که همان سبوبرشت وارد و کرد در آنجا فرستاد
مردم را آب میداد و خلیفه حال پیر از آن طفل پرسید گفت و فاق
یافت و من پیراوم معصم گفت راست گفت آن پیر روزی خود را
یکبار یافت عمرش باخرسید **حکایت آورده اند** که روزی هر دو
بشکار میرفت پیر را دید که درخت کردگان میکشید مارون از حرم
او عجب داشته پیش او را ند و گفت ای پیر ترا چند سال است گفت چهار
سال فضل بن ریج بانگ بر پیر زده گفت چرا در خدمت امیر المؤمنین
نماندیشی سخن میگوئی گفت نماندیشی نمیگویم عاقلان دانند که عمری که
زمان سوزامیه گذشته آنرا در حساب عمر نتوان شمرد و همچنین در
زمان سفلح و منصور بیب خون ریختن بسیار و ترس و دوهم شهادت
که بر خلائق مستولی بود آنچه از عمر حساب توان کرد چهار سال است
دو سال در زمان خلافت همدی و دو سال در دولت امیر المؤمنین
هر روز این سخن خوش آمده هزار دینار با و انعام فرمود چه رسم و
چنان بود که هر شخصی که او را سمعی خوشحال نمودی هزار دینار بوی دادند

انگله از و پرسید که این درخت کی به بر آید گفت کشتند خوردیم
کاریم خوردند هر دو ن گفت احنت احنت هزار دینار و دیگر بوی
داد پیر گفت عجب حالتی که هر درخت که بکارند بعد از میت
سال از آن بر خوردند و من امروز کشته به بد آفتاب عنایت
امیر المؤمنین هم امروز از آن بر خوردم فرمود که هزار دینار
به پیر دادند اسب را ند و روان شد و با فضل گفت اگر با بن
مرد میگالمه نمودی رزی بسیار از ما بستدی **حکایت نوحی**
یکی از سلاطین مسکه از عبدالله مبارک پرسید چون عبدالله مبارک
جواب گفت او را بر جنبی خاصه سوار ساخته بمنزل فرستاد و را
راه عبدالله علوی که از غایت مستی در خطاب افتاده و لباس
او بکل آلوده چون عبدالله را بر آن اسب سوار دید با وی گفت
ای عبدالله تو که هند و زاده چنان و من که فرزند زاده پیغمبر
چنین عبدالله جواب داد که تو آن میکنی که پدر من کرده و من کن
میکنم که پدرت امر فرمود لاجرم من چنین و تو چنان **حکایت**
چون در اثنای حرب صفین عمار یا سر شهادت یافت عبدالله
بن عمر با معاویه گفت امروز بر سن ظاهر شده بحاکم من سر حد یقین رسیده
که علی آل رضی سلام الله علیه بر صفت و تو بر باطل معاویه گفت که بیه

دلیل عبدالله گفت از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم و دیگران
نیز شنیده اند و این حدیث نبوی مشهور است که روزی عمار را
در مجلسی که اکابر و امانی مباحر و انصار حاضر بودند مخاطب ساخته
فرمود یا عمار تفکک الفیه الباغیه چون مردم تو عمار را کشتند
فیه باغیه حبارت از تو و ایشان بود و تو سردار اهل یعنی باشی
معاویه گفت عمار را علی کشت که او را بحرب ما آورد عبدالله گفت
پس باین تاویل حمزه را روز احد مصطفی کشته باشند و وحشی چه گفته
ختم نمود در بحرب برده بود معاویه ملعون سفل کشته خاموش شد
حکایت آورده اند که شخصی مجلس ریاس که قاضی بصره بود رفته
پرسید که اگر باطل جز ما مبادرت نمایم برین جرمی لازم آید قاضی گفت
نه آن شخص بر زبان آورد که اگر مقداری شونیز آن ضم نمایم تصویب
لازم آید گفت نه سائل پرسید که اگر آب بیامیزم و دوسه روز
تناول نه نمایم توان گفت حرامست قاضی گفت نه آن مرد گفت
شراب حرام کب ازین سه چیز است پس چرا حرام باشد قاضی جواب داد
که اگر قدیمی آب بر تو ریزم دردناک شوی گفت نه پرسید که اگر شست
خاک بر تو پاشم مضای تو مجروح گردد گفت نه قاضی گفت اگر
آب و خاک با هم ضم کنم و از آن خشتی سازم و بر سر تو ریزم مجروح
گردد

گفت بی سرم بکنند قاضی گفت همچنان از ترکیب آن سه غذا و میته آنرا
بعل آورند عهد این بکنند و حد لازم آید **حکایت** ابو الفنا از چند
باصفهان آمد و اتفاقاً بر در شهر طایفه از طفلان جنگ مشک میگردند
سکنی بر سر ابو الفنا آمد و بگفت و او با سر شکسته بشهر درآمد و او را در آنجا
دوستی بود در طلب وی سعی بسیار نمود بعد از نماز شام او را پیدا ساخت
و آن شخص او را بخانه برده چون پگاه بود طعامی حاضر نکرد ابو الفنا گفت
گرسنه بود بامداد مجلس در زیر رفت و وزیر از وی پرسید که کدام روز در آن
این شهر شدی گفت فی یوم محس متمر پرسید در کدام ساعت گفت
فی ساعه العسرة وزیر سؤال نمود که در کجا نزول نموده جواب داد که بواد
خیر ذی نزع و وزیر از جوابهای او خنده آمده ابو الفنا را رعایت
کرد و اسباب معاش او را تنظیم داد **در بیان شمه از حکایات**
در باب طبع در حبیب السیر مسطور است که محمد بن زید دمشقی
گفت نوبتی بدار مصلحه رفتم تا ما روزی لازم نمایم کفشد خلیفه امروز
در مجلس بزم نشسته است و با اهل حرم صحبت دارد لاجرم مر صحبت
نمودم در اثنای راه جعفر بن خالد بر می را دیدم که با کوبه عظیمی
چون نظرش بر من افتاد گفت ای محمد امروز با ما موافقت نیامی تا آنکه
منزل رفقه لطف بغرافت بگذرانیم با جعفر منزل شادانه ملازما رخصت

الضراف و اذه حاجب خود را طلبیده گفت هیچ کس را پیش ما نگذار
مگر عبد الملک را مگر او حضرت عبد الملک ندیم بود که از ندای او آنگاه جامه
زر بفت پوشیده مثل آن در سن پوشاید و کینزکان مغنیه حاضر ساخته
اسباب عیش و عشرت مهیا گشته مصلی معتقد شد و اقتراح افراج کرد و در آن
چون دوری چند گذشت عبد الملک بن صالح ناشی پیر عم مارون که
از غایت جلالت قدر با خلیفه شراب بنخورد و در مجلس بزم با او نشست
در آمد چون حاجب این عبد الملک را با آن عبد الملک غلط کرده بود
حضرت او دید تغییر شده عکین کردید عبد الملک آثار تغییر در بشه او یافته
آغاز انبساط کرده جامه زر بفت طلبیده آن لباس طبعش گشته قدحی شراب
از دست ساقی گرفته در کشید چون حضرت این صورت را مشاهده نمود شگفته شد
دست عبد الملک را بوسه داده گفت التماس دارم که بیان فرمایید
که بچه جهت سبده خانه را از آفتاب جمال خویش منور گردانیده اند
عبد الملک گفت این مجلس مقتضی آنست که زبان به طعنت خود نکشیم
و حاجات خود را بر صفحه بیان نه نگارم حضرت مبالغه و الحاح از حد احوال
در گذراند عبد الملک گفت بر حاشیه صیبر امیر از من خبری نشد التماس
و رفع آن بنمایم حضرت گفت این سهلت خدمت دیگر بفرمای عبد الملک گفت
پنجاه هزار درم وام دارم و ادای آن از کرم امیر امیدوارم حضرت گفت

از او

زر حاضر است اما سبده را بعد آن نیت که در او امی قرص مخدوم حیرت
نمایم فردا صبح در او را سیر تعلیم فرمائید دیگر سبده را با اشاره سرفراز فرمایید
عبد الملک گفت پیرم را قابلیت تربیت هست اگر خلیفه او را بنیادی مخصوص
فرماید کنجایش آن دارد و حضرت بزبان آورد که امر مخدوم زاده را منظر نظر
شغقت ساخته دختر خود عالیه را با او در سلک ازدواج کشید و امارت ولایت
شام را با او از زانی داشت من با خود کفتم که شراب دردی اثر کرده سخن
میگوید و الا تشبیه این مهم کلیه چگونه صورت سبده مخصوصاً دختر پادشاهی
چو قوف او بشوهر دادن امر محالست و روز دیگر بدر اختلافه شفاخته مجلس
خلیفه را بوجود الحار و قصات و بنو ما شتم ملو دیدم از سبب آن اجتماع
پرسیدم گفتند امیر دختر خود را به پسر عبد الملک میدهد درین اثنا عبد الملک
در آمده هر دو را مخاطب ساخته گفت خبار تقاریر از خاطر شستم
و فرمودم تا اوام ترا ادا نمایند و دختر خود عالیه را به پیرت دادم و آن
شام کرد اسیدم و من از استماع این کلمات متحیر ماندم چون مجلس بجز
رسید و خلائق مشرق گشتند خود را بحضرت رسانیدم و پرسیدم که این همه
حتمات عظیم را در یک شب چگونه ساختی جواب داد که شب در خانه خود بودم اما
چون صبح کجذب خلیفه رفتم از من سئوال نمود که دوش کجا بودی من سبده
واقعه را من اول الاخر بیان کردم گفت خم مخور که هر چه از عبد الملک قبل نموده

مانیز بر آن پنج حکم فرمودیم و بامضای آن رضادادیم مسود اوراق کتبی
پی شایسته تصلف و تکلف از زمان آدم الایومنا هذا هیچ وزیری نداشت
و مروت و کنت و سخاوت و کمال شفقت نسبت بعملاء و ارباب استعداد
بل عامه برابری و کافه عباد با آل بر یک برابری نمیتواند نمود و آنچه از آن
طایفه مردم رسیده از انعام و احسان عشر خیر می آن از هیچ وزیری صاف
نشده و این حکایت که بعد ازین مذکور خواهد شد درین دعوی گواه عادت
حکایت در کتب تواریخ مذکور است که چون هرون الرشید استیصال
خانه بر اکیان نمود فرمان داد که هیچ کس زبان هیچ آن طایفه نکشاید و
نشای ایشان بر زبان نیاورند درین اثنا پیریکه از مذکور فضل بن یحیی
بر یکی بود هر روز کرسی در موضعی که خانه بر اکیان بود و در آن وقت بوی
صدمه هرون نسبت عالیها سا فلها گرفته بود و نهاده و بر آن کرسی نشسته
زبان بر آثر و مفاخر آل بر یک میکشاد و همواره صفت سخاوت و کنت
آن طایفه را چون هزاران هزار زبان ادا مینمود این سخن بخلیفه رسید فرمود
که پیر را حاضر سازند چون فرموده بمقدم رسانیدند پیر را خطاب
ساخته گفت چرا سخاوت فرمان ما محمل نمودی و در مدح طایفه که سیاست
و غضب ما گرفتار نشسته اند حوض کردی بفرمایم تا ترا حقوقی کند که جانبا
از آن عبرت گیرند پیر گفت یا امیرالمؤمنین در خدمت تو عرض کنم و بعد از آن

هر چه رای عالی تقاضا کند حکم فرمایند هرون گفت بگوی پیر بر زبان
آور که مرا مندر بن مغیره دمشقی گویند و پدران من در سلک اکابر و اعیان
شام به نظام داشته اند و بواسطه نواب روزگار با بستر و ادعای بی که
داود بود اقدام نمود و کار بجای رسید که من دیگر در میان اقران اقامت
نخواهم نمود لاجرم از شام بیرون آمده راه عراق پیش گرفتم و آنست
و عیارا پیش گرفتم و چون بد اسلام رسیده م بنا بر آنکه کسی را نیشستم
مکان و بجای نداشتم مردم خود را در مسجدی نشاندم و خود بطلب نواله
بیرون آمدم لحظه ترود کرده هیچ بدستم نقتاد و غمناک و پریشان متالم
و حیران گشته آب از دیده کشادم در این اثنا جمعی از اکابر و اعیان
دیدم که در مرافت یکدیگر میفتافتند با خود گفتند شاید ایشان بضمیافتی
روند همراه بروم و خود را بطعامی رسانم آنگاه همراه ایشان شدم
تا گاه بدر سرای عالی رسیدند پرده دار پرده برداشته مرا نیز بظیف
ایشان گذاشته مجلسی دیدم با نواع کلفت آراسته و فریبهای زلفت انداخته
و آنچه ما محتاج بزرکیت و مهیا ساخته جرات کرده داخل مجلس شدم و حرف
فعال نشستم و از شخصی که قریب من نشسته بود پرسیدم که باعث برین
اجماع چیست و صاحب این محفل کیت جو اندا و که این خانه فضل بن یحیی
برکیت و بسبب اجماع لخاصیت مقارن این حال قاضی خطبه خوانده

عقد سبت و مدام مجلس در آمده پیش هر یک از اهل محل طبعی زرد
نهادند و پیش من نیز طبعی نهادند آنگاه شک ضیاع و مختار مثل بزافها
شک از فرد محتوی بر پهنای خیزش را کردند تا بحسب اشاق هر قبایله که
کبسی افتد آنچه در آن قبایله مسطور باشد ملک وی بود از آنچه دو تنک بت
من افتاد چون مردم بر خواستد روان شدند من شرط موافقت بجای
آوردم غلامی دست مرا گرفته گفت امیر ترا میطلبید با خویش گفتم که او ایلا
همین لحظه زرد قبالات را از من خواهند گرفت پس ناچار همراه شدم
چون بخدمت فضل رسیدم سلام کردم گفت ای مرد چون ترا در میان
جماعت غریب دیدم خواستم که از احوال تو استفسار نمایم از کجای و بدین
چون افتاده من قضیه خود را بنویس که بود بیان کردم فضل رقت نموده
فرمود تا تشریفی فاضل من دادند و گفت امشب پیش من باش گفتم بچند
اولاد و اطفال من غریب و پیکند و کسی نیست که تعهد ایشان نماید فرمود
که چون ایشان را در خانه خدا گذاشته صاحب خانه ایشان را کرسنه نکند از فضل
خویش نبده از سیدگان خود را تعهد ایشان بگیرد من توانستم که دیگر غریبی
گویم آنشب در خدمت او بودم روز دیگر غلامی را با من همراه ساعت و رخت
داد و چون خواستم که بسجده روان شوم غلام مرا بطرف دیگر برد گفتم اطفال
من در فلان مسجدند غلام گفت با من همراه باش که تو در آنجا غریبی چون

اندک

اندک مسافتی طی کرده بجانته رفته مرا نیز همراه برد چون بدر سرای رسیدم
سرای دیدم بغایت تکلف و نزاهت و طراوت و اطفا از ایشامده
مردم لباسهای فاخر پوشیده و بر رخسارش تکلف نشسته و آنچه میخواست
ایله آدیت همیا کشته پرسیدم که شما را اینجا آورد کشتند و روز نماز شام
ملازمان فضل آمده ما را با نچا آوردند و این سبب را آورده گفتند این
انعام امیر است نسبت بشما من چون این رحمت از بر کسان دیدم حد
ایشان را بر خود لازم گرفتم و اکنون اگر زبان بستانا و شکر ایشان گویم یا کردام
بکفران لغت که موجب خسران دنیا و آخرت است در عالم هرون آب
در دیده کرد آینه طبعی زرین که پیش او بود بجانب من انداخت گفت
برو که ترا آزاد کردم شیخ طبع بر داشته گفت هه من برکت الهی که
و این معنی در میان عرب مثل شده است **حکایت** از محمد یار مرید
که گفت میان پدرم و حسن بن ضحاک ندیم امین دوستی بود چون تو
دولت امین با خرسیده کوس سلطنت مأمون در اطراف جهان بنا
در آمد مدتی ازین در گذشت روزی در خدمت پدر بمنزل حسن بن ضحاک
رفتم پدرم با او گفت که ای برادر تو مدت است که بواسطه سعایت خماران
از محل و منصب دور مانده و وجه اعزاجات تو از کدام ممر حاصل میکند
حسن گفت مرا از فاضل انعام یک شبه مجرایین و حرم او چندان باقی مانده

که اسباب و معیشت من و اولاد من منقطع خواهد بود و سبب آن نعام
این بود که روزی محمد امین مرا بخلوت طلبیده گفت بدانکه اسرار بود
که جز در خانه سینه کرام نتوان نهاد و افتای اسرار کار احرار نیست
ترا بر سر می از اسرار خود اطلاع میدهم باید که آنرا محافظت نماید
گفتم هر رازی که امیر بامن بگوید با نقد جان از صندوق سینه پرود
زود این گفت من کینزگی دارم که هنوز صدف آن لؤلؤ مکنون
زحمت الماس ندیده و گل رخسار و خنجر لبانش از خار ماس است
نیافته و با اینهمه حسن و جمال و فتح و دلال بلجن روح افزای حماد را
سنان دزه در رقص میآورد و بنغمه دل کشا بلبل از شاخ گل میافکند
و با از چنگ از چشم سنگ خون میراند و امر دوزخ فرموده ام تا در شب
حرم مجلس بزم ترتیب دهند و او را حاضر کنم و کینزگی دارم هم سطر
که در جمال و هنر با او برابری میکنند او را نیز حاضر فرمایم باید که هرگاه
آن دل آرام ز سپاکوی و آن بدخوی نیکو روی چنگ نواز و سرودگوی
تو تحسین مکن و با او التفات ننمای و نیکو خوی را بنمیزد آسمان اسرار
فرمای و تعریف حسن و ساز او از حد در گذرانی چون آن نازنین خنجر
چنگ بر چنگ زند و آهنگ سرود نماید بگوی این ساز از برده پرست
و اصول آن درست نیست و در وقت نفیات آنزیر فریاد کنی بلکه

جامه بدری چون بفرموده سنانی مکافات آن بر زنت همت ماست
بجلس بزم حاضر شدم و اقداح راج روان شد و دلهما از سوز عشق بک
و سر با اسورت شراب کران گشت کینزگان حاضر آمدند و آن کی در
جمال رشک تیان چین بود سلاح آغاز کرده ز زخمه بر لب زو طایر عقل از قفس
من پرید و قوت شراب خان خرنیقن واری از دستم ر بوده بی اختیار او از
تحسین بگلک برین رسانیدم و از مشاهده آن روی زیبا و از استماع نغمه
نغمه آن خورشید رخسار مام عقل بدست موکل حیرت دادم و پیراهن میدیدم
چون آن کینزک دیگر آغاز نغمه کرد تحسینی چنانکه باید از من صادر نشد چه
بگلف خود را بر آن میداشتم و بجهت رضای غلیظه تحسین میگفتم و چند نوبت
آن بری بیکر جوهر شست سازندگی و خوانندگی که در صورت حال بطریق
از من صادر نشد خلیفه ربجیده فرمود تا ما را با استخفاف تمام از مجلس بیرون
کردند و یکماه از خدمت خلیفه محروم ماندیم و هر که این قصه شنید مراعات
کرد بعد از یکماه آفتاب فرج از مطلع برج اقبال طلوع کرده این کس طلب من
فرستاد پرسیدم که خلیفه کجاست گفت در مجلس انس است چون خدمت شما تمام
مجلسی دیدم بدستور روز اول همان کینزگان حاضر بودند پیش رفته پای امیر را
پوشه دادم گفت معشوقه بسامان شد تا با او چنین باوا گذریش همه
ایمان شد تا با او چنین باوا آن ناز و سرکشی بجهت و خوشی مسدل شد و بجهت

آنکه خلاف فرمان ما کرده بودی خاطر ما از تو کوفته شده بود اما امروز
 شفاعت دوست از سر جریه تو گذشتیم و ده هزار شقال طلا بتو انعام دادیم
 همین لحظه از خزانه دارستان کنیزک گفت بنا بر آنکه سب من خاطر امیر از تو
 رنجیده من نیز هزار شقال بتو دادم **حکایت** از اسحق موصی که رس
 و رئیس ارباب موسیقی و اول کبیکه در اسلام علم موسیقی را مدبر و مجرب
 رسانید او بود روایت کرد که ابراهیم بن مهدی برادر هرمن الرشید
 نهایت ظریف و ندیم خوش محاوره بود و در سلاک ندمای برادر زاده
 محمد امین اهتمام داشت و در مجلس شراب لطیفهای مرغوب و نکات
 خوب بر زبان میآورد و چون بگویند نوبتی در مجلس طرب کلمه گفته
 امین از او آرزو شد و او را از مصاحبت و منادیت خود در ساخت
 ابراهیم رقمه نوشته معذرتی قلمبند نمود و تحف هدایا ارسال داشت تا در
 محل قبول نیامده امین تحف او را رد کرد و ابراهیم کنیزی مطربه داشت که
 بنیل کل پریشانی مشکین بای دل مسکین می بست در کس نیم بستش
 بالماس مرثکان رک جان میکشاد و بنغمه خود و دوازدهای حشاق
 بر میآورد و از رک جان سپلان بگرکت ناخوان ناله باوج آسمان
 میرسانید و هموز صدق آن لولو مکنون زحمت الماس ندیده بود
 دکل حشار و حجه لباسش از رخسار اسس آسب نیافته و ابراهیم بر بط

مرصع بدست آن داده سه بیت انشا کرده باو تعلیم داد تا وقت فراغت
 بر بط آن ایات ترا تر تم نماید چون کنیز کرا بجلی و زیور آراسته گردانید و او
 بخدمت امین فرستاده امین در جمال او متحیر مانده تا بنواختن بر بط
 نماید و آن دلفریب در انشای ساز او از بر کشیده ایات مذکوره را
 بصورت جانفزای خواندن گرفت **شعر** هدیه سنده را جور و کردی
 کز راهی در دل تو هست آزار از راهی که سبوح جری رفت تو براه
 کرم برو گذار دلت را بچو خوش بخش که چنین است عادت هزار
 امین تحین نموده گفت نام تو چیست جواب داد که هدیه امین این بر زبان
 آورد که این نام صلیت یا عارضی جواب داد که امروز باین اسم سووم
 شده ام که مرا بخدمت امیر فرستادند امین ابراهیم را طلبیده از سر جری
 او در گذشت و آرزو باینکه کمر بر بندد و امین فرمود تا پنجاه هزار درم
 بابر ابراهیم دادند **تمام سند از کتاب طب سسی بنصیح حکماء**

بجهد الله تعالی چون توفیق فی شهر

صبح الاوّل
 هر اردو رسیدن شهری
 اللهم اغفر له ولوالدی
 محمد واله الطاهرین

